

ลักษณะเด่นของนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค

นายอวยพร แสงคำ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DISTINGUISHING CHARACTERISTICS OF THAI NOVELS
WITH GARUDA AND NAGA CHARACTERS

Mr. Uayporn Saengkham

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2014

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ลักษณะเด่นของนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและ
นาค

โดย

นายอวยพร แสงคำ

สาขาวิชา

ภาษาไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรมินท์ จารุวร

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพจน์ อัครวิรุฬหการ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.ไกล่รุ่ง อามระดิษ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรมินท์ จารุวร)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.น้ำผึ้ง ปัทมากลางกุล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ อิงอร สุพันธุ์วณิช)

อวยพร แสงคำ : ลักษณะเด่นของนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค (DISTINGUISHING CHARACTERISTICS OF THAI NOVELS WITH GARUDA AND NAGA CHARACTERS) อ.ที่
 ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ. ดร.ปรมินทร์ จารูวร, 259 หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งวิเคราะห์องค์ประกอบและลักษณะเด่นของนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและ
 นาคที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ 2529 - 2555 จำนวน 11 เรื่อง ได้แก่ *มณีสวาท* *ภาษานาคา* *ปักษานาคา* *มนตรา*
นาคาครุฑ *ดวงหทัยครุฑราชมันต์* *อริตววรรณครุฑานาคา* *เคลสินาคาดวงใจพญานาค* *นาคสวาท* *ร้อยรัก*
ปักษา *เมฆลานาคา* และ*สัญญารักให้ก้อนฟ้า* โดยชี้ให้เห็นว่าจินตนาการของผู้แต่ง การสร้างงานแนว
 วัฒนธรรมประชานิยม และอิทธิพลจากวรรณกรรมและภาพยนตร์ทั้งไทยและต่างชาติ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้
 ให้มีการสร้างสรรค์นวนิยายไทยกลุ่มนี้ออกมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2548 ถึงปัจจุบัน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้แต่งนำเรื่องเล่าต่าง ๆ ทั้งที่เป็นวรรณกรรมสันสกฤตและบาลี วรรณคดีไทย
 นิทานพื้นบ้าน และข่าวเหตุการณ์ปัจจุบัน มาสร้างเป็นองค์ประกอบสำคัญของนวนิยาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 ยิง การนำความขัดแย้งใน “ตำนานครุฑจับนาค” มาผสมผสานกับจินตนาการของตนแล้วสร้างเป็น
 องค์ประกอบทางวรรณกรรมที่น่าสนใจ กล่าวคือ ในด้านโครงเรื่องพบโครงเรื่องถึง 4 แบบ ได้แก่ โครงเรื่อง
 แบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรัก โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก โครงเรื่องแบบการ
 ประนีประนอมความขัดแย้ง และโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ สาเหตุของความขัดแย้งในโครง
 เรื่อง มักเกี่ยวข้องกับเรื่องความรัก ความโลภ ความริษยา และเน้นให้มีการข้ามภพชาติ ด้านตัวละคร พบว่า
 ผู้แต่งสร้างตัวละครครุฑ นาค ตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากเผ่าพันธุ์ครุฑและนาค รวมทั้งตัวละครผู้ช่วยเหลือ
 โดยอิงลักษณะของครุฑและนาคจากเรื่องเล่าต่าง ๆ แล้วเพิ่มเติมลักษณะอื่น ๆ ตามจินตนาการของตนทำให้
 ตัวละครมีลักษณะที่หลากหลาย ในด้านฉาก มีการสร้างฉากใน 3 แบบ คือ ฉากที่สร้างจากสถานที่จริง ฉาก
 ที่สร้างจากเรื่องเล่า และฉากที่สร้างจากจินตนาการ องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้นำไปสู่การเข้าใจแนวคิด
 ของนวนิยายกลุ่มนี้ที่มีการนำเสนอทั้ง แนวคิดเรื่องกรรมและผลกรรม แนวคิดเรื่องการยึดติดและการปล่อย
 วางกับการละทิ้ง และ แนวคิดเรื่องความรักและการให้อภัย

นวนิยายกลุ่มนี้จึงมีลักษณะเด่นคือการที่ผู้แต่งได้นำความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคจากเรื่องเล่า
 ต่าง ๆ โดยเฉพาะจากตำนานครุฑจับนาคมาสร้างเป็นโครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก ในลักษณะของนวนิยาย
 แนวโรแมนติกแฟนตาซี แต่ก็ได้ผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปตามแนวนิมของนักเขียน
 ไทยเพื่อมุ่งสื่อแนวคิดสำคัญเรื่องความพยายามและการให้อภัย จินตนาการของผู้แต่งที่ทำให้เรื่องราว
 น่าสนใจนั้น สะท้อนให้เห็นจากการสร้างสรรค์อนุภาคต่าง ๆ ทั้งอนุภาคตัวละคร อนุภาคของวิเศษ และ
 อนุภาคเหตุการณ์อันเป็นการสอดประสานกันระหว่างคติชนกับวรรณกรรมในนวนิยายกลุ่มนี้ซึ่งจะเป็น
 ประโยชน์ต่อการศึกษานวนิยายไทยที่นำตัวละครมาจากนิทานต่าง ๆ ได้ต่อไป

ภาควิชา ภาษาไทย

ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา ภาษาไทย

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2557

5480201722 : MAJOR THAI

KEYWORDS: DISTINGUISHING CHARACTERISTICS / THAI NOVELS / GARUDA / NAGA

UAYPORN SAENKHAM: DISTINGUISHING CHARACTERISTICS OF THAI NOVELS WITH GARUDA AND NAGA CHARACTERS. ADVISOR: ASST. PROF. PORAMIN JARUWORN, Ph.D., 259 pp.

This thesis aims to analyze literary elements and distinguishing characteristics of eleven Thai novels published during 1986 to 2012 and featured Garuda and Naga as main characters. The novels are *Manisawat*, *Kasa Nakha*, *Paksa Nakha*, *Montra Nakha Khрут*, *Duang Hathai Khрутhamunthu*, *Arittawattana Khрутtha Nakha*, *Khesinakha Duangchai Phrayanakha*, *Nakha Sawat*, *Roi Rak Paksa*, *Makhala Nakha*, and *Sanyarak Hai Kong Fa*. The thesis highlights how the author's imagination, Popular Culture, and the influence from Thai and foreign literatures and films are the major factors that have constantly published these kinds of Thai novels since 2005 to the present days.

The study finds that the authors employ myths and stories from Sanskrit and Bali literatures, Thai literatures, folklores, and current events as the key elements of the novels. Moreover, the authors employ the legendary battle between Garuda and Naga or "Khрут Yud Nakha," combined with their own imagination to create distinguished literary elements including plots, characters, and settings. There are 4 major plots, which are seeking-for-revenge-reincarnation plot, seeking-for-lover-reincarnation plot, compromising-conflict plot, competing-for-magical-object plot. The reincarnation is usually a key element in these plots. Moreover, conflicts in the plots mostly evolve around the theme of love, greed, and jealousy. For characters, the study finds out that both major characters and minor characters descend from Garuda and Naga. The characteristics of these characters are based on mythological images of Garuda and Naga with the combination of the authors' imagination. With this, the novels have various kinds of characters. Apart from characters, there are 3 major settings in these novels including realistic setting, mythological setting, and imaginary setting. These literary elements help readers to understand major themes of the novels, which are Karma (the Laws of Cause and Effect), attachment and detachment, selflessness, and love and forgiveness.

In conclusion, the novels have a distinctive characteristic that the authors employ the legendary conflict between Garuda and Naga from several myths and stories, especially the "Khрут Yud Nakha" legend, to create the romantic fantasy novels through plots, characters, and settings. Nevertheless, the authors also interweave Buddhist principles into the novels following the trend of Thai writers in order to emphasize the idea of vengeance and forgiveness. The authors' imagination that makes the novels popular is reflected from ability to creatively interweave various motifs including characters, magical objects, and plots. The authors' creativity reveals the combination between folklores and literatures in these novels. This thesis will benefit a further study focusing on Thai novels that based it characters from tales.

Department: Thai

Student's Signature

Field of Study: Thai

Advisor's Signature

Academic Year: 2014

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสำเร็จและความเมตตาและความกรุณาอย่างสูงของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรมินทร์ จารุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ "ครู" ผู้ส่องทางแห่งปัญญาให้ผู้วิจัยได้ "รู้" และ "รัก" ในคติชนวิทยา ครูท่อมเทรตวาทวิทยานิพนธ์และให้แง่คิดในการทำงานวิชาการแก่ผู้วิจัยด้วยความเมตตาเสมอมา และที่สำคัญที่สุดคือครูให้โอกาสแก่ผู้วิจัยด้วยความปรารถนาดีตลอดระยะเวลาการศึกษา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ อิงอร สุพันธ์ุณนิช "ครู" ผู้สอนให้ผู้วิจัยสนใจการศึกษางานวรรณกรรมและให้คำแนะนำด้วยความเมตตา อาจารย์ ดร.โกศลรุ่ง อามระดิช และอาจารย์ ดร. น้ำผึ้ง ปัทมะกลางคูล ที่ได้ให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและถามไถ่ถึงความก้าวหน้าของวิทยานิพนธ์อยู่เสมอ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ด้านภาษาและวรรณคดีไทยอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยและการทำงานในวงวิชาการต่อไป

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่เป็นพลังสำคัญให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จทางการศึกษา ตลอดระยะเวลา 4 ปีที่ศึกษาในระดับปริญญาตรี ผู้วิจัยได้รับความรู้อันเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาต่อในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล อาจารย์ ดร.ชนกพร พัวพัฒน์กุล อาจารย์ณัฐกาญจน์ นาคนวน และที่สำคัญที่สุดคือ อาจารย์วรรณพร พงษ์เพ็ง "ครู" ที่ทำให้ผู้วิจัยได้หัวขั้ววิทยานิพนธ์นี้มา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณปิยรัตน์ แซ่อึ้ง เกศสุดา นาสีเคน ภัทรพันธ์ุ์ ไซยา คำ จิตติขวัญ ภูพันธ์ุ์ ตระกูล นิรภัย สายธิไชย และธีระศักดิ์ วงศ์น้อย พี่และเพื่อนผู้เป็นกัลยาณมิตรที่คอยเป็นกำลังใจและช่วยเหลือผู้วิจัยด้วยความเต็มใจ

ผู้วิจัยขอขอบคุณอุปการแห่งความสำเร็จไว้แต่ พ่อ แม่ ครอบครัวแสงคำ ยายและน้าชาย ที่ส่งเสริม สนับสนุนและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยความรักเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	1
สารบัญภาพ	1
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	15
1.3 สมมุติฐานการวิจัย	15
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	16
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย	16
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	16
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น	17
1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
1.8.1 การศึกษาเรื่องครุฑและนาคในวรรณกรรม	17
1.8.2 การศึกษาเรื่องครุฑและนาคในเชิงคติชน	18
1.8.3 การศึกษาเรื่องครุฑและนาคในเชิงศิลปกรรมและประวัติศาสตร์	20
บทที่ 2 เรื่องเล่าเกี่ยวกับครุฑและนาคในสังคมไทย	23
2.1 วรรณกรรมสันสกฤตและบาลี	24
2.1.1 มหาภารตะ	24
2.1.2 ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา	28

2.2	วรรณคดีไทย	32
2.2.1	ไตรภูมิพระร่วง	32
2.2.2	รามเกียรติ์.....	34
2.2.3	ภริทัตชาดก.....	35
2.3	นิทานพื้นบ้าน.....	36
2.3.1	นิทานประจำถิ่น	36
2.4	ข่าวเหตุการณ์ปัจจุบัน	39
2.4.1	เหตุการณ์บั้งไฟพญานาค.....	40
2.4.2	เหตุการณ์ร้อยพญานาค	41
2.4.3	เพชรพญานาค	42
บทที่ 3	โครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก ในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค	50
3.1	โครงเรื่อง.....	50
3.1.1	โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรัก	51
3.1.1.1	โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องมณีสวาท	51
3.1.1.2	โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องดวงหทัยครุฑรามันต์	52
3.1.1.3	โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องเคลสินาคาดวงใจพญานาค.....	52
3.1.2.1	โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องภาษานาคา	56
3.1.2.2	โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องเมฆลานาคา.....	56
3.1.3	โครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง	59
3.1.3.1	โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องปักษานาคา	59
3.1.3.2	โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องอริตววรรณครุฑานาคา.....	59
3.1.3.3	โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องสัญญารักให้ก้อนฟ้า	60
3.1.4	โครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ	64

3.1.4.1	โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องมนตราเนกาครุฑ	64
3.1.4.2	โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องนาคสวาท	65
3.1.4.3	โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องร้อยรักปักษี	65
3.2	ตัวละครในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค	80
3.2.1	ตัวละครเอก	81
3.2.1.1	ตัวละครครุฑ	81
3.2.1.1.1	ตัวละครครุฑ	83
	ก. รูปลักษณ์ภายนอก	84
	ข. คุณลักษณะพิเศษ	88
	ค. สถานภาพ	90
	ง. ลักษณะนิสัย	93
3.2.1.1.2	ตัวละครมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นครุฑ	100
	ก. รูปลักษณ์ภายนอก	101
	ข. คุณลักษณะพิเศษ	102
	ค. สถานภาพ	104
	ง. ลักษณะนิสัย	106
3.2.1.2	ตัวละครนาค	112
3.2.1.2.1	ตัวละครนาค	114
	ก. รูปลักษณ์ภายนอก	114
	ข. คุณลักษณะพิเศษ	118
	ค. สถานภาพ	119
	ง. ลักษณะนิสัย	121
3.2.1.2.2	ตัวละครมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นนาค	125

ก. รูปลักษณ์ภายนอก.....	125
ข. คุณลักษณะพิเศษ.....	126
ค. สถานภาพ	128
ง. ลักษณะนิสัย.....	130
3.2.1.3 ตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากเผ่าพันธุ์ครุฑและนาค	132
ก. รูปลักษณ์ภายนอก.....	133
ข. คุณลักษณะพิเศษ.....	135
ค. สถานภาพ	139
ง. ลักษณะนิสัย.....	145
3.2.2 ตัวละครผู้ช่วยเหลือ.....	147
3.2.2.1 หนุราช	147
3.2.2.2 ยมนา	151
3.2.2.3 กัญนรี	154
3.3 ฉาก.....	160
3.3.1 ฉากที่สร้างจากสถานที่จริง.....	161
3.3.1.1 คำชะโนด.....	161
3.3.1.2 แม่น้ำโขง.....	163
3.3.1.3 วัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช	166
3.3.1.4 ตลาดน้ำอัมพวา.....	168
3.3.1.5 กรุงเทพฯ.....	170
3.3.2 ฉากที่สร้างจากเรื่องเล่า.....	172
3.3.2.1 เมืองบาดาลหรือนครโกควดี.....	173
3.3.2.2 วิมานฉิมพลี.....	175

3.3.2.3	ป่าหิมพานต์.....	176
3.3.2.4	พระจุฬามณีเจดีย์.....	178
3.3.3	ฉากที่สร้างจากจินตนาการ	180
3.3.3.1	เมืองโขงคา	180
3.3.3.2	บ้านวารัณนา	182
3.3.3.3	ทิพยพิภพ	184
3.3.3.4	หมู่บ้านมณีนิล	186
บทที่ 4	แนวคิดในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค	204
4.1	แนวคิดเรื่องกรรมและผลกรรม	204
4.2	แนวคิดเรื่องการยึดติดและการปล่อยวางกับการละทิ้ง	215
4.3	แนวคิดเรื่องความรักและการให้อภัย.....	220
บทที่ 5	สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล	242
	รายการอ้างอิง	253
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	259

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	เรื่องเล่าที่ปรากฏในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค	45
ตารางที่ 2	เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรัก ...	53
ตารางที่ 3	เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก	57
ตารางที่ 4	เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง	60
ตารางที่ 5	เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ	66
ตารางที่ 6	นวนิยายที่มีโครงเรื่องแบบข้ามและไม่ข้ามภพชาติ	72
ตารางที่ 7	อนุภาคเหตุการณ์ในนวนิยายแต่ละโครงเรื่อง	76
ตารางที่ 8	อนุภาคตัวละครในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค	156
ตารางที่ 9	ฉากในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค	187
ตารางที่ 10	โครงเรื่องและแนวคิดในนวนิยายไทย	228

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	บั้งไฟพญานาค ที่พุ่งขึ้นจากกลางแม่น้ำโขง.....	41
ภาพที่ 2	รอยพญานาคบนฝากระโปรงรถยนต์ จังหวัดหนองคาย	42
ภาพที่ 3	เพชรพญานาค.....	44

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ตำนานเกี่ยวกับครุฑและนาคเป็นตำนานปรัมปรา (myth) ที่รับรู้ในสังคมไทยมายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำนานครุฑจับนาคที่แพร่หลายอยู่ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ ตำนานปรัมปราดังกล่าวมีที่มาจากมหากาพย์ของอินเดีย ดังที่ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา (2534: 73) อธิบายว่า

“ครุฑจับนาค” เป็นเรื่องที่ปรากฏมีมาในมหากาพย์สองเรื่องอันเปรียบประดุจ “เท้าทั้งสองแห่งวัฒนธรรมของอินเดีย” คือ มหาภารตะและรามายณะและมีเรื่องเล่าย่อยๆ อยู่ในคัมภีร์ปุราณะ เช่น วิชาญปุราณะ มัตสยปุราณะ และปุราณะฉบับอื่นๆ แสดงถึงความแพร่หลายรู้จักกันดีมาช้านานแล้วในอินเดียและพราหมณ์คองนำเข้ามาเผยแพร่ต่อในดินแดนสุวรรณภูมินี้ จึงเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวางไม่เพียงแต่ประเทศไทย หากยังแพร่หลายไปในประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงด้วย และที่ขยายความออกไปอย่างกว้างขวางพิสดารแตกต่างจากฉบับเดิมของอินเดียก็มีเป็นอันมาก

จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าตำนานเรื่องครุฑจับนาคได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในอินเดียโบราณเพราะมีการกล่าวถึงเรื่องนี้ในคัมภีร์ต่างๆ แล้วจึงแพร่หลายและได้รับความนิยมมากในภูมิภาคอุษาคเนย์ สะท้อนให้เห็นว่า ตำนานปรัมปราของคนกลุ่มหนึ่ง อาจแพร่กระจายและกลายเป็นตำนานปรัมปราที่คนกลุ่มอื่นรับรู้ร่วมกัน

แม้ตำนานความเชื่อเกี่ยวกับครุฑและนาคแพร่หลายเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือภูมิภาคอุษาคเนย์จนได้รับความนิยมอย่างมาก แต่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าเรื่องราวเกี่ยวกับนาคนิยมนำมาเล่าอย่างแพร่หลายมากกว่าเรื่องราวของครุฑ ทั้งนี้เพราะชาวอุษาคเนย์เชื่อว่านาคหรืองูเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์สามารถบันดาลให้เกิดโชคลาภหรือสิ่งชั่วร้ายได้ อีกทั้งยังเชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษจึงมีพิธีกรรมหรือลัทธิการบูชา ดังที่สุจิตต์ วงษ์เทศ กล่าวไว้ว่า ผู้คนในภูมิภาคอุษาคเนย์ยกย่องนับถืองูมาแต่ดึกดำบรรพ์ เมื่อไม่น้อยกว่าสองหรือสามพันปีมาแล้ว (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2546: 3) จึงถือว่าความเชื่อเรื่องนาคหรืองู เป็นความเชื่อดั้งเดิมของผู้คนที่อยู่ในภูมิภาคนี้ เมื่อชาวอุษาคเนย์รับพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ที่เป็นศาสนาใหม่ในขณะนั้นเข้ามาในภูมิภาคจึงผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมและศาสนาใหม่เข้าด้วยกันดังที่ศรีศักร วัลลิโภดม (2546: 13) อธิบายไว้ว่า

ลัทธิบูชานาคก็ได้ผสมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของลัทธิศาสนาที่เข้ามาใหม่ ดังจะเห็นได้ว่าเรื่องการที่พระพุทธเจ้าทรงทรมานนาคก็ตี เรื่องพระอิศวรและพระนารายณ์ (พระกฤษณะ) รบกับพญานาคก็ตี ในตำนานอูรังคราตุนั้น เป็นการแสดงถึงชัยชนะของศาสนาใหม่ที่มีต่อระบบความเชื่อเก่า

แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าระบบความเชื่อดั้งเดิมจะสลายตัวไป กลับถูกผนวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาใหม่ด้วย ดังจะเห็นได้ว่าบรรดานาคได้กลายมาเป็นผู้พิทักษ์พระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชน

การผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับศาสนาใหม่ที่เผยแพร่เข้ามาในภูมิภาคอุษาคเนย์ เป็นทำนองเดียวกับที่ในอินเดียมีการผสมผสานพิธีกรรมบูชาหรือนาคกับพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ดังที่ นภาพร เล้าสินวัฒนา (2538: 85) อธิบายไว้ สรุปความได้ว่า ช่วงราชวงศ์นาคะครอบครองอินเดียทางตอนเหนือ นั้น ในรัชสมัยของกษัตริย์นั้นทศปุตะได้เป็นผู้ที่สนับสนุนให้มีการบูชาและนาคควบคู่ไปกับพระพุทธศาสนา

หากพิจารณาตัวละครนาคในแง่คติชน ประคอง นิมมานเหมินท์ (2546: 12-13) อธิบายไว้ว่า

นาคมีรูปลักษณ์ที่แปลก กึ่งเทพกึ่งสัตว์ แม้จะคล้ายงูแต่ก็ไม่เหมือนที่เดียว มีพิษร้าย สามารถเนรมิตสิ่งต่างๆ และแปลงกายได้ มีที่อยู่ทีลึกลับแต่วิจิตรพิสดาร มีทรัพย์สินสมบัติเป็นเพชรนิลจินดามากมาย มีเรื่องราวสมสู่กับคนจนมีลูกมีหลาน กล่าวได้ว่าเป็นตัวละครที่มีอนุภาค (motif) ที่น่าสนใจและนำไปถ่ายทอดต่อๆ ไป ทั้งยังอาจเพิ่มเติมเสริมแต่งหรือนำไปผสมผสานกับเรื่องที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้นำเกรงขามหรือตื่นตื่นสนุกสนานตามความต้องการของผู้แต่ง จึงไม่น่าแปลกใจที่นาคมีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อและการสร้างสรรค์ศิลปกรรมในสังคมไทย-ไท และประเทศใกล้เคียงโดยเฉพาะด้านวรรณกรรม

จากคำอธิบายดังกล่าวทำให้เห็นว่านาคเป็นสัตว์กึ่งเทพที่มีอนุภาคและมีคุณสมบัติพิเศษที่น่าสนใจหลายประการ เหมาะแก่การนำไปสร้างสรรค์ในงานศิลปกรรมและงานวรรณกรรมต่าง ๆ ด้วยคุณลักษณะพิเศษและอนุภาคต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ทำให้นาคถูกนำมาสร้างสรรค์และดัดแปลงในหลายรูปแบบ

ส่วนตำนานเกี่ยวกับครุฑที่มีต้นเค้าคติความเชื่อจากอินเดียน่าจะมีที่มาเช่นเดียวกับนาค ดังที่ยมโดย เพ็งพงศา (2521: 8) ได้อธิบายเรื่องครุฑไว้ว่า

ความเชื่อของชาวอินเดียเกี่ยวกับเรื่องครุฑนี้มีเรื่องราวปรากฏอยู่แพร่หลาย ทั้งในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี ครุฑทั้งในคติศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนาถือเป็นนกผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในบรรดานกทั้งปวง แต่ครุฑตามคติศาสนาพราหมณ์มีเพียงตัวเดียว เป็นโอรสของพระกัศยปพรหมฤๅษีประชาบดีกับนางวินตา

นักการศวิทยาเห็นว่าครุฑหรือพญาครุฑนั้นมีต้นเค้ามาจากพระอาทิตย์ในสมัยพระเวท ดังเช่นความเห็นของศาสตราจารย์เอ็ดเวิร์ด วอชเบิร์น ฮอฟกินส์ เห็นว่า เรื่องราวของครุฑในวรรณคดีมหากาพย์สุกตะหนึ่งในคัมภีร์ฤๅษเวท มณฑลที่ 10 ซึ่งกล่าวไว้ว่า พระอาทิตย์เป็นนกกแห่งท้องฟ้าที่มีรูปเป็นเทพเจ้าผู้มีปีก เรียกว่าครุฑมาน (Edward Washburn Hopkins, 1895 อ้างถึงใน ยมโดย เพิ่งพงศา, 2521: 9) เช่นเดียวกับความเห็นของนักการศวิทยาอีกหลายท่าน อาทิ เอ. บาร์ธ (A. Barth) ศาสตราจารย์ เอ. เอ. แม็คดอนเนล (A.A. Macdonell) เป็นต้น ความคิดเห็นของ นักการศวิทยาข้างต้นที่เห็นว่าครุฑมีต้นเค้ามาจากพระอาทิตย์นั้นสะท้อนให้เห็นความคิดความเชื่อของชาวอินเดียโบราณที่พยายามสร้างสิ่งที่เป็นธรรมชาติให้มีชีวิตขึ้นมา ดังจะเห็นได้จากการสร้างเทพต่าง ๆ เช่น พระอัคนี พระยม และสอดคล้องกับความเห็นของ H. Jacobi (H. Jacobi, 1909 อ้างถึงใน ยมโดย เพิ่งพงศา, 2521: 9) นักปรัชญาชาวเยอรมันที่อธิบายตำนานครุฑจับนาคในมหาภารตะ อาทิบรรพ เพื่อแสดงให้เห็นความคิดของชาวอินเดียโบราณที่ทำการต่าง ๆ ในธรรมชาติให้มีลักษณะเป็นมนุษย์ (personification) ว่า

นางกัทธู นางวินตา นาค อรุณ และครุฑ ล้วนสมมติขึ้นจากธรรมชาติทั้งสิ้น นางกัทธูคือคืนเดือนมืด นาคซึ่งเป็นบุตรของนางคือความมืด นางวินตาคือกลางวัน ไกลรุ่ง นางให้กำเนิดบุตร 2 ตน คืออรุณและครุฑ อรุณคือเวลารุ่งอรุณ น้องชายของอรุณได้แก่ ครุฑนั้นคือพระอาทิตย์ ครุฑกินนาคเป็นภัณฑหารก็คือแสงแรงโรจน์ของพระอาทิตย์ขจัด (กิน) ความมืดให้สิ้นไป

ความเป็นมาของครุฑ เริ่มปรากฏมีมาในวรรณคดีสันสกฤตยุคมหากาพย์ดังมีข้อความตอนหนึ่งในมหาภารตะอาทิบรรพแสดงให้เห็นว่าชาวอินเดียมีความเชื่อถือและนิยมยกย่องครุฑอย่างยิ่งดังมีคำกล่าวไว้ว่า นรชนผู้ใดเคยฟังเรื่องครุฑก็ดี อ่านเรื่องครุฑในที่ประชุมพราหมณ์ก็ดี นรชนผู้นั้นย่อมจะได้ไปสู่สวรรค์ ได้บุญแรงโดยแท้ (ยมโดย เพิ่งพงศา, 2521: 11) แสดงให้เห็นว่าชาวอินเดียนับถือครุฑเช่นเดียวกับงูหรือนาคและส่งความเชื่อดังกล่าวมายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือภูมิภาคอุษาคเนย์

ในภูมิภาคอุษาคเนย์โดยเฉพาะมลายูก็มีตำนานครุฑเช่นกัน ดังสรุปความจากเรื่อง **ครุฑชุกด์** ของ ส.พลายน้อย (2554: 21-25) ได้ว่า พญาครุฑทราบข่าวว่าโอรสของพระเจ้ากรุงโรมเดินทางไปอภิเษกสมรสกับพระราชธิดากรุงจีนทำให้พญาครุฑไม่พอใจเพราะเห็นว่าทั้งคู่ไม่เหมาะสมกันจึงไปปรึกษาพระเจ้าอัลละฮ์สุไลมานเพื่อต้องการขัดขวางพิธีอภิเษกสมรสแต่พระเจ้าอัลละฮ์สุไลมานไม่เห็นด้วยพญาครุฑไม่ยอมฟังคำห้ามปรามจึงไปขัดขวางและสัญญาไว้ว่าหากขัดขวางไม่สำเร็จจะเนรเทศตัวเองออกไปไม่ให้นักบุญพบเห็นอีก พญาครุฑจึงบินไปทำลายขบวนเรือโอรสพระเจ้ากรุงโรมแต่ทำไม่สำเร็จ พระโอรสรอดชีวิตและสามารถเข้าพิธีอภิเษกสมรสกับพระราชธิดากรุงจีนได้ พระเจ้าอัลละฮ์สุไลมานจึงทวงคำสัญญาตามที่พญาครุฑให้ไว้ พญาครุฑจึงออกจากดินแดนนั้นไปยังทะเลแดงที่มนุษย์ไม่สามารถเดินทางไปถึงเพื่อพำนักหากินที่นั่น ปัจจุบันจึงไม่มีผู้ใดได้พบเห็นพญาครุฑอีกเลย

สังคมไทยมีความเชื่อเรื่องครุฑและนาคอย่างยาวนาน โดยนำตำนานดังกล่าวเข้าไปผสมผสานอยู่ในศาสตร์แขนงต่างๆ อาทิ ด้านศิลปกรรม ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านความเชื่อ และด้านวรรณคดี ดังตัวอย่างการบรรยายงานศิลปกรรมใน **นิราศพระบาท** ของสุนทรภู่ (สมเด็จพระนเรศวรมหาราชานุภาพ, 2543: 98-99) ความว่า

บันไดนาคในบันไดนั้น ดูผกผันเพียงจะเลื้อยออกโลกเล่น

ขย้าเขี้ยวขบปากเหมือนนาคเป็น ตาเขม้นมองมุ้งสะดุ้งกาย

[.....]

พื้นผนังหลังบัวที่ฐานปัทม์ เป็นครุฑอัถยีนเหยียบภุขงค์ขย้า

หยิกขยุ้มกุมวาสุกรีก่า กิณนราร่ายเทพประนมกร

นอกจากนั้นยังปรากฏในศิลปกรรมรูปแบบอื่นๆ อีกมากมายที่สร้างเป็นรูปครุฑและนาค อาทิ เรือพระราชพิธี พระพุทธรูป พระปราสาท เป็นต้น ศิลปกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งยืนยันได้ว่าตำนานเกี่ยวกับครุฑและนาคมีมาอย่างยาวนานและได้รับความนิยมน้อย่างแพร่หลาย

ในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยมีความเชื่อเรื่องนาคในพิธีกรรมการปลุกสร้างที่อยู่อาศัย และมีตำราที่เรียกว่า “นาคปลุกเรือน” สรุปความจาก สัตยพันธ์ คชมิตร ได้ว่า วันที่นาคหันหัวไปเรียก นาควัน เป็นวันใช้สำหรับปลุกเรือน เมื่อได้ตกลงจะปลุกเรือนแล้ว แม้ว่าจะเป็นวันไม่ดีแต่ถ้าทำให้ถูก พญานาคจะดลบันดาลให้เรื่องร้ายกลายเป็นดีเพราะมีความเชื่อกันว่า พญานาคเป็นสัตว์มีอิทธิฤทธิ์ เป็นเจ้าแผ่นดิน สามารถอำนวยความสะดวกหรือทุกข์แก่มนุษย์ได้ ฉะนั้นเมื่อปลุกบ้านควรจะมีการบูชาเจ้าที่ดินเสียก่อน (สัตยพันธ์ คชมิตร, 2546: 30) นอกเหนือจากพิธีของชาวอีสานที่ยกมาข้างต้นแล้ว ชาวอีสานยังมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง

กับพญานาคอีกหลายพิธีกรรม¹ เช่น พิธีแห่พระอุคุตที่เชื่อว่าเป็นบุตรของพระพุทธเจ้าที่เป็นพญานาค อยู่ใต้บาดาล พิธีบุญเข้ากรรม พิธีบุญฮตสรง พิธีบุญบังไฟ พิธีบุญสว่างเฮือไหลเฮือไฟ เป็นต้น

นอกจากนั้นเกณฑ์พิรุณศาสตร์ที่บอกปริมาณน้ำฝนในแต่ละปี ดังความในบทพระราชนิพนธ์ พระราชพิธีสิบสองเดือนว่า เมื่อว่าด้วยสงกรานต์สามอย่างแล้ว จึงบอกเกณฑ์พิรุณศาสตร์คือ ฝนจะตก มากน้อยเท่าใดตามปีอย่างหนึ่ง (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2509: 295) ก็เกี่ยวข้องกับ เรื่องนาคหรือที่เรียกว่า “นาคให้น้ำ” ซึ่งมีมากถึง 7 ตัว พระยาอนุমানราชชนนอธิบายผลของจำนวน นาคให้น้ำในแต่ละปีไว้ว่า ถ้าปีใดนาคให้น้ำตัวเดียว ก็เข้าใจกันว่าปีนั้นฝนจะอุดมสมบูรณ์ เพราะนาค ทำหน้าที่แต่ตัวเดียวไม่เกี่ยวกับตัวอื่น และการที่นาคให้น้ำหลายตัวฝนจะน้อยเพราะนาคนั้นจะเกี่ยงกัน ด้วยต่างตัวต่างมีอิสระเสรีภาพที่จะไม่ทำตามหน้าที่ก็ได้เพราะไม่มีอะไรบังคับ (พระยาอนุমানราชชนน, 2500: 55-56)

ตำนานเกี่ยวกับครุฑและนาค ถูกเชื่อมโยงกับคติความเชื่อให้เป็นเครื่องรางของขลังต่าง ๆ ที่เป็นที่รู้จักเช่น นาคปรต ซึ่งเป็นวัตถุคล้ายเมล็ดผลไม้รูปกลมแบนมีรูปตรงกลางคล้ายงูขดตัวเป็น วงกลม ตามลำตัวมีเกล็ดขนาดโตกว่าเมล็ดลูกเต๋อยเล็กน้อย สีเหลืองอ่อน (ยมโดย เพ็ญพงศา, 2521: 6) นาคปรตมีถิ่นกำเนิดจากภาคใต้เชื่อว่าสามารถป้องกันสัตว์จำพวกงูต่างๆ ได้ นอกจากนั้นยังมี เครื่องรางที่สร้างในลักษณะเครื่องประดับและอาวุธ อาทิ แหวน เหริยญ มิถ ที่เป็นรูปพญานาค เป็นต้น ส่วนความเชื่อเรื่องครุฑถูกนำมาสร้างเป็นเครื่องรางของขลัง ได้แก่ ผ้ายันต์ เหริยญรูปครุฑ เป็นต้น โดยมีความเชื่อเกี่ยวกับครุฑว่า ครุฑมีพละนาฏภาพบารมี ล้างอาถรรพ์และคุณไสยทั้งปวง ภูตผี ปีศาจไม่กล้าเข้าใกล้ สัตว์ร้าย เขี้ยวงาสารพัด งูเขี้ยวเขี้ยวขอ อสรพิษไม่กล้ากล้ำกลายเข้าใกล้ (กฤษฎา กฤษณะเศรณี และครุฑา นาคาพงศ์, 2556: 177) จึงอาจกล่าวได้ว่าตำนานเรื่องครุฑและนาคถูก นำมาทำให้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมอีกด้วย

วรรณกรรมเป็นศาสตร์อีกแขนงหนึ่งที่ปรากฏเรื่องเกี่ยวกับครุฑและนาค ดังจะเห็นได้จาก วรรณกรรมท้องถิ่นที่มีตัวละครจากตำนานนาค อาทิ **ตำนานอุรังคธาตุ ผาแดงนางไอ่ สิ้นไซ ท้าวโสรัจ มณีสังจา** ฯลฯ และวรรณคดีราชสำนักที่มีตัวละครครุฑและนาค อาทิ **กาภิกลอนสุภาพ ของ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) วรรณคดีพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์และอุณรุท** เป็นต้น โดยใน วรรณกรรมท้องถิ่นและวรรณคดีราชสำนักกลุ่มนี้ สร้างตัวละครครุฑและนาคให้มีบทบาทที่น่าสนใจ แตกต่างกันไป

¹ อ่านเพิ่มเติมใน พิเชฐ สายพันธ์, “นาคาคติ” อีสานลุ่มน้ำโขง: ชีวิตทางจากพิธีกรรมวัฒนธรรมร่วมสมัย, (วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539), 50-66.

นวนิยายเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่แพร่หลายในสังคมไทยร่วมสมัย ผู้วิจัยพบว่ามี การนำตัวละครครูชและนาคมาใช้ในการสร้างสรรค์นวนิยายเช่นกัน และมีนวนิยายกลุ่มหนึ่งที่นำความขัดแย้งระหว่างครูชกับนาคจากตำนานมาใช้เป็นความขัดแย้งในการดำเนินเรื่อง นวนิยายกลุ่มนี้จึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตำนานปรัมปราในฐานะข้อมูลทางคติชนประเภทหนึ่งกับวรรณกรรม

Archer Taylor (1965: 37) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับคติชนไว้ว่ามี 3 ประการคือ 1. คติชนไม่สามารถแยกออกจากวรรณคดีได้ 2. วรรณคดีมีเนื้อหาที่หยิบยืมมาจากคติชน 3. ผู้แต่งอาจลอกเลียนแบบองค์ประกอบของคติชน จากคำกล่าวของ Archer Taylor ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าวรรณคดีและวรรณกรรมสัมพันธ์กับคติชนทั้งในด้านเนื้อหาและองค์ประกอบอย่างใกล้ชิด นวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครูชและนาคก็เช่นเดียวกัน มีการนำเรื่องเล่าเกี่ยวกับครูชและนาคมาสร้างเป็นองค์ประกอบและเนื้อหา โดยเพิ่มอนุภาคที่น่าสนใจลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้นำความขัดแย้งระหว่างครูชกับนาคที่มีมาจากรวมกันของอินเดีย คือเรื่อง “ครูชจับนาค” หรือ “ครูชยุคนาค” มาเป็นประเด็นในการสร้างสรรค์เรื่องราวขึ้นใหม่ตามจินตนาการของผู้แต่ง

จากการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยพบว่ามีนวนิยายจำนวน 11 เรื่อง ที่สร้างสรรค์ขึ้นจากการนำตำนานครูชจับนาค นวนิยายกลุ่มนี้ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2529 – 2555 โดยมี **มณีสวาท** ของ จินตวีร์ วิวัฒน์ (2529) เป็นนวนิยายเรื่องแรกที่สร้างตัวละครและดำเนินเรื่องด้วยการใช้ความขัดแย้งระหว่างครูชกับนาค หลังจากนั้นเป็นระยะเวลาถึงเกือบ 20 ปี มีนวนิยายเรื่อง **ภาษานาคา** ของ กนกวลี พจนปกรณ์ (2548) แต่ตั้งแต่ปี 2549 ถึงปี 2555 กลับมีนวนิยายที่สร้างสรรค์ขึ้นในแนวนี้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ เรื่อง **ปักชานาคา** ของ รอมแพง **มนตรานาคาครูช** ของ เนตรน่วมนต์ **ดวงหทัยครูชรามันต์** ของ เบญจามินทร์ **อริตววรรณครุชานาคา** และ**เคลสินาคาดวงใจพญานาค**² ของ จำปาลาว **นาคสวาทและร้อยรักปักช** ของจันทร์ณภัทร **เมฆลานาคา** ของ พจนาวลี และ**สัญญารักให้ก้อนฟ้า** ของ ริณแก้ว จึงสรุปได้ว่านวนิยายกลุ่มนี้สร้างสรรค์ขึ้นในช่วงระยะเวลา 26 ปี มีผู้แต่งทั้งสิ้น 9 คน

นวนิยายไทยกลุ่มนี้มีลักษณะเป็นนวนิยายแนวโรแมนติกแฟนตาซี (romantic fantasy) พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทยของราชบัณฑิตยสถาน (2538: 177) ให้คำจำกัดความของจินตนิมิตหรือแฟนตาซี (Fantasy) ว่าหมายถึง

² นวนิยายเรื่อง**เคลสินาคาดวงใจพญานาค** เป็นนวนิยายที่ดำเนินเรื่องราวต่อจากเรื่อง **อริตววรรณครุชานาคา** ทำให้ความขัดแย้งระหว่างครูชกับนาคเป็นความขัดแย้งที่สืบเนื่องต่อมาจากเรื่อง **อริตววรรณครุชานาคา** และกล่าวถึงความขัดแย้งระหว่างครูชกับนาคใน “ตำนานครูชจับนาค” ด้วย

การใช้โลกที่ไม่มีอยู่จริงหรือโลกที่ไม่จริง เช่น แดนสวรรค์เป็นฉากในการเขียน หรือการใช้ตัวละครที่เหลือเชื่อและไม่จริง เช่น ใน The Blue Bird ของ เคาน์ มอริซ เมเตอร์ลิงก์หรือการใช้หลักวิทยาศาสตร์ที่ยังไม่มีผู้ค้นพบหรือที่ตรงข้ามกับประสบการณ์ปัจจุบันเช่นในบันเทิงคดีแนววิทยาศาสตร์ หรือบันเทิงคดีแนวยูโทเปีย ตัวอย่างวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงซึ่งใช้จินตนิมิตได้แก่นวนิยายของเจมส์ บรานซ์ แคเบลล์ ใช้อาณาจักรปรัมปราชื่อ Poictesme เป็นฉาก พี่น้องตระกูลบรอนเต้ก็ได้สร้างสรรค์โลกของจินตนิมิตขึ้นให้ชื่อว่า Gondal... บันเทิงคดีที่ยิ่งใหญ่เกี่ยวกับโลกของจินตนาการ นวนิยาย 3 เล่มที่มีชื่อเรียกรวมกันว่า The Lord of the Rings (ค.ศ. 1954-1955) ของเจ.อาร์. ทอลคีนเป็นข้อพิสูจน์ในปัจจุบันนี้ว่าผู้อ่านยังนิยมเรื่องที่ใช้จินตนิมิตอยู่

การสร้างวรรณกรรมแนวแฟนตาซีได้รับการสืบทอดองค์ประกอบพื้นฐานของนิทานพื้นบ้านและเทพนิยายอันมีลักษณะผิดธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นยักษ์ แม่มด สัตว์พูดได้ หรือแม้กระทั่งการสาปคนให้เป็นสัตว์ ตลอดจนแก่นเรื่องมักเน้นที่การต่อสู้ระหว่างความดีความชั่ว (วิศิษฐ์ ศุภางค์รัตน์, 2549: 9) ส่วนนวนิยายแนวโรแมนติกแฟนตาซีหรือแฟนตาซีโรแมนซ์ เป็นประเภทย่อย (subgenre) ของนวนิยายแนวแฟนตาซี นวนิยายดังกล่าวมีลักษณะเป็นนวนิยายแนวแฟนตาซีที่ใช้อุปกรณ์ประกอบและชนบทหลายประการของนวนิยายแนวโรแมนติก John Snead (2005) อธิบายลักษณะเด่นของนวนิยายกลุ่มนี้ว่า จะมุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างชาย-หญิง สังคม การเมือง และความโรแมนติก

เมื่อผู้วิจัยศึกษานวนิยายทั้ง 11 เรื่องดังกล่าวในเบื้องต้น พบว่ามีลักษณะที่น่าสนใจร่วมกันหลายประการ กล่าวคือ

ประการแรก น่าสังเกตว่า นวนิยายไทยกลุ่มนี้มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครครุฑกับนาคในอดีตชาติและปัจจุบันชาติ ดำเนินเรื่องโดยนำแนวคิดทางพุทธศาสนาหลายประการ อาทิ เรื่องกรรม ชาตภพ และสังสารวัฏ มาอธิบายการเวียนว่ายตายเกิดและผลจากการสร้างกรรมของตัวละคร ใช้แนวคิดเรื่องความอาฆาตพยาบาทจองเวร และการให้อภัย เพื่อสนับสนุนความรักและความแค้นของตัวละคร ใช้กิเลสตัณหา ราคะ โทสะ และโมหะ เป็นอุปนิสัยและบุคลิกลักษณะของตัวละครที่ทำให้เรื่องราวความขัดแย้งดำเนินไปตลอดทั้งเรื่อง ตลอดจนใช้แนวคิดเรื่องอดีต การยึดมั่นถือมั่น การปล่อยวางและหลักกรรมเรื่องเวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร ในการเปิดเรื่อง ดำเนินเรื่อง และคลี่คลายปมปัญหา แสดงให้เห็นว่านวนิยายกลุ่มนี้นำหลักธรรมพื้นฐานของมนุษย์มาอธิบายผ่านการดำเนินเรื่องด้วยตัวละครครุฑและนาค จะเห็นตัวอย่างจากเรื่อง **ร้อยรัก ปักษา** (2555) พระยาสุวรรณกษายาลัยอวธรรมลูกสาวของพระองค์ที่กำลังจะกำเนิดใหม่เพราะเกิดจากกรรมที่กวนตราได้กระทำไว้ ดังความว่า “ขอให้บุญบารมีที่พ่อเคยสั่งสมมาทุกภพชาติ จงปกป้อง

คุ้มภัยลูกเมื่อไปจุดยงภพภูมิใหม่ ขอให้เราทั้งสองได้เกิดมาเป็นลูกพ่อลูกดั่งเช่นชาตินี้อีก พ่อรักเจ้าเสมอ นะลูกรัก...” (ร้อยรักปักษา, 2555: 5) จากตัวอย่างแสดงให้เห็นสังสารวัฏของสัตว์โลกไม่เว้นแม้แต่ครุฑที่ถือเป็นสัตว์กึ่งเทพผู้ยิ่งใหญ่ อีกทั้งพระยาสุวรรณกายยังไม่สามารถละกิเลสได้ เพราะยังมีความรักและความผูกพันต่อลูกสาวของพระองค์ โดยใช้มนิรัตนภาพรฝังลงไปในหัวใจของลูกสาว เพื่อให้ทราบวาทะวินิตราลงไปเกิดยังแห่งใด

ประการที่สอง ด้วยเหตุที่นวนิยายกลุ่มนี้กล่าวถึงชาติภพ และการเวียนว่ายตายเกิดของตัวละครที่เกี่ยวข้องกับครุฑและนาค การสร้างตัวละครจึงมีลักษณะที่น่าสนใจแตกต่างจากนวนิยายประเภทอื่น ๆ นักเขียนสร้างตัวละครที่มีลักษณะพิเศษเพื่อให้ผู้อ่านเชื่อมโยงได้ว่าตัวละครใดเป็นครุฑในอดีตชาติหรือปัจจุบันชาติ และตัวละครใดเป็นนาคในอดีตชาติหรือปัจจุบันชาติโดยสร้างให้ตัวละครมีบุคลิกลักษณะ อุปนิสัย และพฤติกรรมบางประการที่จะสะท้อนถึงความเป็นครุฑและนาค ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดแม้ว่าครุฑหรือนาคนั้นอยู่ในมิติของตัวละครที่เป็นมนุษย์ก็ตาม เมื่อแสดงอารมณ์โกรธ ตกใจ จะมีลักษณะแสดงออกทางดวงตา ดังตัวอย่างจากเรื่อง **นาคสวาท** (2555) กลิ่นจันทร์เดินเข้ามาหาฤๅษีจันทร์ที่ช่วยเธอหลังจากเหตุการณ์จมน้ำ และด้วยสัญชาตญาณทำให้ฤๅษีจันทร์แสดงอาการ ดังตัวอย่างว่า “ชายหนุ่มรีบหันขวับมาตามสัญชาตญาณ ความตื่นตระหนกจากร่างที่มัลลัมผัสทำให้ดวงตาสีเขียวมรกตกลายเป็นสีแดงกำในบัดดล แต่เมื่อเห็นว่าเป็นกลิ่นจันทร์ ดวงตาคู่นั้นจึงกลับแปรเปลี่ยนเป็นสีเขียวมรกตอันงดงามดังเดิม” (**นาคสวาท**, 2555: 34) นอกจากนั้นแล้วผู้แต่งยังสอดแทรกลักษณะของครุฑและนาคที่มีมิติซ้อนทับกับความเป็นมนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งน่าสนใจอย่างยิ่ง

ประการที่สาม การสร้างตัวละครให้มีลักษณะดังที่กล่าวมา ทำให้นวนิยายกลุ่มนี้มีลักษณะเหนือธรรมชาติ ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งสร้างความเหนือธรรมชาติให้น่าสนใจด้วยการนำคติชน และวรรณกรรมต่างๆ มาใช้ในการสร้างนวนิยาย มีการใช้อุณภาคจากคติชนและวรรณกรรม และสร้างอุณภาคขึ้นใหม่ อุณภาคเหล่านี้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง เช่น อุณภาคของวิเศษ นอกจากเป็นอาวุธวิเศษของตัวละครครุฑและนาคในนวนิยายแล้ว อุณภาคของวิเศษดังกล่าวยังมีผลต่อองค์ประกอบของนวนิยายอีกด้วย ดังตัวอย่าง ในนวนิยายเรื่อง **ดวงหทัยครุฑรามันต์** (2553) มีของวิเศษ ได้แก่ ดวงหทัยครุฑรามันต์ ซึ่งมีข้อกำหนดว่าผู้ที่จะได้ครอบครองอัญมณีนี้นี้ต้องเป็นผู้เสียสละ มีน้ำใจงดงาม ส่วนในนวนิยายเรื่อง **มนตราเนาคาครุฑ** (2550) มีดาบปักษาซึ่งเป็นดาบวิเศษที่สามารถชิงดวงวิญญาณได้ แต่วิญญาณที่จะออกจากดาบปักษาได้ต้องเป็นวิญญาณของคนดีและดาบปักษาจะทำหน้าที่เลือกวิญญาณเหล่านั้นเอง จะเห็นได้ว่าอุณภาคของวิเศษในนวนิยายมีบทบาทสำคัญต่อตัวละครและเนื้อเรื่อง อีกทั้งยังนำไปสู่แนวคิดของเรื่องได้อีกด้วย

ประการที่สี่ ผู้แต่งสร้างฉากขึ้นใหม่ โดยมีฉากที่เป็นสถานที่จริงและฉากที่สร้างขึ้นจากจินตนาการทำให้นวนิยายไทยกลุ่มนี้มีลักษณะที่น่าสนใจยิ่งขึ้น เพราะฉากที่สร้างจากสถานที่จริงเป็น

ฉากที่นำมาจากสถานที่ที่รู้จักกันเป็นอย่างดี เช่น พระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตลาดน้ำอัมพวา กรุงเทพฯ เป็นต้น ผู้แต่งใช้ฉากเหล่านี้เป็นสถานที่ที่มีมิติเชื่อมต่อกับเมืองครุฑและนาคนะเดียวกันตัวละครครุฑและนาคนะยังเดินทางมายังสถานที่เหล่านี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่าครุฑ นาคนะและมนุษย์ อาศัยอยู่ร่วมภพเดียวกัน ทั้งยังทำให้เห็นว่าครุฑและนาคนะมีตัวตนจริงด้วย ส่วนฉากที่สร้างขึ้นจากจินตนาการ เช่น หมู่บ้านวาริวนา ทิพยพิภพ หมู่บ้านมณีนิล เมืองโขงคาผู้แต่งก็ได้อธิบายภูมิหลังและสร้างลักษณะของฉากเหล่านี้ให้มีความน่าสนใจ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าตำนานเกี่ยวกับครุฑและนาคนะ ถูกนำมาสร้างสรรค์ในศาสตร์หลากหลายแขนง วรรณกรรมปัจจุบันประเภทนวนิยายก็เป็นศาสตร์อีกแขนงหนึ่ง ที่ตำนานเกี่ยวกับครุฑและนาคนะมาใช้ในการสร้างสรรค์และสามารถดึงดูดความสนใจจากกลุ่มผู้อ่านได้เป็นอย่างดี จินตนิยายบางเรื่องได้ถูกนำไปดัดแปลงเป็นละครและภาพยนตร์อีกด้วย

จากการศึกษาในเบื้องต้นผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสร้างสรรค์นวนิยายไทยกลุ่มนี้มี 4 ประการได้แก่ จินตนาการของผู้แต่ง อิทธิพลจากวรรณกรรมไทยและวรรณกรรมต่างชาติ การสร้างงานแนววัฒนธรรมประชานิยม และอิทธิพลจากภาพยนตร์ไทยและต่างชาติ กล่าวคือ

ปัจจัยด้านจินตนาการของผู้แต่ง ผู้แต่งสร้างองค์ประกอบของนวนิยายไทยกลุ่มนี้จากจินตนาการของตน ถึงแม้ว่าเรื่องของครุฑและนาคนะซึ่งเป็นเรื่องราวที่มีที่มาจากมหากาพย์ของอินเดียและแพร่หลายเข้ามาอยู่ในศิลปะแขนงต่าง ๆ ในสังคมไทย แต่ผู้แต่งก็สร้างเรื่องราวและองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ โครงเรื่อง แนวคิด ตัวละคร และฉาก ให้ผู้อ่านรับรู้และสามารถจินตนาการเรื่องราวต่าง ๆ ตามผู้แต่งได้ ที่สำคัญจินตนาการของผู้แต่งเองก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นวนิยายไทยกลุ่มนี้มีองค์ประกอบสำคัญแตกต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่น

ด้านโครงเรื่อง ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งสร้างโครงเรื่องใน 2 ลักษณะ คือ ผู้แต่งนำความขัดแย้งจากตำนานครุฑจับนาคนะมาสร้างเป็นปมความขัดแย้งในนวนิยายบางเรื่อง และผู้แต่งสร้างโครงเรื่องขึ้นใหม่ ซึ่งโครงเรื่องที่คุณแต่งสร้างขึ้นใหม่มีโครงเรื่องเกี่ยวกับการพลัดพรากจากคู่รักหรือการไม่สมหวังในความรักตั้งแต่ในอดีตชาติทำให้ตัวละครที่ไม่สมหวังในความรักข้ามภพชาติมาในปัจจุบันชาติเพื่อกระทำภารกิจตามที่ตั้งใจ เช่น โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรัก โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก และโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ ซึ่งทั้งสามโครงเรื่องดำเนินเรื่องไปด้วยความขัดแย้งระหว่างตัวละครครุฑกับนาคนะ ส่วนในโครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้งผู้แต่งใช้จินตนาการสร้างเรื่องราวต่อจากความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคนะในตำนานครุฑจับนาคนะและจบเรื่องลงด้วยการประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างสองเผ่าพันธุ์

ด้านแนวคิด ผู้วิจัยพบว่าเรื่องราวจากตำนานครุฑจับนาคนะมีแนวคิดเรื่องความอาฆาตพยาบาทระหว่างครุฑกับนาคนะและความขัดแย้งดังกล่าวก็ไม่มีที่ท่าว่าจะยุติลงได้ เมื่อเรื่องราวของครุฑและนาคนะถูกนำมาสร้างเป็นนวนิยาย ผู้แต่งยังคงใช้ความพยาบาทของตัวละครเป็นแนวคิดสำคัญซึ่งสามารถแบ่ง

แนวคิดย่อยได้เป็นเรื่องของกรรมและการยึดติด ขณะเดียวกันผู้แต่งยังเพิ่มเติมแนวคิดเรื่องความรักและการให้อภัยเข้าไปเพื่อคลี่คลายเรื่องและให้เรื่องราวในนวนิยายไทยกลุ่มนี้จบลงแบบสุขนาฏกรรม (happy ending) ผู้วิจัยเห็นว่าการจบเรื่องในลักษณะดังกล่าวนี้สามารถสื่อให้เห็นแนวคิดของเรื่องดังจะเห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครที่เคยมีความบาดหมางกันมาก็ให้อภัยแก่กัน เช่น นิล นาคและสุรภาค ในเรื่อง **มนตรานาคาครุฑ** วาดจันทร์และวินดา ในเรื่อง **ภาษานาคา** ภูริตทัตนาคา และนิรุทธ ในเรื่อง **เมฆลานาคา** เป็นต้น ขณะเดียวกันผู้แต่งยังแสดงให้เห็นว่าเรื่องความรักและการให้อภัยเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะทำให้สังคมที่เคยมีความขัดแย้งสงบลงได้

ด้านตัวละคร ผู้วิจัยพบว่า ผู้แต่งสร้างตัวละครครุฑและนาคให้มีความน่าสนใจ ลักษณะของครุฑและนาคมี 2 ประการคือ ครุฑและนาคที่มีลักษณะตามตำนานและตัวละครที่ข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์แต่มีลักษณะที่บ่งบอกว่าในอดีตชาติเป็นครุฑหรือนาค โดยสร้างให้ตัวละครเหล่านี้มีมิติของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ คือ มีรูปร่างหน้าตาดี มีฐานะดี และมีสถานะทางสังคม นอกจากนี้ตัวละครครุฑและนาคแล้ว ผู้แต่งยังสร้างตัวละครที่มีกำเนิดจากครุฑและนาคและตัวละครผู้ช่วยเหลือด้วย ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่าผู้แต่งสร้างตัวละครทั้ง 2 แบบจากจินตนาการของผู้แต่ง ทำให้นวนิยายไทยกลุ่มนี้มีความน่าสนใจในแง่ของตัวละครด้วย

ด้านฉาก ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งสร้างฉากในนวนิยายได้อย่างน่าสนใจซึ่งมีทั้งฉากที่มีความเกี่ยวข้องกับครุฑและนาคตามตำนานและเรื่องเล่ากับฉากที่ผู้แต่งสร้างขึ้นใหม่ มีทั้งฉากที่เป็นสถานที่จริงและฉากที่สร้างจากจินตนาการ ผู้แต่งได้สร้างเรื่องราวให้ตัวละครครุฑและนาคมีความเกี่ยวข้องกับฉากเหล่านี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้แต่งใช้จินตนาการเป็นพื้นฐานสำคัญในการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในนวนิยายให้มีความน่าสนใจ อาทิ ฉากที่สร้างจากสถานที่จริง เช่น ตลาดน้ำอัมพวา พระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช แม่น้ำโขง หรือแม้แต่ฉากกรุงเทพฯ ผู้แต่งสร้างให้ฉากเหล่านี้มีมิติที่เชื่อมต่อกับมิติของนาคหรือครุฑ หรือให้ตัวละครเหล่านี้เดินทางเข้ามาในสถานที่เหล่านี้ ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการตามผู้เขียน จนเห็นครุฑและนาคในมิติโลกมนุษย์ หากมองอีกมุมหนึ่งจะพบว่า ผู้เขียนพยายามแสดงให้เห็นความคิดที่ปรากฏในนวนิยายและในสังคมปัจจุบันว่าครุฑและนาคอาศัยอยู่ร่วมกันกับมนุษย์และมักจะช่วยเหลือมนุษย์ในยามตกทุกข์ได้ยาก

นอกจากนี้ยังมีฉากที่ผู้แต่งสร้างขึ้นจากจินตนาการ อย่าง หมู่บ้านวาริวนา โขงคา หมู่บ้านมณีนิล และทิพยพิภพ ซึ่งใน 3 ฉากแรก ผู้แต่งสร้างขึ้นโดยยังอิงกับความคิดความเชื่อที่มีอยู่เดิมในเรื่องสถานที่อยู่อาศัยของนาค อาทิ นาคอาศัยอยู่ในแม่น้ำโขงจึงสร้างฉากเมืองโขงคาซึ่งปรากฏในนวนิยายเรื่อง **มนตรานาคาครุฑ** นาคอาศัยอยู่ในเมืองคำชะโนด จึงสร้างฉากหมู่บ้านวาริวนา ซึ่งปรากฏอยู่ในเรื่อง **อริตววรรณครุฑานาคา** หรือนาคเป็นความเชื่อของคนในแถบอีสาน จึงสร้างเป็นฉากหมู่บ้านมณีนิล ซึ่งปรากฏในเรื่อง **นาคสวาท** นอกจากนี้ยังใช้ความคิดความเชื่อที่ว่าครุฑกับนาคมีความอยู่ที่เป็นทิพย์ ในเมืองที่อาศัยมีความอุดมสมบูรณ์ มีความงดงาม ดังเช่นวิมานฉิมพลีและบาดาล

จึงสร้างเป็นฉากทิวทัศน์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการสร้างฉากจากจินตนาการผู้แต่งสร้างโดยอิงอาศัย
 ค่าความคิดความเชื่อเดิมที่มีอยู่มาผสมผสานเข้ากับจินตนาการ ทำให้ฉากในนวนิยายไทยมีความ
 หลากหลาย ทั้งฉากที่มีลักษณะเป็นฉากที่อยู่ในมิติเหนือธรรมชาติและฉากที่อยู่ในโลกปัจจุบัน
 จินตนาการของผู้แต่งจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์นวนิยาย ทั้งในด้านของการสร้างองค์ประกอบ
 ของนวนิยายและการสร้างเรื่องราวให้สนุกสนาน ชวนติดตาม และนอกจากองค์ประกอบดังที่กล่าว
 มาแล้วนั้น ผู้แต่งยังสร้างอนุภาคของวิเศษขึ้น ซึ่งของวิเศษก็มีความหลากหลายและมีบทบาทแตกต่างกัน
 กันออกไป ทำให้เรื่องราวของครุฑและนาคในนวนิยายไทยกลุ่มนี้มีความเป็น “นวนิยายมหัศจรรย์”
 ที่แฝงข้อคิด ที่สำคัญสามารถนำมาปรับใช้ในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี แม้ว่าจินตนาการของผู้แต่ง
 จะไม่มีขอบเขตในการสร้างเรื่องราว แต่ผู้แต่งก็นำเสนอเรื่องราวของครุฑและนาคออกมาได้อย่าง
 น่าสนใจ ทั้งยังทำให้นวนิยายไทยกลุ่มนี้มีลักษณะเด่น

การสร้างงานแนววัฒนธรรมประชานิยม การนำความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคใน
 “ตำนานครุฑจับนาค” ซึ่งจัดว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในสังคม มาสร้างสรรค์และผลิตซ้ำในรูปแบบ
 ของนวนิยายไทยจนเป็นที่ยอมรับของ “กลุ่มผู้เสพ” ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ลักษณะดังกล่าวจึง
 สอดคล้องกับคำว่า วัฒนธรรมประชานิยม (popular culture) งานวรรณกรรมที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาทั้ง
 11 เรื่อง เป็นวรรณกรรมแนววัฒนธรรมประชานิยม ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้แต่งคำนึงถึงวัฒนธรรม
 ประชานิยมจึงสร้างสรรค์องค์ประกอบและปรับเปลี่ยนลักษณะของครุฑและนาคเพื่อให้สามารถเข้าถึง
 กลุ่มผู้เสพ ซึ่งได้แก่ กลุ่มวัยรุ่น – วัยผู้ใหญ่ ขณะเดียวกันผู้แต่งยังได้ผสมผสานเรื่องราวหรือเหตุการณ์
 ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และอยู่ในกระแสของวัฒนธรรมประชานิยมอยู่ในขณะนั้น เพื่อให้กลุ่มผู้อ่านรับรู้และ
 เข้าถึงเรื่องราวของครุฑและนาค ดังคำให้สัมภาษณ์ของ เบญจามินทร์ ผู้แต่งนวนิยายเรื่อง ดวงหทัย
 ครุฑรามันต์ ว่า “ก็ต้องคิดไปถึงผู้อ่าน นึกถึงการตลาด ถ้าจะเขียนครุฑ นาคจำ กลุ่มคนอ่านก็จะแคบ
 จึงต้องเขียนให้เข้าถึงง่าย เป็นสิ่งที่คนอ่านจะจินตนาการโดยมีพื้นฐานความเชื่อ เรื่องเล่าในอดีต แล้ว
 มาตีความในแบบของเราเอง” (กาญจนา อนันต์, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558) ยกตัวอย่างเช่น ใน
 นวนิยายเรื่อง สัญญารักให้ก้องฟ้า ผู้แต่งสอดแทรกวัฒนธรรมเกาหลี (Kpop) เข้าไปในเนื้อหา
 วัฒนธรรมดังกล่าวกำลังเป็นที่นิยมอยู่ในกลุ่มวัยรุ่นปัจจุบัน ทั้งที่เป็นเพลงเกาหลี ซีรีส์เกาหลี รวมถึง
 ศิลปินจากเกาหลี ในเนื้อหาข้างต้นผู้แต่งได้สร้างให้ตลาดหิมพานต์เป็นสถานที่ที่นำแพชชั่นจากเมือง
 มนุษย์ไปขายและได้รับความนิยมจากเหล่ามนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่างหูเกาหลีที่ได้รับความนิยม
 จากกัญรีและจันทร์มณี นอกจากนั้นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของตัวละครในนวนิยายไทยกลุ่มนี้
 คือ ตัวละครครุฑและนาค เมื่ออยู่ในร่างของมนุษย์จะมีรูปร่างหน้าตาดี ดังเช่น องค์เคสินาคาซึ่งเป็น
 ตัวละครนาค แต่มาใช้ชีวิตในเมืองมนุษย์ ทั้งยังมีสถานะเหมือนบุคคลทั่วไป โดยพระองค์มีอาชีพเป็น
 อาจารย์สอนคณะโบราณคดี มีรูปร่างหน้าตาดี ซึ่งผู้แต่งได้สร้างให้องค์เคสินาคามีตำแหน่งเป็น 50
 หมู่โสด ซึ่งเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีคือการประกวดของนิตยสารคลีโอ นอกจากนี้แล้วยังมีการ

ผสมผสานเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากความเชื่อของคนในสังคมคือเหตุการณ์รอยพญานาค เป็นเหตุการณ์ที่ได้รับความนิยมจากผู้คนในสังคมอย่างมาก ผู้แต่งจึงนำมาสร้างเป็นเหตุการณ์ในนวนิยาย

อิทธิพลจากวรรณกรรมไทยและวรรณกรรมต่างชาติ ในด้านวรรณกรรมไทย ผู้แต่งนำเรื่องราวต่าง ๆ มาผสมผสานไว้ในนวนิยายไทยได้อย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคติไตรภูมิ ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการแต่งนวนิยายไทยกลุ่มนี้กล่าวคือ **ไตรภูมิพระร่วง** ผู้แต่งกล่าวถึงการกำเนิดครุฑและนาคว่ามี 4 แบบคือ ชลาพูชโยนิ อัณฑชโยนิ สังเสทชโยนิ และอุปปาตักโยนิ มาผสมผสานเข้ากับเรื่องราวความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคอย่างกลมกลืนและนำเสนอออกมาในรูปแบบนวนิยาย นอกจากนั้นยังมีการสร้างฉากหิมพานต์ อันมีสัตว์หิมพานต์ต่าง ๆ นางกนิรี และมัทกะลีผล ทั้งหมดล้วนมีลักษณะสอดคล้องกับ **ไตรภูมิพระร่วง** แม้ว่า ผู้แต่งนวนิยายไทยกลุ่มนี้จะมีได้ค้นคว้าข้อมูลโดยตรงจากวรรณคดีเรื่องดังกล่าว แต่เรื่องราวหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่เผยแพร่ในสื่อที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย อาทิ อินเทอร์เน็ต หรือหนังสืออื่น ๆ ก็ล้วนเป็นคติไตรภูมิทั้งสิ้น นอกจากนั้น ยังมีวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ อาทิ **รามเกียรติ์** ที่ผู้แต่งอ้างถึงเพื่อเล่าประวัติของหนุราชหรือมัจฉานุซึ่งแสดงให้เห็นอิทธิพลของวรรณคดีไทยที่มีต่อการสร้างสรรค์ตัวละครในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ หรือการอธิบายที่มาของบ่วงนาคบาศว่ามาจากศรนาคบาศของอินทรชิต เป็นต้น รวมไปถึงวรรณคดีหรือวรรณกรรมไทยเรื่อง อื่น ๆ ที่ผู้แต่งนำเรื่องราวต่าง ๆ มาสร้างเป็นองค์ประกอบหรือเรื่องราวในนวนิยาย

นอกจากนี้แล้ว นวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑหรือนาคซึ่งอยู่นอกเหนือไปจากกลุ่มข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาเพราะในนวนิยายแต่ละเรื่องมีเฉพาะตัวละครครุฑหรือเฉพาะนาคเท่านั้น ก็เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้แต่งนำมาสร้างสรรค์เป็นนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ กาญจนา อนันต์ หรือในนามปากกา เบญจามินทร์ ผู้แต่งนวนิยายเรื่อง **ดวงหทัยครุฑรามันต์** พบว่าแรงบันดาลใจในการแต่ง นวนิยายเรื่องนี้มาจากการที่ผู้แต่งได้อ่านนวนิยายเรื่อง **เพลิงนาคา** ของชลนิล ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2547 (กาญจนา อนันต์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2558) ซึ่งเรื่อง **เพลิงนาคา** เป็นนวนิยายที่มีตัวละครเฉพาะตัวละครนาคเท่านั้น แต่ผู้แต่งได้สร้างเรื่องราวโดยใช้ความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคเพราะผู้แต่งมีความเห็นว่า “เพราะความรู้สึกเราคือครุฑกับนาคคือความแตกต่าง ถ้าพูดถึงสีขาวเราต้องนึกถึงสีดำ ถ้าพูดถึงความสว่างเราก็ต้องนึกถึงความมืด ดังนั้นพอพูดถึงพญาครุฑมันก็ต้องมีพญานาค มันเหมือนเป็นส่วนเสริมให้เรื่องราวดูสมบูรณ์ ชัดเจน เป็นส่วนเสริมให้อีกฝ่ายเด่นชัด มีตัวตนมากขึ้น” (กาญจนา อนันต์, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2558)

ในแง่ของอิทธิพลของการสร้างตัวละคร ในเรื่อง **ภาษานาคา** เป็นนวนิยายของ กนกวลี พจน-ปกรณ์ ตีพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2548 และใน พ.ศ. 2550 บริษัท เป้า จิน จง จำกัด นำบทประพันธ์มาสร้างเป็นละครโทรทัศน์ เริ่มออกอากาศวันที่ 17 พฤษภาคม ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 และได้รับความนิยมอย่างมาก นวนิยายเรื่องนี้มีตัวละครเอกที่เป็นนาคชื่อ พงศ์พญา ผู้วิจัยมีความเห็น

ว่านวนิยายเรื่องนี้น่าจะเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างนวนิยายของนักเขียนรุ่นหลังอย่าง จำปาลาว ผู้แต่งนวนิยายเรื่อง **อริตววรรณครุฑานาคา** และ **เคลินาคาตวงใจพญานาค** ดังจะเห็นได้ว่าใน **อริตววรรณครุฑานาคา** มีตัวละครชื่อ พงศ์พญา ทั้งยังเป็นนาคเหมือนตัวละครพงศพญา ในเรื่อง **ภาษานาคา** แต่พงศพญาใน **อริตววรรณครุฑานาคา** เป็นตัวละครรอง มีหน้าที่ช่วยเหลือองค์อริตววรรณในระหว่างที่มาอาศัยอยู่ในภพมนุษย์

นอกจากวรรณกรรมไทยและวรรณคดีไทยจะเป็นปัจจัยในการสร้างสรรค์นวนิยายไทยกลุ่มนี้แล้ว วรรณกรรมต่างชาติก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ตำนานครุฑจับนาคซึ่งมีที่มาจากมหากาพย์มหาภารตะของอินเดีย ปรากฏในบทที่ 1 (อาทิบรรพ) (ศักดิ์ศรี แยมันดดา, 2534: 73) ซึ่งในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ นอกจากจะมีการนำความขัดแย้งและลักษณะของตัวละครครุฑและนาคมาสร้างเป็นเรื่องแล้ว ในนวนิยายบางเรื่องยังมีการอ้างอิงถึงเรื่องราวความขัดแย้งจากตำนานนี้ด้วย แสดงให้เห็นการรับรู้เรื่องราวความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคในตำนานและภูมิความรู้ของผู้แต่งอย่างชัดเจน ส่วนการสร้างอนุภาคการกินผลไม้วัวเศษอย่างผลจตุมนิทิพย์ในเรื่อง **อริตววรรณครุฑานาคา** อนุภาคผลทับทิมหมื่นปี ในเรื่อง **ปักขานาคา** ที่ชลัญจรีและสิงหาแย่งมาจากเหล่ามนุษย์ในป่าหิมพานต์และได้กินเข้าไปทำให้พลังกลืนต่าง ๆ เพิ่มขึ้นนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้แต่งน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากวรรณกรรมจีนเรื่องไซอิ๋ว³ ซึ่งมีเหตุการณ์ที่แห่งเจียกินผลท้อทิพย์ทำให้มีอายุยืนยาว

ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้แต่งอาจได้รับอิทธิพลดังกล่าวแล้วนำมาสร้างสรรค์ต่อ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อชลัญจรีและอริตววรรณกินผลไม้วัวเศษเข้าไปแล้วทำให้เป็นอมตะและมีพลังกลืน ฤทธานุภาพต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

อิทธิพลจากภาพยนตร์ไทยและต่างชาติ สื่อภาพยนตร์เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการสร้างสรรค์นวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพยนตร์ไทยเรื่อง 15 คำ เดือน 11 ที่นำกระแสทางสังคมมาสร้างเป็นภาพยนตร์จนได้รับความนิยมอย่างมากและยังทำให้

³ จรัสศรี จิรภาส (2547: 57) บรรยายคุณสมบัติของผลท้อไว้ มีความว่า “แห่งเจียครอบครองสมญานาม ‘ฉีเทียนต้าสิง’ อันไร้ตำแหน่ง และวันทั้งวันก็ได้แต่ล่องลอยบนสวรรค์ ไม่มีกิจอันใดพึงปฏิบัติ นานไปมีเทพองค์หนึ่งกังวลว่า หากแห่งเจียว่างงานมากไปอาจมีใจกำเริบสร้างเรื่องเดือดร้อนบนสวรรค์อีก จึงเขียนฮ่องเต้จึงได้พระราชทานกิจการดูแลสวนท้อทิพย์ทรงรับสั่งให้ ‘ลิง’ ฝ้า ‘ผลท้อ’ ก็เปรียบเสมือนรับสั่งให้ ‘แมว’ ฝ้าดูแล ‘ปลาอย่าง’ กล่าวกันว่าสวนท้อนอกมี 1,200 ต้น 3,000 ปีจึงจะสุกครั้งหนึ่ง หากผู้ใดได้กินเพียงผลเดียวจะสำเร็จเป็นเซียนสวนกลางมี 1,200 ต้น ดอกซ้อนผลหวาน 6,000 ปีจึงจะสุกอมครั้งหนึ่ง ผู้ใดได้ลิ้มลองสักหนึ่งผลจะเหาะเหินเดินอากาศได้และไม้แก่เฒ่า สวนในมี 1,200 ต้น ผิวเขียวเมล็ดละเอียด 9,000 ปีจึงจะสุกครั้งหนึ่ง ใครได้ลิ้มลองสักหนึ่งผล จะมีอายุยืนเสมอฟ้าดินมีกาลแตกดับเท่ากาลแห่งดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ชั่ววันรันดร์ เมื่อได้เป็นผู้ดูแลอาหารทิพย์วิเศษดังนี้ ไฉนเลยจะรอดพ้นแห่งเจียไปได้...”

เหตุการณ์บั้งไฟพญานาคกลายเป็นที่สนใจของประชาชนโดยทั่วไป นำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปชมปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค ทั้งยังทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นด้วย

ภาพยนตร์ไทยเรื่อง 15 ค่ำ เดือน 11 หรือชื่อภาษาอังกฤษว่า Mekhong Full Moon Party กำกับและเขียนบทภาพยนตร์โดย จิระ มะลิกุล ออกฉายครั้งแรกเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2545 มีความยาวประมาณ 119 นาที ภาพยนตร์เรื่องนี้ทำรายได้รวม 55 ล้านบาท จากจำนวนรายได้ของภาพยนตร์ แสดงให้เห็นความนิยมในภาพยนตร์และในตำนานบั้งไฟพญานาคซึ่งเป็นความเชื่อของชุมชนในภาคอีสาน โดยเฉพาะชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง ทำให้ภาพยนตร์เรื่อง 15 ค่ำ เดือน 11 ได้รับรางวัลต่าง ๆ ในหลากหลายสาขา

จากกระแสความนิยมในภาพยนตร์เรื่องนี้ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จทั้งในด้านเนื้อหาและรายได้ที่มาจากผู้ชื่นชอบ ทำให้นวนิยายไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นช่วงหลังที่มีการเผยแพร่ภาพยนตร์เรื่องนี้ออกสู่สาธารณชน มีการตีพิมพ์เผยแพร่ออกมาอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่เรื่อง **ภาษานาคา** (2548) ของ กนกวลี พจนปกรณ์ ที่มีการสร้างฉากจากเหตุการณ์บั้งไฟพญานาคภาพยนตร์เรื่องนี้จึงเป็นเสมือนตัวจุดประกายในกระแสของบั้งไฟพญานาคในแม่น้ำโขงที่จะเกิดขึ้นในช่วง 15 ค่ำ เดือน 11 กลับมาคึกคักและได้รับความนิยม

รวมไปถึงในนวนิยายเรื่องอื่น ๆ ก็มีการนำเหตุการณ์บั้งไฟพญานาคไปสร้างเป็นเหตุการณ์ในเรื่องและสร้างเป็นฉากด้วย ย่อมแสดงให้เห็นกระแสความนิยมของความเชื่อเกี่ยวกับบั้งไฟพญานาคก็มีการนำไปสร้างสรรค์ในนวนิยายซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยทางสังคมอย่างภาพยนตร์ไทยเรื่อง 15 ค่ำ เดือน 11 ที่ปลูกกระแสความเชื่อของคนในสังคมอย่างมาก

นอกจากภาพยนตร์ไทยแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าภาพยนตร์ตะวันตกก็มีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์นวนิยายไทยกลุ่มนี้โดยเฉพาะภาพยนตร์แนวแฟนตาซี อย่างเรื่อง **ทไวไลท์** (Twilight) จาก การที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้แต่งนวนิยายเรื่อง **นาคสวาท** และ **ร้อยรักปักษา** ทำให้ได้ทราบข้อมูลเพิ่มเติมว่าผู้แต่งได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากภาพยนตร์เรื่อง **ทไวไลท์** ซึ่งมีตัวละครที่มีความขัดแย้งคือ แวมไพร์และมนุษย์หมาป่า (พิชิตชัย ราชบุษย์, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2558) แล้วนำมาต่อยอดความคิดและผสมผสานจินตนาการของผู้แต่งทำให้นวนิยายมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าภาพยนตร์แนวแฟนตาซีเรื่องอื่น ๆ ก็อาจมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์นวนิยายไทยกลุ่มนี้ด้วย เช่น **เดอะ ลอร์ด ออฟ เดอะ ริงส์** (The Lord of the Rings) **แฮร์รี่ พอตเตอร์** (Harry Potter) ซึ่งเป็นการต่อสู้กันระหว่างฝ่ายธรรมะกับอธรรม ดังที่ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2552: 45) กล่าวถึงความสำคัญของภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องที่ส่งอิทธิพลต่อการสร้างงานวรรณกรรมว่า

เรื่อง **เดอะ ลอร์ด ออฟ เดอะ ริงส์** โดย เจ.อาร์.อาร์ โทลคีน (The Lord of the Rings by J.R.R. Tolkien) ซึ่งมี 3 ตอน วรรณคดีคลาสสิกเรื่องนี้แต่งเมื่อ พ.ศ. 2497 แต่เป็นจังหวะที่มีผู้นำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ เช่นเดียวกับเรื่องแฮร์รี่ พอตเตอร์ และมีการแปลเป็นภาษาไทย จึงส่งอิทธิพลต่อการแตงนวนิยายออนไลน์ของไทยมาก วรรณกรรมตะวันตกแนวแฟนตาซีทั้งสองเรื่องนี้จัดเป็นประเภทแฟนตาซีชั้นสูง (High Fantasy) เพราะถือเป็นงานเขียนชั้นดีมีคุณภาพ ไม่ใช่หนังสืออ่านสนุกเพียงอย่างเดียว แต่มีความเป็นวรรณคดีอยู่ด้วย ทั้งในแง่ความอลังการของเรื่อง เนื้อหา แนวคิด และภาษาที่ใช้

คำอธิบายของรีนฤทัย สัจจพันธุ์ ขำตัน ทำให้เห็นว่าวรรณกรรมแนวแฟนตาซี ได้มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมออนไลน์อย่างมาก และอิทธิพลดังกล่าวอาจมีบทบาทต่อผู้แตงนวนิยายไทยกลุ่มนี้ด้วย เพราะผู้แตงนำตำนานความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคซึ่งเป็นตำนานที่คนในสังคมไทยรับรู้กันมาอย่างยาวนานมาสร้างสรรค์และดัดแปลงเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจวิเคราะห์ลักษณะเด่นของนวนิยายไทยกลุ่มนี้ในด้านองค์ประกอบ และลักษณะเด่นซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษานวนิยายและเป็นตัวอย่างหนึ่งของการศึกษาคติชนกับวรรณกรรมปัจจุบันได้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของนวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2529 – 2555 ที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค
2. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นของนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค

1.3 สมมุติฐานการวิจัย

ลักษณะเด่นของนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค คือ การนำความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคมาสร้างเป็นเรื่องเพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความพยายามและการให้อภัย และการนำเรื่องราวของครุฑกับนาคในเรื่องเล่าต่าง ๆ มาสร้างเป็นลักษณะตัวละครและฉาก

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษานวนิยายไทยที่นำตำนานครุฑจับนาคมาใช้ในการประพันธ์ โดยคัดสรรจากนวนิยายที่ใช้ความขัดแย้งจากเรื่องครุฑจับนาคมาเป็นแกนหลักในการดำเนินเรื่อง ผู้วิจัยพบว่ามีจำนวน 11 เรื่อง ตีพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2529 – 2555 เรียงตามลำดับปีที่แต่ง ดังนี้

นวนิยาย	ผู้แต่ง	พิมพ์ครั้งแรก	จำนวนครั้งที่ตีพิมพ์
มณีสวาท	จินตวีร์ วิวัฒน์	2529	2 ครั้ง
ภาษานาคา	กนกวลี พจนปกรณ์	2548	2 ครั้ง
ปีกษานาคา	รอมแพง	2549	7 ครั้ง
มนตรานาคาครุฑ	เนตรน้ามนต์	2550	1 ครั้ง
ดวงหทัยครุฑธรมันต์	เบญจามินทร์	2553	1 ครั้ง
อริตวรรณครุฑทมนาคา	จำปาลาว	2554	1 ครั้ง
เคลีนาคาดวงใจพญานาค	จำปาลาว	2555	1 ครั้ง
นาคสวาท	จันทร์ณภัทร	2555	1 ครั้ง
ร้อยรักปีกษา	จันทร์ณภัทร	2555	1 ครั้ง
เมฆลานาคา	พจนาวลี	2555	1 ครั้ง
สัญญารักให้ก้องฟ้า	ริณแก้ว	2555	1 ครั้ง

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษารวบรวมนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับครุฑ นาค และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาองค์ประกอบของนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค
4. วิเคราะห์ลักษณะเด่นของนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค
5. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจลักษณะเด่นของนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค
2. เป็นแนวทางในการศึกษานวนิยายไทยที่นำตัวละครมาจากนิทานต่างๆ

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

นวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค หมายถึง กลุ่มของนวนิยายไทยที่ใช้ความขัดแย้งระหว่างตัวละครครุฑกับนาคเป็นแกนหลักในการดำเนินเรื่อง

1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษารวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับครุฑและนาค พบว่า มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำแนกได้ 3 กลุ่ม คือ การศึกษาเรื่องครุฑและนาคในวรรณกรรม การศึกษาเรื่องครุฑและนาคในเชิงคติชน และการศึกษาเรื่องครุฑและนาคในเชิงศิลปกรรมและประวัติศาสตร์ มีรายละเอียดดังนี้

1.8.1 การศึกษาเรื่องครุฑและนาคในวรรณกรรม

งานวิจัยกลุ่มนี้เป็นการศึกษาเรื่องครุฑและนาคในวรรณคดีบาลีและวรรณคดีสันสกฤต มีงานวิจัยดังต่อไปนี้

ครุฑและนาคในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี ของ ยมโดย เพ็ญพงศา (2521) วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของครุฑและนาคในด้านต่าง ๆ คือ กำเนิดที่อยู่ บทบาท และความสัมพันธ์ของครุฑและนาคในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี ผลการศึกษาพบว่า วรรณคดีสันสกฤตยุคมหากาพย์และปุราณะมักกล่าวถึงครุฑกับนาคในแง่ที่เป็นปรปักษ์ต่อกัน แต่ในสมัยต่อมาวรรณคดีสันสกฤตได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนา เรื่องราวความพยายามของเวรระหว่างครุฑกับนาคจึงสิ้นสุดลงอย่างสันติ ส่วนครุฑและนาคในวรรณคดีบาลีก็มีความรักใคร่ปรองดองและเป็นมิตรต่อกันเพราะต่างยึดสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสรณะของพวกเขา

นาคในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี ของ อรพิมพ์ บุญอุภา (2524) วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมลักษณะเรื่องราวของนาคที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤตและวรรณคดีบาลีโดยเชื่อมโยงให้เห็นถึงอิทธิพลด้านวัฒนธรรมอินเดียที่มีต่อวัฒนธรรมไทย นอกจากนั้นยังวิเคราะห์ให้เห็นถึงลักษณะของนาคในด้านต่าง ๆ คือ กำเนิด ที่อยู่ รูปร่าง อุปนิสัย และอำนาจ ผลการศึกษาพบว่า นาคในวรรณคดีสันสกฤตมีลักษณะของนาคตามคติของศาสนาพราหมณ์ นาคจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือของพระเจ้า ส่วนนาคในวรรณคดีบาลีมีลักษณะตามคติพุทธศาสนา นาคจึงมีบทบาทชักจูงคนให้มาเลื่อมใสธรรมะ ให้บำเพ็ญความดีละเว้นความชั่ว และตอบแทนผู้ที่กระทำความดีด้วยเพชรนิลจินดาที่นาคมีอยู่มากมาย

วิทยานิพนธ์กลุ่มนี้ เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยของผู้วิจัยอย่างยิ่ง เพราะแสดงให้เห็นที่มาของตำนานครุฑและนาค ลักษณะต่างๆ ของครุฑและนาคที่แพร่หลายและเป็นที่รับรู้อยู่ในสังคมไทย ปัจจุบัน อีกทั้งความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคในวรรณคดีบาลีและวรรณคดีสันสกฤตยังเป็นต้นเค้าให้นักเขียนไทยนำมาสร้างสรรค์นวนิยายให้มีลักษณะที่หลากหลายน่าสนใจ

1.8.2 การศึกษาเรื่องครุฑและนาคในเชิงคติชน

งานวิจัยกลุ่มนี้ศึกษาเรื่องพญานาคในระบบความเชื่อของคนในท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นการดำรงอยู่ของความเชื่อเรื่องพญานาค การยอมรับนับถือพญานาคที่ผสมผสานกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา จนก่อให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ ในวัฒนธรรมอีสานแถบลุ่มแม่น้ำโขง งานวิจัยดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

“นาคาคติ” อีสานลุ่มน้ำโขง: ชีวิตทางวัฒนธรรมจากพิธีกรรมร่วมสมัย ของ พิเชฐ สายพันธ์ (2539) วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พิธีกรรมบูชาพญานาค และสัญลักษณ์ของนาคในพิธีกรรมว่ามีความหมายต่อประสบการณ์ชีวิตของผู้คน อีกทั้งสัมพันธ์กับกระบวนการและโครงสร้างทางสังคมของอีสานลุ่มน้ำโขงในบริเวณศึกษา ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างและคุณสมบัติของสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมเป็นหน่วยความหมายที่มีพลวัต ความหมายของนาคได้เกิดขึ้นมาอย่างสัมพันธ์กับการรับรู้ของกลุ่มบุคคลแต่ละกลุ่ม และเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการทางสังคมที่เคลื่อนตัวผ่านบริบทที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น โดยพิธีสัตตนาคา ได้จัดขึ้นโดยกลุ่มพระสงฆ์กับกลุ่มผู้นำที่เป็นชาวจีน โดยอาศัยนาคเป็นสัญลักษณ์หลักของพิธีเพื่อดำรงสถานภาพของกลุ่มในฐานะเป็นผู้ดูแลรักษา พระธาตุพนมและโต้ตอบกับชาวบ้านเดิมซึ่งเคยทำหน้าที่นี้มาก่อน สัญลักษณ์นาคในพิธีกรรมนี้จึงเป็นการนำเอาคติความเชื่อเรื่องนาคที่มีมาแต่โบราณในลุ่มน้ำโขงมาตีความ และสร้างคำอธิบายใหม่ ให้นาคเข้ามาอยู่ในบริบทของพระพุทธศาสนา เป็นผู้ปกป้องรักษาพระศาสนา มีสถานภาพเป็นผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นฐานะที่กำลังเปลี่ยนผ่านจากสัตว์เดรัจฉานไปสู่ผู้หลุดพ้นจากสังสารวัฏตามอุดมคติของพุทธศาสนา

พญานาค เจ้าแห่งน้ำโขง: พิธีกรรมกับระบบความเชื่อพื้นบ้านแห่งวัฒนธรรมอีสาน ของ จิตรกร เอ็มพันธ์ (2545) งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาระบบความเชื่อพื้นบ้านเรื่องพญานาคด้านเนื้อหา บทบาทของความเชื่อตามโลกทัศน์ของชาวอีสานในอดีต และบทบาทความเชื่อเรื่องพญานาคที่มีอิทธิพลในการดำรงชีวิตของชาวอีสาน โดยศึกษาจากนิทานปรัมปรา ผลการศึกษาพบว่า ตำนานพญานาคเป็นวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่และทรงอิทธิพลต่อชุมชนสองฝั่งแม่น้ำโขง ร่องรอยความคิดเรื่องพญานาคปรากฏในวรรณกรรมปรัมปรา ความเชื่อ พิธีกรรม สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วิถีชีวิต และจิตรกรรม พญานาคมักปรากฏอยู่ในลัทธิความอุดมสมบูรณ์ของสังคมวัฒนธรรมอีสาน ถูกผสมผสานความ

เชื่อดั้งเดิมและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในเรื่องสวรรค์และนรก และระบบสัญลักษณ์ของพิธีกรรมมีความหมายที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ ประการสำคัญที่สุดของพิธีกรรมนี้คือทำให้ผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านได้มีโอกาสพบปะกัน ก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นทางสังคม

พุทธศาสนากับพญานาค ศึกษาวิเคราะห์พญานาคในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

กับในวัฒนธรรมอีสาน ของ กิตติพัฒน์ เพชรทอง (2546) ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ชนิดกำเนิด ที่อยู่ รูปร่าง อุปนิสัย ฤทธิ์เดช บทบาทหน้าที่ และหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับพญานาค ซึ่งปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทและในวัฒนธรรมอีสาน พญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทมีการกล่าวถึงชนิดกำเนิด ที่อยู่ รูปร่าง อุปนิสัย ฤทธิ์เดช บทบาทหน้าที่ไว้ชัดเจน และคล้ายคลึงกับในวัฒนธรรมอีสาน แต่แตกต่างกันเฉพาะชนิดกำเนิด กล่าวคือ ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทกล่าวถึงชนิดกำเนิดไว้ชัดเจนว่าพญานาคมีชนิดกำเนิด 4 อย่าง เหมือนกับสัตว์ทั่วไป แต่พญานาคในวัฒนธรรมอีสานไม่มีหลักฐานปรากฏชัดว่ามีชนิดกำเนิดมาอย่างไร ในความเชื่อของชาวอีสานพบว่า พญานาคได้กลายเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ชนิดหนึ่งมีฐานะสูงกว่ามนุษย์ สามารถดลบันดาลสิ่งต่างๆ ได้เหมือนเป็นเทพเจ้าและถูกยกขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เพื่อจะนำไปสู่การสร้างคุณธรรมจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้แก่ชุมชน และประเพณีพิธีกรรมเหล่านั้นได้เป็นกลวิธีการนำพุทธศาสนิกชนให้เข้าสู่หนทางแห่งการปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนา

ความขัดแย้งและการประนีประนอมในตำนานปรัมปราไทย ของ ประมินทร์ จารูร (2547) วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตีความสัญลักษณ์และวิเคราะห์สาระสำคัญที่สะท้อนจากตำนานปรัมปราไทย ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ได้กล่าวถึงตัวละครในตำนานปรัมปราไทยว่าจำแนกได้เป็น 4 กระบวนทัศน์ คือ ตัวละครในกระบวนทัศน์ของความเชื่อดั้งเดิม ตัวละครในกระบวนทัศน์ของชนกลุ่มต่าง ๆ ตัวละครในกระบวนทัศน์ของความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และตัวละครในกระบวนทัศน์ของตัวเชื่อม ในวิทยานิพนธ์นี้กล่าวถึงนาคในตำนานปรัมปราไทย 3 กระบวนทัศน์ *กระบวนทัศน์แรก* คือ นาคในฐานะตัวละครในกระบวนทัศน์ของความเชื่อดั้งเดิม นาคมีบทบาทในฐานะอำนาจเหนือธรรมชาติและมีบทบาทในการลงโทษมนุษย์ กระบวนทัศน์ดังกล่าวแสดงให้เห็นสัญลักษณ์ของนาคในฐานะมีอำนาจเหนือธรรมชาติที่มีทั้งด้านดีและด้านร้ายต่อมนุษย์เช่นเดียวกับอำนาจเหนือธรรมชาติอื่น ๆ *กระบวนทัศน์ที่สอง* นาคในฐานะตัวละครในกระบวนทัศน์ของชนกลุ่มต่าง ๆ เป็นสัญลักษณ์ของชนพื้นเมืองทั้งกลุ่มชนเจ้าของพื้นที่เดิมและกลุ่มชนที่อพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาใหม่ซึ่งล้วนเป็นกลุ่มชนที่ยังต้องความเจริญ และ *กระบวนทัศน์สุดท้าย* นาคในฐานะตัวละครในกระบวนทัศน์ของความเชื่อทางพระพุทธศาสนา นาคมักจะทูลขอรอยพระบาทไว้เป็นที่สักการะ และยังขโมยพระเกศาของพระพุทธเจ้าที่ทรงมอบไว้ให้ประดิษฐานยังที่ต่างๆ ด้วยเพราะความเลื่อมใสในพระพุทธองค์

มโนทัศน์เรื่องนาคของชนชาติไทย ของ กัญญรัตน์ เวชศาสตร์ (2555) รายงานการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเรื่องงู นาค และมังกร ของชนชาติต่าง ๆ วิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องนาคของชนชาติไทยที่สะท้อนให้เห็นจากงานวรรณกรรม งานศิลปะ ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม และวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องนาคของชนชาติไทยในปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ศึกษาจากข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามโดยใช้ระเบียบวิธีและกรอบความคิดทางคติชนวิทยาและมานุษยวิทยา ผลการศึกษาพบว่าความคิดเรื่องงู นาค และมังกรของชนชาติต่าง ๆ เป็นความคิดร่วมของมนุษยชาติ มโนทัศน์เรื่องนาคของชนชาติไทยที่สะท้อนให้เห็นผ่านงานวรรณกรรม ศิลปะ ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรม มี 15 มโนทัศน์ซึ่งแต่ละมโนทัศน์แสดงให้เห็นว่านาคเป็นสัตว์กึ่งเทพที่ศักดิ์สิทธิ์มีลักษณะคล้ายงูใหญ่ มีอำนาจเหนือมนุษย์จึงสามารถช่วยเหลือและปกป้องคุ้มครองมนุษย์ ทั้งยังช่วยเหลือมนุษย์ด้านการเกษตรและความอุดมสมบูรณ์เพราะนาคเป็นเจ้าแห่งน้ำและดิน

ผู้วิจัยยังพบอีกว่ามโนทัศน์เรื่องนาคยังคงดำรงอยู่ในสังคมเพราะมี “สื่อ” ทำหน้าที่ถ่ายทอดมโนทัศน์ดังกล่าว แต่ในบางมโนทัศน์มีการนำไปปฏิบัติน้อยลงเนื่องจากปัจจัยทางสังคม การศึกษา ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ อีกทั้งมโนทัศน์เรื่องนาคยังเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ อันมีบทบาทต่อการเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนและขณะเดียวกันก็เป็นการสืบทอดมโนทัศน์เรื่องนาคให้ดำรงอยู่ในสังคมของชนชาติไทยด้วย

งานวิจัยกลุ่มนี้แสดงให้เห็นร่องรอยทางความคิดความเชื่อเรื่องพญานาคที่ยังดำรงอยู่ในสังคมไทยโดยเฉพาะแถบลุ่มน้ำโขงที่สะท้อนผ่านพิธีกรรมและตำนานปรัมปราของไทย อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นคุณค่าของความเชื่อเรื่องพญานาคของคนในสังคม และความเชื่อดังกล่าวส่งผลมายังกลุ่มงานวรรณกรรมที่นำตำนานปรัมปรามาใช้ในการแต่งด้วย

1.8.3 การศึกษาเรื่องครุฑและนาคในเชิงศิลปกรรมและประวัติศาสตร์

งานวิจัยที่ศึกษาเรื่องครุฑและนาคในเชิงศิลปกรรมและประวัติศาสตร์ เป็นงานวิจัยอีกกลุ่มหนึ่งที่ศึกษาการนำตำนานและความเชื่อเรื่องครุฑและนาคมาถ่ายทอดในศาสตร์แขนงอื่น โดยเฉพาะด้านงานศิลปะ งานวิจัยดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

คติเรื่องครุฑจากศิลปกรรมแบบเขมรในประเทศไทย ของ ธิดา มิตรกุล (2527) วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากำเนิดความเชื่อและบทบาทของครุฑที่ปรากฏในวรรณคดี ศาสนา และศึกษาความสัมพันธ์ทางแนวความคิด รูปแบบศิลปกรรมแบบเขมรในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่าคติเรื่องครุฑจากศิลปกรรมแบบเขมรในประเทศไทยนั้นประกอบด้วยคติดั้งเดิมเกี่ยวกับครุฑซึ่งเกิดจากลักษณะโดยธรรมชาติของนกที่กินงูเป็นอาหาร มนุษย์ได้นำแนวคิดนี้มาสร้าง

เป็นเรื่องราวขึ้นในวรรณคดีมหากาพย์มหากาพย์มหากาพย์ในรูปของครุฑที่เป็นศัตรูกับนาค และได้สืบทอดมาแสดงเป็นรูปแบบทางศิลปะในรูปของครุฑยุคนาค คติเกี่ยวกับครุฑและนาคนี้เป็นคติแรกที่ปรากฏในศิลปกรรมแบบเขมรในประเทศไทยซึ่งรับรูปแบบทางศิลปะต่อเนื่องมาจากศิลปะเขมรในราวพุทธศตวรรษที่ 12 และมีสืบทอดมาโดยตลอด

นาค : การศึกษาเชิงสัญลักษณ์ตามคติอินเดีย ของ ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ (2546) ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของนาคที่ปรากฏในยุคพระเวท ในศาสนาพราหมณ์หลังยุคพระเวท และในพุทธศาสนานั้นได้ถูกแสดงออกในรูปของงานศิลปกรรมด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ผ่างไว้ด้วยคติความเชื่อ และปรัชญาที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในเรื่องราวนั้นๆ การแสดงภาพนาคในรูปของงานศิลปกรรมนั้นจึงเป็นมากกว่าการแสดงภาพสัตว์ในเทพนิยาย หากแต่เต็มไปด้วยภูมิปัญญาของคนในอดีตที่ต้องการแสดงออกถึงคติความเชื่อของตน ผ่านทางงานศิลปกรรมโดยใช้รูป “นาค” เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความหมายต่าง ๆ เหล่านั้น

พัฒนาการของความเชื่อเรื่องนาคแถบลุ่มแม่น้ำโขงตั้งแต่ยุคอูรังคราตุสู่ประวัติศาสตร์ร่วมสมัย ของ สัตยิยะพันธุ์ คชมิตร (2546) วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องนาคที่ปรากฏในบริเวณลุ่มน้ำโขง ในแง่พัฒนาการความเชื่อเรื่องนาคมีอิทธิพลทางการเมือง วัฒนธรรม พุทธศาสนา และในปัจจุบันคติความเชื่อเรื่องนาคที่เป็นสัญลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเป็นผลให้คตินาคบริเวณแถบลุ่มน้ำโขงถูกปรับเปลี่ยนไป ผลการศึกษาพบว่าดินแดนลุ่มน้ำโขงก่อนจะได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรล้านช้างมีความเชื่อว่านาคเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่ชีวิตและชุมชน ความเชื่อในลัทธิบูชาของชาวพื้นเมืองเดิมในดินแดนอีสาน ได้รับการผสมผสานจากความเชื่อในศาสนาใหม่ความเชื่อดังกล่าวจึงถูกยกให้มีศักดิ์สิทธิ์ ต่อมาด้วยเหตุผลทางการเมืองและการเผยแพร่ศาสนาของล้านช้างที่มีต่อดินแดนลุ่มน้ำโขงในช่วงยุคอูรังคราตุ สัญลักษณ์ของความเชื่อเรื่องนาคจึงปรากฏบทบาทต่อวิถีชีวิตของชุมชนอีสานลุ่มน้ำโขงมาโดยตลอด และเรื่องราวของนาคเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนชาวอีสานได้เป็นอย่างดีดังที่ปรากฏใน “ฮีดคอง” แต่พิธีกรรมแห่งชีวิตถูกเปลี่ยนไปเป็นสินค้าเพื่อการบริโภคทางการท่องเที่ยวไม่ได้เป็นเพียงสิ่งตอบสนองต่อชุมชนเท่านั้น แต่ได้ถูกสร้างให้เป็นสินค้าให้คนทั่ว ๆ ไป ทำให้พิธีกรรมความเชื่อเหล่านี้ถูกผู้คนภายนอก ตั้งคำถามเกี่ยวกับระบบความเชื่อและวิถีชีวิต

นาคในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์ ของ สุจิตต์ วงษ์เทศ (2546) งานของสุจิตต์เรื่องนี้ศึกษาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ ตำนานและนิทานปรัมปรา โดยใช้วิธีการตีความสัญลักษณ์ที่ปรากฏในนิทานปรัมปราเรื่องต่าง ๆ ในอุษาคเนย์ สุจิตต์พบว่าคนในอุษาคเนย์ยกย่องนับถือและนาคมาแต่ดึกดำบรรพ์และมีลัทธิบูชาเพราะเห็นว่างูเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ ดังจะเห็นจากนิทานปรัมปราต่าง ๆ มากมายเกี่ยวกับงูหรือนาคหลายสำนวนและเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง

นิทานปรัมปราที่สุจิตต์ศึกษาตีความนั้นมีหลายเรื่อง เช่น นิทานปรัมปราเรื่องอุรังค-
ธาตุ นิทานปรัมปราเรื่อง ‘นางนาค’ ในศิลาจารึกภาษาสันสกฤตอาณาจักรจามปา นิทานมอญเรื่อง
กำเนิดเมืองหงสาวดี นิทานปรัมปราเรื่องนางนาคกับพระทอง ตำนานสิงหนวัตกุมาร นิทานเรื่อง
พระร่วง นิทานเขมรเรื่องบันทึกว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของเงินละ และตำนานสุวรรณโคมคำ
เป็นต้น เมื่อสุจิตต์พิจารณาตีความนิทานปรัมปราทั้งหมดพบว่ามี 3 ลักษณะ คือ นาคเป็นสัญลักษณ์
ของกลุ่มชนดั้งเดิม สัญลักษณ์ของเจ้าแห่งดินและน้ำ และลัทธิทางศาสนา นอกจากนี้สุจิตต์ วงษ์เทศ
ยังพบอีกว่าความเชื่อเกี่ยวกับนาคทำให้เกิดพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ การแข่งเรือ การทำขวัญ การ
บวชนาค และพิธีศพ เป็นต้น

**การศึกษาคติความเชื่อเรื่องพญานาคในพื้นที่อีสานตอนบน เพื่อเสนอแนวทางสู่
การออกแบบสถาปัตยกรรมภายในพิพิธภัณฑสถานฯ ของ อนุรักษ์ ปานจิ้น (2553) วิทยานิพนธ์นี้**
มุ่งที่จะศึกษาคติความเชื่อเรื่องพญานาคในพื้นที่อีสานตอนบน (แถบลุ่มน้ำโขง) เพื่อเสนอแนวทางสู่
การออกแบบภายในพิพิธภัณฑสถานฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำองค์ความรู้เกี่ยวกับคติความเชื่อเรื่อง
พญานาค มาเผยแพร่ ส่งเสริม สร้างความเข้าใจเพื่อก่อให้เกิดการสืบสานทางด้านประเพณี สังคม
วัฒนธรรม ในลักษณะองค์รวมของชาวอีสานที่ยังมีความเชื่อเรื่องพญานาคยังคงดำรงอยู่ในวิถีชีวิต
เสมือนเป็นจิตวิญญาณที่ก่อให้เกิดแบบแผนของชาวอีสาน (แถบลุ่มน้ำโขง) จากอดีตจนถึงปัจจุบัน
ผลการศึกษาพบว่าชาวอีสานมุ่งเน้นอนุรักษ์ สืบสานวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชาวอีสานอันมี
พญานาคเป็นแกนกลาง โดยการนำเอาองค์ความรู้เกี่ยวกับคติความเชื่อเรื่องพญานาคมาตีความใน
รูปแบบสัญลักษณ์ “พญานาค = น้ำโขง” เพื่อแปรรูปให้เห็นเป็นรูปธรรมในงานออกแบบที่เสมือนเป็น
ตัวเชื่อมหลอมรวมวัฒนธรรมอีสานให้ยังคงดำรงอยู่และสืบทอดต่อไปในอนาคต

งานวิจัยกลุ่มดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นความคิดเห็นความเชื่อเรื่องครุฑและนาคในงาน
ศิลปกรรมแขนงต่างๆ อีกทั้งยังสัมพันธ์กับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า
งานวิจัยกลุ่มนี้เป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าความเชื่อในตำนานครุฑและนาคในสังคมไทยนั้นมี
บทบาทสำคัญอย่างยิ่งทั้งในเชิงพระพุทธศาสนา ศิลปกรรมแขนงต่างๆ ทำให้ศิลปะดังกล่าวยังคงได้รับ
ความนิยมอยู่ในสังคมไทย

จากงานวิจัยทั้ง 3 กลุ่มที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องครุฑและ
นาคในงานวรรณกรรมปัจจุบัน จึงสนใจที่จะศึกษาในประเด็นดังกล่าว เพื่อให้เข้าใจลักษณะของนว
นิยายไทยที่นำตำนานความเชื่อเรื่องครุฑและนาคมาสร้างสรรค์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งใน
เชิงวรรณกรรมและเชิงคติชนวิทยาได้ต่อไป

บทที่ 2

เรื่องเล่าเกี่ยวกับครุฑและนาครในสังคมไทย

นวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคร มีการนำเรื่องเล่าจากหลายแหล่งมาใช้ในการแตงนักวิชาการให้ความหมายและแบ่งรูปแบบของเรื่องเล่าไว้ ดังนี้

พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายความหมายคำว่า “เรื่องเล่า” (narrative) หมายถึง “งานเขียนที่มีเนื้อหาเป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ อาจแต่งเป็นร้อยแก้ว หรือร้อยกรอง เป็นเหตุการณ์เกิดขึ้นจริงหรือเป็นเรื่องแต่งขึ้น หรือเป็นผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์นั้น ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเหตุการณ์ประเภทใด ๆ ก็ได้ที่นำมาบรรยายให้ทราบ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 278)

เอลเลียต ออริง (Elliott Oring) อธิบายว่า เรื่องเล่า (narrative) มีความหมายเช่นเดียวกับ story ซึ่งแปลว่า เรื่องราว นิยาย นิทาน ประกอบด้วยกรกระทำ (action) และเหตุการณ์ (event) ที่เรียงร้อยเข้าด้วยกัน (Oring, 1986: 121 – 122 อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตสานต์, 2547: 4)

วิลเลียม ฮาร์มอน (William Harman) และ ฮิวจ์ ฮอลแมน (Hugh Holman) แบ่งรูปแบบของเรื่องเล่าเป็น 2 รูปแบบ คือ “เรื่องเล่าแบบง่ายที่เล่าเหตุการณ์เรียงลำดับของเวลา เช่นรายงานในหนังสือพิมพ์และเรื่องเล่าที่มีโครงเรื่อง ซึ่งมักจะไม่ได้เรียงลำดับเหตุการณ์ตามลำดับเวลาแต่มักจะจัดเรียงเหตุการณ์ตามกฎเกณฑ์ของโครงเรื่อง และประเภทของเรื่อง” (William Harmon and Hugh Holman, 2003: 328 อ้างถึงใน มารศรี สอทพิพย์, 2551: 12)

ดังนั้น คำว่า เรื่องเล่าในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคร ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงหมายถึง เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เล่าในรูปแบบร้อยแก้วหรือร้อยกรอง ซึ่งผู้แต่งได้นำมาสอดแทรกในนวนิยายของตน

ในบทนี้ผู้วิจัยจะจำแนกประเภทของเรื่องเล่าต่าง ๆ ที่ปรากฏในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคร เพื่อแสดงให้เห็นความหลากหลายของเรื่องเล่าที่ผู้แต่งเลือกนำมาใช้ พบว่ามีทั้งสิ้น 4 ประเภท ได้แก่วรรณกรรมสันสกฤตและบาลี วรรณคดีไทย นิทานพื้นบ้าน และข่าวเหตุการณ์ปัจจุบัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 วรรณกรรมสันสกฤตและบาลี

เรื่องเล่าประเภทวรรณกรรมที่ผู้แต่งเลือกนำมาใช้ในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค มีทั้งวรรณกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศและวรรณกรรมพุทธศาสนาพุทธวรรณกรรมกลุ่มนี้ 2 เรื่อง ได้แก่ **มหาภารตะ** และ **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิรมย์มัตถสังคหฎีกา**

2.1.1 มหาภารตะ

มหาภารตะเป็นมหากาพย์ที่ยิ่งใหญ่ของอินเดียโบราณ ทั้งยังเป็นแหล่งที่มาของนิยายหลาย ๆ เรื่อง ซึ่งปรากฏในวรรณคดีไทย รวมทั้งศิลปกรรมไทยสาขาต่าง ๆ (ศักดิ์ศรี แยมน์ดดา, 2543: 1) มหากาพย์มหาภารตะมีโคลงถึง 100,000 บท หรือ 220,000 บรรทัด แบ่งออกเป็นตอน ๆ แต่ละตอนเรียกว่า ปรว (ไทยเป็นบรรพ) มีด้วยกันทั้งหมด 18 บรรพ (กรุณา – เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2547: 209) คำว่า **มหาภารตะ** แปลตามรูปศัพท์ว่า “*เรื่องราวของชนภารตะผู้ยิ่งใหญ่*” หมายความว่า โดยอรรถาธิบายว่า เป็นเรื่องของสงครามในหมู่ชนภารตะอันยิ่งใหญ่ คำว่า **ภารตะ** แปลว่า “*ผู้สืบเชื้อสายมาจากพระภรต*” พระภรตเป็นพระจักรพรรดิโบราณของอินเดีย เป็นโอรสของพระราชราชาทุษยันต์แห่งนครหัสตินาปุระกับนางศกุนตลา พระภรตเป็นยอดวีรกษัตริย์แห่งราชสกุลจันทรวงศ์ครอบครองดินแดนลุ่มแม่น้ำยมุนาและแม่น้ำอณาเขตไปทั้งทางตะวันออกและตะวันตกเป็นดินแดนอันกว้างใหญ่ (ศักดิ์ศรี แยมน์ดดา, 2534: 16)

ผู้แต่งเรื่องนี้เป็น ฤๅษีโบราณผู้หนึ่งชื่อยาส (ยาส) ซึ่งโดยขนบนิยม อ้างว่าเป็นคนเดียวกับผู้แต่งคัมภีร์พระเวททั้งสี่ และคัมภีร์ปุราณะทั้งปวง (ศักดิ์ศรี แยมน์ดดา, 2534: 16) มหากาพย์เรื่องนี้มีกำเนิดเดิมเริ่มแรกมาจากบทเพลงหรือลำนำที่ใช้ขับร้องสรรเสริญวีรบุรุษในสมัยโบราณ ตั้งแต่ปลายสมัยพระเวท หรือราว ๆ 3,000 ปีมาแล้ว (ศักดิ์ศรี แยมน์ดดา, 2543: 3) เนื้อหาพรรณนาถึงการทำสงครามขับเคี่ยวกันระหว่างพี่น้องสองตระกูลคือตระกูลเการพ หรือโกรพ และตระกูลปาณฑพ ซึ่งทั้งสองต่างก็สืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษคนเดียวกันคือท้าวภรต จุดประสงค์ของการทำสงครามก็เพื่อชิงราชสมบัติ หรือแย่งกันปกครองแผ่นดิน (กรุณา – เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2547: 209) ณ พุทราปุระกษัตริย์ ระยะเวลา 18 วัน และในที่สุดฝ่ายตระกูลปาณฑพเป็นฝ่ายชนะตระกูลเการพ

มหาภารตะเป็นแหล่งของเรื่องแทรกหรือเรื่องสลับฉาก (กรุณา – เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2547: 210) เรื่องที่แพร่หลายมากที่สุดคงจะเป็นเรื่องของครุฑและนาค (ศักดิ์ศรี แยมน์ดดา, 2543: 1) ศักดิ์ศรี แยมน์ดดา (2534: 73) เรียกตำนานระหว่างครุฑกับนาคนี้ว่า “*ทิพนิทาน*” เพราะเป็นเรื่องราวอันทรงความศักดิ์สิทธิ์มาแต่โบราณ คือเป็นทิพนิทานอันเก่าแก่ดึกดำบรรพ์อันยังจิตใจผู้อ่าน

ผู้ฟังให้บังเกิดศรัทธาปสาทะ และนับเนื่องเป็นบุญกุศโลบายอย่างหนึ่ง ผู้วิจัยสรุปเรื่องราวของครุฑและนาคในมหากาพย์มหาภารตะ บทที่ 1 (อาทิบรพ) จากคัมภีร์ศรี แย้มนันทดา (2534: 73-76) ได้ดังนี้

พระกศยปพรหมฤๅษีประชาชนดีมีภริยามากแต่ผู้ที่เป็นที่รักใคร่ที่สุดคือนางวินตาและนางกัทรูซึ่งเป็นพี่น้องกัน พระกศยปพรหมฤๅษีประชาชนดีประทานพรตามที่แต่ละนางทูลขอ นางกัทรูขอมีลูกเป็นนาค 1,000 ตัว ส่วนนางวินตาผู้เป็นพี่ขอมีลูกเพียง 2 คนแต่ให้มีฤทธิ์เดชยิ่งกว่านาคทั้งหลาย นางกัทรูคลอดบุตรเป็นไข 1,000 ฟอง ส่วนนางวินตาคคลอดบุตรเป็นไข 2 ฟอง เมื่อเวลาผ่านไป 500 ปี ฟองไขของนางกัทรูแตกออกเป็นนาค 1,000 ตัว แต่ฟองไขของนางวินตายังไม่แตก นางจึงทุบไขฟองหนึ่งให้แตกออกจึงปรากฏร่างของกุมารซึ่งมีร่างเพียงครึ่งตนชื่อพระอรุณ พระอรุณโกรธมารดาของตนจึงสาปมารดาให้ตกเป็นทาสรับใช้นางกัทรูให้ได้รับความลำบากและถูกดูหมิ่นจากนาคทั้งหลาย เวลาผ่านไป 5,000 ปี ไขอีกฟองหนึ่งของนางวินตาแตกออกเป็นร่างนกขนาดใหญ่ลอยขึ้นสู่ท้องฟ้าแล้วบินลงสู่สำนักของมารดา ได้เห็นมารดาต้องทนทุกข์ที่ตกเป็นทาสของนางกัทรูและเหล่านาค จึงถามสาเหตุจากมารดาเมื่อรับรู้เรื่องราวทั้งหมดว่ามารดาของตนถูกนางกัทรูและเหล่านาคโก่งพั้นจากการเล่นทายสิ่มา้อัจฉรพ จึงไปอ้อนวอนเหล่านาค ทั้งยังทำตามข้อแม้ของนาคด้วยการที่จะไปน่าน้ำทิพย์ (น้ำอมฤต) จากพระอินทร์มาไล่ตัวมารดา

ระหว่างทางไปน่าน้ำทิพย์ พญานกพอบอุปสรรคต่างๆ และได้รับชานนามจากเหล่าฤๅษีวาซิลยะว่า “ครุฑ” เมื่อครุฑบินขึ้นไปบนสวรรค์ทำให้คณะเทพหนีไปทุกทิศทุกทางและในที่สุดครุฑสามารถเข้าไปยังที่เก็บน้ำทิพย์ โดยฆ่ายักษ์และอสูรที่เฝ้าตายไป 9 ตน หลังจากนั้นเนรมิตกายให้มีปากถึง 8,100 ปากเพื่อไปอมน้ำจากทะเลมาพ่นดับไฟสวรรค์ที่ล้อมหม้อมน้ำทิพย์ และย่อขนาดกายให้ร่างเล็กลงเพื่อกระโดดผ่านกงจักร ทั้งยังฉีกร่างนาค 2 ตัวที่เฝ้าหม้อมน้ำทิพย์ จนสามารถผ่านเข้าไปนำหม้อมน้ำทิพย์มาได้สำเร็จ

ฝ่ายพระอินทร์ไล่ตามครุฑหวังชิงหม้อมน้ำทิพย์คืนแต่ไม่เป็นผลเพราะวัชระซึ่งเป็นอาวุธของพระอินทร์ไม่สามารถทำอันตรายครุฑได้ ทั้งคู่จึงตกลงด้วยไมตรีต่อกันและวางแผนให้พระอินทร์ไปชิงหม้อมน้ำทิพย์คืนจากนาคในภายหลังจากที่ครุฑนำหม้อมน้ำทิพย์ไปให้แก่ฝ่ายนาคแล้ว ครั้นครุฑนำหม้อมน้ำทิพย์ไปมอบให้แก่ นาคและไล่ตัวมารดาได้สำเร็จ ด้วยความประมาทของเหล่านาค พระอินทร์จึงสามารถขโมยหม้อมน้ำทิพย์กลับคืนได้สำเร็จ

ยมโดย เพิ่งพงศา (2521: 109) อธิบายเรื่องเล่าดังกล่าวไว้เพิ่มเติม สรุปความได้ว่า

นางวินตามารดาของครุฑแพ้นั้นเพราะความเจ้าเล่ห์ของนางกัทรุมารดา
นาค ทำให้ครุฑมีความพยายามทวงเวรเหล่านั้น นาค เมื่อครุฑได้โอกาสที่จะแก้แค้นพวก
นาคอย่างสาสมใจ ครุฑจึงมิได้หยุดยั้งใจและคำนึงถึงคุณธรรมและความเมตตา
กรุณาเลยแม้แต่น้อย ทั้งยังขอพรจากพระอินทร์อีกว่าขอให้เหล่านาคผู้ทรงฤทธิ์เป็น
ภิกษาหารของเหล่าครุฑ

ศักดิ์ศรี แยมันดดา (2543: 3) ยังได้อธิบายถึงความความเรื่องอำนาจของครุฑที่
มักจะไปฆ่าเหล่านาคเพื่อจับนาคกินเป็นอาหารจนนาคกระดูกเหลือเป็นอัญมณี ดังความว่า

ความเรื่องอำนาจของพญาครุฑยังความตกใจสุดขีดแก่หมู่นาค ต่างก็แตกหนี
กันไปทุกทิศทุกทาง พญาเศษนาคราชหรืออีกชื่อหนึ่งว่า อนันตนาคราช ไปสวามิภักดิ์
เป็นอาสน์บรรทมของพระวิษณุเมื่อประทับบนทะเลน้ำนมในสวรรค์ชั้นไวกุนธุ์
พญานาควาสูกิ (วาสูกิ) หนีลงไปอยู่ในเมืองโกควตีในบาดาลและนาคส่วนใหญ่หนีลง
ไปอยู่ในทะเลและมหาสมุทรโดยคิดว่าพันวิสัยที่พญาครุฑจะตามไปถึง แต่พญา
มหาวิหคผู้กวักปีกครั้งละ 1 โยชน์ ก็ตามไปจับนาคในทะเลมากินเป็นอาหารได้ทุกครั้ง
ที่ต้องการ โดยกระพือปีกเป่าน้ำทะเลให้แหวกออกเป็นช่องแล้วไผลงไปจับนาค
โดยง่าย พวกนาคก็คิดอุบายทำตัวให้หนักเพื่อครุฑจะได้พาไปไม่ได้ โดยกลิ้งก้อนหิน
ลงไปในห้องถ่วงให้ตัวหนัก แต่พญาครุฑก็แก้ได้สำเร็จโดยจับหางนาคให้หัวห้อยลง
แล้วกระตุกหางเขย่าจนหินหลุดออกทางปากของนาคแล้วก็พานาคไปสู่ฝั่ง ฉีกกินเนื้อ
และมันที่พุงของนาคเป็นอาหาร เมื่อนาครู้ตัวว่าจะตายก็กระดูกโลหิตตกลงบน
แผ่นดินกลายเป็นมรกตชนิดหนึ่งเรียกว่า **มรกตนาคสวาท** กระดูกครั้งที่สองเป็น
น้ำลายตกลงบนแผ่นดินกลายเป็นแก้วมณีชนิดหนึ่งเรียกว่าครุฑิกานต์ ทั้งมรกตนาค
สวาทและครุฑิกานต์โบราณถือว่างามและแก้พิษเขี้ยวงาได้สารพัด

ความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคจากตำนานดังกล่าว ผู้วิจัยจะเรียกว่า “ตำนานครุฑ
จับนาค” ซึ่งเป็นคำที่ศักดิ์ศรี แยมันดดา ใช้เรียกเรื่องของครุฑและนาคที่ปรากฏในมหากาพย์ของ
อินเดียว่า “เรื่องครุฑจับนาค” นอกจากนั้นในตำนานดังกล่าวยังอธิบายถึงลักษณะของครุฑและนาค
ซึ่งมีลักษณะที่น่าสนใจ ผู้วิจัยสรุปลักษณะของครุฑและนาค จาก ยมโดย เพิ่งพงศา (2521) ได้ดังนี้

ครุฑมีส่วนประกอบของร่างกาย คือ ขน ปีก จะงอยปากและเล็บที่แข็งแรง มีรูปร่างใหญ่โต มีพลังกำลังแข็งแรง เนรมิตกายได้ตามประสงค์ มีรัศมีโชติช่วงดุจไฟบรรลัยกัลป์ เมื่อออกจากไข่จึงทำให้บังเกิดแสงสว่างไปทั่วทุกทิศ ความสุขสว่างรุ่งโรจน์แห่งกายครุฑเสมอพระอัคนี ปีกมีขนาดใหญ่อานุภาพรุนแรง เผ่าพันธุ์ครุฑมีสายตาดี สามารถมองเห็นได้ไกล 100 โยชน์ และด้วยความที่ครุฑมีรูปร่างใหญ่โต กล่าวหาญเด็ดเดี่ยว อดทนและมีความเฉลียวฉลาดในการสู้รบ และฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ จึงสามารถชิงน้ำทิพย์บนสวรรค์มาได้ตัวมารดาให้พ้นจากการเป็นทาสมของเหล่า นาคได้สำเร็จ ซึ่งความใหญ่โตของครุฑ แข็งแรง พลังกำลังมหาศาลของครุฑ มาจาก คำขอพรของมารดาครุฑและกำเนิดด้วยอำนาจของพระผู้เป็นเจ้าของ

ส่วนนาค มี 1,000 ตน เป็นโอรสของพระกศยปพรหมฤๅษีประชาบดีกับนาง กัทธู ซึ่งกำเนิดจากฟองไข่เช่นเดียวกับครุฑ แต่เกิดก่อนครุฑ 500 ปี แม้นาคจะมีฤทธิ์เดชมากเสมอกันทั้ง 1,000 ตน แต่ฤทธานุภาพยังน้อยกว่าครุฑตามคำพรของนางวินตาคือขอพรให้บุตรของนางมีฤทธิ์เดชและพลังมากกว่าเหล่า นาคมีรูปร่างใหญ่โต มีพละอานุภาพ มีพิษร้ายแรง สามารถเนรมิตกายและเนรมิตสิ่งต่างๆ ได้ตามที่ตนปรารถนา เช่น แปลงเป็นขนม้าสีดำแซมหางม้าอุจไฉศรพ เพื่อให้มารดาของตนขณะพัวพันมารดาครุฑ เป็นต้น ล้วนแต่เป็นเหตุให้นาคเป็นนักรบเช่นเดียวกับครุฑ

จากลักษณะของครุฑและนาคที่กล่าวไปข้างต้น ความยิ่งใหญ่และฤทธานุภาพของครุฑและนาคมาจากคำพรของมารดา อีกทั้งลักษณะของครุฑและนาคเป็นลักษณะที่รับรู้กันอย่างแพร่หลายว่าครุฑมีลักษณะคล้ายนกขนาดใหญ่ ส่วนนาคมีลักษณะคล้ายงูขนาดใหญ่ ทั้งคู่ต่างเป็นอริกันและมักจะต่อสู้กันจนเกิดความวุ่นวาย

ตำนานครุฑจับนาคเป็นที่รับรู้ในสังคมไทยอย่างแพร่หลาย เมื่อผู้แต่งเล่าถึงความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคจึงมักจะใช้ความขัดแย้งที่ปรากฏในตำนานครุฑจับนาค อีกทั้งยังสร้างชื่อตัวละครให้ใกล้เคียงกับชื่อของตัวละครในตำนานครุฑและนาค อาทิ กวินตรา วินตา มาจาก ชื่อของนางวินตามารดาของครุฑ กัทธู มาจาก ชื่อของนางกัทธูมารดาของนาค เป็นต้น ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งนำเรื่องเล่าดังกล่าวมาเล่าใหม่ในรูปแบบของนวนิยายได้อย่างน่าสนใจ โดยนำไปสร้างทั้งโครงเรื่องและตัวละคร ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงต่อไป

2.1.2 ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา

นวนิยายเรื่อง **ภาษานาค** ผู้แต่งนำเนื้อหาส่วนหนึ่งในหนังสือ **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา** มาเล่าใหม่ในนวนิยาย โดยอ้างว่านำมาจากในปริจเฉทที่ 5 เล่ม 1 วิถีมุตตสังคหะ ภูมิจตุกคะและปฏิสนธิจตุกคะ ในคู่มือพระอภิธัมมัตถสังคหะ ปริจเฉทที่ 5 วิถีมุตตสังคหวิภาค อธิบายความเบื้องต้นเกี่ยวกับพระอภิธรรมหมวดดังกล่าวไว้ว่า คำว่า วิถีมุตต แปลว่า พันวิถี นอกวิถี หรือไม่อยู่ในวิถี, สังคหะ แปลว่า สงเคราะห์ หรือรวบรวม วิภาค แปลว่า ส่วน, ดังนั้นวิถีมุตตสังคหะ วิภาค จึงแปลว่า ส่วนที่รวบรวมการแสดงจิตที่พันวิถี (คู่มือพระอภิธัมมัตถสังคหะ ปริจเฉทที่ 5, ออนไลน์) เมื่อพิจารณาแล้ว พบว่าพระอภิธรรมแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ภูมิจตุกคะ, ปฏิสนธิจตุกคะ, กัมมจตุกคะและมรณจตุกคะ จุดประสงค์ในการแต่งหนังสือเล่มนี้ พระสัทธัมมโชติกะ ธรรมมาจริยะ อธิบายไว้ดังปรากฏในคำนำของหนังสือว่า “ปกรณ์เล่มนี้ เป็นหลักสูตรในการเรียนพระอภิธรรมชั้นมัชฌิมอภิธรรมิกะตรี และชั้นอาจารย์อภิธรรมกถิกะโท” (พระสัทธัมมโชติกะ ธรรมมาจริยะ, 2517: คำนำ ค)

เนื้อหาในหนังสือ **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา** ส่วนที่ผู้แต่งนำมาเล่าใหม่ในนวนิยาย แต่งโดยพระสัทธัมมโชติกะ ธรรมมาจริยะ เป็นพระมหาเถระชาวพม่า ผู้มีความรู้แตกฉานในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะด้านพระอภิธรรมปิฎก เนื้อหาในปริจเฉทที่ 5 วิถีมุตตสังคหวิภาค ดังกล่าว “แสดงถึงการทำงานของจิตขณะใกล้ตาย ขณะตาย (จติ) และขณะเกิดใหม่ (ปฏิสนธิ) กล่าวถึงเหตุแห่งการตาย การเกิดของสัตว์ในภพภูมิต่างๆ โดยแบ่งได้ถึง 31 ภพภูมิ (มนุษย์ภูมิเป็นเพียง 1 ใน 31 ภูมิ) ขณะเวลาใกล้จะตาย ภาวะจิตเป็นอย่างไร ควรวางใจอย่างไร จึงจะไปเกิดในภพภูมิที่ดี พระพุทธองค์ทรงอธิบายไว้ อย่างชัดเจนว่า ตายแล้วต้องเกิดทันที มิใช่ ตายแล้ววิญญาน (จิต) ต้องร่อนเพื่อไปหาที่เกิดใหม่ และยังได้อธิบาย เรื่องของกรรม ลำดับแห่งการให้ผลของกรรม ไว้อย่างละเอียดลึกซึ้งอีกด้วย” (พระอภิธัมมัตถสังคหะคืออะไร, ออนไลน์)

ผู้แต่งนำเนื้อหาวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องดังกล่าวมาเล่าในนวนิยาย โดยใช้รายละเอียดส่วนของพญานาค เพื่ออธิบายลักษณะต่าง ๆ ของนาค ทั้งยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพญานาคกับพระพุทธศาสนา เนื้อหาที่เกี่ยวกับพญานาค มีความว่า

พระยานาคมี 1024 ชนิด

พระยานาคมี 4 ประเภท คือ

1. **กฐมฺบุข** พระยานาคนี้มีพิษชนิดหนึ่ง คือ ถ้ากัดผู้ใดแล้วร่างกายผู้นั้นจะแข็งไปหมดทั้งตัว อวัยวะต่าง ๆ เช่น แขน จะงอกเข้าและยึดออกไม่ได้ และปวดมาก

2. **ปูดิมข** พระยานาคนี้มีพิษชนิดหนึ่ง ถ้ากัดผู้ใดแล้วรอยแผลที่ถูกกัดนั้นจะเน่า และมีน้ำเหลืองไหลออกมา

3. **อคคิมข** พระยานาคนี้มีพิษชนิดหนึ่ง ถ้ากัดผู้ใดแล้วก็เกิดความร้อนไปทั่วทั้งตัว และรอยแผลที่ถูกกัดนั้นก็เป็รรอยร้าวคล้ายกันกับถูกไฟไหม้

4. **สตุถมุข** พระยานาคนี้มีพิษชนิดหนึ่ง ซึ่งไปกัดผู้ใดเข้าแล้วผู้นั้นก็เหมือนกันกับถูกฟ้าผ่า

ในบรรดาพระยานาคที่ได้กล่าวมาแล้วทั้ง 4 ประเภทนี้ พระยานาคประเภทหนึ่ง ๆ ก็มีวิธีทำอันตรายได้ 4 ชนิด คือ

1. **ทัญฐวิสพระยานาค** ถ้ากัดแล้วก็เกิดพิษชานไปทั่วทั้งตัว
2. **ทัญญวิสพระยานาค** ไข่มองดูแล้วพิษออกทางตา
3. **ผุญฐวิสพระยานาค** มีพิษทั่ว ๆ ไปที่ร่างกาย ใช้ร่างกายกระทบเข้าก็เกิดเป็นพิษชานออกมาได้
4. **วาทวิสพระยานาค** ใช้ลมหายใจพ่นเป็นพิษ และพิษอันนี้สามารถแผ่ชานได้ดี

พระยานาคประเภทหนึ่งก็มีวิธีจะทำอันตรายได้ 4 ชนิด รวมพระยานาค 4 ประเภท ก็มีวิธีจะทำอันตรายได้เป็น 16 ชนิด

ในวิธีที่จะทำอันตรายได้ทั้ง 16 ชนิดนี้ ชนิดหนึ่ง ๆ ก็แบ่งวิธีทำอันตรายออกไปได้อีก 4 ชนิด คือ

1. **อากาศวิส น โฆรวิส** มีพิษแผ่ชานไปอย่างรวดเร็วแต่ไม่รุนแรง
2. **โฆรวิส น อากาศวิส** มีพิษแรงมากแต่พิษนั้นแผ่ออกไปอย่างช้า ๆ
3. **อากาศวิส โฆรวิส** มีพิษแผ่ชานไปอย่างรวดเร็ว และแรงมาก
4. **น อากาศวิส น โฆรวิส** มีพิษแผ่ออกไปช้าและไม่แรง รวมเป็นวิธีที่จะทำอันตรายได้เป็น 64 ชนิด

ในบรรดา 64 ชนิดนี้ ชนิดหนึ่ง ๆ ได้แบ่งเป็น 4 ชนิด คือ

1. **อัญชชพระยานาค** พระยานาคที่เกิดในไข่
2. **ชลาพชพระยานาค** พระยานาคที่เกิดในครรภ์
3. **สังเสทชพระยานาค** พระยานาคที่เกิดจากเหงื่อไคล
4. **โอปปาติกพระยานาค** พระยานาคที่เกิดใหญ่โตทีเดียว

รวมเป็นพระยานาคมี 256 ชนิด

ในบรรดาพระยานาค 256 ชนิดนี้ ชนิดหนึ่ง ๆ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. **ชลชพระยานาค** พระยานาคที่เกิดอยู่ในน้ำ

2. **ถลชพระยานาค** พระยานาคที่เกิดบนบก

รวมเป็นพระยานาค 512 ชนิด

ในบรรดาพระยานาค 512 ชนิดนี้ ชนิดหนึ่ง ๆ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. **กามรูปพระยานาค** พระยานาคที่เสวยกามคุณ

2. **อกามรูปพระยานาค** พระยานาคที่ไม่เสวยกามคุณ

รวมเป็นพระยานาค 1024 ชนิด

ตามที่อธิบายถึงพระยานาคมี 1024 ชนิดนี้ มีมาในชั้นธวัคคสังยุตต์อัฐฐกถานาควัคค

ลักษณะของพระยานาคที่มีประจำตัวอยู่เสมอ 5 อย่าง

พระยานาคที่มีฤทธิ์มากนั้นสามารถจะเนรมิตตัวให้เป็นคนได้ ถึงแม้จะเนรมิตตัวให้เป็นคนได้ก็จริง แต่ลักษณะอาการ 5 อย่างที่มีประจำตัวอยู่เสมออันนั้นไม่สามารถที่จะทำให้หายไปได้ คงปรากฏขึ้นตามปกติธรรมดาของพระยานาคนั่นเอง ลักษณะอาการ 5 อย่างที่มีประจำตัวเสมอ คือ

1. ในขณะปฏิสนธิ ต้องปรากฏรูปร่างสัณฐานเป็นพระยานาค

2. ในขณะลอกคราบอยู่ รูปร่างสัณฐานก็คงปรากฏเป็นพระยานาคอยู่ตามเดิม

3. ในขณะเสพเมถุนอยู่กับพระยานาคด้วยกัน ก็คงเป็นพระยานาค

4. ในขณะนอนหลับนั้น ถ้าหากเวลาใดนอนหลับไปโดยปราศจากสติขณะนั้นร่างกายก็กลับเป็นพระยานาคขึ้นมา

5. ในขณะตาย ก็ต้องปรากฏเป็นพระยานาค

(พระสังฆมณฑลสังคหะ อัมมาจริยะ, 2517: 51-54)

ในเรื่อง **ภาษานาคา** ผู้แต่งนำเรื่องเล่าดังกล่าวมาอธิบายลักษณะของตัวละครवादจันทรในด้านลักษณะของพิษที่ออกจากตาวาดจันทร และลักษณะของนาค ดังบทบรรยายในนวนิยายว่า

“พร้อมรียัง” หลวงพ่อรูปตรงหน้าถาม “ท่านสั่งมาว่าเจอเมื่อใดให้ทำเลย
อาตมาจะขอเอามาจากหนังสือปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ 5

เล่ม 1 วิถีมุตตสังคหะ ภูมิจตุกกะและปฏิสนธิจตุกกะ ซึ่งรจนาโดยพระลัทธัมมโชติกะ
ธัมมาจริยะ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นะ”

“เจ้าคะ” นางกัมลกราบอย่างยอมรับและตั้งใจจะรับและจดจำไว้ทั้งหมด

[.....]

...นาคมีสี่พวกโดยแบ่งลำดับชั้นตามหน้าที่ นาคสวรรค์ มีหน้าที่เฝ้าวิมานเทพ
และเทวดา นาคกลางหาว มีหน้าที่ให้ลมให้ฝน นาคโลกบาล มีหน้าที่รักษาแม่น้ำลำ
ธาร และนาคมีหน้าที่รักษาขุมทรัพย์

นอกจากนี้ถ้าจะแบ่งออกตามประเภทใหญ่ ๆ ก็จะได้อีกสองประเภท นั่นคือ
นาคผู้เสวยกามคุณ กับนาคผู้ไม่เสวยกามคุณ

นาคเป็นผู้มีพิษ ถ้าจะจัดหมู่ขนาดตามลักษณะของพิษ ก็จะได้อีกสี่จำพวกคือ
กฐฐ मुख ทำร้ายผู้ใดแล้วร่างกายจะแข็งไปหมด อวัยวะต่าง ๆ เหยียดออกไม่ได้ ทำให้
ปวดทรมานมาก ปุตติ मुख มีพิษทำให้เกิดแผลเน่าเปื่อยมีน้ำเหลืองไหลตลอดเวลา อัคคิ
 मुख พิษทำให้เกิดความร้อนไปทั้งตัว รอยแผลจะเหมือนแผลไฟไหม้ ประเภทสุดท้าย
คือ สตถ मुख ผู้ที่ถูกพิษจะเหมือนถูกฟ้าผ่า

ในบรรดานาคนาคที่มีพิษเหล่านี้ ยังถูกแยกจำแนกออกไปตามวิธีฟันพิษได้
อีกสี่ประการ นั่นคือฟันพิษออกมาทางเขี้ยวเรียกว่า ทีภูฐวิสหญาณาค ฟันพิษออกมา
ทางดวงตาเรียกว่า ทีภูฐวิสหญาณาค ฟันพิษออกมาตามรูร่าง ซึ่งเพียงแต่ต้องก็แพร่
พิษแล้ว คือ ฝูภูฐวิสหญาณาค และอันสุดท้ายคือฟันพิษออกมาทางลมหายใจคือ
วาตวิสหญาณาค

หญิงชราถอนใจ ภาพวัยเด็กของวาดจันทร์เหมือนซ้อนทับเข้ามา

พี่เลี้ยงก็คน ๆ พวกนั้นมาขอลาออกหมด หลังจากมาทำหน้าที่เลี้ยงดูวาด
จันทร์ได้ไม่นานนัก ด้วยเหตุผลว่า

“ไม่ไหวละค่ะ โกรธที จ้องตายงะเป็นไฟ”

(ภาษานาคา, 2551: 90-92)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้แต่งบอกไว้อย่างชัดเจนว่านำความจากหนังสือ
ปรมัตถโชติกะ มหาอภิมัตตสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ 5 เล่ม 1 วิถีมุตตสังคหะ ภูมิจตุกกะและปฏิสนธิ
จตุกกะ การใช้เรื่องเล่าดังกล่าว เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นลักษณะของตัวละครวาดจันทร์ว่ามีลักษณะคล้าย
กับนาคที่มีพิษที่ดวงตาและเป็นหนึ่งในลักษณะของนาคที่มีจำนวน 1024 ชนิด

เรื่องเล่าดังกล่าวอ่านและทำความเข้าใจง่ายเพราะเป็นหนังสือที่ใช้เป็นหลักสูตรในการเรียนพระอภิธรรม เมื่อนำมาอธิบายลักษณะของตัวละครในนวนิยายข้อดีประการหนึ่งคือ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องเล่าดังกล่าวได้ง่ายขึ้น ทำให้เข้าใจเรื่องราวของนวนิยายเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

เรื่องเล่าประเภทวรรณกรรมสันสกฤตและบาลีทั้ง 2 เรื่อง คือ **มหาภารตะ** ซึ่งเป็นวรรณกรรมสันสกฤตถูกนำมาเล่าเพื่ออธิบายมูลเหตุความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาค เพราะมหาภารตะเป็นวรรณกรรมต้นกำเนิดของเรื่องครุฑและนาคที่เผยแพร่สู่ดินแดนอุษาคเนย์ ในนวนิยายมักกล่าวถึงความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคที่มีมาตั้งแต่อดีต ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าผู้แต่งน่าจะอ้างถึงความขัดแย้งที่ถูกเล่าอยู่ในมหาภารตะ ส่วน **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา** ซึ่งเป็นวรรณกรรมบาลี ผู้แต่งนำมาใช้อธิบายกำเนิดและลักษณะของนาคโดยใช้ข้อมูลจากวรรณกรรมปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา เป็นข้อมูลอ้างอิง เพื่อให้เห็นภาพของนาคในมิติทางพระพุทธศาสนา โดยเนื้อหาแสดงให้เห็นว่านาค มีลำดับความสูงต่ำตามชาติกำเนิดของนาคและมีบุญบาปที่แตกต่างกัน

2.2 วรรณคดีไทย

เรื่องเล่าประเภทวรรณคดีไทยที่ผู้แต่งเลือกนำมาใช้ในนวนิยายไทยเป็นวรรณคดีที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย บางเรื่องไม่เกี่ยวข้องกับครุฑและนาคโดยตรงเพียงแต่ได้กล่าวถึงตัวละครครุฑและนาคเท่านั้น ผู้แต่งได้หยิบยกอนุภาคเพียงบางส่วนจากวรรณคดีไทยมาผสมผสานกับจินตนาการของตนแล้วเล่าออกมาในรูปแบบของนวนิยาย เรื่องเล่าประเภทวรรณคดีไทยผู้วิจัยพบเรื่องเล่าเกี่ยวกับครุฑและนาคจากวรรณคดีไทยที่นำมาใช้ในการแต่งนวนิยายกลุ่มนี้ 3 เรื่อง ได้แก่ **ไตรภูมิ พระร่วงรามเกียรติ์** และ **ภริทัตชาดก** มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ไตรภูมิพระร่วง

ไตรภูมิพระร่วง เตภูมิกถา หรือไตรภูมิกถา เป็นวรรณคดีเก่าแก่แต่ครั้งกรุงสุโขทัย ผู้แต่งคือ พญาลิไท มีพระประวัติตามที่ปรากฏในบานแพนง (2551: 7) ว่า เป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ 5 แห่งราชวงศ์สุโขทัย เป็นพระราชโอรสของพญาเลไลไทย มีพระนามเรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่าพญาภาไทยราช พระนามเต็มตามที่ถวายเมื่อราชาภิเษก ว่า พระเจ้าศรีสุริยพงศรามมหาธรรมราชาธิราช หรือเรียกกันเป็นสามัญว่า พระมหาธรรมราชาที่ 1 กษัตริย์พระองค์นี้ทรงเป็นทั้งนักปราชญ์ทั้งนักปกครอง มีพระราชประวัติงดงามมาก

ช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์ไททรงพระนิพนธ์เรื่องไตรภูมิพระร่วงนี้ อุดม หนูทอง (2523: 162) กล่าวถึงปีที่แต่งว่า ศักราชยังคลาดเคลื่อนอยู่ แต่ที่แน่นอนคือพระยาสิทธิไตรทรงพระนิพนธ์ขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 1890-1919 ส่วน วันเนาวิ ยูเด็น (2527: 30) ตั้งข้อสังเกตว่า ไตรภูมิพระร่วงน่าจะแต่งขึ้นราวปี พ.ศ. 1890-1919 ด้วยเหตุผลว่า ถ้าเรื่องนี้ทรงพระนิพนธ์ขึ้นเมื่อเสวยราชาภิเษกแล้ว 6 ปี ก็ตรงกับ พ.ศ. 1903 ซึ่งตรงกับ จ.ศ. 722 แต่เป็นปีขวด ไม่ใช่ปีระกา ดังนั้นพอสันนิษฐานได้เพียงว่า หนังสือไตรภูมิพระร่วงฉบับพญาสิทธิไตร ซึ่งเป็นพระร่วงองค์ที่ 5 นี้ น่าจะทรงพระนิพนธ์ขึ้นระหว่าง พ.ศ. 1890-1919 โดยพระองค์มีจุดประสงค์สำคัญ 2 ประการดังที่ สิทธิ พิณจิววอล (2515: 155) กล่าวไว้ว่า เพื่อเทศนาถวายพระราชมารดาและเพื่อให้เป็นธรรมทานแก่บุคคลทั่วไป ส่วน ชลธิรา กลัดอยู่ (2517: 106-121) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการแต่งไตรภูมิพระร่วงของพญาสิทธิไตร สรุปความได้ว่า นอกจากจุดมุ่งหมายเพื่อศาสนาแล้ว ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองการปกครองด้วย

ไตรภูมิพระร่วง เป็นเรื่องที่ได้รับการปริวรรตขึ้นใหม่เป็นตัวอักษรไทย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ดังที่ ศักดิ์ศรี แยมันดดา (2545: 55) กล่าวว่า หนังสือเรื่องไตรภูมิพระร่วงนี้แต่งเป็นร้อยแก้วสำนวนพรรณนา เมื่อสิ้นสุดสมัยสุโขทัยและอยุธยาหนังสือเล่มนี้ได้สูญหายไป จนกระทั่งมีผู้ไปพบอีกครั้งที่จังหวัดเพชรบุรี พระภิกษุรูปหนึ่งชื่อพระมหาช่วยได้จารขึ้นใหม่จากฉบับเดิมที่เป็นตัวอักษรขอมในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมหาราชและได้รับการปริวรรตเป็นตัวอักษรไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ศักดิ์ศรี แยมันดดา (2545: 55) ยังอธิบายลักษณะของไตรภูมิพระร่วงไว้ดีกว่าเป็นงานเขียนประเภทรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทิวภูมิ ทั้งในพระไตรปิฎก อรรถกถา และอื่น ๆ คุณลักษณะคล้าย ๆ วิทยานิพนธ์ จากคำอธิบายดังกล่าวเห็นได้ว่าไตรภูมิพระร่วงถูกรวบรวมและแต่งขึ้นจากหลายคัมภีร์ เมื่อผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาของนวนิยายก็พบว่าเรื่องเล่าที่ผู้แต่งใช้มีทั้งที่ไปตรงกับไตรภูมิพระร่วงและส่วนที่ผู้แต่งอาจนำเค้าความคิดความเชื่อจากไตรภูมิพระร่วงมาใช้ ผู้วิจัยจึงจะใช้คำว่า “คติไตรภูมิ” เพื่อสื่อความถึงเรื่องเล่าทั้งสองแบบ

แก่นสำคัญของเรื่องไตรภูมิพระร่วง คือสังขารของโลกรื่องความไม่จีรังยั่งยืนซึ่งเป็นสังขารที่จริงแท้แน่นอน ดังที่ ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2536: 81) เสนอความคิดเห็นว่า แม้พรหมเองมีอายุนับด้วยกาลป์ คือมีอายุตั้งหลายโกฏิปี ในที่สุดก็ต้องจุติ คือเคลื่อนที่จากเป็นพรหมหรือตายไปปฏิสนธิเกิดใหม่ยังที่อื่นสืบต่อวนเวียนอยู่ในไตรภูมิหรือโลกทั้งสามนี้ไม่พ้นไปได้ จะหาความยั่งยืนเที่ยงแท้ไม่ตายไม่มี จะมีก็แต่นิพพานเท่านั้น ผู้จะบรรลุนิพพานได้ก็ด้วยการบำเพ็ญเพียรปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า

ความสำคัญของ**ไตรภูมิพระร่วง**ประการสำคัญคือ เป็นบ่อเกิดทางความคิดให้กวีหรือผู้แต่งในสมัยหลังนำมาสร้างวรรณคดีและวรรณกรรม ดังคำอธิบายของ ของ เสฐียรโกเศศ (2518: 2) ปรากฏในบทนำของหนังสือ เล่าเรื่องในไตรภูมิพระร่วง กล่าวว่า เรื่องไตรภูมิพระร่วงส่วนมากย่อมเป็นบ่อเกิดแห่งความคิดและการบันดาลใจให้กวีและศิลปินนำไปใช้แต่งเป็นเรื่อง หนังสือเขียนเป็นภาพ

และป็นชั้นเป็นรูป ตลอดจนพูดในภาษาซึ่งเป็นสำนวนเปรียบเทียบก็ได้มาจากไตรภูมิพระร่วงไม่น้อย ผู้ใดขาดความรู้เรื่องไตรภูมิพระร่วงก็ยากที่จะเข้าใจได้ซาบซึ้งถึงความไพเราะแห่งบทกวีนิพนธ์และ ศิลปกรรมของไทย เป็นทำนองเดียวกับผู้อ่านวรรณคดีภาษาอังกฤษ ถ้าขาดความรู้เรื่องทวยเทพและ เรื่องศาสนาของกรีกโรมัน และเรื่องศาสนาคริสต์ ก็จะไม่สามารถอ่านกวีนิพนธ์หรือดูศิลปกรรมของ ฝรั่งให้เข้าใจซาบซึ้งและรู้คุณค่าอันแท้จริงของกวีนิพนธ์และศิลปกรรมนั้นได้

คำอธิบายดังกล่าว สอดคล้องกับ ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2536: 80-81) ที่กล่าวถึง อิทธิพลของไตรภูมิพระร่วงที่มีต่อวรรณคดีและวรรณกรรมสมัยหลัง ว่า ไตรภูมิพระร่วงเป็นวรรณคดีที่เป็นแม่บทของวรรณกรรมไทยทั้งปวงและมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมในสมัยหลัง วรรณกรรมในสมัยหลัง ๆ เกือบทุกเรื่องมีเรื่องไตรภูมิแทรกอยู่หรือไม่ก็กล่าวอ้างถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในไตรภูมิ เช่น เปรต อสุรกาย ทิวเขาสัตบริภัณฑ์ ปลาใหญ่ ครุฑ นาค ป่าหิมพานต์ ฯลฯ ทั้งนี้เพราะความบันเทิงใจของผู้แต่งที่ได้รับจากไตรภูมินั่นเอง

จากคำอธิบายของเสฐียรโกเศศและทวีศักดิ์ ญาณประทีป ข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้แต่งนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคได้รับอิทธิพลทางความคิดความเชื่อจาก ไตรภูมิพระร่วง ทั้งยังได้นำเรื่องราวบางส่วนจากไตรภูมิพระร่วง ของพญาลิโหมมาดัดแปลงและเล่าใหม่ ในรูปแบบของนวนิยาย ซึ่งในส่วนที่ผู้แตงนำมานั้นเป็นเรื่องราวในดิรัจฉานภูมิมาสร้างตัวละครและ ฉากต่าง ๆ อาทิ ครุฑ นาค และฉากต่าง ๆ อาทิ วิมานฉิมพลี เมืองบาดาล เป็นต้น รวมไปถึงป่า หิมพานต์ ซึ่งเป็นอวินิโคกรูป คือ โลกแห่งวัตถุและธรรมชาติแวดล้อม ผู้แตงนำมาสร้างเป็นฉากป่า หิมพานต์ มักกะสีผลและกินรี ลักษณะดังกล่าวนี้ ทำให้เห็นความหลากหลายของการนำไตรภูมิพระ ร่วงมาสร้างเป็นตัวละครและฉากในนวนิยายไทย จึงอาจกล่าวได้ว่า ไตรภูมิพระร่วงมีบทบาทสำคัญ อย่างยิ่งต่อการสร้างสรรค์วรรณคดีไทยและวรรณกรรมไทย แม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ระบบ ความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากไตรภูมิพระร่วงก็ยังคงถูกถ่ายทอดอยู่ในสังคมไทยใน รูปแบบต่าง ๆ

2.2.2 รามเกียรติ์

รามเกียรติ์เป็นวรรณคดีสำคัญของชาติไทย วรรณคดีเรื่องนี้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกัน โดยทั่วไป และสร้างความนิยมจับจิตจับใจคนไทยทุกระดับยาวนานกว่า 700 ปี (รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2546: 19) และแพร่หลายในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง ทั้งยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยใน ด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านศิลปะการแสดง ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม ด้านคติชนวิทยา ด้านสำนวน ภาษา และด้านวรรณคดี วรรณกรรม เป็นต้น

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ เป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น เมื่อวันจันทร์ขึ้น 2 ค่ำ เดือนอ้าย ปีมะเส็ง จุลศักราช 1159 (พ.ศ.2340) (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549: คำอธิบาย) พระองค์มีพระราชประสงค์ที่ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องนี้ 3 ประการ คือ เพื่อเฉลิมพระเกียรติ เพื่อรวบรวมวรรณคดีอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไว้มิให้สูญหายไป และเพื่อให้อ่านร้องรำเกษม

คำนำในหนังสือบทละครเรื่องรามเกียรติ์อธิบายว่า รามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นฉบับที่มีเนื้อความสมบูรณ์ที่สุดมีเนื้อหาตั้งแต่หิรันตยักษ์ม้วนแผ่นดิน เกิดโณมาตน์ แรกสร้างกรุงศรีอยุธยา แล้วดำเนินความต่อไปจนเกิดสงครามระหว่างมนุษย์กับยักษ์กระทั่งถึงพระรามและนางสีดาครองกรุงศรีอยุธยา (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549: คำนำ) และจากคำนำดังกล่าวแสดงให้เห็นความแพร่หลายของรามเกียรติ์ที่ถูกลำไปเล่าในลักษณะของวรรณคดีราชสำนักและวรรณคดีท้องถิ่นหลายสำนวน แต่บทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชก็เป็นสำนวนที่สมบูรณ์ที่สุดซึ่งสอดคล้องกับพระราชประสงค์ที่จะรวบรวมวรรณคดีอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไว้มิให้สูญหาย

อย่างไรก็ตาม บทละครเรื่องรามเกียรติ์ยังคงมีอิทธิพลต่องานวรรณกรรมปัจจุบัน แม้ว่าบทละครเรื่องนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับครูชและนาคโดยตรงแต่ผู้แต่งนำอนุภาคศรนาคบาทของอินทรชิต มาใช้ในการสร้างอนุภาคบ่วงนาคบาทซึ่งเป็นอาวุธวิเศษของนาคในนวนิยายกลุ่มนี้

2.2.3 ภูริทัตชาดก

ภูริทัตชาดก เป็นหนึ่งในทศชาติชาดกซึ่งปรากฏอยู่ในนิบาตชาดก ขุททกนิกาย พระสุตตันตปิฎก สิบพงศ์ ธรรมชาติ (2542: 54) กล่าวว่า เรื่องราวกล่าวถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อครั้งเวียนว่ายตายเกิดเสวยพระชาติเป็นพญานาคราชชื่อภูริทัต แนวคิดสำคัญของชาดกเรื่องนี้ คือ การบำเพ็ญศีลก่อให้เกิดความสุข ทั้งแก่ตนและบุคคลอื่น อีกทั้งทำให้อานิสงส์ และถือกำเนิดในภพที่ดีเมื่อสิ้นชีวิต บารมีที่บำเพ็ญ คือ ศีลบารมี

ผู้แต่งนำอนุภาคบางประการจากเรื่องภูริทัตชาดกมาเล่าใหม่ในนวนิยายโดยสร้างตัวละคร “ภูริทัต” ซึ่งเลียนแบบชื่อ “ภูริทัต” อีกทั้งยังสร้างตัวละครภูริทัตนาคาให้มีลักษณะนิสัยคล้ายคลึงกับภูริทัตในภูริทัตชาดก คือ ตัวละครทั้งคู่มีศีลบารมี แสดงให้เห็นการเชื่อมโยงเรื่องเล่าจากภูริทัตชาดกมาเป็นตัวละครในนวนิยาย นอกจากนั้นผู้แต่งยังยกเรื่องเล่าจากภูริทัตชาดก เพื่อแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างครูชกับนาคโดยอ้างอิงที่มาด้วยว่านำมาจากชาดกเรื่องนี้

จากเรื่องเล่าประเภทวรรณคดีไทยมี 4 เรื่อง ผู้วิจัยพบว่าผู้แตงนำอนุภาคบางประการที่รู้จักกันเป็นอย่างดีมาเล่าใหม่ในลักษณะที่แตกต่างกัน โดยนำมาใช้เป็นทั้งตัวละคร, ฉาก และเหตุการณ์ต่าง ๆ ในนวนิยาย

อย่างไรก็ตามวรรณคดีไทยเหล่านี้ต่างประเภท (genre) กัน แต่ผู้แตงสามารถดึงอนุภาคจากวรรณคดีไทยเรื่องต่าง ๆ มาเล่าใหม่ได้อย่างน่าสนใจและมีเอกภาพ อีกทั้งยังทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความคิดความเชื่อเรื่องครุฑและนาคกับอนุภาคบางประการจากวรรณคดีไทยด้วย

2.3 นิทานพื้นบ้าน

คำว่า “นิทาน” ในที่นี้ ผู้วิจัยใช้ในความหมายเชิงคติชนวิทยาซึ่ง กิ่งแก้ว อัครจักร ให้ความหมายว่า นิทานเป็นเรื่องเล่าที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา จนถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง (กิ่งแก้ว อัครจักร, 2519: 11 อ้างถึงใน ประคอง นิมมานเหมินท์, 2551: 6) นิทานในความหมายดังกล่าวอาจมีการเรียกต่างกันไป อาทิ นิทานพื้นบ้าน นิทานพื้นเมือง และนิทานชาวบ้าน แต่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า นิทานพื้นบ้าน ซึ่งมีความหมายครอบคลุมเรื่องเล่านิทานประเภทต่าง ๆ ในนวนิยายที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค

ผู้วิจัยจัดประเภทของนิทานพื้นบ้านที่ผู้แตงนำมาใช้ในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ โดยใช้เกณฑ์การแบ่งประเภทตามที่ประคอง นิมมานเหมินท์ จำแนกไว้ นิทานพื้นบ้าน ประเภทดังกล่าว ได้แก่ นิทานประจำถิ่น ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1 นิทานประจำถิ่น

นิทานประจำถิ่น (local legend) เป็นนิทานที่อธิบายถึงความเป็นมาของสิ่งต่าง ๆ ในท้องถิ่น อาจเป็นบุคคลหรือสถานที่ซึ่งมักมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับคนในท้องถิ่นจึงอาจจัดนิทานประจำถิ่นเป็นตำนานประเภทหนึ่งก็ได้ ประคอง นิมมานเหมินท์ อธิบายลักษณะของนิทานประจำถิ่นไว้ว่า

เป็นเรื่องเล่าที่มีขนาดยาวไม่แน่นอนบางเรื่องก็สั้น บางเรื่องก็ยาว บางเรื่องอาจมีอนุภาคที่สำคัญเพียงอนุภาคเดียว มักเป็นเรื่องแปลกพิสดารซึ่งเชื่อว่าเคยเกิดขึ้นจริง ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง บ่งบอกชื่อตัวละครและสถานที่ไว้ชัดเจน อาจ

เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลในประวัติศาสตร์ของบ้านเมือง หรือบุคคลสำคัญของ
ท้องถิ่น ตัวละครอาจเป็นมนุษย์ เทวดา สัตว์ หรือผีसाนางไม้

(ประคอง นิมมานเหมินท์, 2551: 15)

เมื่อพิจารณาจากลักษณะของนิทานประจำถิ่นข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยพบว่าในนวนิยายที่มี
ตัวละครเป็นครุฑและนามมีเรื่องเล่าที่มีลักษณะเป็นนิทานประจำถิ่นทั้งสิ้น 3 เรื่อง ได้แก่ **นิทานเรื่อง
พระร่วง นิทานเรื่องพระทองนางนาค ตำนานป่าคำชะโนดและพญานาคศรีสุทโธ**

นิทานเรื่องพระร่วง ชื่อ “พระร่วง” ไม่ได้หมายถึงกษัตริย์พระองค์ใดพระองค์หนึ่ง
เท่านั้น แต่เป็นชื่อรวม ๆ ที่หมายถึงกษัตริย์แคว้นสุโขทัยทั้งหมด (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2546: 119) นิทาน
เรื่องนี้เล่าถึงเรื่องราวของพระร่วงว่าเป็นบุตรของนางนาคกับกษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย ผู้วิจัยสรุปความ
จากหนังสือ**คำให้การชาวกรุงเก่าและประชุมพงศาวดารภาคที่ 66**⁴ (กรมศิลปากร, 2555: 46-48)
ว่า

พระจันทกุมารเป็นพระโอรสของพระเจ้าสุริยราชและพระนางสิริสุทธาธาเทวี
แห่งเมืองพิลิตรปรากฏ ครั้นพระเจ้าสุริยราชเสด็จสวรรคต พระองค์จึงได้สร้างเมือง
สุโขทัยและขึ้นครองราชย์สมบัติ ทรงพระนามว่าพระเจ้าจันทกุมาร มีพระอัครมเหสี
ทรงพระนามว่าสุริยาเทวี

อยู่มาวันหนึ่งพระองค์เสด็จไปประพาสป่า ได้ทอดพระเนตรเห็นนางกุมารีผู้มี
รูปโฉมงดงาม จึงเกิดความเสนาหาและได้ร่วมอภิรมย์กับนาง พระเจ้าจันทกุมารตรัส
ชวนนางไปสู่ราชวังแต่นางกลับปฏิเสธเพราะเห็นว่าตนมีชาติกำเนิดเป็นนาค แล้วจึง
ลากลับสู่บาดาล เมื่อเวลาผ่านไปนางนาคก็ตั้งครรภ์และขึ้นมาตกฟองไข่ในไร่อ้อยบน
โลกมนุษย์

ต่อมาตายายเจ้าของไร่อ้อยเห็นฟองไข่จึงเก็บไปรักษาไว้ที่บ้าน เมื่อถึงครบ
กำหนดฟองไข่ก็แตกออกเป็นกุมารมีรูปโฉมงดงามและเลี้ยงกุมารไว้เป็นบุตรบุญธรรม
ครั้นกุมารเจริญวัยได้ 15 ปี มีรูปกายผ่องใสโสภาคและมีอานุภาพมาก เมื่อพูดสิ่งใด
ก็จะเป็นไปตามสิ่งที่พูด ตายายจึงให้นามว่า พระร่วง

⁴ เรื่องเล่าเกี่ยวพระร่วงที่มีบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรปรากฏอยู่ในพงศาวดารหลายเล่ม อาทิ ประชุม
พงศาวดาร ภาคที่ 1 ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 66 พงศาวดารเหนือ หนังสือคำให้การชาวกรุงเก่า ราชพงษาวดาร
กัมพูชา จุลยุทธการวงศ์ฉบับความเรียงภาษาไทย

ส่วนนิทานเรื่องพระทองนางนาค เป็นนิทานปรัมปราของเขมร เนื้อเรื่องของนิทานกล่าวถึงพระทองเป็นโอรสของกษัตริย์ ต่อมาคิดขบถจึงถูกลงโทษให้เนรเทศออกจากเมืองแล้วไปแ่่งดินแดนจามจนได้พบกับนางนาค (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2546: 75-76) เรื่องราวของพระทองกับนางนาคผู้วิจัยสรุปรความจากราชพงษาวดารกรุงกัมพูชา (กรมศิลปากร, 2513: 12-18)

พระเจ้าอาทิตย์วงษ์เป็นกษัตริย์ครองกรุงอินทปรัตบุรีศรีมหานคร มีพระโอรส 5 พระองค์ ทรงจัดการให้โอรสทั้ง 4 พระองค์ไปครองประจันตประเทศซึ่งตั้งอยู่รอบพระนครทั้ง 4 ทิศ โอรสองค์กลางทรงพระนามว่าพระทอง ผู้ครองประจันตประเทศทิศใต้ ส่วนพระโอรสองค์เล็กยังทรงพระเยาว์ พระราชบิดาจึงให้ประทับอยู่กับพระองค์ในพระนคร

ต่อมาพระโอรสทั้ง 4 พระองค์ พากันเข้ามาในพระนครเพื่อถวายบังคมพระราชบิดาแต่ในขณะนั้นพระราชบิดาทรงพระประชวรอย่างหนักจึงตรัสให้พระโอรสองค์เล็กออกมารับพระเชษฐาทั้ง 4 พระองค์ ณ ท้องพระโรงในมหาปราสาท พระโอรสพระองค์เล็กประทับอยู่ภายใต้เศวตฉัตรเพื่อให้เหมาะสมแก่สถานะของผู้แทนพระองค์ แต่พระทองกลับเห็นว่าพระราชบิดาทรงยกราชบัลลังก์ให้พระอนุชาและต้องให้เหล่าพระเชษฐากราบไหว้ พระทองเห็นว่าเป็นการไม่สมควรเพราะอาจทำให้เกิดอาเพศได้ จึงทรงปรึกษากับเหล่ากษัตริย์แห่งประจันตประเทศและได้ยกทัพมาล้อมพระนคร พระเจ้าอาทิตย์วงษ์ทรงทราบก็ทรงพิโรธ พระโอรสองค์เล็กจึงอาสาออกไปพบพระทองและทูลความจริงแก่พระทอง

พระเจ้าอาทิตย์วงษ์มีพระราชโองการให้ตัดมวยผมของพระทองและขับไล่ออกจากพระนครไปเพราะพระทองทรงกระทำผิดพระราชอาญาด้วยความวู่วามของพระองค์ แล้วทรงแต่งตั้งพระโอรสองค์เล็กไปปกครองประจันตประเทศทิศใต้แทน

พระทองเดินทางมาถึงนครโคกหมัน พระองค์ทรงสร้างราชธานีและขับไล่กษัตริย์จามออกไปจากพื้นที่ ต่อมาพระทองเสด็จประพาสเนินโคกหมันพร้อมกับเหล่าทหารมหาดเล็ก และได้พบกับนางท้าวดีกุมารีราชบุตรของพญานาค พระทองเกิดรักใคร่นางจึงจัดเครื่องราชบรรณาการไปถวายพญานาคพระบิดาของนางท้าวดีกุมารี พญานาคจึงยกธิดาให้แก่พระทองและเนรมิตเมือง ณ สถานที่แห่งนั้นให้พระทองและนางท้าวดีปกครอง

ส่วนในเรื่องเล่าที่เป็นนิทานประจำถิ่นอีกเรื่องหนึ่งคือ **ตำนานป่าคำชะโนดและพญานาคศรีสุทโธ** เป็นเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับพญาคีรีสุทโธนาคาธิบดีหรือพญานาคศรีสุทโธ เชื่อกันว่า

เป็นพยานาคที่อาศัยอยู่ที่วังนาคินทร์คำชะโนดหรือป่าคำชะโนด สถานที่แห่งนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลวังทอง ตำบลบ้านม่วง และตำบลบ้านจันทร์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

บริเวณพื้นที่ของคำชะโนดแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ เขตวัดศรีสุทโธและเขตป่าคำชะโนด ซึ่งบริเวณเขตป่าคำชะโนดมีสิ่งสำคัญที่ถูกนำมาใช้เป็นฉากสำคัญในนวนิยายเรื่อง **มนตราเนคาครุฑ** คือ ศาลาปู่ศรีสุทโธและบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

ส่วนพญาศรีสุทโธนาคราชเป็นพยานาคในตระกูลสีเขียวเอราภ (สุพรรณ ก้อนคำ, ๒๕๕๖: ๗๓) ตามตำนานเล่าว่าพญาศรีสุทโธนาคราชเป็นผู้สร้างแม่น้ำโขง ครั้นสร้างเสร็จจึงไปเฝ้าพระอินทร์เพื่อทูลขอทางขึ้นลงระหว่างบาดาลกับโลกมนุษย์ 3 แห่ง พระอินทร์จึงประทานทางขึ้นลงหรือ “รูพยานาค” ตามที่พญาศรีสุทโธนาคราชทูลขอ ได้แก่ พระธาตุหลวงนครเวียงจันทน์ หนองคันแห หรือหนองคันแท และพรหมประกายโลกหรือคำชะโนด (ลอง ธารา, 2546: 79) ซึ่งที่พรหมประกายโลกหรือคำชะโนดนี้พระอินทร์ให้พญาศรีสุทโธนาคราชไปตั้งบ้านเมืองครอบครองเฝ้าอยู่ มีต้นชะโนดเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่

ผู้แต่งนวนิทานประจำถิ่นทั้ง 3 เรื่องมาสร้างให้สัมพันธ์กับตัวละครครุฑและนาคในนวนิยาย กล่าวคือ ในนวนิยายเรื่อง **มณีสวาท** ผู้แต่งยกนิทานเรื่องพระร่วงและตำนานพระทองนางนาค มาเป็นบทสนทนาของตัวละครให้ตัวละครเล่าโดยนำเฉพาะตอนที่กล่าวถึงนาคมาแทรกไว้เพื่อยืนยันว่านาคมีตัวตนอยู่จริง ส่วนในนิทานประจำถิ่น เรื่องตำนานป่าคำชะโนดและพยานาคศรีสุทโธ ถูกนำมาสร้างเป็นฉากและตัวละคร โดยนิทานประจำถิ่นดังกล่าวเดิมมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องนาคอยู่แล้ว และเป็นที่รับรู้ทั่วไป เมื่อนำตัวละครครุฑและนาคผสมผสานกับนิทานประจำถิ่นจึงทำให้ภาพของครุฑและนาคส่วนหนึ่งถูกเล่าออกมาให้มีลักษณะคล้ายคลึงกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

นิทานประจำถิ่นเหล่านี้เป็นเรื่องที่คนในท้องถิ่นเชื่อว่าเคยเกิดขึ้นจริง แต่ละเรื่องมีความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อผู้แต่งนำมาเล่าในรูปแบบนวนิยายก็ยังคงนำความศักดิ์สิทธิ์ในนิทานดังกล่าวมาด้วย ผู้แต่งจะสร้างเรื่องขึ้นใหม่โดยมีเรื่องราวหรือเหตุการณ์ว่านิทานประจำถิ่นเหล่านี้สัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับตัวละครครุฑหรือนาค ดังนั้น การนำนิทานประจำถิ่นต่าง ๆ มาใช้ จึงแสดงให้เห็นการผลิตซ้ำชุดความคิดเกี่ยวกับครุฑและนาคว่าเป็นความเชื่อศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมโยงกับมิติของ “ความเป็นท้องถิ่น” ผ่านรูปแบบงานนวนิยาย

2.4 ขวาทเหตุการณ์ปัจจุบัน

ความคิดความเชื่อเรื่องนาคยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยในหลายมิติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ประหลาดบางเหตุการณ์ขึ้น และยังหาข้อพิสูจน์ที่ชัดเจนไม่ได้ เหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นจึงถูกอธิบาย

เชื่อมโยงเข้ากับความคิดความเชื่อเรื่องนาค ที่เชื่อว่านาคเป็นสัตว์กึ่งเทพ สามารถลบนันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือของวิเศษต่าง ๆ ได้ ดังนั้น ชาวหรือเหตุการณ์ประหลาดดังกล่าวที่แม้ว่าบางเหตุการณ์จะมีคำอธิบายหรือข้อพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์แล้ว แต่ความเชื่อเดิมเกี่ยวกับนาคก็ยังคงเป็นคำอธิบายหนึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ผู้แต่งนำเรื่องเล่าประเภทข่าวเหตุการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับนาคมาใช้ในนวนิยายไทยได้แก่ เหตุการณ์บั้งไฟพญานาค เหตุการณ์รอยพญานาค และเพชรพญานาค ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.4.1 เหตุการณ์บั้งไฟพญานาค

บั้งไฟพญานาค เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเทศกาลวันออกพรรษา (ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี) โดยปรากฏเป็นลูกไฟสีแดงอมชมพู ขนาดเท่าไข่ไก่ (สุพรรณ ก้อนคำ, 2555: 19) พุ่งขึ้นจากบริเวณกลางแม่น้ำโขง ลูกไฟที่พุ่งขึ้นมีระดับความสูงตั้งแต่ 1 – 30 เมตร ถึงประมาณ 50 – 150 เมตร จะมองเห็นลูกไฟเป็นเวลาประมาณ 5 – 10 วินาที แล้วก็จะหายไป ดวงไฟที่เรียกว่า บั้งไฟพญานาคนี้ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในเขตอำเภอพนพิสัย จังหวัดหนองคาย (สุพรรณ ก้อนคำ, 2555: 19)

ในตำนานกล่าวถึงการเกิดบั้งไฟพญานาคว่าพญานาคพันดวงไฟเพื่อเป็นดวงประทีปถวายเป็นพุทธบูชาหลังจากที่พระพุทธองค์เสด็จขึ้นไปโปรดพระมารดาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จนครบ 1 พรรษา และเสด็จกลับโลกมนุษย์ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ด้วยบันไดแก้ว บันไดเงิน และบันไดทองที่เหล่าเทวดาทำถวาย ส่วนมนุษย์โลกก็จะทำบุญตักบาตร นำดอกไม้ธูปเทียนไปกราบไหว้บูชา (ASTV ผู้จัดการออนไลน์, 2547: ออนไลน์) เมื่อความนี้รู้ถึงพญานาคที่อยู่เมืองบาดาล จึงได้จัดทำ “บั้งไฟพญานาค” ดังมีรายละเอียดความว่า

พญานาคทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำโขง ได้ถวายดวงไฟสีแดงอมชมพูตั้งแต่นั้น และยังร่วมกันทำถวายมาตลอดเพราะพญานาคมีอายุยืนยาว บำเพ็ญศีลตบะบุญเรื่อยมา บั้งไฟพญานาคจึงเป็นที่กล่าวขานว่าเป็นปรากฏการณ์อัศจรรย์ของลำน้ำโขง ที่พญานาคร่วมกันทำถวายเป็นพุทธบูชาในเทศกาลวันออกพรรษา

(สุพรรณ ก้อนคำ, 2555: 103)

ปัจจุบันมีการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยว จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น นำเอาปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค มาใช้เป็นจุดขายหนึ่งทางการท่องเที่ยว

(สตีเยพันธ์ คชมิตร, 2546: 148) อีกทั้งสื่อต่าง ๆ ให้ความสนใจกับปรากฏการณ์ดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพยนตร์ไทยเรื่อง 15 คำ เดือน 11 ออกฉายเมื่อ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ผลงานกำกับของ จิระ มะลิกุล (วิกิพีเดีย, ออนไลน์) ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้รับความนิยมอย่างมาก และทำให้เหตุการณ์ บั้งไฟพญานาคเป็นที่รับรู้ของคนในสังคมมากยิ่งขึ้นจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ผู้แตงนวนิยายไทยนำมาเล่าในนวนิยาย

ผู้แตงนำเหตุการณ์บั้งไฟพญานาคมาเล่าใหม่ โดยสร้างเป็นฉากและเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง ผู้แตงอธิบายการเกิดเหตุการณ์บั้งไฟพญานาค โดยแสดงให้เห็นว่าตัวละครพญานาคในเรื่อง ปล่อดวงไฟขึ้นจากเมืองบาดาลใต้ลำน้ำโขงเพื่อเป็นพุทธบูชาตามตำนานที่เล่าต่อกันมา และนอกจากนั้นยังสร้างเป็นฉากซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการนำเหตุการณ์บั้งไฟพญานาคที่ริมฝั่งแม่น้ำโขงมาสร้างเป็นฉากเปิดเรื่องในเรื่อง **ภาษานาคา** รวมถึงเหตุการณ์ที่พญานาคต่างบำเพ็ญศีลบารมีเพื่อพ่นลูกไฟกลายเป็นพุทธบูชาในวันออกพรรษในนวนิยายเรื่อง **อริตววรรณครุฑานาคา** และ **เคลสินาคาดวงใจพญานาค** ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากภาพยนตร์ไทยเรื่อง 15 คำ เดือน 11 ด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 1 บั้งไฟพญานาค ที่ผุดขึ้นจากกลางแม่น้ำโขง

(ที่มา: <http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9470000072111>)

2.4.2 เหตุการณ์รอยพญานาค

เหตุการณ์ประหลาดที่มีลักษณะคล้ายกับสิ่งมีชีวิตคล้ายงูใหญ่เลื้อยพาดผ่านเป็นทางยาวบนทางดิน หรือบนรถยนต์ซึ่งถูกอธิบายด้วยความเชื่อว่าเป็นรอยที่เกิดจากพญานาคเลื้อยพาดผ่าน

บริเวณดังกล่าว และด้วยความเชื่อเรื่องนาคสัมพันธ์กับมิติของความศักดิ์สิทธิ์ รอยพญานาคจึงกลายเป็นที่กราบไหว้บูชาเพื่อขอโชคลาภตามความเชื่อของคนในพื้นที่

เหตุการณ์รอยเลื้อยขนาดยาว เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือของไทย ซึ่งผู้คนในพื้นที่มีความเชื่อเรื่องนาคอยู่แล้ว ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่มนุษย์กระทำตัวเอง แต่ก็ไม่สามารถลบล้างความคิดความเชื่อของคนในสังคมที่มีความเชื่อว่าเหตุการณ์ประหลาดดังกล่าวเกิดขึ้นจากการกระทำของนาค

ผู้แตงนำเหตุการณ์ประหลาดที่เชื่อว่าเกิดขึ้นจากการกระทำของพญานาคมาเล่าใหม่ใน นวนิยายเรื่อง **ร้อยรักปักษาและเมฆลานาคา** โดยสร้างเป็นเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับความเชื่อของคนในสังคม กล่าวคือ ผู้แตงสร้างเหตุการณ์ให้ตัวละครพญานาคในนวนิยายเลื้อยพาดผ่านรถยนต์ของมนุษย์ โดยอธิบายในมิติที่แสดงให้เห็นว่าพญานาคเป็นผู้กระทำให้เกิดรอยเลื้อยดังกล่าว

ภาพที่ 2 รอยพญานาคบนฝากระโปรงรถยนต์ จังหวัดหนองคาย

(ที่มา: <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9560000009297>)

2.4.3 เพชรพญานาค

เพชรพญานาค มีลักษณะคล้ายหินสีต่าง ๆ มีสีฐานแตกต่างกันออกไปคือ มีทั้งทรงกลม ทรงรี ทั้งยังเชื่อว่าหินสีต่าง ๆ นี้เกิดขึ้นจากพญานาค โดยมีชื่อเรียกอื่น ๆ เช่น เพชรนาคา พลอยพญานาค หรือเพชรเจ็ดสีมณีเจ็ดแสง พบมากในบริเวณอุษาคเนย์ ดำเนินการเกิดเพชรพญานาค

มีหลายตำนาน แต่ละตำนานอธิบายแตกต่างกัน แต่มีส่วนคล้ายคลึงกันในประเด็นที่ว่าเพชรพญานาคเกิดขึ้นจากการตกลงตาลของพญานาคและเป็นสมบัติของพญานาค

เพชรพญานาคถูกผูกโยงเข้ากับความเชื่อเรื่องนาค และความศักดิ์สิทธิ์ จึงทำให้มีการนำเพชรพญานาคไปบูชา เชื่อว่าเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่บูชา และให้ความหมายของเพชรพญานาคสีต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป เช่น สีแดง หมายถึงสีแห่งฤทธิ์อำนาจ เป็นที่เกรงขามสำหรับผู้อื่น สีเขียว หมายถึงอำนาจแห่งจิต ที่ประกอบไปด้วยเมตตาบารมี มีความเย็นกาย เย็นจิต และเป็นจิตที่สามารถสัมผัสกับเหล่าเทพ พรหม เทวดาได้ เป็นต้น

ปัจจุบันเพชรพญานาคเป็นที่นิยมในหมู่ของผู้ที่นับถืออย่างแพร่หลาย มีให้เช่าบูชาหลายสีและหลายขนาด ความแพร่หลายดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ผู้แต่งนำความคิดความเชื่อดังกล่าวมาสร้างเป็นของวิเศษในนวนิยายไทย โดยแสดงให้เห็นว่าเพชรพญานาคเกิดขึ้นจากเหล่านาคในเมืองบาดาล มีสีสันต่าง ๆ และแต่ละสีมีอิทธิฤทธิ์ที่แตกต่างกัน

เพชรพญานาคปรากฏในนวนิยายเรื่อง **เมฆลานครา** ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าอัญมณีดังกล่าวมาจากพญานาค สอดคล้องกับความเชื่อของคนในสังคมปัจจุบัน ดังตัวอย่างว่า

“เขาเรียกว่าเพชรพญานาค หรือแก้วนาคาที่มีชื่อว่ามีฤทธิ์นะ มันมีมาจากบ้านเมืองของเรา บนนี้มันหายากคนถึงไม่ค่อยได้เห็น ที่มีวางจำหน่ายทั่วไปจะเป็นของปลอม แต่ที่นี้เป็นของแท้แต่น้อยคนที่เขาอยากได้และมีวาสนาเท่านั้นละถึงจะได้ครอบครอง”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
[.....]
CHULALONGKORN UNIVERSITY

“สวยดีนะคะ จะว่าเป็นหินนำโชคก็ไม่ใช่ มีทั้งเจ็ดสีเลย คุณภูริคะ แก้วไม่กล้ารับหรอกคะมันเยอะไป ยิ่งของแพง ๆ แบบนี้แก้วขอรับลูกเดียวได้มั๊ยคะ อีกอย่างแก้วก็ไม่มีโอกาสจะนำไปใช้ด้วย”

“รับไปเถอะนางน้อย เราเต็มใจให้เจ้าทั้งหมดนี้ แก้วแต่ละสีต่างก็มีอิทธิฤทธิ์แตกต่างกันไป นางน้อยจงใส่มันไว้ทุกโอกาสเถิด มันจะรักษาเจ้าแทนเรา และเราจะสัมผัสรู้เห็นกันได้ดวงแก้วแห่งเรานี้”

(เมฆลานครา, 2555: 68)

จากตัวอย่างข้างต้น จะพบว่าผู้แต่งได้นำความเชื่อที่ว่าเพชรพญานาคเป็นของศักดิ์สิทธิ์ที่มีที่มาจากเมืองพญานาคและสามารถปกป้องคุ้มครองผู้ที่ครอบครองอยู่ได้ มาสร้างเป็น

เหตุการณ์ที่ภูริทัตตนาคาคาพามณีรัตน์ไปเดินเที่ยวตลาดซึ่งเป็นตลาดที่ภูริทัตตเนรมิตขึ้นและเขาได้มอบอัญมณีดังกล่าวแก่นางเพื่อไว้ใช้ป้องกันอันตรายและทำให้เขาสามารถสื่อถึงมณีรัตน์ได้

ภาพที่ 3 เพชรพญานาค

(ที่มา: http://phetphayanak.blogspot.com/2013/02/blog-post_1736.html)

จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่มักเกิดขึ้นในสังคมไทย และเป็นข่าวที่รับรู้กว้างขวาง แสดงให้เห็นว่าถึงแม้ช่วงเวลาจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ความเชื่อเรื่องนาค ยังคงมีบทบาทต่อสังคมอย่างยิ่งในมิติของการอธิบายเหตุการณ์ประหลาดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับมิติของความศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกนำมาเป็นเครื่องรางของขลังเพื่อกราบไหว้บูชา ดังนั้นภาพของพญานาคจากเรื่องเล่าประเภทเหตุการณ์ปัจจุบันจึงมีมิติซ้อนทับกันระหว่างนาคเป็นสัตว์กึ่งเทพมีความวิเศษจึงบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ประหลาด กับนาคเป็นสัตว์กึ่งเทพมีความศักดิ์สิทธิ์จึงบันดาลให้เกิดของวิเศษเพื่อให้มนุษย์นำไปกราบไหว้บูชา

เรื่องเล่าประเภทข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบันในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค แผงไว้เฉพาะความเชื่อเรื่องนาคเท่านั้น เห็นได้จากเหตุการณ์บังไฟพญานาค เหตุการณ์รอยพญานาค และเพชรพญานาค ส่วนความเชื่อเรื่องครุฑไม่มีปรากฏในนวนิยาย แม้ว่าปัจจุบันความเชื่อเรื่องครุฑถูกนำมาอธิบายเหตุการณ์ประหลาดหลายเหตุการณ์ หรือมีการสร้างวัตถุมงคลเกี่ยวกับครุฑจำนวนมาก ผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุที่ผู้แต่งไม่นำเรื่องเล่าเหตุการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับครุฑมาเล่าในนวนิยาย เพราะ “ความเชื่อเรื่องครุฑเป็นความเชื่อที่ผูกโยงอยู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยมาอย่างยาวนาน เช่น ตราพระราชลัญจกร ธงประจำพระองค์พระมหากษัตริย์” (ส. พลายน้อย , 2554: 67)

แต่ความเชื่อเรื่องนาคแพร่กระจายไปสู่ท้องถิ่นกลายเป็นเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ และสัมพันธ์กับความเชื่อของคนในท้องถิ่นมากกว่าเรื่องครุฑ ดังนั้นเรื่องนาคจึงถูกนำมาอธิบายเหตุการณ์ปัจจุบันได้มากกว่า

เรื่องเล่าประเภทเหตุการณ์ปัจจุบันถูกนำมาใช้ในนวนิยายโดยผู้แต่งเล่าให้เห็นที่มาของเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยแสดงให้เห็นว่าตัวละครในนวนิยายทำให้เกิดเหตุการณ์หรือวัตถุนั้น ๆ ขึ้น เช่น ตัวละครพญานาคพันดวงไฟเพื่อแสดงศรัทธาต่อพระพุทธองค์ในวันออกพรรษา ตัวละครพญานาคเลื้อยพาดผ่านรถยนต์เพื่อให้เกิดรอย เป็นต้น อันเป็นการ “เล่น” กับความคิดความเชื่อของคนในสังคม เรื่องเล่าทั้ง 4 ประเภทข้างต้นสามารถนำมาสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 เรื่องเล่าที่ปรากฏในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค

เรื่องเล่า		นวนิยาย	มณี สวาท	กษ นาค	ปักษ นาค	มตรา นาค ครุฑ	ดวง หทัย ครุฑรา มันต์	อริต วรธ ครุฑ นาค	เศ สนาค ดวง ใจ พญ นาค	ร้อย รัก ปักษ า	นาค สวาท	เม ขลา นาค	สัญ ญ รัก ใ ก้อง ฟ้า
วารมกรรมสันสกฤตและบาลี	มหากษณะ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓
	ปรมัตถ โชติกะ มหา อิทธิมัตถ สังคหฎีกา	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
วรรณคดีไทย	ไตรภูมิ พระร่วง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	รามเกียรติ์	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	-
	กุริทัต ชาดก	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
นิทานพื้นบ้าน	นิทาน ประจำถิ่น	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	-
เหตุการณ์ปัจจุบัน	บั้งไฟ พญานาค	-	✓	-	-	-	-	✓	✓	-	-	-	-
	รอย พญานาค	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	✓	-

เรื่องเล่า	นวนิยาย	มณี สวาท	ภาษา นาค	ปักษา นาค	มนตรา นาค ครุฑ	ดวง หทัย ครุฑ มันต์	อริต วรรณ ครุฑ นาค	เคลินาค ดวงใจ พญานาค	ร้อยรัก ปักษา	นาค สวาท	เมขลา นาค	สัญญา รักให้ ก้องฟ้า
	เพชร พญานาค	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-

ผู้แตงนำเรื่องเล่าต่าง ๆ ทั้ง 4 ประเภท มาเล่าในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคในหลากหลายลักษณะ โดยนำมาสร้างเป็นโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ จึงแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของเรื่องเล่าที่ผู้แตงนำมาเล่าในนวนิยายกลุ่มนี้

เรื่องเล่าเหล่านี้มีความสำคัญต่อการสร้างนวนิยายทั้งสิ้น เมื่อพิจารณาจากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าเรื่องเล่าต่าง ๆ ถูกนำมาเล่าใหม่ในนวนิยายด้วยความถ้อยที่แตกต่างกัน แม้ว่าเรื่องเล่าบางเรื่องจะไม่เกี่ยวข้องกับครุฑหรือนาคก็ตาม

เรื่องเล่าที่ถูกนำมาเล่าในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคมากที่สุด ได้แก่ ตำนานครุฑจับนาค ใน **มหาภารตะ** สาเหตุสำคัญที่ทำให้ตำนานครุฑจับนาค ถูกนำมาใช้ในนวนิยายกลุ่มนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคมีที่มาจากตำนานครุฑจับนาคและถูกนำมาเล่าซ้ำ ๆ ทุกยุคสมัยทำให้เรื่องเล่าดังกล่าวยังคงอยู่ในความคิดความเชื่อของคนในสังคม เรื่องเล่าดังกล่าวจึงถูกกล่าวถึงมากที่สุด อีกประการหนึ่ง ตำนานครุฑจับนาคในส่วนที่เกี่ยวข้องกับครุฑและนาค มีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นปฏิภาณไหวพริบ และพลังกำลังของตัวละคร มีเรื่องราวที่สนุกสนาน มีอนุภาคต่าง ๆ มากมาย ผู้แตงสามารถเพิ่มเติมอนุภาค ต่าง ๆ ได้ จึงทำให้เรื่องตำนานครุฑจับนาค นิยมนำมาใช้ในนวนิยายไทยกลุ่มนี้

ส่วนวรรณคดีไทยที่ถูกนำมาใช้มากที่สุด ได้แก่ **ไตรภูมิพระร่วง** คติไตรภูมิเป็นพื้นฐานทางความคิดความเชื่อ อาทิ ความเชื่อเกี่ยวกับนรกและสวรรค์ ความเชื่อเกี่ยวกับภพภูมิต่าง ๆ ซึ่งความคิดความเชื่อถูกนำมาอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่น หากผู้ใดกระทำชั่วต้องถูกพิพากษาให้ต้องไปชดใช้กรรมในนรก รวมถึงเรื่องครุฑและนาคซึ่งถูกนำมาสร้างเป็นตัวละครสำคัญในนวนิยายก็ปรากฏใน **ไตรภูมิพระร่วง** ด้วย นอกจากนั้นยังมีการนำสถานะของครุฑและนาคคือวิมานฉิมพลีและบาดาลซึ่งสอดคล้องกับในตำนานครุฑจับนาค ดังนั้น ความคิดความเชื่อต่าง ๆ ของคนไทยจึงผูกพันอยู่กับคติไตรภูมิ ผู้แตงจึงนำเรื่องราวต่าง ๆ มาเล่าใหม่ในนวนิยาย

เรื่องเล่าประเภทนิทานพื้นบ้าน ที่ถูกนำมาใช้ในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค ได้แก่ **นิทานประจำถิ่น** ประกอบด้วย นิทานเรื่องพระร่วง นิทานเรื่องพระทองนางนาค และ

ตำนานป้าคำชะโนด พบในนวนิยาย 3 เรื่อง นิทานประจำถิ่นเหล่านี้ถูกนำมาสร้างเป็นฉากและเหตุการณ์สำคัญ ผู้แต่งสร้างเรื่องราวให้ตัวละครครุฑและนาคอาศัยอยู่ในท้องถื่นเดียวกับมนุษย์ มีปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ จึงแทรกนิทานประจำถิ่นดังกล่าวเพื่อให้เห็นความเป็นท้องถื่น ทั้งยังทำให้เรื่องเล่าดังกล่าวมีมิติของความเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นเหตุการณ์ศักดิ์สิทธิ์ มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของครุฑและนาคในตำนานอีกด้วย

เรื่องเล่าประเภทสุดท้ายคือข่าวเหตุการณ์ปัจจุบัน มีเรื่องเล่าที่ถูกนำมาใช้ในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค ได้แก่ **เหตุการณ์บั้งไฟพญานาค** พบในนวนิยายทั้งสิ้น 3 เรื่อง เหตุการณ์บั้งไฟพญานาคเป็นเหตุการณ์ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากเพราะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นปีละ 1 ครั้ง อีกทั้งเรื่องราวดังกล่าวยังถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์คือเรื่อง 15 ค่ำ เดือน 11 ยิ่งทำให้เรื่องราวดังกล่าวแพร่หลายและได้รับความนิยมจากประชาชนทั่วไป อีกทั้งเหตุการณ์ดังกล่าวยังสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องพญานาคทำให้เรื่องราวดังกล่าวได้รับความนิยมและผู้แตงนำมาสร้างเป็นเหตุการณ์และฉากในนวนิยาย

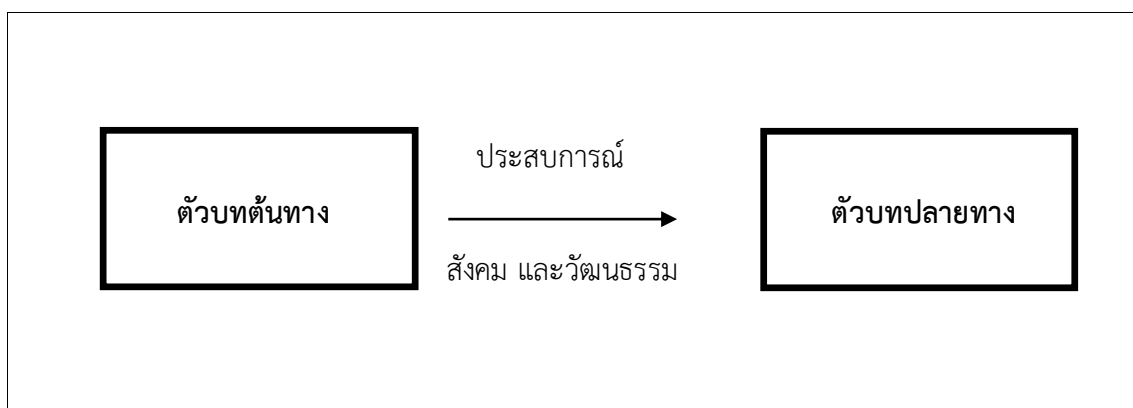
หากพิจารณาในนวนิยายแต่ละเรื่อง จะพบว่าผู้แตงนำเรื่องเล่าต่าง ๆ ในจำนวนที่แตกต่างกันัน กล่าวคือ นวนิยายไทยกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับครุฑและนาคคือ **มหาภารตะ** และ **ไตรภูมิพระร่วง** เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการแตง ทั้งโครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก ซึ่งมีนวนิยาย 4 เรื่อง ได้แก่ **ปักษานาคา** **ดวงหทัยครุฑรามันต์** **นาคสวาท** และ **สัญญารักให้ก้องฟ้า** ส่วนเรื่องราวต่าง ๆ เกือบทั้งหมด ผู้แตงใช้จินตนาการของตนสร้างเรื่องราวให้น่าสนใจ ทำให้องค์ประกอบของนวนิยายไทยกลุ่มนี้มีลักษณะที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคที่จะแตกต่างไปจากความขัดแย้งในตำนานครุฑจับนาค นอกจากนั้นผู้แตงยังสอดแทรกเรื่องเล่าอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับครุฑและนาค เช่น ตัวละครนุราชในเรื่อง **ปักษานาคา** มีที่มาจากตัวละครในวรรณคดีไทยเรื่อง **รามเกียรติ์** และมีตำนานพระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนั้นในเรื่อง **เมฆลานาคา** ผู้แตงนำตำนานสงกรานต์มาผสมผสานสร้างเป็นตัวละครและเหตุการณ์ในเรื่องด้วย เป็นต้น

นวนิยายที่นำเรื่องเล่าเกี่ยวกับครุฑและนาคมาใช้มากที่สุด คือ **ภาษา นาคา** ผู้แตงนำเรื่องเล่ามาใช้ 5 เรื่องเล่า ได้แก่ **มหาภารตะ** **ปรมัตถโชติกะ** **มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา** **ไตรภูมิพระร่วง** **ภริทัตชาตก** และ **เหตุการณ์บั้งไฟพญานาค** ผู้แตงนำมาใช้เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวละคร ลักษณะของตัวละคร ฉาก และเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ในเรื่อง ทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีความน่าสนใจ ในลักษณะของการผสมผสานเรื่องเล่าที่หลากหลายกับจินตนาการซึ่งผสมผสานและนำเสนอได้อย่างน่าสนใจ นอกจากผู้แตงจะนำเรื่องเล่าเกี่ยวกับครุฑและนาคไปสร้างเป็นตัวละครและฉากแล้ว ผู้แตงยังนำไปสร้างเป็นของวิเศษในนวนิยายด้วย เช่น นาคสวาท พลอยครุฑธิการ บ่วงนาคบาท เป็นต้น

อย่างไรก็ตามความหลากหลายของเรื่องเล่าที่ผู้แตงนำมาเล่าในนวนิยายแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่ากับนวนิยายในลักษณะของสัมพันธ์บท (intertextuality) ซึ่ง A.A. Berger (1992) ให้นิยามของสัมพันธ์บทไว้ว่า เป็นการใช้หรือการสร้างตัวบทใหม่ด้วยบทหนึ่ง (อาจจะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้) จากวัตถุดิบอื่น ๆ ซึ่งเป็นตัวบทเดิมที่มีอยู่แล้ว กระบวนการสัมพันธ์บทต้องมี “ตัวบทต้นทาง” และ “ตัวบทปลายทาง” (อ้างถึงใน อูมาพร มะโรณีย์, 2551: 13) นอกจากนี้ ดวงมน จิตรจางง (2006: 50) อธิบายโน้ตทัศน์เกี่ยวกับ intertextuality ซึ่งใช้คำว่า “สหบท” แทนคำว่า สัมพันธ์บท ไว้ว่า เป็นมโนทัศน์ที่หันเหจากการเน้นอิทธิพลระหว่างผู้สร้างงาน (ไม่ว่าร่วมหรือต่างยุค ร่วมหรือต่างวัฒนธรรม) ด้วยเหตุผลที่ว่าไม่มีผู้ใดสามารถอ้างสิทธิการเป็นต้นกำเนิด (originality หรือ the text’s sources) ได้อย่างแน่ชัด อีกทั้งการพาดพิงถึงงานของ “ผู้อื่น” ก็อาจจะกระทำโดยไม่รู้ตัวก็ได้

จากนิยามข้างต้น แสดงให้เห็นว่านวนิยายที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคมีความเป็นสัมพันธ์บท กล่าวคือ ผู้แตงแสดงให้เห็นความเกี่ยวโยงทางความคิด และตัวบทระหว่างเรื่องเล่าซึ่งเป็น “ตัวบทต้นทาง” และนวนิยายซึ่งเป็น “ตัวบทปลายทาง” ความเกี่ยวโยงดังกล่าว ดวงมน จิตรจางงค์ แสดงความเห็นไว้ว่า ความข้องเกี่ยวระหว่างตัวบทที่ปรากฏในงานได้มาจากการสร้างสมวัฒนธรรมทางความคิดของสังคม (ดวงมน จิตรจางงค์, 2006: 50) จากความเห็นของ ดวงมน จิตรจางงค์ สังคม วัฒนธรรม มีส่วนสำคัญต่อการนำตัวบทหรือเรื่องเล่าต่าง ๆ มาสร้างงาน ใน นวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค ผู้วิจัยเห็นว่าผู้แตงนวนิยายได้รับความคิดความเชื่อจากเรื่องเกี่ยวกับครุฑ นาค และเรื่องเล่าต่าง ๆ จากประสบการณ์ของผู้แตงซึ่งสัมพันธ์อยู่กับสังคมด้วย ดังเช่นในคำนำผู้เขียนในนวนิยายเรื่อง **มนตรา นาคครุฑ** (2550: 4) ความว่า “ฉันเติบโตมากับคนแก่ ตำนานพื้นบ้านต่าง ๆ หลังไหลจากคำบอกเล่าของยายทวดและยาย ตั้งแต่เล็กเรื่อยมา ฉันเพลิดเพลินกับตำนานเหล่านั้นจนเก็บมาจินตนาการซ้ำแล้วซ้ำเล่าอย่างไม่รู้เบื่อ ” (เนตรน้ามนต์, 2550: 4)

เรื่องเล่าที่ผู้แตงนำมาเล่าในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค บางเรื่องเล่าเป็นเรื่องเล่าที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ทางสังคม เช่น บั้งไฟพญานาคและรอยพญานาค เป็นต้น ซึ่งเป็นเหตุการณ์ปัจจุบันที่ผู้แตงนำมาเล่าใหม่ นอกจากนั้นยังมีเรื่องเล่าที่เป็นนิทานพื้นบ้าน วรรณกรรม และวรรณคดีไทย ที่เป็นผลผลิตของสังคมเช่นเดียวกัน จึงทำให้เห็นมิติความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่ากับนวนิยาย ซึ่งผู้วิจัยเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

จากแผนภาพจะเห็นได้ว่า ประสบการณ์ของผู้แต่งที่ได้รับจากสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อความคิดความเชื่อของผู้แต่ง ทำให้ผู้แต่งนำเรื่องเล่าซึ่งเป็น “ตัวบทต้นทาง” มาเล่าใหม่ในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคซึ่งเป็นตัวบทปลายทาง จึงอาจกล่าวได้ว่านวนิยายไทยกลุ่มนี้สัมพันธ์อยู่กับเรื่องเล่าต่าง ๆ ซึ่งผู้แต่งนำมาเล่าได้อย่างน่าสนใจในรูปแบบของนวนิยายไทย อีกทั้งยังทำให้เรื่องเล่าต่าง ๆ ยังคงดำรงอยู่และสืบเนื่องต่อไป

บทที่ 3

โครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก ในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครูและนาค

นวนิยายไทยที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2529 – 2555 ที่มีตัวละครเป็นครูและนาคมีองค์ประกอบทางวรรณกรรมที่น่าสนใจ ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์องค์ประกอบของนวนิยายไทยในด้านโครงเรื่อง ตัวละครและฉาก

3.1 โครงเรื่อง

จากการศึกษานวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครูและนาค ผู้วิจัยพบว่า โครงเรื่องของนวนิยายกลุ่มนี้ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนาคในลักษณะของคู่ขัดแย้ง ผู้แต่งสร้างโครงเรื่องแบบต่าง ๆ โดยนำความขัดแย้งระหว่างครูกับนาคในตำนาน “ครูชงกับนาค” มาสร้างสรรค์แต่งเติมตามจินตนาการเพื่อให้นวนิยายมีเรื่องราวที่น่าสนใจ

โครงเรื่อง (plot) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญและเป็นพื้นฐานของเรื่องเล่า ถ้าปราศจากโครงเรื่องก็จะมีแต่เรื่องราวและตัวละคร (Edgar V. Roberts, 1988: 4) ที่สำคัญโครงเรื่องควรมีลักษณะเป็นเอกภาพ (unity) คือมีตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบ (S. H. Butcher, 1951: 31-33) ทั้งนี้ โครงเรื่องเป็นโครงสร้างที่มีความสำคัญต่อตัวเรื่องซึ่งผู้เขียนตั้งใจให้มีลักษณะเป็นเหตุการณ์ที่เป็นเหตุเป็นผล

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2520: 78) ให้ความหมายของโครงเรื่องไว้ว่าเป็นส่วนของเนื้อเรื่องที่แสดงถึงปัญหาหรือข้อขัดแย้ง (conflict) อาจเป็นตอนที่เนื้อเรื่องมีปัญหาหรือข้อขัดแย้งด้านเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตัวละคร หรือข้อขัดแย้งในจิตใจของตัวละครเอง ส่วนสุพรรณิ วราทร (2519: 4) ให้ความหมายของโครงเรื่องว่า เค้าโครงของพฤติกรรมในนวนิยายซึ่งผู้แต่งกำหนดขึ้น คำว่าพฤติกรรมในที่นี้หมายถึงเหตุการณ์ชุดหนึ่งหรือความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาในเรื่อง ซึ่งมีความผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีความสำคัญต่อเรื่อง เหตุการณ์เหล่านี้ดำเนินติดต่อกันตามลำดับตั้งแต่เริ่มเรื่องจนจบ

E.M. Foster (1978: 87) อธิบายความแตกต่างระหว่างเนื้อเรื่อง (story) กับโครงเรื่อง (plot) โดยยกตัวอย่างให้เห็นอย่างชัดเจนว่า “พระราชาสীনพระชนม์ ต่อมาพระราชินีก็สิ้นพระชนม์” เป็นเนื้อเรื่อง แต่ “พระราชาสীনพระชนม์ต่อมาพระราชินีก็สิ้นพระชนม์ตามด้วยความโศกเศร้า” เป็นโครงเรื่อง

เพราะแสดงให้เห็นความเป็นเหตุเป็นผลว่าพระราชินีสิ้นพระชนม์เพราะทรงโคกเศร่าที่พระราชาสิ้นพระชนม์⁵

ดังนั้น โครงเรื่องจึงหมายถึง โครงสร้างพื้นฐานของเรื่องเล่าที่มีลำดับเหตุการณ์สำคัญหลาย ๆ เหตุการณ์เรียงต่อกันอย่างมีเหตุผลและมีรูปแบบของการเล่าเรื่องที่ชัดเจน

จากนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคที่นำมาศึกษาทั้งสิ้น 11 เรื่อง ผู้วิจัยพบว่า นวนิยายไทยกลุ่มนี้มีโครงเรื่องแบ่งออกเป็น 4 แบบ ได้แก่ โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้น คัทรูรัก โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก โครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง และโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ มีรายละเอียดโดยลำดับดังนี้

3.1.1 โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นคัทรูรัก

นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นคัทรูรักดำเนินเรื่องโดยมีเหตุการณ์ที่ซ้ำกันในด้านตัวละครที่เป็นคู่อาฆาตแค้น สาเหตุของความอาฆาตแค้น การแสดงออกของตัวละครที่อาฆาตแค้น การเปิดเผยตัวตนของตัวละครที่อาฆาตแค้น การชำระแค้นของตัวละคร จุดจบของตัวละครที่สร้างความอาฆาตแค้น และจุดจบของตัวละครที่มีความอาฆาตแค้น นวนิยายในกลุ่มนี้ ได้แก่ มณีสวาท ดวงหทัยครุฑรามันต์ และเคลสินาคา ดวงใจพญานาค

3.1.1.1 โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องมณีสวาท

มณีสวาท เป็นเรื่องราวที่แสดงความอาฆาตแค้นระหว่างครุฑกับนาค มีโครงเรื่องว่า ในอดีตชาติพญาสุบรรณราชหลงรักอุรคาเทวีแต่นางมีคู่รักอยู่แล้วคือกุชเคนทร์ ทำให้พญาสุบรรณราชไม่พอใจจึงทำร้ายกุชเคนทร์จนสิ้นชีวิต อุรคาเทวีโกรธแค้นพญาสุบรรณราชที่ฆ่ากุชเคนทร์คู่รักของตน นางจึงรอเวลาให้พญาสุบรรณราชมาเกิดใหม่เพื่อข้ามภพชาติมาแก้แค้น

พญาสุบรรณราชและกุชเคนทร์มาเกิดเป็นรัฐมนตรีสุบรรณ ครุฑไฟพชรย์ และกุชคินทร์ ตามลำดับ อุรคาเทวีพยายามหาโอกาสทำร้ายรัฐมนตรีสุบรรณหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จ เพราะเขามีพลังอำนาจวิเศษติดตัวมาจากอดีตชาติ อีกทั้งยังมีเป็นยมบาลและเป็นสหายของอุรคาเทวียิ่งเดือน อุรคาเทวีไม่ให้อาณากรรมแห่งกรรม เพราะยังไม่ถึงเวลาที่รัฐมนตรีสุบรรณต้องไปชดใช้

⁵ ต้นฉบับภาษาอังกฤษว่า: “The king died, and then the queen died’ is a story. ‘The king died, and then the queen died of grief’ is a plot. The time-sequence is preserved, but the sense of causality overshadows it. Or again: ‘The queen died, no one knew why, until it was discovered that is was through grief at the death of the king.”

กรรม อูรคาเทวีจึงฆ่าลูกน้องของรัฐมนตรีสุบรรณแทน และในขณะที่เดียวกันเธอพยายามสะกดจิต ภุชคินทร์ด้วยพลอยครุฑอิการจนเขาจำเรื่องราวในอดีตชาติได้ ทั้งยังอธิษฐานว่าขอให้เกิดเป็นนาค ครองคู่กับอูรคาเทวีทุกภพชาติ

ครั้นถึงเวลาที่รัฐมนตรีสุบรรณต้องไปชดใช้กรรมในนรก ทรงสิน เตมียาวนิช กุล ผู้ที่เคยถูกรัฐมนตรีสุบรรณหักหลังทางธุรกิจซบถบรรทุกระเบิดพุ่งเข้าชนคฤหาสน์ของรัฐมนตรีสุบรรณทำให้ทรงสิน รัฐมนตรีสุบรรณและบริวารของเขาเสียชีวิต อูรคาเทวีจึงกลับเมืองบาดาล

3.1.1.2 โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องดวงหทัยครุฑรามันต์

ดวงหทัยครุฑรามันต์ เป็นเรื่องราวที่แสดงความอาฆาตแค้นระหว่างครุฑกับครุฑ มีโครงเรื่องว่า พระนางลักษณาวดีหลงรักองค์ครุฑรามันต์แต่องค์ครุฑรามันต์รักแก้วกู่สุมาทำให้ลักษณาวดีโกรธแค้นแก้วกู่สุมาก จึงร่วมวางแผนกับอักษรวิเทวีซึ่งเป็นนางนาคเทวีและสุคนธ์ตริยาพี่สาวของแก้วกู่สุมาที่แอบหลงรักองค์ครุฑรามันต์เช่นกันฆ่านาครีญาซึ่งเป็นพระธิดาเมืองบาดาล และเป็นน้องสาวของอักษรวิเทวีแล้วโยนความผิดให้แก้วกู่สุมา ทำให้นางนาคสามเศียรซึ่งเป็นผู้ดูแลนาครีญาและบริวารนาคเข้าใจผิดจึงรุมทำร้ายจนแก้วกู่สุมาสิ้นชีวิตแล้วมาเกิดเป็นแก้วกัลยาในปัจจุบันชาติ นางนาคสามเศียร ลักษณาวดี อักษรวิเทวี และสุคนธ์ตริยายังคงอาฆาตแค้นจึงข้ามภพชาติมาทำร้ายแก้วกัลยาแต่แก้วกัลยาได้รับดวงหทัยครุฑรามันต์ซึ่งเป็นของวิเศษขององค์ครุฑรามันต์ อีกทั้งองค์ครุฑรามันต์ยังถอดดวงจิตจากร่างที่ถูกขังไว้ในเขมโนรสมาอาศัยร่างมนุษย์เพื่อช่วยเหลือแก้วกัลยา

หลังจากลักษณาวดี อักษรวิเทวี และสุคนธ์ตริยาผิดใจกันและต่างโยนความผิดให้แก้กันจนเป็นเหตุให้ทั้งสามนางฆ่ากันเอง เมื่อทั้งสามนางสิ้นชีวิต องค์ครุฑรามันต์และแก้วกัลยาจึงได้ครองรักกัน

3.1.1.3 โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องเคลสินาคาดวงใจพญานาค

เคลสินาคาดวงใจพญานาค เป็นเรื่องราวที่แสดงความอาฆาตแค้นระหว่างนาคกับนาค มีโครงเรื่องว่า พระนางสาวินีนาріโกรธแค้นพระนางพิลานารีผู้เป็นน้องสาวของนาง เพราะพระนางสาวินีนาріหลงรักองค์เคลสินาคาแต่พระองค์กลับหลงรักพระนางพิลานารีทำให้พระนางสาวินีนาріปรุ้งยาพิษให้น้องสาวของนางดื่มจนสิ้นชีวิต ส่วนพระนางสาวินีนาріถูกองค์เคลสินาคาสาปให้กลายเป็นหินอยู่ในเมืองบาดาล

พระนางพิลานารีมาเกิดในปัจจุบันชาติเป็นพิลาหรือทับทิมแต่อำนาจดวงจิตของพระนางสาวินีนาріยังคงอาฆาตแค้นจึงข้ามภพชาติมาทำร้ายพิลาจนบาดเจ็บ แต่องค์เคลสินาคา

ช่วยเหลือทับทิมเพราะเห็นว่าพระองค์เป็นต้นเหตุให้นางถูกทำร้าย ทั้งยังใช้บ่วงนาคบาศร์ร่างของ พระนางสาวินีนาрі เพื่อให้นางยอมโหดกรรมให้พิลาและบังคับให้นางสามารถควบคุมดวงจิตฝ่ายดีของ นางให้ได้

นวนิยายทั้ง 3 เรื่องนี้ เมื่อนำมาพิจารณาสิ่งที่ปรากฏร่วมกันในโครงเรื่อง ผู้วิจัยพบว่ามีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรัก

เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง	นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรัก		
	มณีสวาท	ดวงหทัยครุฑรามันต์	เคลสินาคา ดวงใจพญานาค
ตัวละครฝ่ายหนึ่งอาฆาตแค้นตัวละครฝ่ายตรงข้าม	อุรคาเทวีอาฆาตแค้นพญาสุบรรณราช	ลักษณาวดีและสมุนอาฆาตแค้นแก้วกุสุมา	พระนางสาวินีนาріอาฆาตแค้นพระนางพิลานาріผู้เป็นน้องสาว
สาเหตุที่ตัวละครฝ่ายหนึ่งอาฆาตแค้นตัวละครฝ่ายตรงข้าม	พญาสุบรรณราชทำร้ายภรรยาคนรักของอุรคาเทวีจนสิ้นชีวิต	ลักษณาวดีหลงรักองค์ครุฑรามันต์แต่องค์ครุฑรามันต์กลับไปหลงรักแก้วกุสุมา	พระนางสาวินีนาріหลงรักองค์เคลสินาคาแต่องค์เคลสินาคากลับไปหลงรักพระนางพิลานาрі
ตัวละครที่อาฆาตแค้นข้ามภพชาติมาทำภารกิจตามความตั้งใจ	อุรคาเทวีข้ามภพชาติเพื่อแก้แค้นพญาสุบรรณราชที่มาเกิดในปัจจุบันชาติเป็นรัฐมนตรีสุบรรณ	ลักษณาวดี อักขรวดีเทวีและสุคนธ์ตรียาข้ามภพชาติมาฆ่าแก้วกุสุมาที่เกิดในปัจจุบันชาติชื่อแก้วกัลยา และทำลายหลักฐานที่จะโยงมาถึงทั้งสามนางว่าเป็นผู้ร่วมมือกันวางแผนและลงมือฆ่านาคาเรีญา	ดวงจิตของพระนางสาวินีนาріเต็มไปด้วยแรงอาฆาตแค้นจึงข้ามภพชาติมาแก้แค้นพระนางพิลานาріที่มาเกิดเป็นมนุษย์ในปัจจุบันชาติคือ พิลาหรืออีกชื่อหนึ่งคือทับทิม
ตัวละครที่อาฆาตแค้นพบอุปสรรคและฝ่าฟันอุปสรรค	อุรคาเทวีถูกลูกน้องของรัฐมนตรีสุบรรณขัดขวางนางจึงฆ่าลูกน้องของ	ลักษณาวดี อักขรวดีเทวีและสุคนธ์ตรียาพยายามแก้แค้นแก้วกัลยาหลาย	พระนางสาวินีนาріพยายามแก้แค้นพระนางพิลานาріหรือ

เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง	นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรัก		
	มณีสวาท	ดวงหทัยครุฑรามันต์	เคลสินาคา ดวงใจพญานาค
	รัฐมนตรี รวมถึงฆ่าผู้ที่ขัดขวางมิให้นางแก้แค้นรัฐมนตรีสุบรรณ	ครั้งแต่ไม่สำเร็จเพราะองค์ครุฑรามันต์ตามมาช่วยไว้	ทับทิมในปัจจุบันชาติหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จเพราะองค์เคลสินาคาตามมาช่วยไว้
ตัวละครที่มีความอาฆาตแค้นชำระแค้นตัวละครฝ่ายตรงข้าม	อุรคาเทวีรอจนถึงเวลาที่รัฐมนตรีสุบรรณต้องไปชดใช้กรรม จึงนำตัวรัฐมนตรีสุบรรณและลูกน้องมาขังไว้ในคุกหาสน์ของรัฐมนตรี	สุคนธ์ตริยา วางแผนใส่ร้าย องค์ครุฑรามันต์ เพื่อให้แก้วกัลยาเลิกเชื่อมั่นในตัวขององค์ครุฑรามันต์และทำให้แก้วกัลยาตายใจ	พระนางสาวินินารีจับตัวพิลาหรือทับทิมไปขังไว้ในถ้ำ และทำร้ายและทรมานร่างกายของพิลาด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อหวังให้นางสิ้นชีวิต
จุดจบของตัวละครที่สร้างความอาฆาตแค้น	ทรงสิน เตมียาวนิชกุล (เสียทรงสิน) ผู้ที่เคยถูกรัฐมนตรีสุบรรณหักหลังทางธุรกิจ ขับรถบรรทุกระเบิดเข้า ฟุ้งชนคุกหาสน์ของรัฐมนตรี ทำให้รัฐมนตรีสุบรรณ บริวารและเสียทรงสิน เสียชีวิต	แก้วกฤษมาถูกบริวารนาคของนาครีญารุมทำร้ายจนสิ้นชีวิตและข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ชื่อแก้วกัลยา แต่ก็ยังถูกติดตามหมายเอาชีวิต	-
จุดจบของตัวละครที่มีความอาฆาตแค้น	-	ลักษณาวดี อักษรวดีเทวี และสุคนธ์ตริยาพบจุดจบที่น่าอนาถ ลักษณาวดีและอักษรวดีเทวีถูกสุคนธ์ตริยาหักหลังด้วยการใช้กริชเงินทำลายร่าง	องค์เคลสินาคาทรงตระหนักได้ว่าที่พิลานารีต้องได้รับความทุกข์ทรมานเพราะพระองค์ ดังนั้นองค์เคลสินาคาจึงทรงจองจำร่างของสาวินินารีไว้ได้

เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง	นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรัก		
	มณีสวาท	ดวงหทัยศรุกรามันต์	เคลสินาคา ดวงใจพญานาค
		ส่วนสุคนธ์ตริยาถูกรังแก สูบไปใช้กรรมในนรกภูมิ	พิภพบาดาลชั่วกับชั่ว กลับ
ตัวละครเอกมีความรักและได้ครองรัก	ภุชคินทร์อธิษฐานว่า ขอให้ได้ครองรักกับอูร คาเทวีในทุกชาติไป ส่วน อูร-คาเทวีกลับสู่ภพภูมิ เดิมของนาง	องค์ศรุกรามันต์ได้ครอง รักกับแก้วกัลยา	องค์เคลสินาคาได้ครอง รักกับพิลานารี

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรัก มีทั้งตัวละครเอกที่เป็นฝ่ายอาฆาตแค้น คือ **มณีสวาท** และตัวละครปรปักษ์ที่เป็นฝ่ายอาฆาตแค้น คือ **ดวงหทัยศรุกรามันต์** และ**เคลสินาคาดวงใจพญานาค**

ผู้แต่งสร้างความขัดแย้งในโครงเรื่องข้างต้นให้มีสาเหตุจากการพลัดพรากจากรักหรือความไม่สมหวังในรัก จะเห็นได้ว่าผู้ที่พลัดพรากจากรักหรือไม่สมหวังในรักมีทั้งตัวละครที่เป็นครุฑและนาคซึ่งมีจุดประสงค์ในการข้ามภพชาติมาในปัจจุบันชาติคือการแก้แค้นผู้ที่ทำให้ตนไม่สมหวังในรัก จุดประสงค์หลักในการแก้แค้นของตัวละครคือ ฆ่าอีกฝ่ายหนึ่งให้ตาย โดยในเรื่อง**ดวงหทัยศรุกรามันต์**และ**เคลสินาคาดวงใจพญานาค** ตัวละครถูกฆ่าแล้วมาเกิดใหม่เป็นมนุษย์แต่ก็ยังคงถูกตามฆ่าล้างแค้นอยู่ แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เต็มไปด้วยความอาฆาตพยาบาทหมายจะเอาชีวิตของอีกฝ่ายเพราะทำให้ตนไม่สมหวังในรัก

การดำเนินไปสู่จุดวิกฤติของโครงเรื่องในนวนิยายกลุ่มนี้ ผู้แต่งได้แสดงให้เห็นความอาฆาตแค้นที่เกิดขึ้นจากอารมณ์ที่รุนแรง สืบเนื่องมาจากตัวละครที่เป็นฝ่ายอาฆาตแค้นได้พยายามหาวิธีแก้แค้นเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่ตนมุ่งหวังไว้และนำไปสู่การคลี่คลายเรื่อง ซึ่งมี 2 แบบ กล่าวคือใน**มณีสวาท** ตัวละครเอกฝ่ายปรปักษ์คือ รัฐมนตรีสุบรรณถูกฆาตกรรมและเป็นไปตามที่อูรคาเทวีซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายดีหวังไว้ ส่วนใน **ดวงหทัยศรุกรามันต์** และ**เคลสินาคาดวงใจพญานาค** ตัวละครเอกฝ่ายปรปักษ์ติดตามข้ามภพชาติมาแก้แค้นตัวละครเอกฝ่ายดีแต่ไม่สำเร็จเพราะมีผู้คอยช่วยเหลือ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าโครงเรื่องของนวนิยายกลุ่มนี้ทั้ง 3 เรื่องมีการเริ่มเรื่อง ดำเนินเรื่องไปจนถึงจุดวิกฤติของเรื่องคล้ายคลึงกัน แต่การคลี่คลายเรื่องและการปิดเรื่องแตกต่างกัน

3.1.2 โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก

นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก จะดำเนินเรื่องโดยมีประเด็นที่ซ้ำกันในเรื่องการติดตามของตัวละคร สาเหตุของการติดตาม อุปสรรคของตัวละครในการติดตาม การพิสูจน์ความรักของตัวละครเอก การแก้ไขและเอาชนะอุปสรรคของผู้ติดตาม ผลของการติดตาม และจุดจบของตัวละครที่ติดตาม นวนิยายในกลุ่มนี้ได้แก่ **ภาษานาคา** และ **เมฆลานาคา**

3.1.2.1 โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องภาษานาคา

ภาษานาคา เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการติดตามและการขัดขวางคู่รักข้ามภพชาติระหว่างครุฑกับนาค มีโครงเรื่องว่า พงศ์พญาและคู่รักคือวินตาเดินทางไปที่ทองเที้ยวที่แม่น้ำโขงเป็นเหตุให้พงศ์พญาได้พบกับवादจันทรซึ่งในอดีตชาติทั้งคู่เป็นคู่ครองกันแต่พงศ์พญาหนีเธอมาเกิดเป็นมนุษย์เพราะต้องการบวชในพระพุทธศาสนาทำให้वादจันทรต้องติดตามมาเกิดเป็นมนุษย์ในชาติภพเดียวกัน พงศ์พญาและवादจันทรรู้สึกคุ้นเคยและผูกพันกันมาแต่อดีตชาติ พงศ์พญาจึงเปลี่ยนใจจากวินตามารักवादจันทรทำให้วินตาโกรธแค้นมาก ส่วนवादจันทรหึงหวงพงศ์พญามาก โดยเฉพาะบุคคลใกล้ชิดอย่าง บุญนารีแม่ของพงศ์พญาและวินตา เธอจึงมักจะใช้อำนาจวิเศษที่ติดตัวมาจากชาติภพเดิมทำร้ายบุญนารีและวินตา วินตาได้รับพลังวิเศษจากภาพโอบมทานที่ซึ่งเป็นภาพที่เธอขอซื้อต่อจากवादจันทรทำให้เธอมีอำนาจเหมือนครุฑจึงใช้อำนาจดังกล่าวทำร้ายवादจันทรจนบาดเจ็บและเสียชีวิตในเวลาต่อมา พงศ์พญาจึงบวชเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่वादจันทรซึ่งเป็นความตั้งใจของพงศ์พญาที่มีมาตั้งแต่อดีตชาติที่ต้องการบวชในพระพุทธศาสนา

3.1.2.2 โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องเมฆลานาคา

เมฆลานาคา เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการติดตามและการขัดขวางคู่รักข้ามภพชาติระหว่างครุฑกับนาค มีโครงเรื่องว่า ภูริตทัตนาคาข้ามภพชาติมาตามหานางฟ้าอัจฉรารัตนาคู่รักของเขาที่ถูกพญาครุฑชนราธิปครุฑลักพาตัวไปและนางมาเกิดเป็นมณีนีรันในปัจจุบัณชาติ ภูริตทัตนาคาพยายามทุกวิถีทางเพื่อพามณีนีรันกลับไปยังเมืองบาดาลแต่ถูกนิรุทธธซึ่งในอดีตชาติคืออนราธิปครุฑาคอยขัดขวางและต่อสู้กันเพื่อแย่งชิงตัวมณีนีรัน เป็นเหตุให้ภิกษุที่นั่งบำเพ็ญภาวนาอยู่ในบริเวณนั้นเห็นว่า การต่อสู้ของทั้งสององค์ไม่มีใครแพ้ใครชนะจึงต้องเข้ามาห้ามและสอนนิรุทธธให้ยอมรับว่าตนเองเป็นฝ่ายผิด นิรุทธธจึงยอมองค์ภูริตทัตเพราะความผิดในอดีตชาติที่เคยลักพาตัวนางฟ้าอัจฉรารัตนาไปจากองค์ภูริตทัตนาคา ภูริตทัตนาคาจึงพามณีนีรันกลับเมืองบาดาลและได้ครองรักกัน

นวนิยายทั้ง 2 เรื่องนี้ เมื่อนำมาพิจารณาสิ่งที่ปรากฏร่วมกันในแง่โครงเรื่อง ผู้วิจัยพบว่ามียละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก

เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง	นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก	
	ภาษานาคา	เมขลานาคา
ตัวละครเอกข้ามภพชาติมาติดตามหาคู่รัก	वादจันทร์ติดตามพงศ์พญา มาเกิดในปัจจุบันชาติ	ภuritทัตติดตามหานางฟ้าอัจฉรา รัตนา คู่รักในอดีตชาติที่มาเกิดเป็นมนุษย์ชื่อ มณีรัตน์
สาเหตุที่ตัวละครเอกติดตามหาคู่รัก	พงศ์พญา เกิดเป็นพญานาค จึงอธิษฐานขอเกิดเป็นมนุษย์เพื่อต้องการบวชในพุทธศาสนาและหนีवादจันทร์มาเกิดเป็นมนุษย์	ในอดีตชาติ อัจฉรา รัตนา เป็นคู่รักของภuritทัต แต่ถูกนราธิป เทพครุฑลักพาตัวไป
ตัวละครเอกพบอุปสรรคและฟันฝ่าอุปสรรค	วินตา เป็นคู่รักของพงศ์พญา และมีพลังครุฑติดตัวมาจากอดีตชาติอีก ทั้งเธอยังได้รับพลังจากภาพโอบมหานที่ทำให้วินตาใช้พลังพิเศษทำร้ายवादจันทร์จนได้รับบาดเจ็บสาหัส	นิรุทธ เป็นอาจารย์ของมณีรัตน์ และแอบหลงรักมณีรัตน์อยู่ ซึ่งอดีตชาติของนิรุทธคือนราธิป เทพครุฑา รวมทั้งยังมีพลังพิเศษที่ติดตัวมาจากอดีตชาติด้วย
การพิสูจน์ความรักของตัวละครเอก	वादจันทร์แต่งงานกับพงศ์พญา	มณีรัตน์ ยอมไปอยู่เมืองบาดาล กับองค์ภuritทัต
ตัวละครปรปักษ์แสดงออกต่อตัวละครเอก	บุญนารี ขอซื้อภาพโอบมหานที่จากวินตา คืนแก่वादจันทร์ แต่वादจันทร์บาดเจ็บสาหัสมาก พงศ์พญา จึงคิดที่จะบวชเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้वादจันทร์ ส่วนวินตา ยอมอโหสิกรรมแก่वादจันทร์	ภuritทัต และนิรุทธต่อสู้กันแต่ไม่มีผู้ใดแพ้ชนะ จนพระภิกษุที่บำเพ็ญศีลในถ้ำต้องมาห้ามและให้นิรุทธยอมอโหสิกรรมเพราะในอดีตชาติ นราธิป เทพครุฑา เป็นฝ่ายไปลักพาตัวนางฟ้าอัจฉรา รัตนา มาจากภuritทัต

เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง	นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก	
	ภาษานาคา	เมฆลานาคา
ผลจากการข้ามภพชาติมาติดตามหาคู่รัก	วาดจันทร์แต่งงานและครองคู่อยู่กับพงศ์พญา แต่วาดจันทร์รู้ว่าอย่างไรแล้วพงศ์พญาต้องบวชเธอ จึงมอบผ้ากาษาเพื่อให้พงศ์พญาใช้ห่มในวันบวช	ภuritตัดได้ตัวมณีรัตน์กับไปยังเมืองบาดาลและได้ครองรักกันอย่างมีความสุข
จุดจบของตัวละครที่ติดตามหาคู่รัก	วาดจันทร์บาดเจ็บสาหัส ก่อนที่เธอจะสิ้นชีวิตเธอโหลิกรรมให้บุญนารีและกลับไปเป็นนาคในแม่น้ำโขงเหมือนในอดีตชาติ	-

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รักในนวนิยายทั้ง 2 เรื่อง คือ **ภาษานาคา** และ **เมฆลานาคา** มีลักษณะของโครงเรื่องที่คล้ายคลึงกันคือมีตัวละครนาคที่ข้ามภพชาติมาติดตามคู่รักและมีตัวละครครุฑที่ขัดขวางคู่รัก

ผู้แต่งสร้างความขัดแย้งในโครงเรื่องแบบข้างต้นให้มีสาเหตุมาจากการพลัดพรากจากคู่รักเช่นเดียวกับในโครงเรื่องแบบแรก ตัวละครที่พลัดพรากจากคู่เป็นตัวละครนาค ส่วนครุฑมีบทบาทสำคัญคือเป็นผู้ลักพาตัวคู่รักของนาคไป (**เมฆลานาคา**) จนกลายเป็นความขัดแย้ง หรือคอยขัดขวางนาค (**ภาษานาคา**) ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งหรือความรุนแรงมากขึ้น แต่จุดประสงค์สำคัญของตัวละครที่ข้ามภพชาติมาเพื่อติดตามหาคู่รักที่พลัดพรากจากกันตั้งแต่ในอดีตชาติและพากลับภพภูมิเดิมมิได้มีจุดประสงค์ที่จะฆ่าหรือหมายเอาชีวิตของอีกฝ่ายอย่างในโครงเรื่องแบบแรก ในโครงเรื่องนี้ทำให้เห็นการสร้างปมความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคแล้วจบเรื่องด้วยการให้อภัยแก่กัน

การสร้างปมความขัดแย้ง การดำเนินเรื่องมาถึงจุดวิกฤติ และการคลี่คลายเรื่องในนวนิยายมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่การปิดเรื่องในนวนิยายทั้ง 2 เรื่องมีลักษณะที่แตกต่างกัน ในเรื่อง**ภาษานาคา** วาดจันทร์ถูกวินตาศซึ่งได้รับพลังวิเศษจากภาพวาดโอบมหานที่ทำร้ายจนบาดเจ็บและเสียชีวิต และกลับไปสู่ภพภูมิของนาค พงศ์พญาจึงขอบวชตลอดชีวิตเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่คู่รักของตน ส่วนในเรื่อง **เมฆลานาคา** หลังจากนิรุทธระยอมโหลิกรรมแล้ว ภuritตัดนาคาพามณีรัตน์ไปครองรักกันในเมืองบาดาล

3.1.3 โครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง

นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้งดำเนินเรื่องโดยมีประเด็นที่ซ้ำกันในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างครุฑกับนาคก่อนที่มีการประนีประนอมความสัมพันธ์ของครุฑและนาค ผู้ฝ่าฝืนกฎของครุฑและนาค ผลการฝ่าฝืนกฎ ผู้ประนีประนอมความสัมพันธ์ การประนีประนอมความสัมพันธ์ และผลของการประนีประนอมความสัมพันธ์ นวนิยายในกลุ่มนี้ได้แก่ ปักษานาคา อริตววรรณครุฑานาคา และสัญญารักให้ก้อนฟ้า มีรายละเอียดโดยลำดับดังนี้

3.1.3.1 โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องปักษานาคา

ปักษานาคาเป็นเรื่องราวที่แสดงความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาค มีโครงเรื่องว่า ชลัญจรีบุตรสาวของเทพสุบรรณกับนางกมลทลามีพลังวิเศษจากพ่อที่เป็นเทพสุบรรณและแม่ที่เป็นน้องสาวของเทพนาคา อีกทั้งยังได้รับการสั่งสอนวิชาอาคมต่าง ๆ จากฤๅษีอุตราภิมุขซึ่งก็คือพระอินทร์แปลงกายมา นางต้องไปประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคให้เป็นปกติดั้งเดิมเพราะความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคทำให้ป่าหิมพานต์เกิดความวุ่นวาย ความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคเกิดขึ้นจากการเล่นทายพนันของนางวินตามารดาของเทพสุบรรณและนางกัทรมารดาของเทพนาคาจนเป็นเหตุให้ครุฑและนาคกลายเป็นศัตรูกันเรื่อยมา ชลัญจรีมีสิ่งหาซึ่งเป็นลูกของนางสิงห์ที่ฤๅษีอุตราภิมุขชุบชีวิตให้เป็นมนุษย์เพื่อเป็นเพื่อนกับชลัญจรีและนางฟ้ามณฑาทองคู่รักของสิงหาคอยช่วยเหลือระหว่างการเดินทาง

ชลัญจรีได้แสดงพลังวิเศษของนางระหว่างเดินทางไปประนีประนอมความขัดแย้ง ทั้งยังทำให้นางรู้จักกับองค์ชฎาแห่งเมืองครุฑและร่วมเดินทางไปแก้ไขความขัดแย้งด้วย ชลัญจรีและชฎาที่มาร่วมมือกันแก้ไขความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคจนก่อกลายเป็นความสัมพันธ์และรักกันที่สุดในที่สุด

3.1.3.2 โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องอริตววรรณครุฑานาคา

อริตววรรณครุฑานาคาเป็นเรื่องราวที่แสดงความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาค มีโครงเรื่องว่า องค์อริตววรรณโอรสขององค์สุวรรณกายซึ่งเป็นพญาครุฑและพระนางปทุมมาวดีซึ่งเป็นธิดานาคต้องไปประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคให้กลับมาเป็นปกติดั้งเดิมเพราะองค์สุวรรณกายและพระนางปทุมมาวดีฝ่าฝืนกฎของป่าหิมพานต์ที่ว่าครุฑและนาคห้ามมีทายาทต่างสายพันธุ์ หากฝ่าฝืนกฎทวารกที่เกิดมาจะต้องถูกฆ่า นางจุงซึ่งเป็นบริวารของพระนางปทุมมาวดีจึงพาองค์อริตววรรณหนีมายังเมืองมนุษย์และได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดี

ในขณะที่เดียวกันองค์สีตามันผู้เป็นพี่ชายต่างมารดาขององค์สุวรรณกาย และศรีณยามีดวงจิตที่อาฆาตแค้นและต้องการทำร้ายองค์สุวรรณกาย พระนางปทุมมาวดีและองค์อริตววรรณเพราะดวงจิตขององค์สีตามันและศรีณยามาจากดวงจิตของนางนาคีตนหนึ่งที่อาฆาตแค้น องค์สุวรรณกายเพราะองค์สุวรรณกายทำร้ายสามีของนางจนถึงแก่ความตาย นางนาคีจึงสาปแช่งด้วยดวงจิตที่อาฆาตแค้นองค์อริตววรรณยอมรับความเจ็บปวดและความอาฆาตแค้นไว้ที่ตนเองทั้งหมดทั้งยังฝ่าฟันอุปสรรคจนได้เป็นองค์ครุฑานาคา ผู้เป็นใหญ่แห่งชาวครุฑและนาค

3.1.3.3 โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องสัญญารักให้ก้องฟ้า

สัญญารักให้ก้องฟ้าเป็นเรื่องราวที่แสดงความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาค มีโครงเรื่องว่า กิรครุฑทรากัณท์อาฆาตแค้นกษัตริย์เมืองบาดาลเพราะฆ่ามารดาของตน จึงวางแผนกับท้าวราเชนทร์ผู้เป็นพระบิดาว่า พระองค์จะลวงให้พระธิดาจันทร์มณีแห่งเมืองบาดาลหลงรักแล้วจะทอดทิ้งนางเพื่อให้นางซึ่งเป็นธิดาเมืองบาดาลรู้จักความเจ็บปวดจากการสูญเสียคนรักเหมือนที่พระองค์สูญเสียมารดาบ้าง แต่กิรครุฑทรากัณท์เห็นว่าศรุตมันพี่ชายของนางกวิנדตาภาร่วมมือกับน้องสาวซึ่งเป็นอดีตคู่หมั้นของพระองค์เองทำร้ายจันทร์มณีเพราะองค์กิรครุฑทรากัณท์ถอนหมั้นและยกเลิกการแต่งงานกับกวิנדตาภา เป็นเหตุให้องค์กิรครุฑทรากัณท์ทนไม่ได้ที่เห็นจันทร์มณีถูกทำร้ายโดยมีพระองค์เป็นต้นเหตุ พระองค์จึงละความโกรธและยอมช่วยเหลือจันทร์มณีจากการถูกทำร้ายเพราะพระองค์รักพระธิดาจันทร์มณีแม้ว่านางจะเคยหลอกพระองค์ก็ตาม

นวนิยายทั้ง 3 เรื่องนี้ เมื่อนำมาพิจารณาสิ่งที่ปรากฏร่วมกันในแง่โครงเรื่อง ผู้วิจัยพบว่ามียุทธศาสตร์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง

เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง	นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง		
	ปักษานาคา	อริตววรรณครุฑานาคา	สัญญารักให้ก้องฟ้า
ความสัมพันธ์ระหว่างครุฑกับนาคก่อนที่มีการประนีประนอมความขัดแย้ง	เทพสุบรรณขอพรจากพระอินทร์ว่าให้นาคเป็นอาหารของครุฑ ทำให้ความสัมพันธ์ของครุฑและนาคเป็นศัตรูกัน ป่าหิมพานต์เกิดความวุ่นวายและยังมี	พญาครุฑและพญานาคเป็นศัตรูกัน ครุฑจับนาคกินเป็นอาหาร	พญาครุฑและพญานาคเป็นศัตรูกัน กษัตริย์ของฝ่ายนาคฆ่าแม่เหล็กของฝ่ายครุฑ ทำให้โอรสของฝ่ายครุฑโกรธแค้นมาก

เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง	นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง		
	ปักษานาคา	อริตววรรณครุฑานาคา	สัญญารักให้ก้องฟ้า
	การบูชาเทพสูงสุดของแต่ละฝ่ายด้วยร่างของฝ่ายตรงข้ามผ่านกระจกต้องห้าม		
ครุฑและนาคมีกฎข้อห้ามระหว่างสองเผ่าพันธุ์	ครุฑและนาคห้ามรักกันหรือเป็นคู่ครองเพื่อสืบทายาท	ครุฑและนาคห้ามรักกันห้ามมีทายาทสืบสายพันธุ์ หรือถ้าหากรักกันห้ามยกให้ฝ่ายตรงข้ามเป็นใหญ่เช่น ครุฑรักกับนางนาคีก็ห้ามยกนางนาคีเป็นเมียเอก ต้องเป็นรองเท่านั้นเป็นต้น และหากมีทายาทสืบสายพันธุ์ ทายาทที่เกิดมาจะต้องถูกฆ่า	ครุฑและนาคห้ามรักกันหรือเป็นคู่ครองเพื่อสืบทายาท
ครุฑและนาคฝ่าฝืนกฎข้อห้าม	เทพพระจันทร์แปลงศรดอกบัวแก้วสี่ชมพูใส่ร่างเทพสุบรรณทะเลลุผ่านไปยังร่างของนางกฤษณาลาน้องสาวของเทพนาคาทำให้ทั้งคู่รักกันแต่อำนาจของศรดอกบัวแก้วของเทพพระจันทร์มีอำนาจเพียงชั่วข้ามคืนเท่านั้น	องค์สุวรรณกาย (ครุฑ) ครองคู่กับพระนางปทุมมาวดี (นาค) เพราะกรรมกำหนดจนมีทายาทสืบสายพันธุ์	องค์กีราครุฑราก็ณท์หลงรักพระธิดาจันทร์มณี
ผลจากการฝ่าฝืนกฎข้อห้ามระหว่างครุฑกับนาค	นางกฤษณาลาดั้งครรรภ์กับเทพสุบรรณจนให้กำเนิดชลัญจรี เมื่อนาง	พระนางปทุมมาวดีให้กำเนิดพระโอรสคือองค์อริตววรรณทำให้พระ	ท้าวราเชนทร์โกรธแค้นองค์กีราครุฑราก็ณท์ซึ่งเป็นโอรส

เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง	นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง		
	ปักษานาคา	อริตววรรณครุฑานาคา	สัญญารักให้ก้องฟ้า
	กฤติกาพี่สาวของนาง กุณ ท ล า ท ร า บ ว่า น้องสาวของตนสมสู่กับครุฑจึงใช้แก้วนาคาสาปนางกุณทลาให้กลายเป็นหิน	นางปทุมมาวดีสั่งให้นางงูพาพระโอรสหนีมายังเมืองมนุษย์	เพราะไปหลงรักศัตรูรวมทั้งกวีนิดาภาซึ่งเป็นคู่หมั้นขององค์กวีราครุฑราก็ณท์ไม่พอใจ เป็นเหตุให้เกิดสงครามระหว่างเผ่าพันธุ์
ผู้ประนีประนอมความขัดแย้งมีพลังกำลังมหาศาสตร์และมีคุณสมบัติพิเศษ	ชลัญจรีมีพลังพิเศษจากบิดาที่เป็นเทพแห่งครุฑและมารดาที่เป็นน้องสาวของเทพแห่งนาค อีกทั้งยังได้รับวิชาต่างๆจากฤาษีอูตรากิ มุขซึ่งก็คือพระอินทร์แปลงกายลงมาเพื่อช่วยเหลือชลัญจรี	องค์อริตววรรณมีร่างกายใหญ่โต มีพลังกำลังมหาศาสตร์ สามารถบินได้ไกล	องค์กวีราครุฑราก็ณท์ร่างกายใหญ่โต มีพลังกำลังมหาศาสตร์ สามารถบินได้ไกล
ตัวละครเอกประนีประนอมความสัมพันธ์ระหว่างครุฑกับนาค	ชลัญจรีต้องเดินทางไปนำน้ำอมฤตมาเพื่อช่วยแก้คำสาปให้มารดาของเธอ และต้องทำให้ความสัมพันธ์ของครุฑและนาคกลับมาเป็นปกติได้ดั้งเดิม โดยระหว่างการเดินทางชลัญจรีได้ ประลองกำลังกับมนุษย์ในป่าหิมพานต์มากมายแต่ก็ไม่มีผู้ใดเอาชนะเธอได้และสามารถนำน้ำอมฤตมาแก้คำสาปให้มารดาเธอได้ รวมทั้งยัง	องค์อริตววรรณได้รับคำทำนายว่าจะได้เป็น “เจ้าแห่งครุฑานาคา” ตั้งแต่ยังทรงอยู่ในครรภ์ของพระนางปทุมมาวดี พระองค์ต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ นานา เช่นปฏิภาณไหวพริบพลังกำลัง เพื่อที่จะได้เป็น “เจ้าเหนือหัวแห่งครุฑและนาคาทั้งสามภพ”	องค์กวีราครุฑราก็ณท์หลงรักจันทร์มณีซึ่งเป็นพระธิดาเมืองบาดาล จึงยอมช่วยเหลือจากเหตุการณ์ที่จันทร์มณีถูกทำร้ายและทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครุฑกับนาคดีขึ้น

เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง	นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง		
	ปักษานาคา	อริตววรรณครุฑานาคา	สัญญารักให้ก้องฟ้า
	ประนีประนอมให้ความสัมพันธ์ของครุฑกับนาคมาเป็นปกติได้ดั้งเดิม		
ผลจากการประนีประนอมของตัวละครที่ทำหน้าที่ประนีประนอมความขัดแย้ง	เมืองครุฑและเมืองนาคเป็นมิตรที่ดีต่อกัน เทพสุบรรณและเทพนาคาเข้าใจซึ่งกันและกัน ส่วนนางวินตาและนางกัทธาก็ไปปฏิบัติธรรม รักษาศีลด้วยกัน นอกจากนี้ยังเลิกบูชาเทพแห่งครุฑและนาค ครุฑเลิกกินนาคเป็นอาหาร ทำให้ป่าหิมพานต์กลับมาสงบสุขได้ดั้งเดิม	ความสัมพันธ์ของครุฑและนาคกลับมาเป็นปกติสุขได้ดั้งเดิม ชาวครุฑและนาคมีเจ้าเหนือหัวพระองค์ใหม่คือ องค์อริตววรรณที่ปกครองทั้งครุฑและนาค โดยมีเทพองค์ต่าง ๆ มาเป็นสักขีพยานด้วย	ความสัมพันธ์ของครุฑและนาคกลับมาเป็นปกติสุข

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าโครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้งในนวนิยายทั้ง 3 เรื่องได้แก่ **ปักษานาคา อริตววรรณครุฑานาคา และสัญญารักให้ก้องฟ้า** มีลักษณะของโครงเรื่องที่คล้ายคลึงกันคือสร้างปมปัญหาจากความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคที่สอดคล้องกับตำนานครุฑจับนาค ดังจะเห็นได้จากการตั้งกฎระหว่างครุฑกับนาคและกฎของป่าหิมพานต์ว่าครุฑและนาคห้ามสืบทายาทร่วมกัน หากฝ่าฝืนกฎดังกล่าวบุตรที่เกิดมาต้องถูกฆ่า ซึ่งเป็นกฎที่ใช้ร่วมกันมาอย่างยาวนาน

ความขัดแย้งระหว่างสองเผ่าพันธุ์ดังกล่าวถือว่ายิ่งใหญ่และมีมาอย่างยาวนาน ผู้แต่งจึงสร้างตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากเผ่าพันธุ์ครุฑและนาคเพื่อไปประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ให้ยุติลง อย่างไรก็ตามในนวนิยายเรื่อง**สัญญารักให้ก้องฟ้า** นอกจากจะมีความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ที่มีมาอย่างยาวนานแล้ว ผู้แต่งยังสร้างความขัดแย้งขึ้นใหม่ คือกษัตริย์แห่งเมือง

บาดาลไปข้ามเหสีแห่งเมืองครุฑ ทำให้ฝ่ายครุฑคิดจะแก้แค้นฝ่ายนาค ความขัดแย้งในโครงเรื่องนี้ยุติลงเพราะทั้งสองฝ่ายหันไปให้อภัยแก่กันจึงทำให้เผ่าพันธุ์ครุฑและนาคกลับมาเป็นมิตรที่ดีต่อกัน

ผู้แต่งดำเนินเรื่องต่อจากปมความขัดแย้งและนำไปสู่จุดวิกฤติของเรื่อง คือตัวละครเอกที่ต้องทำหน้าที่แก้ไขความขัดแย้ง ในนวนิยายเรื่อง **ปักษานาคาและอริตววรรณครุฑานาคา** ตัวละครเอกต้องประนีประนอมความขัดแย้งดังกล่าวให้กลับมาเป็นปกติดังเดิม โดยต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ จนความสัมพันธ์ดังกล่าวกลับมาเป็นปกติดังเดิม ส่วนในนวนิยายเรื่อง **สัญญารักให้ท้องฟ้า** ความสัมพันธ์ระหว่างครุฑกับนาคขัดแย้งกันมาอย่างยาวนานและยิ่งทวีความขัดแย้งขึ้นเมื่อเกิดเหตุการณ์กษัตริย์แห่งเมืองครุฑฆ่าพระมเหสีแห่งเมืองบาดาลจึงเกิดการแก้แค้นขึ้นแต่สุดท้ายโอรสแห่งครุฑหลงรักธิดาเมืองบาดาลและยอมช่วยเหลือทำให้ความสัมพันธ์กลับมาเป็นปกติดังเดิม

จะเห็นได้ว่าการสร้างปมความขัดแย้ง ผู้แต่งใช้ปมความขัดแย้งที่สอดคล้องกับตำนานครุฑจับนาค แล้วนำมาสร้างโครงเรื่องต่อเพื่อให้เนื้อหาของนวนิยายน่าสนใจ การคลี่คลายของเรื่องผู้แต่งใช้หลักของการให้อภัยและการอโหสิกรรมจึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครุฑกับนาคกลับมาเป็นปกติดังเดิม

3.1.4 โครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ

นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษดำเนินเรื่องโดยมีประเด็นที่ซ้ำกันในเรื่องตัวละครเอกที่มีของวิเศษ คุณสมบัติของวิเศษ ตัวละครปรปักษ์ต้องการของวิเศษ จุดจบของตัวละครปรปักษ์ ของวิเศษตอนท้ายเรื่อง และตัวละครเอกมีความรัก นวนิยายในกลุ่มนี้ ได้แก่ **มนตรานาคาครุฑ นาคสวาท และร้อยรักปักษา**

3.1.4.1 โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องมนตรานาคาครุฑ

มนตรานาคาครุฑ เป็นเรื่องราวที่แสดงความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาค โครงเรื่องมีว่า นิลนาคและขรินทรซึ่งในอดีตชาติเกิดเป็นศิครินทร์เดินทางออกไปตามหาดาบปักษาซึ่งโรหิสูรินทร์พ่อของศิครินทร์ในอดีตชาติครอบครองอยู่ เพื่อปลดปล่อยดวงวิญญาณของหยาดฟ้าตรีศูร์กของนิลนาคที่ดวงวิญญาณถูกขังอยู่ในดาบปักษาในคืนวันจันทร์คราสเพราะนิลนาคคิดว่าศิครินทร์ฆ่าพระธิดาหยาดฟ้าตรี นิลนาคและขรินทรต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ระหว่างการเดินทางแต่สามารถเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้

เมื่อนิลนาคและขรินทรชิงดาบปักษามาได้และหาวิธีเข้าไปในดาบปักษาสำเร็จจึงสื่อสารกับดวงวิญญาณของหยาดฟ้าตรีและสุรภาศคูร์กของหยาดฟ้าตรีและเป็นพี่ชายของศิครินทร์ในอดีตชาติ จนนิลนาครู้ความจริงว่าศิครินทร์ไม่ได้ฆ่าหยาดฟ้าตรีและหยาดฟ้าตรีไม่ได้รักตน

ด้วย แต่นิลนาคให้อภัยและพยายามพาดวงวิญญานของหยาดฟ้าอันรึกับสุรกายออกมาจากดาบปีกษา แต่ไม่สำเร็จ

3.1.4.2 โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องนาคสาวท

นาคสาวท เป็นเรื่องราวที่แสดงความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาค โครงเรื่องมีว่า กลิ่นจันทร์ได้รับเลือกให้เป็นผู้ตามหามณีนาคสาวทสี่เศียรที่หายไปซึ่งเป็นอัญมณีของนาคตระกูลนิลนาค มณีนาคสาวทสี่เศียรเป็นอัญมณีที่มีอำนาจร้ายแรงที่สุดของมณีนาคสาวททั้งหมด 4 สี สามารถป้องกันอันตรายจากครุฑได้ ทำให้นาคในตระกูลอื่น ๆ ต้องการครอบครองมณีนาคสาวทสี่เศียร ขณะเดียวกันครุฑตระกูลรักตปักษ์ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านเดียวกับกลิ่นจันทร์ และครุฑตระกูลนี้มีหน้าที่ขัดขวางไม่ให้ตระกูลนิลนาคได้มณีนาคสาวทตามที่ต้องการ ทั้งยังมีพิศดาซึ่งเป็นนาคตระกูลกัมปนาทหลงรักภูษคินทร์ซึ่งเป็นนาคตระกูลนิลนาคแต่เขากลับไม่สนใจและไปหลงรักกลิ่นจันทร์ซึ่งเป็นมนุษย์ทำให้พิศดาแค้นกลิ่นจันทร์มากและเมื่อเธอรู้ว่ากลิ่นจันทร์เป็นผู้ที่จะนำมณีนาคสาวทสี่เศียรมาคืนแก่ตระกูลนิลนาคตามคำทำนาย พิศดาจึงขัดขวางทุกวิถีทางและคิดจะฆ่ากลิ่นจันทร์เพราะเธอต้องการให้ภูษคินทร์รักเธอและต้องการครอบครองมณีนาคสาวทสี่เศียร แต่กลิ่นจันทร์มีตระกูลนิลนาค นาคฝ่ายดี รวมทั้งตรีศวินซึ่งเป็นครุฑตระกูลรักตปักษ์คอยช่วยเหลือทำให้เธอพบมณีนาคสาวทสี่เศียรที่ถูกซ่อนอยู่ในองค์พระพุทธรูปหลวงพ่อมณีนิล ตระกูลนิลนาคจึงได้มณีนาคสาวทกลับไปครอบครองดั้งเดิม ส่วนภูษคินทร์และกลิ่นจันทร์รักกันอย่างมีความสุข

3.1.4.3 โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องร้อยรักปีกษา

ร้อยรักปีกษา เป็นเรื่องราวที่แสดงความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาค โครงเรื่องมีว่า ครุฑตระกูลเศวตโรหิต ได้แก่ ตรีศต หัสรา และพินทุสร รู้ว่ามีนาคตระกูลฉัพยาปุตตะหรือนาคสี่รุ้งเข้ามาในหมู่บ้าน พวกเขาจึงถามเอกภวาวิณและได้ความว่ารุ้งระย้าซึ่งเป็นนางนาคสี่รุ้งกำลังตามหาตัวหญิงสาวที่มีหัวใจเป็นมณีรัตนภากรซึ่งเป็นอัญมณีวิเศษขององค์สุวรรณกายที่ให้พิทยาธรฝังลงในหัวใจของกวินตราลูกสาวของพระองค์ในขณะที่กวินตรากำลังหมดอายุขัยแล้วฆ่าเธอเพราะต้องการทำลายมณีรัตนภากรและแก้แค้นให้พระยาปุตตราซึ่งเป็นพ่อของเธอเพราะพระยาสุวรรณกายพ่อของกวินตราในอดีตชาติฆ่าพระยาปุตตราตาย ครุฑตระกูลเศวตโรหิตจึงได้รู้ว่ากวินตรามีหัวใจเป็นมณีรัตนภากรจึงวางแผนแย่งชิงอัญมณีวิเศษดังกล่าวก่อนที่จะถูกรุ้งระย้าทำลายแต่ไม่สำเร็จเพราะตรีศวินและครุฑตระกูลสุเรนทรชิตรวมทั้งนาคตระกูลนิลนาคช่วยเหลือกวินตราไว้

นวนิยายทั้ง 3 เรื่องนี้ เมื่อนำมาพิจารณาสิ่งที่ปรากฏร่วมกันในแง่โครงเรื่อง ผู้วิจัยพบว่า มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ

เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง	นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ		
	มนตราเนคาครุฑ	นาคสวาท	ร้อยรักปีกษา
ตัวละครเอกมีของวิเศษหรือมีความเกี่ยวข้องกับของวิเศษ	ศิริจันทร์ได้รับคำสั่งจากท้าวสุทัศน์ให้ไปฆ่านิลนาคด้วยอาวุธคือดาบปีกษา	กลิ้งจันทร์เป็นมนุษย์ที่ถูกเลือกให้นำมณีนาคสวาทสี่เหลี่ยมมาสู่ตระกูลนิลนาคหลังจากที่มณีนาคกล่าวหายสาบสูญไปจากหมู่บ้าน	กวิन्द्रามีมณีรัตนภากรฝังอยู่ในหัวใจ
ของวิเศษมีคุณสมบัติพิเศษ	ดาบปีกษาเป็นดาบวิเศษของครุฑมีอำนาจในการกักขังวิญญาณของผู้ที่ถูกดาบฆ่า ยกเว้นผู้ครอบครองดาบปีกษา	มณีนาคสวาทเป็นมณีนาคศักดิ์สิทธิ์ประจำตระกูลต่างๆของเหล่านาคไม่มีอำนาจใดมาต้านทานได้และสามารถใช้ป้องกันเหล่าครุฑที่มักจะมารังแกนาคในหมู่บ้าน	มณีรัตนภากรเป็นอัญมณีศักดิ์สิทธิ์และมีพลังอำนาจมหาศาล เป็นมณีของพระสุวรรณกายที่ให้พิทยาธรฝังลงในหัวใจของนางกวิन्द्रาก่อนที่จะสิ้นใจและมาเกิดใหม่บนโลกมนุษย์
ตัวละครเอกพบอุปสรรคและฟันฝ่าอุปสรรค	ท้าวสุทัศน์ และโรหิสุรินทร์ต้องการดาบปีกษาเพื่อนำไปปลดปล่อยดวงวิญญาณของผู้ที่ถูกขังอยู่ในดาบปีกษา	ครุฑตระกูลรักตปักษ์มีหน้าที่ทำลายมณีนาคสวาทและขัดขวางไม่ให้ตระกูลนิลนาคได้มณีนาคสวาทสี่เหลี่ยมกลับคืนไปซึ่งครุฑตระกูลนี้ต้องการครอบครองมณีนาคอำนาจทำลายล้างมหาศาลจึงจับตัวกลิ้งจันทร์ไปหลายครั้งเพื่อให้กลิ้งจันทร์บอกที่ซ่อนของมณีนาค	หัตถรา พินทุสร ตริทศ และรุ่งระยารู้ว่าหัวใจของกวิन्द्रาเป็นมณีรัตนภากรจึงต้องการฆ่าและควักหัวใจของเธอออกมา เพราะมณีรัตนภากรเป็นมณีของพญาครุฑมีอำนาจทำลายล้างมหาศาล

เหตุการณ์ในนวนิยายที่ ประกอบเป็นโครงเรื่อง	นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ		
	มนตรานาคาครุฑ	นาคสวาท	ร้อยรักปักษา
		สวาทแต่ก็มีผู้ช่วยเหลือได้ ทุกครั้ง	
ตัวละครปรปักษ์พบ จุดจบ	ท้าวสุทัศน์และโรหิสูริ นทร์ถูกอำนาจของดาบ ปักษา ดวงวิญญานจึง ถูกดูดเข้าไปในดาบ ปักษา	พศิตา ถูกบังคับให้ กระโดดลงจากหน้าผา ตาย	หัสรา พินทุสร ตริทศ และรุ่งระย้า ต้องตาย เพราะความโลภของ ตนเอง โดยครุฑและ นาคทั้งสี่ตนวางแผนจับ ตัวกวินตราไปไปฆ่าและ ควักหัวใจออกมาแต่ก็มี ผู้มาช่วยเหลือไว้ทุกครั้ง โดยเฉพาะทิพย์ดารา และปภาวิรินทร์ นางครุฑ ลูกสาวของพระยา สุวรรณกายพีสาวใน อดีตชาติของกวินตรา ทราบจากญาณทิพย์ว่า กวินตราถูกทำร้ายจึงมา ช่วยเหลือและร่วมมือฆ่า ครุฑและนาคเหล่านี้
ตัวละครเอกพบของ วิเศษ	ดาบปักษาจะเลือก ปลดปล่อยดวงวิญญาน ของผู้ที่มีคุณธรรม เท่านั้น ดังนั้นนิลนาค และขรินทร์จึง ปลดปล่อยดวงวิญญาน ไม่สำเร็จ ดาบปักษาจึง ยังคงเป็นดาบดูด วิญญานต่อไป	กลิ่นจันทร์พบมณีนาค สวาทสี่เขียวถูกซ่อนใน องค์พระพุทธรูปโดยใช้ เลือดของตรีศวินหยดลง ไปที่องค์พระทำให้มณี นาคสวาทหลุดออกจาก องค์พระพุทธรูปได้สำเร็จ และถูกนำไปเก็บไว้ที่ ตระกูลนิลนาค	กวินตราถูกทำร้ายจน ตายทำให้ตรีศวินและ เพื่อนๆต้องนำหัวใจของ กวินตราออกมาจากร่าง ก่อนที่จะหลอมรวมเป็น เดียวกับร่างใหม่ และ กวินตราก็ได้โอบปาดิกะ ขึ้นมาในลักษณะกาย

เหตุการณ์ในนวนิยายที่ประกอบเป็นโครงเรื่อง	นวนิยายไทยที่มีโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ		
	มนตรานาคาครุฑ	นาคสวาท	ร้อยรักปีกษา
			ทิพย์และเป็นผู้เก็บรักษามณีรัตนภากรไว้
ตัวละครเอกได้ครองรัก	นิลนาคได้ครองรักกับขรินทร์	ภูษคินทร์รักกลีนจันทร์ ทั้งคู่ใช้ชีวิตร่วมกันเฉกเช่นมนุษย์ปกติทั่วไป	ตรีศวินและกวินตราแต่งงานที่เขาไกรลาส ทั้งคู่ครองคู่กันอย่างมีความสุข

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษในนวนิยายทั้ง 3 เรื่อง ได้แก่ **มนตรานาคาครุฑ** **นาคสวาท** และ **ร้อยรักปีกษา** สร้างปมปัญหาที่คล้ายคลึงกัน คือ ผู้แต่งสร้างปมปัญหาจากความขัดแย้งเนื่องมาจากความต้องการของวิเศษของตัวละครทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาค

ความขัดแย้งในนวนิยายที่มีโครงเรื่องแบบดังกล่าว ผู้แต่งสร้างให้เกี่ยวข้องกับการขัดขวางและการแย่งชิงของวิเศษมาครอบครองระหว่างครุฑกับนาคและจบเรื่องด้วยการที่ทั้งสองฝ่ายให้อภัยแก่กัน ส่วนตัวละครฝ่ายปรปักษ์ที่มีความโลภก็ต้องไปชดใช้กรรมที่ก่อไว้ ดังจะเห็นได้ว่าผู้แต่งพยายามชี้ให้เห็นความโลภของตัวละครที่ต้องการของวิเศษ สังเกตได้จากการที่ตัวละครเอกที่มีของวิเศษถูกจับตัวไปหลายครั้งเพื่อไปบอกที่ซ่อนของวิเศษ หวังได้ครอบครองของวิเศษแต่กระทำไม่สำเร็จ การดำเนินเรื่องจนถึงจุดวิกฤติของเรื่อง ในนวนิยายเรื่อง **มนตรานาคาครุฑ** ตัวละครเอกพบดาบปีกษาซึ่งเป็นของวิเศษเพื่อจะนำไปปลดปล่อยดวงวิญญาณแต่กระทำไม่สำเร็จเพราะเป็นเงื่อนไขของดาบปีกษา นวนิยายเรื่อง **นาคสวาท** ตัวละครเอกตามหาหมอนาคสวาทสี่เขี้ยวพบและนำมาคืนให้ตระกูลนิลนาคได้สำเร็จ และในนวนิยายเรื่อง **ร้อยรักปีกษา** ไม่มีผู้ใดได้มณีรัตนภากรซึ่งฝังอยู่ในหัวใจของกวินดาและเป็นของวิเศษ นวนิยายทั้ง 3 เรื่องคลี่คลายเรื่องและปิดเรื่องด้วยการชี้ให้เห็นว่าของวิเศษไม่มีความสำคัญใดๆ ผู้ที่มีกิเลสเข้าครอบงำจิตใจย่อมได้รับผลกระทบคือความตาย

เมื่อผู้วิจัยพิจารณานวนิยายไทยทั้ง 11 เรื่อง พบว่าสามารถจำแนกโครงเรื่องได้ 4 แบบ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น คือ แบบที่ 1 **โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรัก** แบบที่ 2 **โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก** แบบที่ 3 **โครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง** และแบบที่ 4 **โครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ** ผู้แต่งสร้างสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างตัวละครเปลี่ยนแปลงไปจากความรู้ตามที่ปรากฏในตำนานครุฑจับนาคและเน้นการสร้างโครงเรื่องแบบ “ข้ามภพชาติ” มีเพียงโครงเรื่องเดียวเท่านั้นคือ **โครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง** ที่ผู้

แต่ยังคงใช้ความขัดแย้งระหว่างสองเผ่าพันธุ์ที่มีมาอย่างต่อเนื่องยาวนานตามตำนานครุฑจับนาคเป็นส่วนหนึ่งของโครงเรื่อง และจบลงด้วยการประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ทั้งสอง ดังตัวอย่างจากเรื่อง **ปักษานาค** ผู้แต่งแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาค

จากนั้นมาด้วยแรงคำให้พรของพระอินทร์ก็เปรียบประดุจดั่งคำสาปของเหล่า นาค เหล่าครุฑในป่าหิมพานต์จึงสามารถฉีกกินเหล่านาคได้ทุกเมื่อที่ได้เจอ... โดยรับรู้ เพียงว่าเทพครุฑผู้เป็นใหญ่ของตนได้รับพรมาเช่นนั้น อีกทั้งทราบถึงความเจ็บแค้นที่มีต่อนาคจึงยิ่งฉีกกินด้วยความสามมใจเป็นอย่างยิ่งเสมอมา

ห้าพันปีสวรรค์ผ่านไปความสงบสุขของป่าหิมพานต์กลับต้องจบสิ้นเพราะคำ พรหือคำสาปก็ยากที่จะกล่าวอ้างได้ของพระอินทร์ที่มอบให้กับเทพสุบรรณในครั้ง กระนั้น มีเพียงความเจ็บแค้นของพลเมืองทั้งฝ่ายครุฑและฝ่ายนาคที่จำเพาะเจาะจง ว่าดินแดนต้องมาเชื่อมติดกันโดยมีมหาสีทันดรเป็นที่ทำมาหากิน บางคราวครุฑก็สามารถฉีกกินนาคได้อย่างสบายใจ แต่ในบางครั้งฝ่ายครุฑก็ต้องเสียทีเมื่อถูกพ่นพิษ ใส่ตา หรือไม่นาคเจ้าเล่ห์บางตนก็เอาตัวมาล่อโดยการกินหินหนักๆ เข้าไปเพื่อฉุดลาก ให้ครุฑต้องจมน้ำตาย...

(ปักษานาค, 2555: 16-17)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า ความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคใน **ปักษานาค** ผู้แต่งใช้ ความขัดแย้งตามตำนานครุฑจับนาค กล่าวคือหลังจากที่ครุฑวางแผนกับพระอินทร์เพื่อชิงน้ำอมฤต กลับคืนแล้ว พระอินทร์จึงให้พรตามที่ครุฑขอ ว่าครุฑและเผ่าพันธุ์ของครุฑสามารถจับนาคกินเป็น อาหารได้ซึ่งคำพรดังกล่าวเกิดขึ้นจากความเจ็บแค้นและผูกพยาบาทของครุฑตั้งแต่ครั้งที่มารดาครุฑ ถูกโกงพินันและตกเป็นทาสของเหล่านาค

การสร้างโครงเรื่องในเรื่อง **ปักษานาค** ผู้แต่งสร้างเรื่องราวต่อจากตำนานครุฑจับนาคโดย สร้างตัวละคร ‘ชัลยธรี’ ซึ่งมีกำเนิดจากครุฑและนาคเป็นผู้ไปทำหน้าที่ประนีประนอมความขัดแย้ง ระหว่างเผ่าพันธุ์ครุฑ ในที่สุดผลจากการประนีประนอมความขัดแย้งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง เผ่าพันธุ์ครุฑกับนาคกลับมาเป็นปกติดังเดิม เช่นเดียวกับในนวนิยายเรื่อง **อริตววรรณ ครุฑานาค** ที่ ผู้แต่งบรรยายให้เห็นว่าครุฑและนาคยังขัดแย้งกันอยู่ แม้ว่าทั้งสองฝ่ายจะทำสัญญายุติสงครามกันมาก กว่า 2,000 ปีแล้วก็ตาม ดังความว่า

อันสัญชาติญาณในตัวครุฑนั้นเมื่อได้พานพบเหล่านาคินาคาคาทั้งหลายสิ่งเร้า จากภายในจะบ่งบอกว่ามีใจมิตรี แม้จะร้างลาแลยุติสงครามกันนับเป็นพันๆ ปีแล้ว ก็ตาม แต่ก็ยังมีอาจจะอยู่ร่วมพิภพเดียวกันได้ ครุฑนั้นอาศัยอยู่ที่วิมานสิมพลีเชิงเขา

พระสุเมรุ เหล่านาคานั้นเล่าก็อาศัยที่ ณ เมืองบาดาลภายในนาคพิภพ อาจจะมีพบ
เจอกันบ้างใน หิมพานต์แต่ก็เพียงผ่านมิติผู้ใดต้องการจะผูกมิตรต่อกัน...

(อริตววรรณครุฑานาคา, 2554: 49-50)

ในเรื่อง **อริตววรรณครุฑานาคา** ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าเผ่าพันธุ์ครุฑกับนาคจะยุติ
สงครามระหว่างเผ่าพันธุ์กันแล้วแต่ทั้งสองเผ่าพันธุ์ก็ยังคงขัดแย้งกันอยู่และยังอาศัยอยู่ต่างพิภพกัน
ทั้งยังมีกฎระหว่างเผ่าพันธุ์ว่าครุฑและนาคห้ามให้กำเนิดบุตรที่เกิดสองเผ่าพันธุ์มาผสมกัน แต่สุดท้าย
ก็มีผู้ฝ่าฝืนกฎและให้กำเนิดองค์อริตววรรณซึ่งเป็นผู้ประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ครุฑ
กับเผ่าพันธุ์นาค

ส่วนอีก 3 โคร่งเรื่องผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งสร้างสาเหตุและผลของความขัดแย้งขึ้นใหม่ กล่าวคือ
ใน **โคร่งเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรัก** ความขัดแย้งระหว่างตัวละครเกิดขึ้นจาก การ
ถูกระทำให้พลัดพรากจากคู่รัก ทำให้มีความอาฆาตพยาบาทและติดตามข้ามภพชาติมาแก้แค้น
โคร่งเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก ความขัดแย้งระหว่างตัวละครเกิดขึ้นจากการพลัดพราก
จากคู่รัก ทำให้มีการติดตามข้ามภพชาติเพื่อมาตามหาคู่รักและหวังพากลับสู่ภพภูมิเดิมที่จากมา และ
ใน **โคร่งเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ** ความขัดแย้งระหว่างตัวละครเกิดขึ้นจากการต้องการครอบครอง
ของวิเศษ ทำให้มีการติดตามหาและแย่งชิงของวิเศษระหว่างครุฑกับนาคจึงอาจกล่าวได้ว่า ความ
ขัดแย้งในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ผู้แต่งสร้างให้มีความหลากหลายและมีความซับซ้อนกว่าเรื่องราวของ
ครุฑและนาคในตำนานที่คนไทยส่วนใหญ่รับรู้ ดังตัวอย่างจากเรื่อง **ดวงหทัยครุฑรามันต์ และภาษา
นาคา** ว่า

คนทั้งสองวางแผนเรื่องการกำจัดนาครีญาและแก้วกุกสูมาพร้อมกัน โดยมี
สุคนธ์ตริยารับรู้เรื่องราวด้วย แม้นางจะไม่ใส่ใจคิด แต่ก็รับรู้ทุกอย่าง แล้วความลับ
เรื่องชะตากรรมแต่กำเนิดของแก้วกุกสูมาก็หลุดมาจากปากของสุคนธ์ตริยาเช่นกัน...

สตรีทั้งสามเหมือนอยู่ฝ่ายเดียวกัน แต่ในใจลึกๆ ก็พร้อมจะหักหลังอีกฝ่ายได้
อย่างน้อยที่สุด อักษรวิเทวีก็ไม่ได้บอกว่านางมีความแค้นต่อองค์ครุฑรามันต์หาก
นางก็รู้ว่าไม่สามารถเอาชนะอำนาจบารมีของพระองค์ได้ หมายพระชนม์ไม่ได้ก็จริง
แต่นางจะเอาดวงหทัยขององค์ ครุฑรามันต์ไป นั่นคือความตายของแก้วกุกสูมา

แผนการเริ่มขึ้น...อักษรวิเทวีหวังชีวิตนาครีญา

ลักษณะาวตีต้องการชีวิตแก้วกุกสูมา

สุดท้าย...สุคนธ์ตริยาต้องการให้แก้วกุกสูมาคิดว่าถูกองค์ครุฑรามันต์ทรยศ
และแผนการนั้นได้จบลง สตรีทั้งสามได้ในสิ่งที่ต้องการ...

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 160-161)

ความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคในดวงหทัยครุฑรามันต์เกิดขึ้นเพราะความไม่สมหวังในความรักและการหึงหวงจนนำไปสู่การวางแผนกำจัดศัตรูรัก ลักษณะาวตี สุคนธ์ตรียาและพระนางอักษรวิเทวี วางแผนกำจัดศัตรูรักคือ นาครีญาซึ่งเป็นศัตรูรักของพระนางอักษรวิเทวี และแก้วกฤษมา ซึ่งเป็นศัตรูรักของลักษณะาวตีและสุคนธ์ตรียา ทั้งสามนางจึงร่วมมือกันวางแผนฆ่านาครีญาแล้วโยนความผิดให้แก้วกฤษมา จนแก้วกฤษมาถูกทำร้ายจนสิ้นชีวิตและมาเกิดเป็นมนุษย์ในปัจจุบันชาติชื่อแก้วกัลยาแล้วทั้งสามนางยังติดตามข้ามภพชาติมาแก้แค้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสุคนธ์ตรียาซึ่งเป็นพี่สาวของของแก้วกฤษมาในอดีตชาติใส่ร้ายองค์ครุฑรามันต์ให้แก้วกัลยาเข้าใจผิดและเลิกรอความหวังจากองค์ครุฑรามันต์ที่จะมาช่วยให้รอดพ้นจากการถูกเหล่านครุมทำร้ายเพราะเข้าใจผิดว่าเธอเป็นผู้ฆ่านาครีญา

ส่วนใน **ภาษานาคา** ความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคมีสาเหตุมาจากความรักเช่นกัน ดังความว่า

เพียงความไม่พอใจเกิดขึ้นในจิต วินตาก็รู้สึกว่าร่างของหล่อนโฉบเฉี่ยวเข้าไป
 หวาดจันทร์

หญิงที่วินตาทิงซังหันมามองอย่างตกใจ

‘...ปรารถนาสิ่งใด จะได้สิ่งนั้น...’

คำพูดนี้เหมือนดังก้องอยู่ในใจ

วินตาปรารถนาจะให้ผู้หญิงคนนี้เจ็บเสียบ้าง...

เพียงคิด...วินตาให้รู้สึกดังว่าร่างของหล่อนปราดเข้าประชิดวาดจันทร์ ทั้งมือ
 ทั้งเท้าและปาก หรือบางทีอาจจะเป็นอุ้งเล็บ จะงอยปาก ปีก วินตาไม่มั่นใจนัก
 เพราะบัดนี้มันผสมผสานปะปนกันอยู่ในตัวหล่อน ก็เข้าโรมรันพันตวาดจันทร์ทันที

ความเกลียดพลุ่งพล่านขึ้นมาในใจมากเพียงใด ร่างกายของวินตาก็ยังมีพลัง
 ทำร้ายร่างกายวาดจันทร์ได้มากเพียงนั้น

อุ้งเล็บ...จะงอยปาก เริ่มสัมผัสกับรอยน้ำและความชื้นที่ซึมปรือออกมาจาก
 ผิวของวาดจันทร์

และจากดวงตาภายใน วินตามองเห็นของเหลวสีแดงกำลังไหลอาบใบหน้า
 ผู้หญิงคนที่แสนเกลียดคนนั้น

หล่อนพอใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นยิ่งนัก

วินตาเพิ่มพลัง...พลัง เธอจิก เธอทึ้ง ทั้งเส้นผม ผิวพรรณของอีกฝ่ายหล่อน
 อยากเห็นโลหิตไหลอาบซโลมร่างของวาดจันทร์ให้มากกว่านี้

เสียงหวีดร้องดังมาจากอีกฝ่าย สองมือยกขึ้นปิดป้องปิดป้าย และพยายามจะ
 ตอบโต้ แต่ก็ไร้แรงต้าน

(ภาษานาคา, 2551: 221)

ความขัดแย้งระหว่างวาดจันท์กับวินตามีสมาเหตุมาจากความหึงหวง เพราะพงศ์พญามีคู่รักอยู่แล้วคือ วินตา แต่เมื่อได้รู้จักกับวาดจันท์ เขาสนใจวาดจันท์และทั้งคู่ยังมีความรู้สึกคล้ายว่ารู้จักกันมาอย่างยาวนานและได้เป็นคู่รักกันทำให้วินตาโกรธแค้นมาก เมื่อวินตาได้ภาพโอบมทานทีและได้รับพลังวิเศษจากภาพดังกล่าว เธอจึงใช้พลังวิเศษแก้แค้นวาดจันท์เพราะเธอถูกวาดจันท์ทำร้ายมาก่อนหน้านี้ซึ่งพลังวิเศษที่วินตาได้รับทำให้เธอมีความรู้สึกคล้ายกับครุฑ คือ มีเล็บและจะงอยปากที่แหลมคม ปีกมีพลังกำลังมากมายจึงไปทำร้ายวาดจันท์จนบาดเจ็บสาหัสและสิ้นใจในที่สุด

ความขัดแย้งระหว่างตัวละครมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ในอดีตชาติ ผู้แต่งนวนิยายเรื่อง **ภาษานาคา** สร้างตัวละครวาดจันท์ให้ข้ามภพชาติมาติดตามคู่รักของนางคือพงศ์พญาที่หนีมาเกิดเป็นมนุษย์เพราะต้องการบวชในพระพุทธศาสนา ทั้งยังแสดงให้เห็นอารมณ์อาฆาตแค้น หึงหวงที่รุนแรงของวาดจันท์ด้วย ดังนั้นเมื่อวาดจันท์มาเกิดเป็นมนุษย์เพื่อติดตามคู่รักของนางกลับสู่ภพภูมิเดิมที่จากมา นางจึงแสดงอาการหึงหวง แสดงพลังอำนาจพิเศษต่อผู้ที่มายุ่งเกี่ยวหรือทำให้เธอต้องพลัดพรากจากพงศ์พญาเพราะเหตุว่า “ฝ่ายชายศรัทธาและเชื่อมั่นในธรรมะของพระพุทธองค์ แต่ผู้หญิงยังติดยึดอยู่กับความสุขในโลกียะ ความเห็นไม่ตรงกัน เมื่อฝ่ายชายอาศัยคุณบุญนารีเป็นตัวกลางที่จะมาอีกภพหนึ่ง ภูมิหนึ่ง ฝ่ายหญิงจึงโกรธแค้น ความโกรธแค้นนี้เธอพุ่งมาที่คุณบุญนารีเพราะเธอคิดว่าคุณเป็นผู้แยกผู้พราก ทำให้เขาต้องจากกัน เธอจึงตามมาทวงคืน” (ภาษานาคา, 2551: 201)

การข้ามภพชาติในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ซึ่งเป็นการดำเนินเรื่องโดยการให้ตัวละครได้มาทำภารกิจของตน ทั้งการแก้แค้น การติดตามคู่รัก และการแย่งชิงของวิเศษ ผู้วิจัยพบว่ามีนวนิยาย 7 เรื่องในโครงเรื่อง 3 แบบ ที่มีตัวละครครุฑและนาคข้ามภพชาติมายังภพมนุษย์ในปัจจุบันชาติเพื่อกระทำการกิจหรือหน้าที่ดังกล่าวให้สำเร็จ ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าเรื่องราวเกิดขึ้นเพราะความขัดแย้งที่มีมาตั้งแต่ในอดีตชาติเมื่อตัวละครคู่ขัดแย้งมาเกิดเป็นมนุษย์จึงเกิดการติดตามข้ามภพชาติ ผู้วิจัยขอเสนอตารางแสดงประเภทของโครงเรื่องในนวนิยายไทยซึ่งแสดงให้เห็นเรื่องการข้ามภพชาติ ดังนี้

ตารางที่ 6 นวนิยายที่มีโครงเรื่องแบบข้ามและไม่ข้ามภพชาติ

นวนิยาย	ประเภทของโครงเรื่อง	ภพชาติ	
		ข้ามภพชาติ	ภพชาติเดียวกัน
มณีสวาท	แบบที่1 โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรัก	✓	-
ภาษานาคา	แบบที่2 โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก	✓	-

นวนิยาย	ประเภทของโครงเรื่อง	ภพชาติ	
		ข้ามภพชาติ	ภพชาติเดียวกัน
ปักขานาคา	แบบที่3 โครงเรื่องแบบการประนีประนอม ความขัดแย้ง	-	✓
มนตรานาคาครุฑ	แบบที่4 โครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ	✓	-
ดวงหทัยครุฑรามันต์	แบบที่1 โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมา แก่แก่นศัตรุรัก	✓	-
อริตววรรณ ครุฑา นาคา	แบบที่3 โครงเรื่องแบบการประนีประนอม ความขัดแย้ง	-	✓
เคลสินาคาดวงใจ พญานาค	แบบที่1 โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมา แก่แก่นศัตรุรัก	✓	-
นาคสวาท	แบบที่4 โครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ	-	✓
ร้อยรักปักษา	แบบที่4 โครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ	✓	-
เมฆลานาคา	แบบที่2 โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมา ติดตามคู่รัก	✓	-
สัญญารักให้ก้อน ฟ้า	แบบที่3 โครงเรื่องแบบการประนีประนอม ความขัดแย้ง	-	✓

จากตาราง นวนิยาย 11 เรื่องมีการข้ามภพชาติในนวนิยาย 7 เรื่องอยู่ในโครงเรื่อง 3 แบบ เป็นที่น่าสังเกตว่าการดำเนินเรื่องแบบภพชาติเดียวกันจะพบในโครงเรื่องแบบการประนีประนอม ความขัดแย้งและในโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษซึ่งมีนวนิยายเพียงเรื่องเดียวคือ **นาคสวาท**

ในโครงเรื่องแบบที่ 1 โครงเรื่องแบบที่ 2 และโครงเรื่องแบบที่ 4 ซึ่งได้แก่ **มนตรานาคาครุฑ** และ **ร้อยรักปักษา** ผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตชาติ แล้วส่งผลมายังปัจจุบันชาติจึงมีการสร้างตัวละครที่มาก่อเป็นมนุษย์และมีครุฑหรือนาคจากอดีตชาติ ติดตามข้ามภพชาติมาทำภารกิจตามที่หวังไว้ แต่ในโครงเรื่องแบบที่ 3 ผู้แต่งแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ครุฑกับเผ่าพันธุ์นาคที่มีมาอย่างยาวนานและต้องประนีประนอมความขัดแย้งซึ่งไม่ได้มีสาเหตุมาจากอดีตชาติ ส่วนนวนิยายเรื่อง**นาคสวาท** ในโครงเรื่องแบบที่ 4 ผู้แต่งสร้างเรื่องราวให้มีการดำเนินเรื่องอยู่ในภพชาติเดียวกันคือภพมนุษย์ ครุฑกับนาคอาศัยอยู่ร่วมกันกับมนุษย์ เพื่อติดตามและขัดขวางการค้นหาของวิเศษซึ่งไม่มีเรื่องราวใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกัอดีตชาติ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคสัมพันธ์กับการข้ามภพชาติอย่างยิ่ง เพราะนอกจากสาเหตุและผลของความขัดแย้งจะอยู่ต่างภพชาติกันแล้ว การข้ามภพชาติแสดงให้เห็นถึงความอาฆาตแค้นของตัวละครที่พยายามทรนแรง แม้ว่ากาลเวลาจะเปลี่ยน แต่ผู้ที่อาฆาตพยายามก็ยังคงรอคอยช่วงเวลาที่จะข้ามภพชาติมาแก้แค้นดังปรากฏในนวนิยายเรื่อง **มณีสวาท** ว่า

“ข้าหมายความว่า วันเวลาในนาคพิภพของข้ามันยาวนานเทียบได้หลายร้อยปีของเวลาในโลกมนุษย์ เมื่อข้ารักษาตัวอยู่ในวังของข้าเป็นเวลาหลายวัน นั่นก็หมายความว่าเวลาบนโลกมนุษย์ผ่านไปหลายร้อยปีพวกมนุษย์ล้วนเวียนว่ายตายเกิดหลายชาติ รวมทั้งกษัตริย์และสุบรรณราชด้วย เพราะเหตุที่ว่าสุบรรณราชเคยก่อกุศลไว้แต่อดีตกาลเป็นอันมาก บุญกุศลจึงดลบันดาลให้เสวยสุขทุกชาติๆ เสมอมา จวบจนกระทั่งถึงชาติปัจจุบันนี้กุศลกรรมได้สิ้นสุดลง เป็นเวลาของอกุศลกรรมจะตามสนอง ก็พอดีกับข้าหายเจ็บเดินทางมาถึง ยมทูตสหายแห่งข้าจึงห้ามมิได้ข้าลงมือแก้แค้น หากปล่อยให้กรรมสนองกรรมไปตามกฎ ข้าจึงมาที่นี่เพื่อรอดูวาระสุดท้ายของเจ้า สุบรรณ...จำได้ไหมว่าข้าเคยปฏิญาณไว้ต่อหน้าซากศพของกษัตริย์นาคราชาว่าอย่างไร”

น้ำเสียงนั้นแปรเปลี่ยนเป็นหัวเหี้ยมอำมหิต และสาแก่ใจเสียดนายตำรวจผู้มีใจคอเข้มแข็งเป็นนิสัยได้ยืนแล้วยังเยือกไปทั้งตัว

“เจ้าจะต้องบาดเจ็บ ทนทุกข์ทรมานยิ่งกว่าที่ข้าได้รับสักสิบเท่า ร่างกายของเจ้าจะแยกออกเป็นชิ้นส่วนชิ้นเล็กชิ้นน้อย จนกระทั่งแม้แต่ซากก็ไม่พานพบ จำได้หรือไม่”

(มณีสวาท, 2529: 1619-1620)

จากตัวอย่างข้างต้นสาเหตุที่อุรคาเทวีอาฆาตแค้นพญาสุบรรณราชเกิดขึ้นตั้งแต่ในอดีตชาติ เพราะพญาสุบรรณราชไปทำร้ายกษัตริย์ซึ่งเป็นคู่รักของอุรคาเทวี นางรอคอยเวลาที่พญาสุบรรณราชมาเกิดเป็นมนุษย์ด้วยความอึดอึ้งใจและความอาฆาตแค้นเพราะในอดีตชาติพญาสุบรรณราชสร้างกุศลกรรมไว้มากทำให้อุรคาเทวีไม่สามารถแก้แค้นตามที่นางตั้งใจได้ เมื่อพญาสุบรรณราชมาเกิดเป็นมนุษย์คือรัฐมนตรีสุบรรณ ครุฑไพฑูรย์ นางจึงข้ามภพชาติตามมาเพื่อหวังจะแก้แค้น ผู้แต่งแสดงให้เห็นผลกรรมที่รัฐมนตรีสุบรรณได้ก่อไว้ในอดีตชาติ เมื่อกุศลกรรมที่ได้สร้างไว้หมดลงจึงต้องชดใช้กรรมตามหลักของกฎแห่งกรรม แม้แต่อุรคาเทวีก็มีอาชญากรรมดังกล่าวดังกล่าวได้ นางจึงทำได้เพียงรอคอยเวลาที่กฎแห่งกรรมจะสนองรัฐมนตรีสุบรรณ ส่วนการข้ามภพชาติใน **ร้อยรักปักษา** รุ่งระย้าข้ามภพชาติมาทำภารกิจของนาง กล่าวคือ

คำบอกเล่าของพิทยาธรหนุ่มทำให้ครุฑทั้งสามต้องหันหน้ามามองหน้ากัน
อย่างจริงจัง

“แล้วมันเกี่ยวอะไรกับพวกนาคสีรุ้งกลุ่มนั้นล่ะ?” หัสสราร้องถามด้วยความ
สงสัย ขณะที่พิณฑุสรและตรีทศมีคำตอบอยู่ในใจแล้ว

“มีเหตุผลสองข้อที่ทำให้รุ้งระย้ากลับมาเหยียบถึงที่นี่ หนึ่งคือเพื่อต้องการ
ทำลายมณีรัตนภากร และสองคือฆ่าหญิงสาวผู้มีหัวใจเป็นมณีอันมีฤทธิ์อันนั้น แต่
หากจะพูดให้ถูกมันก็คือข้อเดียวกัน ต้องฆ่าเธอก่อนแล้วจึงควักหัวใจที่เป็นมณีรัตนภา
กรออกมา...”

(ร้อยรักปักษา, 2555: 32)

จากตัวอย่างข้างต้น รุ้งระย้าข้ามภพชาติมาเพื่อทำภารกิจ 2 ประการคือ นางต้องการทำลาย
มณีรัตนภากร ซึ่งเป็นอัญมณีของพระยาสุวรรณภพที่พระองค์ฝังไว้ในหัวใจของกวิנדาก่อนที่นางจะ
สิ้นอายุขัยแล้วมาเกิดเป็นมนุษย์ทั้งยังเป็นอัญมณีที่มีฤทธานุภาพรุนแรง และต้องการฆ่ากวิन्द्रาผู้ซึ่งมี
หัวใจเป็นมณีรัตนภากร เพราะนางแค้นพระยาสุวรรณภพ บิดาของกวิנדาคือในอดีตชาติที่ฆ่าพระยา
ปุตตราชบิดาของรุ้งระย้า จะเห็นได้ว่าผู้แต่งแสดงให้เห็นสาเหตุของการข้ามภพชาติของตัวละครไว้ใน
อดีตชาติและมีผลมาถึงในปัจจุบันชาติ เช่นเดียวกับเรื่องมนตรานาคาครุฑ ดังบทบรรยายที่ว่า

“ดอกไม้แห่งสวรรค์นี้ เป็นของต้องห้ามสำหรับมนุษย์ แต่ข้าก็ทำให้ฤทธิ์ของ
มันเจือจางลงแล้ว มันไม่มีอันตรายต่อเจ้าดอกศิขรินทร์”

“คุณเป็นใคร ต้องการอะไร”

“เราต้องการให้เจ้าไปปลดปล่อยดวงวิญญาณที่เจ้าปลิดชีพ”

“ข้าไม่อยากจะเกี่ยวกับโลกของเจ้าอีก ข้าอุทิศสำหรับนี้เข้ามาไกลถึงเพียงนี้
ยังติดตามข้าไม่ลดละ” เธอพูดอะไรออกมาอีกแล้ว พูดในสิ่งที่เธอไม่รู้ แต่ก็คล้ายเธอ
จะเข้าใจมัน

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 22)

ในเรื่องมนตรานาคาครุฑ สาเหตุที่นิลนาคข้ามภพชาติมาติดตามหาขรินทร์เพราะ ขรินทร์
หรือในอดีตชาติคือศิขรินทร์ เป็นผู้ครอบครองดาบปักษาซึ่งเป็นดาบที่มีอานุภาพกักขังดวงวิญญาณ
ของผู้ที่ถูกดาบปักษาสังหาร หนึ่งในนั้นคือดวงวิญญาณของหยาดฟ้าวนรีซึ่งเป็นคู่รักของนิลนาคและนาง
ไม่ได้รักนิลนาค เมื่อนางสบโอกาสจึงกระโดดพุ่งร่างเข้าหาดาบปักษาที่ศิขรินทร์ถืออยู่ทำให้นางสิ้นชีวิต
และถูกดาบดังกล่าวดูดกลืนวิญญาณของนางเข้าไปภายในดาบเพราะภายในมีดวงวิญญาณของสุรกาศ
ซึ่งเป็นผู้ที่นางหลงรักกักขังอยู่ แต่นิลนาคเข้าใจผิดว่านางเป็นผู้ฆ่าหยาดฟ้าวนรี เขาจึงต้องการพาขริ

นทร์ไปทำพิธีปลดปล่อยดวงวิญญาณของหยาดฟ้านรีให้ออกจากตาบปึกษา สิ่งที่น่าสังเกตคือ นิลนาคพยายามทำให้ ขรินทร์จำเรื่องราวในอดีตชาติด้วยการให้ดื่มน้ำลอยดอกปาริฉัตรมีฤทธาานุภาพทำให้จดจำเรื่องราวในอดีตชาติให้ได้ เพื่อให้ขรินทร์ยอมไปปลดปล่อยดวงวิญญาณ ดังนั้นการข้ามภพชาติจึงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กันระหว่างอดีตชาติกับปัจจุบันชาติตามเหตุและผลของโครงเรื่องในนวนิยาย

หากพิจารณาในแง่ของคติชนจะพบว่าผู้แต่งสร้าง “อนุภาคของเหตุการณ์” ที่มีความสำคัญต่อโครงเรื่องในนวนิยายไทยกลุ่มนี้หลายอนุภาค ซึ่งแสดงให้เห็นลักษณะเด่นและลักษณะเฉพาะของโครงเรื่องในนวนิยายกลุ่มนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ดังนี้

ตารางที่ 7 อนุภาคเหตุการณ์ในนวนิยายแต่ละโครงเรื่อง

อนุภาค	โครงเรื่อง			
	การข้ามภพชาติ มาแก้แค้นศัตรูรัก	การข้ามภพชาติ มาติดตามคู่รัก	ประนีประนอม ความขัดแย้ง	แย่งชิงของ วิเศษ
ตัวละครเอกพลัดพรากจากคู่รัก	✓	✓	-	✓
ตัวละครเอกอาฆาตแค้นและ ต้องการแก้แค้น	✓	✓	✓	✓
ตัวละครเอกข้ามภพชาติมาทำ หน้าที่หรือสิ่งที่ปรารถนา	✓	✓	-	✓
ตัวละครเอกแก้แค้นผู้ที่เป็นฝ่าย ปรปักษ์	✓	✓	✓	✓
ตัวละครเอกติดตามหาคู่รัก	✓	✓	✓	✓
ตัวละครเอกแย่งชิงของวิเศษ	✓	-	✓	✓
ตัวละครเอกพบอุปสรรคและฝ่า ฟันอุปสรรคต่างๆ	✓	✓	✓	✓
ตัวละครเอกเรียนวิชาต่างๆ และ ทดสอบความสามารถ	-	✓	✓	✓
ตัวละครเอกพบ/ได้รับของวิเศษ	✓	✓	✓	✓
ตัวละครเอกวางแผนทำลาย ความรัก	✓	✓	✓	✓
ตัวละครเอกฝ่าฝืนกฎข้อห้าม	✓	-	✓	✓
ตัวละครเอกได้ครองรัก	✓	✓	✓	✓
ตัวละครเอกช่วยเหลือมารดา	-	-	✓	-

อนุภาค	โครงเรื่อง			
	การข้ามภพชาติ มาแก้แค้นศัตรูรัก	การข้ามภพชาติ มาติดตามคู่รัก	ประนีประนอม ความขัดแย้ง	แย่งชิงของ วิเศษ
ตัวละครเอกฝ่ายปรีกษ์พบจุด จบ	✓	-	-	✓
ฝ่ายครุฑและนาค ประนีประนอมความขัดแย้ง	-	✓	✓	-

จากตารางแสดงอนุภาคของเหตุการณ์ในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคข้างต้น หากพิจารณาอนุภาคจะพบว่าทั้ง 4 โครงเรื่องมีอนุภาคที่คล้ายคลึงกัน แต่หากพิจารณาในด้านโครงเรื่องพบว่า โครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้งเป็นโครงเรื่องที่มีอนุภาคที่น่าสนใจกล่าวคือ โครงเรื่องดังกล่าวเป็นโครงเรื่องที่มีผู้แต่งนำความขัดแย้งจาก “ตำนานครุฑจับนาค” มาสร้างเป็นความขัดแย้งในเรื่อง และในภายหลังจึงมีการประนีประนอมความขัดแย้ง ที่สำคัญเป็นโครงเรื่องที่ไม่มีการดำเนินเรื่องโดยการให้ตัวละครเอกข้ามภพชาติมาในปัจจุบันชาติเพราะการพลัดพรากจากคู่รักดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น นอกจากนี้ยังมีอนุภาคเหตุการณ์อีกอนุภาคหนึ่งคือ อนุภาคเหตุการณ์ตัวละครเอกช่วยเหลือมารดา ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ใกล้เคียงกับเหตุการณ์ในตำนานครุฑจับนาค และต่างไปจากโครงเรื่องในนวนิยายอีก 3 โครงเรื่องที่มีส่วนใหญ่มิมีการสร้างสรรค์อนุภาคขึ้นใหม่ จึงอาจกล่าวได้ว่า นวนิยายไทยกลุ่มนี้มีการนำความขัดแย้งตามตำนานครุฑจับนาคมาสร้างสรรค์ใหม่ให้มีลักษณะเด่นทั้งในด้านการดำเนินเรื่องคือ เน้นการที่ตัวละครเอกข้ามภพชาติมาในปัจจุบันชาติ และในด้านการสร้างอนุภาคเหตุการณ์เพิ่มเติมเข้าไปในนวนิยาย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอนุภาคที่คล้ายคลึงกัน

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้แต่งยังสร้างอนุภาคของวิเศษให้เรื่องราวในนวนิยายน่าสนใจและทำให้การดำเนินเรื่องมีความสนุกสนาน ชวนติดตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าของวิเศษต่าง ๆ ยังมีความสำคัญในด้านโครงเรื่องด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นลักษณะเด่นในด้านการนำอนุภาคของวิเศษมาใช้ในนวนิยายไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ของวิเศษที่มีความสัมพันธ์กับโครงเรื่องส่วนใหญ่เป็นของวิเศษที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายที่มีโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษเพราะของวิเศษต่าง ๆ เป็นสาเหตุของความขัดแย้งเพราะตัวละครจะขัดขวางไม่ให้อีกฝ่ายพบของวิเศษ ดังมีตัวอย่างจากเรื่อง **มนตรานาคาครุฑ** มีของวิเศษคือดาบปักษา ซึ่งเป็นอาวุธวิเศษคู่ราชบัลลังก์แห่งเมืองครุฑ มีคุณสมบัติพิเศษคือ หากผู้ใดถูกแทงด้วยดาบปักษา ร่างจะถูกดาบปักษาดูดกลืนไปขังไว้ในดาบ ยกเว้นผู้ที่ถือครองดาบเท่านั้นที่ดาบจะไม่ดูดกลืนร่างเข้าไป โดยท้าวสุทัศน์ซึ่งเป็นกษัตริย์แห่งเมืองครุฑให้ศิครินทร์ไว้เพื่อปกป้องเจ้าหญิงหยาดฟ้าตรีพระธิดาของพระองค์ ผู้แต่งสร้างปมความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคจนมีการข้ามภพชาติมาเพราะ

ดาบปักขา กล่าวคือ นิลนาคเข้าใจผิดว่าศิรินทร์เป็นผู้ใช้ดาบปักขาฆ่าหยาตฟานรีคู่รักของเขาตาย แต่ในความเป็นจริงแล้วหยาตฟานรีใช้ร่างฟุ้งเข้าหาดาบปักขาเพราะเธอต้องการให้ดาบคู่อ้างของเธอเข้าไปในดาบเพื่อจะได้พบกับสุรกาศซึ่งเป็นผู้ที่เธอหลงรัก ทำให้นิลนาคโกรธศิรินทร์มาก ศิรินทร์จึงใช้ดาบปักขาแทงร่างของตนทั้งยังอธิษฐานว่าไม่ขอเกิดเป็นครุฑอีก ดวงจิตของเธอจึงข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ชื่อขรินทร์ นิลนาคจึงติดตามข้ามภพชาติมาติดตามหา ขรินทร์และบอกความจริงที่เกิดขึ้นในอดีตชาติเพื่อไปตามหาดาบปักขาและไปปลดปล่อยดวงวิญญาณของพยาดฟานรี ดังความว่า

ขรินทร์เดาว่าท้าวสุทัศน์ที่เวลานั้นคงเป็นพญาครุฑที่หมายชีวิตเธออยู่ “ฉันขอถามเรื่องที่ยังสงสัยเลยนะ ฉันฆ่าใคร และภารกิจที่ว่านะ มันคืออะไร”

เมื่อเจอเข้ากับคำถามตรงไปตรงมา ผสมกับแววตาคาดคั้น เขาจึงจำเป็นต้องบอกเรื่องราวต่างๆให้หญิงสาวฟัง แต่ก็เลือกที่จะเล่าให้รวบรัดที่สุด

“เจ้าฆ่าราชาธิดาแห่งเมืองของเจ้าเอง นางมีพระนามว่าหยาตฟานรี การฆ่านั้นฆ่าด้วยดาบปักขา ซึ่งเป็นดาบที่สะกดวิญญาณของทุกสิ่งมีชีวิตที่มันได้สัมผัสเลือดเจ้าซึ่งเป็นผู้ฆ่านาง จึงเป็นคู่เดียวที่จะปลดปล่อยวิญญาณของนางได้ แต่การปลดปล่อยต้องทำในคืนจันทร์คราสเท่านั้น และต้องเสี่ยงอันตรายด้วยชีวิตเพราะหากการันตีว่าไม่สำเร็จ นอกจากวิญญาณของหยาตฟานรีจะไม่ได้รับการปลดปล่อยแล้ว วิญญาณของเจ้าเองก็จะถูกกักขังไว้ในนั้นด้วย”

“แล้วฉันจะทำได้หรือเนี่ย” ขรินทร์เริ่มหน้าถอดสี

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 81)

จึงจะเห็นได้ว่าดาบปักขาในเรื่อง มนตรานาคาครุฑ มีส่วนสำคัญในการสร้างความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคในนวนิยาย ขณะเดียวกันตัวละครในเรื่องยังมีการแย่งชิงของวิเศษดังกล่าวเพราะเป็นของวิเศษที่มีอำนาจพรุนแรงสามารถกักขังดวงวิญญาณของศัตรูได้ จากเหตุการณ์ของตัวละครทำให้ผู้วิจัยจัดกลุ่มของโครงเรื่องโดยพิจารณาความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่สัมพันธ์กับของวิเศษไว้ในโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ ส่วนในเรื่อง นาคสวาท มีอัญมณีสำคัญของตระกูลเอราปถซึ่งเป็นพญานาคสีเขียว อัญมณีดังกล่าวคือมณีนาคสวาท เป็นของวิเศษที่มีอำนาจพรุนแรงที่สุดในอัญมณีของทั้ง 4 ตระกูลได้แก่ ตระกูลวิรูปักษ์ ตระกูลฉัพพยาปุตตะ และตระกูลกัณหาโคตมะ เหตุการณ์สำคัญของเรื่องคือ มณีนาคสวาทสีเขียวหายไปแต่มีค่านายว่าจะมีมนุษย์เป็นผู้นำมณีนาคดังกล่าวกลับคืนสู่ตระกูลเอราปถ ด้วยสาเหตุที่มณีนาคสวาทสีเขียวมีอำนาจพรุนแรงเหล่านาคทั้งหลายจึงต้องการครอบครองมณีนาคนี้ ดังความว่า

“แสดงว่าตอนนี้เธอก็รู้เรื่องของพวกเราหมดทุกอย่างแล้วไข่ม้อยครับ” ศฤงคารแทรกขึ้นหลังจากนั่งฟังอยู่นาน ทั้งตนรวมทั้งทุกคนรู้ดีว่าการปรากฏของรัศมีสีเขียวตามคำบอกของท่านตรีณราชอดีตประมุขแห่งตระกูลนิลนาคนักผู้อาวุโสที่ละแก่สังขารไปแล้ว เหตุเพราะมันอาจคืออัญมณีที่มีอำนาจเหนือนาครตระกูลเอราปถทุกตน ไม่ว่าจะนาครตนใดต่างก็อยากได้มันมาครอบครองไว้เป็นธรรมดา

(นาคสวาท, 2555: 81)

รวมไปถึงครุฑตระกูลรักตปักษ์ที่เข้ามาในหมู่บ้านมณีนิลในฐานะเศรษฐีใจบุญ บริจาคทรัพย์สืงเพื่อบูรณะวัดและโรงเรียนทำให้ผู้คนในหมู่บ้านเชื่อว่าพวกเขาเป็นเศรษฐีใจบุญ แต่ในความเป็นจริงจุดประสงค์ของครุฑกลุ่มนี้คือเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อทำลายมณีนาคสวาทสีเขียวและขัดขวางตระกูลนิลนาคนั้นให้ได้ครอบครองอัญมณีดังกล่าว ดังความว่า “พวกเขามอบหมายให้รักตปักษ์ทำลายมณีนาคสวาท หรือไม่ก็ขัดขวางอย่าให้พวกนาคาค้นพบสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้” (นาคสวาท, 2555: 302) ด้วยสาเหตุที่ว่า มณีนาคสวาทเป็นอัญมณีที่เหล่าครุฑและนาครต้องการจึงเกิดความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาครรวมถึงนาครตระกูลอื่น ๆ ที่ต้องการครอบครอง ผู้แต่งสร้างความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาครเกิดขึ้นจากทั้งสองฝ่ายต้องการครอบครองของวิเศษ ดังความว่า

“ต่อแต่นี้ไปมณีนิลจะพบแต่เรื่องวุ่นวาย... ตระกูลของพวกท่านจะต้องพบกับหัตถภัยอีกหลายอย่าง เหตุเพราะอัญมณีที่กำลังตามหาจะปรากฏ หลายชีวิตต้องสังเวยให้กับอัญมณีที่ทรงอำนาจนี้ มันใกล้เข้ามาแล้ว...จงดำรงตนด้วยความไม่ประมาทดังคำที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้เถิด”

(นาคสวาท, 2555: 101)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นตัวอย่างของอนุภาคของวิเศษที่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบของนวนิยายด้านโครงเรื่อง ตัวละครครุฑและนาครขัดแย้งกัน มีสาเหตุมาจากของวิเศษ ทั้งยังทำให้เรื่องราวดำเนินไปอย่างน่าสนใจ ครุฑและนาครแย่งชิงของวิเศษและขัดขวางไม่ให้อีกฝ่ายได้ของวิเศษเกือบตลอดทั้งเรื่อง นอกจากของวิเศษดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ยังมีของวิเศษอีกอย่างหนึ่งคือ มณีรัตนการปรากฏในเรื่อง **ร้อยรักปักษิ** ซึ่งเป็นอัญมณีที่ฝังอยู่ในหัวใจของกวีนิพนธ์ตัวละครเอกของเรื่อง โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องดังกล่าวคล้ายกับ **นาคสวาท** แต่สลับบทบาทของการเป็นตัวละครเอกรระหว่างครุฑกับนาคร

3.2 ตัวละครในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครูชและนาค

ตัวละครเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของบันเทิงคดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในนวนิยายที่มีขนาดยาวมาก พอที่ผู้เขียนจะพรรณนาบุคลิกลักษณะและนิสัยใจคอของตัวละครได้ละเอียด ผู้อ่านจะรู้สึกเหมือนตัวละครสมจริงเสมือนมีตัวตน หรือไม่ก็ทำให้นึกถึงคนที่เราเคยรู้จัก (อิรวดี ไตลังคะ, 2546: 49) ตัวละครในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครูชและนาคมีหลายลักษณะ ได้แก่ ตัวละครครูช ตัวละครนาค ตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากเผ่าพันธุ์ครูชและนาค และตัวละครผู้ช่วยเหลือที่สร้างขึ้นจากเรื่องเล่าต่าง ๆ ตัวละครเหล่านี้มีบทบาทแตกต่างกันออกไป คือ มีทั้งตัวละครเอก ตัวละครรอง และตัวละครผู้ช่วยเหลือ

กอบกุล อิงคุทานนท์ (ม.ป.ป.: 14 - 15) ให้ความหมายของ ตัวละคร (character) ว่า คือ คนที่มีบทบาทในเรื่องของบันเทิงคดีนั้น ๆ (ละคร นวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์) ตัวละครจะต้องมีแรงจูงใจในการกระทำ เช่น อาจจะเป็นลักษณะนิสัยหรือบุคลิกภาพของเขา เป็นต้น แรงจูงใจในการกระทำจะต้องกระจ่างชัดและคงที่ แต่ตัวละครอาจมีลักษณะที่มั่นคงหรือเปลี่ยนแปลงก็ได้ ส่วนสายทิพย์ นุกูลกิจ (2543: 183 - 184) ให้ความหมายว่าผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง หรือผู้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในเรื่อง ตัวละครนี้นับเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของนวนิยาย เพราะถ้าไม่มีตัวละครแล้ว เรื่องราวต่าง ๆ ในนวนิยายก็ย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้ ตัวละครในนวนิยายย่อมมีได้ไม่จำกัดทั้งในส่วนที่เป็นตัวละครเอกและตัวละครประกอบ สุดแต่ผู้แต่งเห็นว่าเหมาะสม วนิดา บำรุงไทย (2543: 130) ให้ความหมายไว้ว่า บุคคลที่ผู้แต่งกำหนดหรือสมมุติขึ้นในวรรณกรรมประเภทเรื่องเล่า ตัวละครเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับเรื่องเล่าทุกประเภทรวมทั้งนวนิยาย เพราะถ้าไม่มีตัวละครก็ไม่มีเรื่อง นอกจากนี้ตัวละครยังมักเป็นจุดดึงดูดความสนใจ ความประทับใจของผู้อ่านมากกว่าส่วนอื่น ๆ ของนวนิยาย

ตัวละครในนวนิยายไม่จำเป็นต้องเป็นคนเท่านั้น ดังที่ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2520: 86) แสดงความเห็นไว้ว่า ตัวละครจะเป็นคนหรือเทียบเท่าคนก็ได้ (มีผู้แต่งให้สัตว์ ต้นไม้ ดอกไม้ ภาชนะ ฯลฯ เป็นตัวละคร คิดและทำอย่างคน) ดวงมณี จิตรจางค์ (2528: 158) อธิบายความสำคัญของตัวละครไว้ว่า ในโลกแห่งศิลปะ วรรณคดี ตัวละครที่ก่อกำเนิดผู้อ่าน ผู้ชม ย่อมต้องมีความซบซึ้งในบุคลิกภาพ ความคิด อารมณ์ ย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมและทำให้พฤติกรรมเหล่านั้นสมเหตุสมผลในสายตามนุษย์ทั่วไป ตัวละครที่เห็นได้ย่อมโน้มน้าวความรู้สึกร่วมได้มากกว่าตัวละครที่เป็นเพียงแบบ

ดังนั้น ตัวละคร ในวิทยานิพนธ์นี้หมายถึง ผู้ที่ผู้แต่งสร้างขึ้นเพื่อดำเนินเรื่องในนวนิยายตั้งแต่เริ่มเรื่องถึงตอนจบของเรื่อง ผู้แต่งสามารถสร้างให้ตัวละครมีลักษณะเป็นมนุษย์ หรือไม่ใช่มนุษย์ก็ได้ แต่มีการกระทำคล้ายมนุษย์ เช่น ตัวละครครูช นาค หรือตัวละครอื่น ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์ ในนวนิยายไทย

ที่มีตัวละครเป็นครูชและนาคล้วนแต่มีการกระทำคล้ายกับมนุษย์และมีความซับซ้อนในบุคลิกลักษณะความคิด และอารมณ์ของ ตัวละคร

ในหัวข้อการวิเคราะห์ตัวละครนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งตัวละครเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ตัวละครเอกและตัวละคร ผู้ช่วยเหลือซึ่งตัวละครเอกในนวนิยายไทยกลุ่มนี้มีทั้งที่เป็นครูช นาค และตัวละครที่ผู้แต่งสร้างขึ้นใหม่ คือตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากเผ่าพันธุ์ครูชและนาค ตัวละครต่าง ๆ มีบุคลิกลักษณะรูปลักษณ์ สถานภาพและอุปนิสัยแตกต่างกันไป โดยเฉพาะลักษณะของตัวละครครูชและนาค ผู้แต่งนำมาจากส่วนหนึ่งของเรื่องเล่าแล้วนำมาปรับแต่งเรื่องราวและลักษณะ ผสมผสานกับจินตนาการของตน ทำให้ตัวละครต่าง ๆ ในนวนิยายไทยกลุ่มนี้มีลักษณะที่น่าสนใจ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 ตัวละครเอก

ตัวละครเอกที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินเรื่องหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในนวนิยายไทยกลุ่มนี้มีหลายตัวละครและมีลักษณะที่น่าสนใจแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยแบ่งประเภทได้เป็น 3 ประเภทคือ ตัวละครเอกที่เป็นครูช นาค และตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากเผ่าพันธุ์ครูชและนาค ตัวละครเหล่านี้ดำเนินเรื่องในโครงเรื่องแบบต่าง ๆ เพื่อนำเสนอแนวคิดสำคัญที่สัมพันธ์กับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ตัวละครเอกประเภทต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

3.2.1.1 ตัวละครครูช

จากการศึกษานวนิยายไทยที่ใช้เป็นกลุ่มข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าตัวละครครูชในนวนิยายกลุ่มนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวละครที่เป็นครูชและตัวละครที่เป็นมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นครูช ตัวละครทั้งสองแบบมีทั้งลักษณะที่เหมือนและต่างกันซึ่งการสร้างตัวละครผู้แต่งจะใช้ลักษณะของครูชตามเรื่องเล่าที่ว่า ครูชมีลักษณะคล้ายนกขนาดใหญ่ มีพลังฤทธาณภาพมหาศาล มีถิ่นอาศัยอยู่วิมานฉิมพลี แล้วมาผสมผสานกับจินตนาการ สร้างลักษณะเพิ่มเติมทำให้ลักษณะของครูชสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านได้เป็นอย่างดีเพราะผู้แต่งสร้างลักษณะของครูชให้ใกล้เคียงกับมนุษย์ ผสมผสานวัฒนธรรมหรือเหตุการณ์ปัจจุบันเข้าไป

ตัวละครเอกที่เป็นครูชในนวนิยายกลุ่มนี้มี 14 ตัว หากแบ่งตามลักษณะคือตัวละครครูช 8 ตัว ได้แก่ องค์ครุชรามันต์ เทพสุบรรณ ขยัญทัต องค์สีตามัน พระยาสุวรรณาภย องค์กีราครุชราภักดิ์ กวินตรา และตรีศวิน และตัวละครที่เป็นมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นครูช 6 ตัว ได้แก่ รัฐมนตรีสุบรรณ แก้วกัลยา วินดา นิรุทธธรร ขรินทร์ และกวินตรา หากพิจารณาชื่อของตัวละครกลุ่มนี้

จะพบว่ามีทั้งชื่อตัวละครที่หมายถึงครุฑ เป็นชื่อตัวละครตามเรื่องเล่า และเป็นชื่อที่ผู้แต่งสร้างขึ้นใหม่ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับครุฑ ผู้วิจัยสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ชื่อตัวละครครุฑ	
ชื่อตัวละครที่เกี่ยวข้องกับครุฑ	ชื่อตัวละครที่ไม่เกี่ยวข้องกับครุฑ
1. รัฐมนตรีสุบรรณ	1. แก้วกัลยา
2. เทพสุบรรณ	2. นิรุทธธ
3. องค์สีตามัน	3. ชญาณ์ทัต
4. พระยาสุวรรณกาย	4. ขรินทร์
5. ตรัสวิน	
6. องค์ครุฑรามันต์	
7. องค์กีราครุฑราก็ณท์	
8. วินตา	
9. กวินตาภา	
10. กวินตรา	

จากตารางข้างต้นจะพบว่า ตัวละครครุฑส่วนใหญ่จะมีชื่อที่เกี่ยวข้องกับครุฑ คือ ชื่อมีความหมายสื่อถึงครุฑหรือมีความ “ครุฑ” ปรากฏอยู่ในชื่อ โดยการตั้งชื่อตัวละครแบบดังกล่าว ผู้แต่งนำคำที่สื่อถึงคุณลักษณะของครุฑ ได้แก่ สุบรรณ (ผู้มีขนงาม) ชื่อดังกล่าวปรากฏในตำนานครุฑจับนาคจากเหตุการณ์ที่ครุฑต่อสู้กับพระอินทร์ ดังคำอธิบายของ ศักดิ์ศรี แยมันดดา (2543: 2-3) ว่า “...สิ้นอุปสรรคแล้วครุฑก็พามอน้ำทิพย์โอบยบินมาในอากาศ พระอินทร์ไล่ตามไม่ทัน ก็ขว้างด้วยวัชระ พญาครุฑมีความเคารพในฤๅษีทศย์ญจะ ผู้สร้างวัชระถวายพระอินทร์ และเพื่อแสดงคารวะต่อจอมเทพผู้ยิ่งใหญ่ พญาครุฑก็ยอมให้ชนปีกของตนตกลงเพียง 1 อัน ชนปีกสีทองอร่ามนั้นก็ลอยล่องเป็นเปลวทองระยิบระยับไปในอากาศ ทวยเทพก็พากันสรรเสริญพญาครุฑว่า **สุบรรณ** (สุปรณ) แปลว่า ‘ผู้มีขนงาม’ แล้วแปลงเสียงสรรเสริญเป็นอันมาก” นอกจากชื่อสุบรรณที่เป็นชื่อที่สัมพันธ์กับคุณลักษณะที่สัมพันธ์กับเรือนกายของครุฑ ยังมีการใช้ชื่อแบบดังกล่าวอีก ได้แก่ สีตามัน (ผู้มีหน้าสีขาว) สุวรรณกาย (ผู้มีกายสีทอง) หรือการตั้งชื่อตามคุณลักษณะพิเศษของครุฑ คือ ตรัสวิน (ผู้ที่เคลื่อนที่ไปด้วยความรวดเร็ว)

นอกจากนั้นแล้วชื่อของตัวละครยังมีการตั้งชื่อโดยใช้คำว่า “ครุฑ” ให้ปรากฏอยู่ในชื่อ เช่น องค์ครุฑรามันต์ องค์กีราครุฑราก็ณท์ การตั้งชื่อในลักษณะนี้ ผู้แต่งตั้งชื่อตาม

จินตนาการทำให้ครุฑมีลักษณะที่แปลก บ่งบอกว่าเป็นตัวละครครุฑที่มีบุญญาธิการคือ เป็นครุฑที่โอบปาดิเกะขึ้นหรือเป็นโอรสของราชาแห่งเมืองครุฑ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า จุดประสงค์ที่ผู้แต่งตั้งชื่อครุฑแบบดังกล่าวเพื่อให้ชื่อตัวละครครุฑแตกต่างไปจากครุฑในเรื่องเล่า ให้มีความแปลกและน่าสนใจ แต่ก็ยังมีคำว่า “ครุฑ” เข้ามาปรากฏอยู่ในชื่อเพื่อบ่งบอกว่าเป็นชื่อของตัวละครครุฑ ยิ่งไปกว่านั้นในนวนิยายกลุ่มนี้มีการสร้างตัวละครที่เป็นเพศหญิง การตั้งชื่อตัวละครดังกล่าวก็นำชื่อของนางวินตาซึ่งตามตำนานครุฑจับนาค นางเป็นมารดาของครุฑ และมีการตัดแปลงชื่อของตัวละคร ได้แก่ วินตาทกวินตาภา และกวินตรา

ส่วนชื่อของตัวละครอีกกลุ่มหนึ่ง คือ ชื่อที่ผู้แต่งตั้งชื่อขึ้นใหม่ตามจินตนาการของผู้แต่งเอง ได้แก่ แก้วกัลยา นิรุทธธ ชาญณ์ทัต และชรินทร์ ชื่อน่าสังเกตประการหนึ่งคือ ตัวละครครุฑที่ข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ หากชื่อในอดีตชาติเกี่ยวกับครุฑ เมื่อข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ในปัจจุบันชาติจะใช้ชื่อเดิมหรือคล้ายเดิม เช่น พญาสุบรรณราช ข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ชื่อ รัฐมนตรีสุบรรณ กวินตรา ข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ชื่อ กวินตรา เป็นต้น แต่ชื่อตัวละครที่ผู้แต่งสร้างขึ้นใหม่จากจินตนาการทั้ง 4 ตัวละคร ในอดีตชาติของตัวละครเหล่านี้ก็มีชื่อที่ไม่เกี่ยวข้องกับครุฑ คือ แก้วกัสมมา ข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ ชื่อ แก้วกัลยา นราธิปครุฑา ข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ ชื่อ นิรุทธธ และศิครินทร์ ข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ ชื่อ ชรินทร์ ส่วนชาญณ์ทัต เป็นตัวละครในนวนิยายที่ไม่มีการข้ามภพชาติ

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับชื่อของตัวละครครุฑจะพบความน่าสนใจหลายประการ ทั้งนำชื่อตามเรื่องเล่ามาตั้งเป็นชื่อของตัวละคร ตั้งชื่อตัวละครซึ่งตัวละครดังกล่าวมีคุณลักษณะพิเศษตามชื่อทั้ง รูปลักษณ์ หรือความสามารถ ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวไป หรือตั้งชื่อตามมารดาของครุฑ รวมไปถึงการตั้งชื่อตามจินตนาการแล้วแทรกคำว่า ‘ครุฑ’ เพื่อสื่อถึงชื่อของตัวละครครุฑและเป็นชื่อที่ไม่เกี่ยวกับครุฑแต่อย่างใด นอกจากชื่อตัวละครที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์มาแล้วนั้น ผู้วิจัยจะอธิบายถึงรูปลักษณ์ คุณลักษณะพิเศษ สถานภาพ และอุปนิสัยของตัวละครครุฑและตัวละครมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นครุฑ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1.1.1 ตัวละครครุฑ

ตัวละครครุฑที่ผู้วิจัยศึกษามี 8 ตัวละคร ผู้แต่งสร้างตัวละครครุฑในนวนิยายกลุ่มนี้ให้มีลักษณะที่น่าสนใจ ผู้แต่งนำเค้าความคิดเรื่องครุฑจากตำนานมาสร้างรูปลักษณ์คุณลักษณะพิเศษ สถานภาพ และอุปนิสัย แล้วผสมผสานจินตนาการของตนเข้าไป ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ก.รูปลักษณ์ภายนอก

ลักษณะรูปร่างของตัวละครครุฑในนวนิยายกลุ่มนี้คือ ครุฑมีรูปร่างสูงใหญ่และมีหน้าตาดี ดังนี้

1) รูปร่างสูงใหญ่

ครุฑในนวนิยายกลุ่มนี้มีลักษณะสำคัญคือ มีรูปร่างสูงใหญ่ สอดคล้องกับการอธิบายลักษณะของครุฑในเรื่องเล่าต่าง ๆ ที่กล่าวถึงลักษณะของครุฑว่ามีรูปร่างใหญ่ กายาเมื่อผู้แตงนำมาสร้างเป็นตัวละคร ลักษณะของตัวละครจึงสอดคล้องกับครุฑในเรื่องเล่า ดังเช่น เทพสุบรรณ มีลักษณะ “ร่างสูงใหญ่บึกบึน” (ปักษานาคา, 2555: 7) ทั้งยังมีอวัยวะของครุฑคือ เล็บ ปีก และจะงอยปากที่มีอานุภาพมาก ลักษณะของเทพสุบรรณที่มีรูปร่างสูงใหญ่เมื่อกระพือปีก จึงทำให้เกิดแรงพายุและฝุ่นฟุ้งกระจายจนศัตรูมองไม่เห็น ดังความว่า

“อาวุธในกายคือเล็บ ปีก และจะงอยปากทรงอานุภาพที่สร้างความแสบร้อนให้กับคู่ต่อสู้อย่างมากมาย ปีกที่กระพือพาให้ฝุ่นตลบจนแทบมองกันไม่เห็นตัว...”

(ปักษานาคา, 2555: 12)

นอกจากเทพสุบรรณแล้ว ยังมีตัวละครครุฑอีกหลายตัวละครที่ผู้แตงสร้างให้มีรูปร่างสูงใหญ่ เช่น องค์ชญาณ์ทัต ในเรื่อง ปักษานาคา ความว่า

“ร่างสูงใหญ่บึกบึนโจนทะยานขึ้นฟ้าด้วยกำลังแกลวกล้ำเปล่งราศี ปีกสีแดงคลีแผ่บังฟ้าให้มีมิติมิด กายาสีทองเปล่งประกายรังสีอ่อน ๆ ออกมาให้เป็นทีขึ้นตาชื่นใจแก่บุคคลเบื้องล่าง...ปีกลู่เข้าหากันคล้ายจะห่อหุ้มตัวตนดูมีพลังดุจสายน้ำที่ไหลเชี่ยว พุ่งพลั่งผ่านเป็นลำแสงสีทองปะทะหินผาจนแผ่นดินแทบถล่มทลาย”

(ปักษานาคา, 2555: 66)

องค์ชฎาณ์ทัตมีรูปร่างสูงใหญ่ ภายสีทอง ปีกสีแดง มีรัศมีที่เปล่งประกาย ออกจากร่างแสดงให้เห็นว่าองค์ชฎาณ์ทัตเป็นครุฑที่มีบุญญาธิการด้วย ส่วนองค์สิตามันซึ่งเป็นพืชาย ต่างมารดากับองค์สุวรรณกาย ผู้แต่งสร้างให้มีรูปร่างสูงใหญ่ตั้งแรกเกิด ดังมีบทบรรยายว่า

“ เจ้าชายพระองค์น้อยถือกำเนิดขึ้นมาแบบโอปปาติกะคือเกิดแล้วโตทันที พระนามว่า ‘สิตามัน’ เนื่องจากทรงมีพระพักตร์เป็นสีขาว เมื่อแรกเกิดมีรูปร่างเป็น ครุฑขนาดใหญ่ วัดจากปีกข้างหนึ่งไปยังอีกข้างหนึ่งได้ 150 โยชน์”

(อิติวราชนครุฑานาคา, 2554: 38)

ลักษณะขององค์สิตามันข้างต้น มีรูปร่างใหญ่โต แต่เมื่อเปรียบเทียบกับองค์ สุวรรณกายซึ่งเป็นตัวละครในเรื่องเดียวกัน จะเห็นว่าองค์สุวรรณกายมีรูปร่างใหญ่โตกว่าเพราะผู้แต่ง ต้องการจะนำเสนอให้เห็นว่าองค์สุวรรณกายมีบุญญาธิการและเป็นบุตรที่กำเนิดจากพระมหะสิจึงมี ลักษณะที่เหนือกว่าองค์สิตามัน ดังบทว่า

“พริบตาเดียวให้ปรากฏเป็นพญาครุฑขนาดใหญ่ประทับเด่นอยู่บนยอดเขา พระสุเมรุ พระวรกายขยายตัวออกใหญ่โตจนจรดฟ้า พระเนตรคมเมื่อกะพริบเหมือน ฟ้าแลบสว่างไสว ยามสยายปีกกางออกไกลกว่า 200 โยชน์ ร่างนั้นงดงามอาจอง สมชาย พระวรกายสีทองพระเนตรคมเข้มแต่อ่อนโยน ไรขนสีทองเหลืองรุ่งงาม จะงอยปากได้รูปสมชาติพันธุ์แห่งครุฑา พริบตาเดียวร่างนั้นพลันอันตรธานหายไป กลับกลายเป็นราชบุตรพระองค์น้อย”

(อิติวราชนครุฑานาคา, 2554: 41)

ส่วนองค์กัรครุฑราภันท์ ในเรื่องสัญญารักให้ก้องฟ้า มีรูปร่างพิเศษ คือ ใหญ่กว่าครุฑทั่วไปถึงสองเท่า คือ มีขนาด 300 โยชน์ แรงพัดจากปีกของพระองค์สามารถทำลายเมือง บาดาลได้ ดังความว่า

“ในวันนี้เรามีอายุครบสิบห้าปี เป็นวัยที่กำลังเจริญพันธุ์เต็มที เราสัมผัสได้ถึง พลังมหาศาลจากปีกสีทองที่แผ่ขยายออกไปได้ไกลถึง 300 โยชน์ ซึ่งมากกว่าครุฑ ธรรมดาถึงสองเท่า เขาอยากจะใช้ปีกนี้พัดทำลายเมืองบาดาลให้สิ้นซากไปในบัดดล”

(สัญญารักให้ก้องฟ้า, 2555: 12)

นอกจากผู้แต่งจะบรรยายรูปร่างของครุฑว่ามีรูปร่างสูงใหญ่แล้ว ยังบรรยายถึงรูปลักษณะของครุฑด้วย

2) หน้าตาดิ

ผู้แต่งสร้างรูปลักษณะของตัวละครครุฑตามจินตนาการของตนคือ ครุฑมีรูปลักษณะที่ดี หน้าหน้าตาดิ ดั่งเช่น เทพสุบรรณมีลักษณะ “ชายหนุ่มหน้าตาคมสัน” (ปักษานาคา, 2555: 7) ส่วนตัวละครชญาณ์ทัตก็มิรูปร่างหน้าตาดิ มีความงามในลักษณะของชายชาติริ ดั่งความว่า

“ชญาณ์ทัตราชาม้วนตัวลงสู่พื้นอย่างภาคภูมิ ปีกและเพศพันธุ์แห่งครุฑแปรเปลี่ยนเป็นกายมนุษย์ซึ่งเพียบพร้อมไปด้วยความเป็นสัตบุรุษผู้มีความงามอย่างเข้มแข็ง ดวงตาสีน้ำเงินเข้มเปล่งประกายแรงกล้าประดุจดาบบางอันคมกริบ”

(ปักษานาคา, 2555: 66)

นอกจากนั้น ตัวละครกิริราครุฑทราภักดิ์ในเรื่อง สัตยญารักให้ก้องฟ้า ก็มิรูปร่างหน้าตาดิ เป็นที่ต้องตาต้องใจของเหล่านางครุฑในหิมพานต์และวิมานฉิมพลี ดั่งความว่า

“ว้าย เจ้าชายกิริราฯ นีน้า! เจ้าชายเพคะทางนี้เพคะ” เหล่าครุฑสาวที่ยังคงอยู่ในร่างทิพย์ไร้ปีกต่างก็ส่งเสียงกรีดร้องว้ายในความหล่อเหลาของฝ่ายตรงข้าม พระพักตร์ขาวผุดผ่องดุจถูกฉาบด้วยรัศมีบารมีพิสุทธิ์ หากแต่พระเนตรกลับเต็มไปด้วยเพลิงแค้นตั้งแต่เยาว์วัย เมื่อทรงสบพระเนตรกับผู้ใด เป็นต้องสร้างความหวาดเกรงให้กับผู้ที่สบตาด้วยอยู่ร่ำไป

(สัตยญารักให้ก้องฟ้า, 2555: 12)

ลักษณะขององค์กิริราครุฑทราภักดิ์คล้ายกับองค์สิตามันในเรื่อง อริตววรรณครุฑานาคา พระองค์มิรูปร่างหน้าตาดิ มีความสง่างาม จนเป็นที่ถูกใจของเหล่านางครุฑทั้งหลายในหิมพานต์ ดั่งตัวอย่างว่า

“หนึ่งเดือนเพ็ญพระองค์ทรงเจริญพระชันษาเท่า 1 ปีของเด็กมนุษย์และเมื่อพระชันษาได้ 25 ปีเต็ม พระวรกายเป็นหนุ่มฉกรรจ์เต็มที่ ทรงเป็นพญาครุฑหนุ่มที่สง่างามทรงเป็นเจ้าชายแห่งสุบรรณพิภพที่เหล่านางทิพย์ทั่วทั้งป่าหิมพานต์หมายปอง”

(อริตววรรณ์ครุทานาคา, 2554: 38)

ตัวละครครุฑที่ผู้แต่งอธิบายลักษณะทั้งรูปลักษณ์และการแต่งกายอย่างละเอียดคือ องค์สุวรรณกาย ดังความว่า

“บุรุษหนึ่งมีพระพักตร์ตรงดงามตั้งพระวิษณุจำแลง พระเนตรคมเข้มแต่ฉายแววอบอุ่นอ่อนโยน พระนาสิกโด่งเป็นสัน พระโอษฐ์ได้รูปมีรอยหยักลึก พระพักตร์ตรงดงามนี้อยู่ภายใต้พระเกศาหยักศกสีทองยาวระพระศอ พระขนงสีทองประกายดงามแปลกตา พระวรกายสง่าผ่าเผยสมเป็นชายชาติตรี พระฉวีเปล่งประกายสีทองดงาม พระอุระแข็งแรงด้วยมัดกล้ามเนื้อแห่งชายชาติตรีมีเพียงสร้อยสังวาลพาดผ่านสังวาลทองนั้นประดับด้วยแผ่นทองกะเป็นรูปอินทรีใหญ่กางปีกโผผิน ดวงตานั้นประดับตกแต่งด้วยทับทิมสีแดง พระสนับเพลาขาวคลุมพระชานุเป็นผ้าฝ้ายสีขาว ตกแต่งด้วยทับทิมสีแดงเช่นเดียวกันที่ชายขา รัตพระองค์ทำจากทองคำบริสุทธิ์แกะเป็นลวดลายดอกจิ้งจกงามเสมือนจริง พระบันเหนงเป็นรูปอินทรีใหญ่นัยน์ตาประดับด้วยทับทิมสีแดง พระอัมรงค์ทองคำวงใหญ่สวมยอดแกะสลักเป็นรูปอินทรีกางปีกโผผิน”

(อริตววรรณ์ครุทานาคา, 2554: 82-83)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้แต่งบรรยายรูปลักษณ์ของตัวละครแยกส่วน เพื่อให้เห็นความสมบูรณ์แบบของตัวละคร รวมไปถึงการแต่งกายของตัวละครครุฑ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ผู้แต่งสร้างรูปลักษณ์ของตัวละครครุฑให้มีความสมบูรณ์แบบคือ มีรูปร่างสูงใหญ่ หน้าตาดีซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้แต่งสร้างขึ้นจากจินตนาการ การนำเสนอในลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะของตัวละครเอกในนวนิยายไทย ขณะเดียวกันการสร้างรูปลักษณ์แบบดังกล่าวก็สอดคล้องกับลักษณะของตัวละครในนวนิยายคือ นวนิยายแนวโรแมนติกหรือแนวพาฝัน ที่ต้องอาศัยจินตนาการของผู้อ่าน

นอกจากรูปลักษณ์ของตัวละครครุฑแล้วตัวละครครุฑก็ยังมีคุณลักษณะพิเศษด้านต่าง ๆ ของตัวละครอีกด้วย

ข. คุณลักษณะพิเศษ

ตัวละครครูทในนวนิยายไทยกลุ่มนี้มีคุณลักษณะพิเศษที่หลากหลาย เป็นอนุภาคที่ผู้แต่งสอดแทรกเข้าไปตามจินตนาการ ทำให้ตัวละครมีลักษณะที่น่าสนใจ ดังตัวอย่าง ตัวละคร เทพสุบรรณ ที่ว่า “ตัวของเทพสุบรรณยังมีอิทธิฤทธิ์ที่ทรงมหิทธานุภาพเสียยิ่งกว่าเทพนาคาหลายเท่านี้...ความยิ่งใหญ่ของแสงแห่งเทพและฤทธิ์เดชเทียบเท่าได้กับพระอัคคีเลยทีเดียว” (ปีกษานาคา, 2555: 11) ตัวละครเทพสุบรรณ ผู้แต่งสร้างให้ตัวละครมีอิทธิธานุภาพมหาศาล ทั้งยังมีแสงรัศมีแห่งเทพ

นอกจากนั้นตัวละครที่มีอิทธิธานุภาพยิ่งกว่าครูทใด ๆ ในหิมพานต์ คือ องค์สุวรรณกาย ดังความว่า

“องค์ท้าววิรุณทรปักษาทรงตั้งพระนามราชโอรสพระองค์น้อยว่า “สุวรรณกาย” ตามพระวรกายที่เป็นสีดั่งทองคำ ราชโอรสองค์น้อยทรงเจริญพระชันษาอย่างรวดเร็ว เนื่องจากอำนาจบุญบันดาลให้เกิดผลจิวฑิพย์และน้ำหวานจากดอกไม้มา บำเรอเจ้าชายน้อยให้จำเริญพระชันษาได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งพระกษิรธราที่ได้จากพระราชมารดาและฤทธาแห่ง “จตุรมณีทิพย์” ทำให้เจ้าชายสุวรรณกายทรงฤทธาวิเศษยิ่งกว่าพญาครูทใดในหิมพานต์”

(อริตววรรณครุฑานาคา, 2554: 42)

จากตัวอย่างผู้แต่งสร้างให้องค์สุวรรณกายมีคุณลักษณะพิเศษจากการเสวยผลจิวฑิพย์และน้ำหวานจากดอกไม้ รวมถึงจากสาเหตุที่พระราชมารดาของพระองค์เสวยผลจตุรมณีทิพย์ในขณะที่ยังทรงพระครรภ์อยู่ นอกจากนั้นองค์สิตามันก็มีการเจริญเติบโตที่คล้ายกับองค์สุวรรณกายจากการเสวยผลจิวฑิพย์และจากน้ำหวานดอกไม้อีกด้วย ดังความว่า “ด้วยบุญญาบารมีอำนาจบุญบันดาลให้เกิดผลจิวฑิพย์และน้ำหวานจากดอกไม้มาบำเรอเจ้าชายพระองค์น้อยให้จำเริญพระชันษาได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น” (อริตววรรณครุฑานาคา, 2554: 38)

นอกจากนั้นคุณลักษณะพิเศษของครูทยังมีในลักษณะอื่น ๆ เช่น องค์กักราคูฑรธาภักดิ์ ในเรื่อง ร้อยรักปักษา เป็นครูทที่มีลักษณะพิเศษหลายประการ อาทิ มีเสียงไพเราะกว่าครูทคนอื่น ๆ ในหิมพานต์ ดังความว่า “ครูฑรธาจารย์เฉพาะด้านยังคงเคยเสียดายในความสามารถของเจ้าชายครูฑรธาองค์นี้เพราะมีพระสุรเสียงไพเราะเหนือครูทใดในฉิมพลี” (สัญญารักให้ก้องฟ้า,

2555: 27) คุณลักษณะอีกประการหนึ่งขององค์ที่ราครุทราภักดิ์ คือ มีดวงตาพิเศษ สามารถมองได้ไกลถึงเมืองบาดาล แม้ว่าจะถูกกำบังจากอำนาจฤทธิ์ของนาคก็ตาม ผู้แตงนำลักษณะเกี่ยวกับครุทในเรื่องเล่าว่าครุทมีสายตาดูดี สามารถมองเห็นได้ไกล ดังความว่า “ไม่ละ ข้ามงานต้องทำ” ซึ่งงานของเขาก็คือ จับตาดูการเคลื่อนไหวของวังบาดาลด้วยดวงตาที่สามารถมองไปไกลได้ถึงพระราชฐานชั้นใน เพียงแต่บางครั้งอาจถูกขัดขวางด้วยพลังบุญฤทธิ์แห่งนาคราชาเป็นเกราะกำบังสิ่งแปลกปลอมด้วยตะบะบารมี (สัญญาธิ์ให้ก้องฟ้า, 2555: 27) ยิ่งไปกว่านั้น พระองค์ยังเป็นครุทที่มีลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่ง คือ สามารถผ่านเข้าไปในวังบาดาลที่ถูกปกคลุมด้วยพิษของนาค ดังความว่า “เจ้าชายก็ราครุทราภักดิ์ก็กางปีกสีทองตระหง่านออกโฉบบินตรงไปยังวังบาดาลโดยผ่านพิษนาคที่ถูกพ่นไว้ล้อมรอบอย่างง่ายดาย พิษนั้นไม่ระคายผิวราชวงศ์ครุทราชั้นสูงแม้เพียงนิด” (สัญญาธิ์ให้ก้องฟ้า, 2555: 31) ลักษณะพิเศษดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าองค์ที่ราครุทราภักดิ์เป็นครุทที่มีบุญญาธิการ แม้ว่าเมืองบาดาลพิษของนาคชั้นสูงที่พ่นออกมาเพื่อปกคลุมไว้ แต่พระองค์ก็สามารถบินทะลุผ่านไปได้

ตามตำนานครุทมีลักษณะเป็นนกขนาดใหญ่ สามารถบินได้ไกล ส่วนขนาดของปีกนั้นก็มีความใหญ่ ผู้แตงนำลักษณะของครุทดังกล่าวมาสร้างเป็นคุณลักษณะพิเศษของตัวละครตรีศวินและสร้างให้ตัวละครมีลักษณะตามชื่อของตนคือ มีความหมายว่า “ผู้ไปเร็ว” ดังความว่า “เราสองคนคงไม่ทำอะไรน้องชายพี่ดาวแน่ครับ แต่ว่าไอ้วินนะไม่แน่...พี่ดาวก็รู้ว่าในพวกเราทั้งหมด ตรีศวินบินเร็วกว่าใครเพื่อน ถ้าขึ้นใครกล้าแตะกลิ้งจันทร์แม้แต่ปลายก้อยเป็นได้ตายโหงแน่นอน” (นาคสวาท, 2555: 311)

ครุทอีกตนหนึ่งคือ องค์ชญาณ์ทัตในเรื่อง ปักษานาคา เป็นครุทที่มีพลังฤทธาภาพและพลังกลืน ทั้งวาโยกลืนซึ่งได้รับจากชาติกำเนิดที่เป็นครุท ดังความว่า “ราชาชญาณ์ทัตสงบใจกำหนดวาโยกลืน ลมแรงพัดกระหน่ำเฉพาะส่วนบนของต้นไม้ใหญ่ ชลัญจรีจำต้องหยุดชะงักเพื่อเกาะกิ่งไม้ไว้ให้มัน” (ปักษานาคา, 2555: 126) และมีอาโปกลืนซึ่งได้รับจากเทพพระจันทร์ผู้เป็นบิดา ดังความว่า “ชญาณ์ทัตใช้อาโปกลืนที่แรงด้วยฤทธิ์ที่เป็นบุตรของพระจันทร์เข้าดับไฟกรด” (ปักษานาคา, 2555: 262)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า คุณลักษณะพิเศษของครุทมีหลากหลาย ทั้งอำนาจวิเศษ การเจริญเติบโต และความสามารถ ของตัวละคร คุณลักษณะพิเศษต่าง ๆ ถือเป็นการสร้างสีสันให้ตัวละครครุทในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ การที่ตัวละครครุทมีคุณลักษณะพิเศษที่น่าสนใจนั้น มาจากสถานภาพของครุทที่ส่วนใหญ่เป็นครุทที่มีบุญญาธิการ ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายในหัวข้อต่อไป

ค. สถานภาพ

ตัวละครครุฑส่วนใหญ่ในนวนิยายกลุ่มนี้ ผู้แต่งสร้างให้มีลักษณะของครุฑที่มีบุญญาธิการ มีลักษณะที่เหนือกว่าครุฑโดยทั่วไป ตัวละครครุฑจึงมีสถานภาพดังต่อไปนี้

1) กำเนิดแบบโอปปาติกะ

ตัวละครครุฑส่วนใหญ่มีกำเนิดแบบโอปปาติกะ ดังตัวอย่างเช่น องค์ครุฑรามันต์ ในเรื่อง *ดวงหทัยครุฑรามันต์* ความว่า “ครุฑชั้นสูงนั้นถือกำเนิดแบบผุดขึ้นมาบนยอดเขามโนรส โดยโอรสที่ถือกำเนิดนั้นจะถูกเลี้ยงดูโดยพระมเหสีหรือพระสนมของเจ้าผู้ครองนครเวหา ดังที่องค์ครุฑรามันต์ถือกำเนิด โดยมีมเหสีอมंत्रาเทวีของฝ่ายเหนือทรงเลี้ยงดู” (*ดวงหทัยครุฑรามันต์*, 2553: 63) เช่นเดียวกับองค์สิตามันที่มีกำเนิดแบบโอปปาติกะ ดังความว่า “ล่วงเข้าสู่ราตรีที่ 8 พระนางชนิกาจึงได้ให้กำเนิดพระหน่อเนื้อเชื้อกษัตริย์แห่งครุฑราชพระองค์แรก เจ้าชายพระองค์น้อยถือกำเนิดขึ้นมาแบบโอปปาติกะคือเกิดแล้วโตทันที พระนามว่า ‘สิตามัน’” (*อริตววรรณครุฑานาคา*, 2554: 38) การกำเนิดของครุฑแบบโอปปาติกะถือเป็นการกำเนิดขั้นที่สูงสุดตามการกำเนิดของวรรณคดีบาลี ผู้ที่มีกำเนิดแบบดังกล่าวมักจะมีสถานะเป็นเทพ ครุฑที่มีกำเนิดแบบดังกล่าวจะมีบุญญาธิการ มีฤทธาานุภาพและรัศมีจากกายเทียบเท่าเทพชั้นสูง

2) เป็นราชาแห่งเมืองครุฑ

ตัวละครครุฑหลายตัวละครในนวนิยายกลุ่มนี้ มีสถานะเป็นราชาแห่งเมืองครุฑหรือเทียบเท่ากับราชาแห่งเมืองครุฑ เช่น องค์ครุฑรามันต์ ที่ได้รับตำแหน่งเป็นกษัตริย์แห่งเมืองครุฑ แต่พระองค์ก็สละราชบัลลังก์ให้พระอนุชาคือ องค์ภัทรรามันต์ให้ปกครองเมืองครุฑแทน ส่วนองค์กีราครุฑราภันท์ในเรื่อง *สัญญารักให้ก้องฟ้า* มีสถานะเป็นโอรสของกษัตริย์แห่งเมืองครุฑและจะได้เป็นกษัตริย์แห่งเมืองครุฑองค์ถัดไป

นอกจากสองพระองค์นี้แล้วตัวละครครุฑที่มีสถานะเป็นกษัตริย์แห่งเมืองครุฑ ดังเช่น องค์ชญาณ์ทัตที่เป็นราชาแห่งเมืองครุฑ ดังตัวอย่างว่า

“ข้าแต่องค์เทพสุบรรณผู้เป็นใหญ่แห่งผืนฟ้าโปรดจงรับเครื่องบรรณาการจากข้า ชญาณ์ทัตผู้เป็นราชาแห่งครุฑทั้งปวง บัดนี้ความแค้นแต่อดีตจักได้รับการ

ทดแทนอีกครา ขอจงรับเครื่องบรรณาการจากข้าและดลบันดาลให้เมืองแห่งข้าอุดม
สมบูรณ์ด้วยมังสาหรณน้อยใหญ่และมีชัยเหนือนาคาทังปวงด้วยเถิด”

(ปีกษานาคา, 2555: 83)

รวมไปถึงองค์สีตมั้นและองค์สุวรรณกายที่มีสถานะเป็นกษัตริย์
แห่งเมืองครุฑ กล่าวคือองค์สีตมั้น เป็นกษัตริย์แห่งหิมพานต์ ส่วนองค์สุวรรณกายมีสถานะปกครอง
ครุฑแห่งฉิมพลี ดังความว่า

“พระสนมชนิกาพร้าสอนในสิ่งที่ตั้งแวมแก่องค์สีตมั้น ความควรไม่ควรใน
ศักดิ์และสิทธิ์แห่งตน ความรักของพี่และน้อง ทำให้องค์สีตมั้นนั้นรักน้องชายนี้ยิ่ง
ด้วยชีวิต เพื่อมิให้เกิดปัญหาขัดแย้งกันใภาคหน้าใการถือครองราชย์บัลลังก์ องค์
สีตมั้นยอมเลือกที่จะมาปกครองเหล่าครุฑราใหิมพานต์และให้องค์สุวรรณกาย
ปกครองเหล่าครุฑราในครฉิมพลีซึ่งจะทำให้ศักดิ์และสิทธิ์ใการขึ้นครองราชย์
บัลลังก์เป็นขององค์สุวรรณกายโดยชอบธรรม”

(อริตววรรณ์ครุฑานาคา, 2554: 84-85)

3) มีบุญญาธิการ

สถานภาพอีกประการหนึ่งของครุฑ คือเป็นครุฑผู้มีบุญญาธิการ
เป็นตัวละครที่มีสถานภาพที่โดดเด่นกว่าครุฑอื่น ๆ ในเรื่อง จากตัวอย่าง องค์กีราครุฑราก็ณต์
ดังความว่า “ใบหน้างดงามราวเทวดาจุติจากสรวงสวรรค์ กายงามขาวพิสุทธิ์ รัศมีบารมีบุญฤทธิ์ไม่
ธรรมดา” (ลัญญารักใให้ก้องฟ้า, 2555: 174) นอกจากองค์กีราครุฑราก็ณต์มีรัศมีบุญที่เปล่งประกาย
ออกจากร่างของพระองค์แล้ว องค์ครุฑรามันต์เป็นครุฑที่มีบุญญาธิการ มีรัศมีคล้ายเทพ ดังตัวอย่างว่า

“นอกจากเจ้าผู้ครองนครผู้ทรงฤทธานุภาพแล้วยังมีองค์ครุฑรามันต์อีก
พระองค์หนึ่งใที่ได้รับความเคารพยำเกรงสูงสุดจากเหล่าครุฑทังเผ่าพันธุ์ ด้วยทรงเป็น
ถึงพระเชษฐาของเจ้าผู้ครองนครเวหาและถือกำเนิดสูงส่งเป็นครุฑชั้นสูง มีความ
เป็นอยู่เช่นเหล่าเทพ เรือนกายเปล่งรัศมีตั้งเทวา บุญบารมีแผไพศาล ทรงมหิทธา
นุภาพเทียบเคียงองค์สุบรรณ บิดาผู้กำเนิดเหล่าพญาครุฑทังปวง”

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 2)

เช่นเดียวกับเทพสุบรรณในเรื่อง **ปีกษานาคา** ผู้เป็นบิดาของชลัญฉรี องค์เทพสุบรรณเป็นผู้ที่มีแสงรัศมีแห่งเทพเปล่งประกาย แสงรัศมีดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีแสงดังกล่าวอย่างองค์เทพชั้นสูง เป็นผู้ที่มีบุญญาธิการ ดังความว่า “ร่างสูงใหญ่บึกบึนประกอบด้วยราศีและแสงสว่างรุ่งโรจน์แห่งเทพ” (**ปีกษานาคา**, 2555: 7) ส่วนราชาชญาณ์ทัต เมื่ออยู่ในร่างของครุฑแล้ว จะมีประกายรังสีแผ่ออกจากกายของพระองค์ ดังความว่า “ร่างสูงใหญ่บึกบึนโจนทะยานขึ้นฟ้าด้วยกำลังแกลวกล้ำเปล่งราศี ปีกสีแดงคลี่แผ่บังฟ้าให้มีมิติ กายาสีทองเปล่งประกายรังสีอ่อน ๆ ออกมาให้เป็นที่ชื่นตาชื่นใจแก่บุคคลเบื้องล่าง...” (**ปีกษานาคา**, 2555: 66)

จากที่กล่าวมาบุญญาธิการของตัวละครครุฑแสดงให้เห็นจากลักษณะของตัวละครที่มีแสงรัศมีแผ่ออกจากกาย การสร้างลักษณะตัวละครครุฑดังกล่าวทำให้เห็นสถานภาพของครุฑว่าเป็นผู้มีบุญบารมีเทียบเท่าองค์เทพชั้นสูง

4) **หลงรักนาค**

ผู้แต่งสร้างให้ตัวละครครุฑมีสถานะเป็นผู้มีบุญญาธิการ แต่ก็มีครุฑบางตนที่มีความรักต่างเผ่าพันธุ์คือ นาค ซึ่งความรักดังกล่าวถือว่าผิดกฎของเผ่าพันธุ์ ดังตัวอย่างจากเรื่อง **สัญญารักให้ก้องฟ้า** องค์กวีราครุฑรากลัณฑ์หลงรักพระจิตาจันทร์มณี ความว่า “นาคีน้อยพยักหน้าเกี่ยวนิ้วร้อยสัญญาเช่นเดียวกัน น้ำเสียงหวานแผ่วเบากระซิบลงเมื่อใบหน้าคมขยับเข้ามาใกล้ ก่อนที่ริมฝีปากของเจ้าชายรัชทายาทแห่งครุฑราชจะประทับลง ‘ที่ใดมีกวีราครุฑรากลัณฑ์...ที่นั่นจักมีจันทร์มณี’” (**สัญญารักให้ก้องฟ้า**, 2555: 187) ความรักขององค์กวีราครุฑรากลัณฑ์และจันทร์มณีเป็นความรักที่ต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย ผู้แต่งนำเสนอให้เห็นความขัดแย้งกันของทั้งสองตัวละครที่กลายมาเป็นความรัก เรื่องราวในลักษณะดังกล่าว ผู้แต่งสร้างเรื่องราวขึ้นจากจินตนาการและจบเรื่องลงด้วยความสุขสมหวังของทั้งสองเผ่าพันธุ์ เช่นเดียวกับในเรื่อง **อริตววรรณครุฑานาคา** ที่มีความรักต่างเผ่าพันธุ์ระหว่างองค์สุวรรณกายกับพระนางปทุมมาวดี ดังความว่า

“นี่เรา...หลงรักนางนาคีน้อยนั่นตั้งแต่แรกเห็นเชียหรือนี้ ไม่หรอกน่า... เป็นไปไม่ได้ นางกับเราต่างกันมาก ไม่มีวันที่เส้นขนานแห่งสองเผ่าพันธุ์จะบรรจบลงได้...ไม่มีวัน”

องค์สุวรรณกายครุฑา มีพระราชดำริรำพึงรำพันในพระหฤทัยพระองค์เอง ก่อนที่จะทรงเสด็จพระราชดำเนินเลี้ยงไปอีกทางเพื่อไม่ให้พระหฤทัยพระองค์เองถลาลึกลงไปมากกว่านี้

(**อริตววรรณครุฑานาคา**, 2554: 84)

ความรักของทั้งสองพระองค์ถูกกำหนดด้วยกรรม เมื่อทั้งสองสุวรรณกายและพระนางปทุมมาวดีฝ่าฝืนกฎแห่งหิมพานต์ที่ว่าครุฑและนาคห้ามรักกันและให้กำเนิดทารก ระหว่างสองเผ่าพันธุ์ด้วยการให้กำเนิดทารก ทำให้บุตรที่เกิดมามีบทบาทหน้าที่สำคัญคือ ประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์และช่วยชดใช้กรรมแทนบิดาและมารดาของพระองค์ด้วย

ง. ลักษณะนิสัย

ในด้านอุปนิสัยของตัวละครครุฑมีหลากหลายลักษณะเพราะมีทั้งที่เป็นตัวละครฝ่ายดีและฝ่ายปรปักษ์ ผู้แต่งสร้างลักษณะนิสัยของครุฑให้ใกล้เคียงกับมนุษย์ แม้ว่าจะเป็นครุฑที่มีบุญญาธิการและพลังฤทธานุภาพมหาศาล แต่ยังคงมีกิเลส มีความต้องการ รัก โลภ โกรธ และหลง ดังนี้

1) จิตใจดี มีเมตตา

ตัวละครครุฑที่มีจิตใจดี มีเมตตา มักจะช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ ดังเช่น องค์ครุฑทรามันต์ ว่า “องค์ครุฑทรามันต์ทรงฆ่าพีได้โดยไม่ต้องรู้สึกรังเกียจ และทำได้ง่าย ๆ ...เพียงแค่ลงดาบ แต่พระองค์ก็ไม่ทำ ทรงตัดปอยผมพีที่ทั้งแทนที่จะเป็นศีรษะ ทั้งหมดเพราะคำขอของแก้วกุกุมา แต่ก็ทรงปล่อยพีไป ผู้ชายที่โกรธจนขาดสติไม่ฟังเสียงใครหรอกแก้ว...” (ดวงหทัยครุฑทรามันต์, 2553: 75) องค์ครุฑทรามันต์เป็นผู้ที่มีจิตใจดี มีเมตตาช่วยเหลือแก้วกุกุมานางครุฑอันเป็นที่รักของพระองค์ เมื่อฝ่ายตรงข้ามที่ไม่ชอบแก้วกุกุมา โดยเฉพาะพระนางลักษณาวดีและสุคนธ์ตรียาวางแผนฆ่าแก้วกุกุมาแต่ไม่สำเร็จ โดยใช้พายุคินทร์เป็นเครื่องมือ เมื่อองค์ครุฑทรามันต์ทราบผู้ที่ลงมือกระทำความผิดดังกล่าว แต่พระองค์กลับไม่ฆ่าพายุคินทร์แต่ลงโทษเพียงแค่ตัดเส้นผมที่ยังให้อภัยผู้นั้นเพราะแก้วกุกุมาไม่ได้รับอันตรายแต่อย่างใด

ส่วนในเรื่อง **อริตววรรณครุฑานาคา** องค์สุวรรณกายทรงช่วยเหลือ นาค ดังความว่า

“พ่อเฒ่า...ปล่อยท่านทั้งสองนี้ไปเถิด นาคากับมนุษย์ก็อยู่ร่วมกันมาช้านานแล้วไม่ใช่ไร งานวันนี้ก็จัดขึ้นมาเพียงเพราะเชื่อว่าท่านเหล่านี้มีตัวตน เหตุใดพ่อเฒ่าจึงทำเยี่ยงกับว่าจะประหารทั้งสองท่านนี้ให้ตายตามกัน มิใช่เป็นการแสดงความเคารพอย่างที่คุณอื่นพึงทำกัน”

(อริตววรรณครุฑานาคา, 2554: 67)

จากตัวอย่างนาทที่องค์สุวรรณกายช่วยเหลือคือ พระนางปทุมมาวดี และองค์เคสิณาคา ทั้งคู่ถูกหมอเฒ่าจอมขมังเวทย์จับตัวด้วยบ่วงนาคบาด เมื่อพระองค์ผ่านมาพบจึงช่วยเหลือด้วยความเมตตาโดยมิได้คำนึงถึงความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ที่มีอยู่

ส่วนองค์กัรครุทราภักดิ์ แสดงความเมตตาเห็นใจกินรีไข้ ซึ่งก็คือ เจ้าหญิงจันทร์มณีจนทำให้พระองค์หลงรักนาง เพราะความเมตตา ดังความว่า “อย่างนั้นหรือ นางช่างน่าสงสารจริง ไม่มีเพื่อน หรือว่าจักไม่มีพ่อแม่ด้วย เอ้อ แล้วข้าจักปล่อยนางไปได้อย่างไร ไหนจักเรื่องเจ้าหญิงครุทอีก” ในยามนี้เจ้าชายกัรครุทราภักดิ์ทรงลืมเลือนเรื่องการแก้แค้นไปเสียสนิท (สัญญา รักให้กองทัพ, 2555: 101)

นอกจากนี้ยังมีตรัศวินที่ขัดคำสั่งจากประมุขแห่งครุทที่ให้มาขัดขวางนาค แต่ตรัศวินกลับช่วยเหลือนาคให้ได้พบมณีนาคสาวทสี่เขี้ยวกลับคืนสู่ตระกูลด้วยการยอมกรีดข้อมือเพื่อให้เลือดของตนหยดลงสู่องค์พระพุทธรูป ดังความว่า

“ชายหนุ่มสืบเท้าเข้ามาใกล้ ทอดมองเหล่านิลนาคด้วยสีหน้าเรียบเฉย “ถ้าอยากได้เลือดฉัน เอาไปได้เลย” จบคำ ประมุขของบ้านนิลนาคก็สุดหายใจแรง มองหน้าอรวิณทร์กับวาริที่ยืนเคียงข้าง ปณาลีวัดสายตามาหากลิ่นจันทร์ก่อนยกยิ้มให้ครุทหนุ่ม”

[.....]

ครุทหนุ่มปลักร่างพี่สาวจนตริตาวกระเด็นเข้าไปกับต้นไม้ใหญ่อย่างแรง ตรัศวินถลันเข้ามายังแท่นวางพระพุทธรูปก่อนใช้มีดกรีดข้อมือตัวเอง โหลิตเจ้าแห่งเวหา ค่อย ๆ รินไหลลงใส่ผิวสีเหลืองทองของพระพุทธรูป

(นาคสาวท, 2555: 323-324)

ลักษณะของครุทที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นว่าครุทเป็นตัวละครที่มีจิตใจดี ยอมช่วยเหลือผู้อื่น เห็นอกเห็นใจเพราะความเมตตา ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยสำคัญของตัวละครครุทกลุ่มนี้

2) ฉลาด รอบคอบ และมีสติ

อุปนิสัยของครุทอีกประการหนึ่งคือ ฉลาด รอบคอบ และมีสติอยู่เสมอ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดังตัวอย่าง

“วาระสุดท้ายของพีในร่างราชินทร์” ตรัสตอบอ่อนโยนและเน้นย้ำ บรรจง เช็ดคราบน้ำตาออกจากใบหน้าอ่อนเยาว์อย่างอาทร ทรงจับจ้องดวงตาคู่งามมิวาง “เมื่อครั้งที่พีใช้ร่างของราชินทร์ พีจำต้องแบ่งดวงจิตออกเป็นสอง ครึ่งหนึ่งอยู่กับราชินทร์ อีกครึ่งอยู่กับกายทิพย์ที่ถูกกักขังในเขามโนรส...การจะออกจากเขานั้นได้มีเพียง การเกิดใหม่ และพีก็ได้เกิดใหม่ในช่วงเวลาที่ร่างกายราชินทร์ถูกทำลายพีจึงยังคงอยู่”

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 65)

จากตัวอย่าง ร่างขององค์ครุฑรามันต์ถูกขังอยู่ที่เขามโนรสแต่ด้วยความฉลาดของพระองค์อีกทั้งพระองค์ต้องการช่วยเหลือคนรักของพระองค์จากกายทิพย์มาอาศัยในร่างของมนุษย์ที่สิ้นอายุขัยทำให้พระองค์สามารถช่วยเหลือแก้วกัลยาได้ แม้ว่าพลังฤทธานุภาพของพระองค์จะไม่สามารถใช้ได้อย่างเต็มที่ก็ตาม นอกจากนั้นความชาญฉลาดและไหวพริบในการแก้ปัญหาของเทพสุบรรณที่พยายามเข้าไปชิงน้ำอมฤตและต้องฝ่าด่านต่าง ๆ เข้าไป ดังตัวอย่าง

เมื่อเห็นว่าทางฝ่ายเทวดาเปิดทางให้ด้วยสุฤทธิไม่ได้ ร่างบิกบินก็ก้าวเข้าไปในเขตของน้ำอมฤตและพบว่ารอบบริเวณนั้นถูกวางไว้ด้วยไฟกรดที่ร้อนแรงยิ่งกว่าดวงอาทิตย์ จึงได้แปลงเป็นศิระชนกถึง 8,100 หัว บินไปอมน้ำจากแม่น้ำทั้งหลายจนหมดทุกหัว เพื่อเอามาดับไฟนั้นจนสำเร็จ

(ปักษานาคา, 2555: 12)

จากตัวอย่างเมื่อเทพสุบรรณฝ่าอุปสรรคในการชิงน้ำอมฤตไปถึงสถานที่ที่มีไฟกรดวางกันอยู่จึงแปลงกายเป็นนกที่มีหัวจำนวนมากเพื่อบินไปอมน้ำเพื่อมาดับไฟดังกล่าวจนเทพสุบรรณสามารถฝ่าด่านดังกล่าวเข้าไปชิงน้ำอมฤตมาได้และนำไปได้ตัวมารดาได้สำเร็จ ความชาญฉลาดขององค์กัรครุฑราก็แสดงให้เห็นในเหตุการณ์ที่พระองค์วางแผนกับท้าวราเชนทร์ เพื่อหวังแก้แค้นกษัตริย์และเหล่าคนในเมืองบาดาล ดังความว่า

“หากเป็นพระโอรส การสังหารรัชทายาทของวังบาดาลต้องสร้างกรรมทาน ให้กับพวกมันไปชั้วกัปชั้วกัลป์เป็นแน่ แต่นี้เป็นพระธิดา...” เจ้าชายครุ่นคิด แล้วก็นึกไปถึงแผนจับนางนาคีที่เคยคิดเล่น ๆ กับน้องชายในวัยเด็ก “ท่านพ่อ จักทำอะไรไหม หากข้าจะลองไปเกี่ยวธิดานาคราชคู่สักครั้ง”

[.....]

“บ๊ยะ! เข้าท่า! ให้มันได้อย่างนี้สิโอรสแห่งฉิมพลี สมแล้วที่เป็นรัชทายาท
อันดับหนึ่งแห่งวังครุฑรา ตีมาก! ดีทีเดียว ทีนี้ล่ะพวกมันจักได้รู้ซึ่งถึงความเจ็บปวด
ไปสู่หัวใจ พวกมันจักได้เรียนรู้ว่าการต้องสูญเสียคนรักอย่างตายทั้งเป็นนั่นเป็น
เยี่ยงใด”

(สัญญารักให้ก้อนฟ้า, 2555: 13-14)

จากตัวอย่างองค์กวีราครุฑราก็ฉันท่วงแผนอย่างดีเพื่อหวังจะไปแก้แค้น
เมืองบาดาลให้รู้สึกเจ็บและตายทั้งเป็น แสดงให้เห็นความชาญฉลาดของพระองค์

3) ห่วงใยและคุ้มครองผู้ที่ตนรัก

ตัวละครครุฑกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับความรักที่จิตใจและเป็นความรัก
ที่บริสุทธิ์ ทั้งยังคอยช่วยเหลือผู้ที่ตนหลงรักให้รอดพ้นจากการถูกทำร้าย ดังเช่น องค์ครุฑรามันต์
ที่คอยช่วยเหลือแก้วกุสุมา อยู่เสมอเพื่อให้รอดพ้นจากนางครุฑที่อิจฉา ริษยา และต้องการครอบครอง
องค์ครุฑรามันต์ ดังตัวอย่างว่า

“พี่จะอยู่กับเจ้า จะไม่ปล่อยให้เจ้าทำร้ายอนาคตใด” พระเนตรคมสบตาของ
นางในดวงหทัยที่ทรงพร้อมทำทุกอย่างเพื่อนางอันเป็นที่รัก “เจ้าเชื่อคำพี่ไหมแก้ว
กุสุมา องค์ครุฑรามันต์ที่เหล่านาคและครุฑเชื่อว่ามีอำนาจบารมีสูงส่งจะปกป้องหัวใจ
ของตนไม่ได้เชียวนะหรือ เจ้าไม่เชื่อเช่นนั้นรี”

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 3)

จากตัวอย่างองค์ครุฑรามันต์ช่วยเหลือแก้วกุสุมานางอันเป็นที่รักของ
พระองค์ แม้ว่านางจะเป็นนางครุฑที่มีชาติกำเนิดต่ำกว่า แต่พระองค์ก็รักและช่วยเหลือเพราะแก้ว
กุสุมามีจิตใจดี และถึงแม้ว่าแก้วกุสุมาจะข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ชื่อ แก้วกัลยา พระองค์ยัง
ติดตามข้ามภพชาติมาช่วยเหลือนางด้วย ส่วนในอีกตัวอย่างหนึ่ง องค์กวีราครุฑราก็ยอมช่วยเหลือ
พระธิดาจันทร์มณีซึ่งเป็นนาคจากการที่ถูกครุฑทำร้าย แม้ว่าพระองค์วางแผนจะแก้แค้นพระธิดา
จันทร์มณีก็ตาม เพราะพระองค์ยอมรับความที่พระองค์เป็นต้นเหตุให้พระธิดาถูกทำร้ายจนบาดเจ็บ
ดังบทบรรยายว่า

ทุกอย่างที่เขาทำ ทุกอย่างที่เขาทำ เขาจะรับผิดชอบมันด้วยตัวเอง เขารู้...ว่า เขาเป็นคนไม่ดี เป็นคนเลวที่เห็นแก่ตัว แต่ตอนนี้ขอเพียงจันทร์มณีปลอดภัยเขาก็ กลับมารับโทษทัณฑ์จากทุกคน เพราะเขาที่เป็นต้นเหตุ หากเขาไม่เกิดมาคงจะดีกว่า นี้ ปีกสีทองโฉบบินลงมายังเขตบาดาลอย่างเสร้าง่ายๆ พลันเร่งรีบนำน้ำอมฤตไปมอบ ให้แด่นางผู้เป็นที่รัก

(สัญญารักให้ก้องฟ้า, 2555: 179)

จากที่กล่าวมาทำให้เห็นอุปนิสัยของครุฑที่รักและเป็นห่วงคู่รักของตน ไม่ว่าจะเป็นครุฑร่วมเผ่าพันธุ์หรือต่างเผ่าพันธุ์กันก็ตาม แต่ก็ช่วยเหลือจนสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ให้ผ่านพ้นไปได้

4) รักสนุก ชอบการท่องเที่ยวผจญภัย

ตัวละครครุฑที่มีนิสัยรักการท่องเที่ยวอย่างเห็นได้ชัดคือ องค์ชญาณ์ทัต ในเรื่องปีกษานาคา และก๊ราครุฑราก็ณท์ ในเรื่องสัญญารักให้ก้องฟ้า ผู้แต่งสร้างลักษณะนิสัยดังกล่าวของครุฑให้เป็นสีสันของเรื่อง ทั้งยังแสดงให้เห็นอีกว่าครุฑเป็นผู้ที่ยังคงมีกิเลส ดังตัวอย่างว่า

สีหน้าคมดุเริ่มมีแววชื่นชมและมองร่างบางตรงหน้าอย่างพอกพองใจ พลางคิดในใจว่าหากสตรีเป็นเยี่ยงนี้หมดทุกคน โลกนี้คงน่าอยู่ยิ่งนัก...ไม่อ่อนแออ้อยสร้อยน่ารำคาญดังที่เคยพบเจอมาแทบตลอดทั้งชีวิต

“ดี...กำลังเจ้ามีแพ้ยายชาตรีเลยด้วยซ้ำ อย่างนี้คงสนุก...ไปเที่ยวกัน” เมื่อมีความพอใจมือใหญ่จึงคว้าเอาข้อมือของหญิงสาวพลางบอกให้หล่อนแปลงตัวเป็นครุฑ

(ปีกษานาคา, 2555: 136-137)

จากตัวอย่าง องค์ชญาณ์ทัตชวนชลัญจรีไปเที่ยวเล่นในป่าหิมพานต์ เพราะองค์ชญาณ์ทัตถูกใจนางเพราะมีนิสัยต่างไปจากนางครุฑทั่วไป มีอุปนิสัยรักสนุก เก่งกล้าสามารถ และที่สำคัญมีพลังฤทธิ์ธรรมาภาพมาก อุปนิสัยขององค์ชญาณ์ทัตดังกล่าวคล้ายกับองค์ก๊ราครุฑราก็ณท์ ดังความว่า

เจ้าชายก๊ราครุฑราก็ณท์ลืมเรื่องหมั้นหมายไปเสียสนิท เขากำลังจะแต่งงาน

...

“ข้าได้ไปสืบดูภูมิประเทศแถบทวีปอเมริกาเอาไว้แล้ว หากดูตามแผนที่เมือง มนุษย์ก็จัดตรงกับแถบภูมิประเทศของแคนาดา ข้าคิดว่าเหมาะสำหรับการสร้างวัง ครุฑราเพราะที่นั่นยังมีแม่น้ำพันธุไต้ไปตั้งรกราก”

“แคนาดารี ข้าเคยได้ยินมาว่าพวกยักษ์กำลังออกสำรวจพื้นที่อยู่นี้”

“ข้าก็เคยได้ยินเช่นกัน แต่ข้าจักจัดการก่อนที่พวกมันจักได้ครอบครองท่าเล ไป”

“ดี ไปจัดการให้เรียบร้อย ยิ่งเสร็จเร็ว พิธีเชกสมรสก็จักได้ยิ่งใกล้เข้ามาข้า เผื่อเวลาให้เจ้าหนึ่งปีเพราะไม่ยากเร่งรัดอีกฝ่ายมากเกินไปเช่นกัน หลักจากถล่ม พวกวังบาดาลได้สิ้น ข้าก็จักครอบครองถิ่นฐานที่นี่ได้อย่างเต็มที่สักที เมื่อนั้นเจ้าจัก ได้ไปมีวังของตนเองกับคู่ครองสืบไป”

“ถ้าไม่มีไรแล้ว ข้าขอตัวไปพักผ่อนก่อนพระเจ้าข้า”

“เดี๋ยวก่อน เจ้ากำลังจักแต่งงาน อย่าให้เรื่องไม่งามเข้าหูเจ้าหญิงครุฑเอาได้ หากเจ้าจักโปรดการท่องเที่ยวยังเมืองมนุษย์เฉกเช่นไตรสุบรรณเข้าก็ไม่ว่า เพียงแต่ ขอให้เรื่องเชกสมรสผ่านพ้นไปก่อน”

(สัญญารักให้กองทัพ, 2555: 88)

องค์จักรครุฑราทัศน์มินิสัยรักการท่องเที่ยวเดินทาง มักจะไปเที่ยวเล่น ในป่าหิมพานต์และโลกมนุษย์ โดยเดินทางไปยังทวีปอเมริกาและหลังจากแต่งงานกับกวิณาภา พระองค์ต้องการจะตั้งรกรากที่นั่น เพราะมีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมแก่การ ท่องเที่ยว ทั้งยังไม่มีครุฑเผ่าพันธุไต้ ๆ ไปตั้งรกราก

5) รักษาภวอย่างเคร่งครัด

อุปนิสัยของครุฑที่เป็นกษัตริย์ คือ รักษาภวอย่างเคร่งครัดและไม่ชอบ ให้มีผู้ใดฝ่าฝืนกฎดังกล่าว ดังเช่นองค์ชญาณ์ทัต ที่มีนิสัยส่วนตัว คือไม่ชอบผู้หญิง เพราะเห็นว่าผู้หญิง อ่อนแอ จึงตั้งกฎว่าห้าหญิงใดเข้ามาในเขตพระราชฐาน แต่เมื่อนางคฤหณีซึ่งเป็นนางข้าหลวงเข้ามา จึงจะจับนางไปลงโทษ เพราะเห็นว่า “ท่านอลงกต กฎก็ต้องเป็นกฎ ท่านก็รู้ว่าข้าซึ่งพวกสตรีเยี่ยงไร ...” (ปีกษานาคา, 2555: 67-68) แต่ภายหลังก็ยกโทษให้นาง เช่นเดียวกับองค์สุวรรณกายที่รักษาภว ของหิมพานต์ที่ว่าห้ามทำร้ายมนุษย์ อย่างเคร่งครัด ดังความว่า

“องค์สุวรรณกายครุฑาทอดพระเนตรจ้องตอบชายสูงวัยด้วยแววพระเนตรที่ร้อนแรงดังเพลิงพระกาฬพร้อมจะแผดเผาชายสูงวัยเบื้องพระพักตร์ ที่บังอาจมาทำให้พระนางน้อยนี้ต้องเจ็บปวดพระวรกาย ถ้ามีติดที่ว่ากฎของชาวหิมพานต์นั้นคือการห้ามทำลายมนุษย์เนื่องจากเป็นผู้ที่อ่อนแอกว่าผู้ใดในสามภพแล้วไซ้ พระองค์ก็ใคร่ปรารถนาจักใช้กงเล็บที่แหลมคมจิกฉีกร่างนั้นให้หายแค้นเคืองพระหฤทัย”

(อริตววรรณครุฑานาคา, 2554: 66)

6) ใจร้อน

ตัวละครครุฑในนวนิยายกลุ่มนี้ แสดงให้เห็นอาการใจร้อนอยู่บ่อยครั้ง ดังเช่น องค์กักราครุฑราก็ณท์ ที่แสดงอาการใจร้อน ต้องการไปแก้แค้นกษัตริย์และชาวนาคในเมืองบาดาลเพราะแค้นกษัตริย์แห่งบาดาลที่ฆ่ามารดาของเขาสิ้นชีวิต แต่ท้าวราเชนทร์ผู้เป็นบิดาก็ห้ามไว้ได้ทัน ดังความว่า

“ข้าจักไปแก้แค้นให้ท่านแม่ ข้าจักไปจัดการเดี๋ยวนี้”

“ไม่ได้ เจ้าไปไม่ได้ หากข้าต้องเสียเจ้าไปอีกคน คราวนี้พ่อจักทำอย่างไร อดทนไว้ก่อน มันต้องมีวันของเราสักวัน อดทนรอ แต่จงรู้ไว้เถิดว่าพ่อไม่ลืมนอน ความแค้นครั้งนี้ ต่อให้ต้องถูกจองจำในโลกันตร์นคร ข้าก็ไม่กลัว ขอแค่ได้แก้แค้นให้เมียของข้า...นางมีจิตใจดี กิราชา แม่ของเจ้าเป็นนางครุฑราที่เปี่ยมล้นด้วยพระเมตตา เป็นคู่บุญบารมีของพ่อมานับหลายร้อยปี แต่จู่ๆ กลับต้องมาจากไปเพราะ”

“นาค”

(สัญญารักให้ก้องฟ้า, 2555: 10)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นความแค้นที่สะสมมาอย่างยาวนานขององค์กักราครุฑราก็ณท์เพื่อรอเวลาที่จะไปแก้แค้นเมืองบาดาล และมีอาการร้อนรนที่ต้องการจะได้เห็นเมืองบาดาลพังพินาศในเร็ววัน นอกจากนี้แล้วยังมีตัวละครครุฑ คือ ดรศรีวินที่แสดงอาการใจร้อนรนเพราะหวังจะไปช่วย กวินตราหญิงสาวผู้ที่ตนหลงรัก ดังบทบรรยายว่า

“ให้สร้างันเธอ?...” ดรศรีวินยื่นคิ้วพร้อมกับร้องเสียงหลง น้อย่าบอกนะว่า เศวตโรหิตคือศัตรูที่ปองร้ายพวกเขาโดยตลอด ศัตรูที่ซ่อนตัวอยู่ในเงามืด

“จะจริงหรือไม่เราต้องไปถามพวกเขาดู...แต่ยังไงเราก็มีไอ้เจ้านี่เป็นหลักฐานและหากแค่นี้อาคำตอบจากปากของธรรปได้เราก็จะได้รู้ความจริง”

“ขึ้นฉันทกลับไปหาไอ้มนุษย์นั้นอีกสักที เป็นได้หักค้อมันตายแน่” ตรีศวินขบกรามแน่นจนเห็นเป็นสัน สะบัดหน้าหนีด้วยความฉุนเฉียว

“ถ้าอย่างนั้นก็ไปหาพวกเศวตโรหิตกัน แต่เราต้องกลับไปแจ้งอาสาแสงสุริย์กับอามุขสุดาก่อน”

“ไม่มีเวลาแล้ว นายกลับไปแจ้งพวกคุณอา ส่วนฉันจะไปหาพวกเศวตโรหิตเอง”

“ไม่ได้ตรีศวิน...นายไปหาพวกนั้นคนเดียวไม่ได้ นายต้องใจเย็น ๆ เข้าใจมั๊ย?” วายุจับแขนอีกฝ่ายไว้ก่อนบิบบเบา ๆ สบสายตาผู้เป็นเพื่อนที่ร้อนรนก่อนพยักหน้าให้เดินทางกลับไปตั้งหลักยังบ้านสุเรนทรชิตด้วยกัน

(ร้อยรักปักษา, 2555: 120)

จากตัวอย่างที่ยกมาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของอุปนิสัยในด้านนี้เท่านั้น เมื่อพิจารณาจะพบว่าผู้แต่งสร้างตัวละครครุฑ โดยนำลักษณะจากตำนานมาผสมผสานกับจินตนาการแล้วสร้างเป็นตัวละครครุฑ แม้ว่าตัวละครจะเป็นครุฑที่มีชีวิตความเป็นอยู่อย่าง “ทิพย์” แต่ครุฑกลุ่มนี้ก็มีอารมณ์ ความรู้สึก และอุปนิสัยไม่ต่างไปจากมนุษย์ คือยังคงมีกิเลส มีความปรารถนาในสิ่งต่าง ๆ

นอกจากตัวละครครุฑแล้ว ยังมีตัวละครอีกกลุ่มหนึ่งคือตัวละครมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นครุฑ ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายในหัวข้อต่อไป

3.2.1.1.2 ตัวละครมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นครุฑ

ตัวละครมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นครุฑที่ผู้วิจัยใช้ศึกษา มี 6 ตัวละครจากการศึกษาพบว่า ตัวละครกลุ่มนี้มีลักษณะคล้ายตัวละครครุฑ แม้ว่าจะเป็นมนุษย์แต่ก็มีลักษณะบางประการที่บ่งบอกว่าตัวละครดังกล่าวเกี่ยวข้องกับครุฑ ตัวละครกลุ่มนี้มีรูปลักษณ์ คุณลักษณะพิเศษ สถานภาพ และลักษณะนิสัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. รูปลักษณ์ภายนอก

ตัวละครมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นครุฑมีรูปลักษณ์ที่น่าสนใจ คือ **รูปร่างหน้าตาดีและมีเสน่ห์**

ตัวละครกลุ่มนี้เป็นตัวละครเอกที่มีบทบาทสำคัญในนวนิยายคล้ายกับนวนิยายอื่น ๆ คือ มีรูปร่างหน้าตาดีและมีเสน่ห์ ดังเช่นตัวละครนิรุทธ ในเรื่อง **เมฆลานาคา** ว่า

“แต่เสียงทางหลังห้องรู้สึกกระตือรือร้นเป็นพิเศษ กลุ่มของกวีตราสาวสวยประจำคณะ ต่างพูดคุยกันอย่างดีอกดีใจที่จะได้มีหนุ่ม ๆ ต่างคนละร่วมเดินทางไปเปลี่ยนบรรยากาศ โดยเฉพาะกวีตรา รู้สึกว่าเธอจะพอใจอาจารย์หนุ่มหล่อนี้เป็นอย่างออกนอกหน้า”

(เมฆลานาคา, 2555: 18)

นิรุทธมีหน้าที่การงานเป็นอาจารย์คณะโบราณคดี ในอดีตชาติเป็นครุฑที่ขโมยนางฟ้าอัชวรรัตน์ไปจากภูริทัตนาครา เมื่อข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ นิรุทธเป็นอาจารย์ที่หน้าตาดี ทำให้เหล่านักศึกษาหลงใหลในรูปร่างหน้าตาของเขา เช่นเดียวกับแก้วกัลยาที่ผู้แต่งอธิบายให้เห็นว่าหน้าตาสวย มีใบหน้าที่มาจากมารดา ความงดงามของนางได้รับมาจากอดีตชาติ ดังความว่า

“ยายน้อง” หน้าไม่เหมือนคุณแม่สักนิดและโบายให้เป็นเด็กหลงถูกขอมมาเลี้ยง ครั้นน้องได้แยงก็รีบแจจแจงให้เห็นว่า คุณแม่ตาโตสดใสดูใจดี ขณะที่แก้วกัลยาตาเรียวดูเหมือนตาเหยี่ยว ปากแม่อวบอิมรูปกระจับ ขณะที่อีกฝ่ายริมฝีปากบาง นั้นยังไม่นับโครงหน้ารูปไข่ของแก้วกัลยาก็ต่างจากแม่ที่ค่อนข้างหน้ากลม...ถึงต่อหน้าจะไม่เคยชม แต่พอลับหลัง พายุก็พูดเสมอว่าเขามีน้องสาวสวย สิ่งที่เขาคอยค่อนข้างอดอยู่เสมอก็คือจุดเด่นของน้อง น้องมีตาตุ่ แต่ก็สวย

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 17-18)

นอกจากนี้ ตัวละครรัฐมนตรีสุบรรณก็มีรูปร่างหน้าตาดี แม้ว่าเขาจะมีอายุเยอะแต่รัฐมนตรียังมีเสน่ห์ต่อเพศตรงข้าม ทำให้หลังจากที่ภรรยาของเขาเสียชีวิตจึงมีผู้หญิงผ่าน

เข้ามาในชีวิตของเขาหลากหลายตา ดังความว่า “ฝ่ายรัฐมนตรีเปโตรอยยิ้มหุ้ทั้งปากและตาอย่างที
เล่าลือกันนักหนาว่า “เจ้าเสน่ห์” ก็มีศีรษะให้หล่อน้อย ๆ ด้วยมาดอันสง่างาม” (มณีสวาท, 2529:
13)

ข. คุณลักษณะพิเศษ

คุณลักษณะพิเศษของตัวละครมนุษย์ ผู้แตงนำลักษณะของครุฑ
ในเรื่องเล่ามาสร้างเป็นลักษณะสำคัญ สามารถบ่งบอกได้ว่าตัวละครกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์กับครุฑ
ดังตัวอย่างเช่น แก้วกัลยา มีคุณลักษณะพิเศษคือ แก้วกัลยาเป็นคนที่มิสายตาดี บ่อยครั้งที่เธอสามารถ
มองเห็นได้ไกล (ดวงททัยครุฑรามันต์, 2553: 38) ซึ่งแม้ว่าแก้วกัลยาจะเป็นมนุษย์ แต่นางก็มี
คุณสมบัติพิเศษที่คล้ายกับครุฑคือ มีสายตาดี สามารถมองเห็นได้ไกลและสามารถมองเห็นได้ในที่มืด

นอกจากนี้ เมื่อตัวละครโกรธก็จะแสดงอาการต่าง ๆ ดังเช่น วินตาคจะมี
ดวงตาสีแดง ดังบทบรรยายว่า

“ทำไมตาพี่วินนี้แดงวาบขึ้นมา แดงเหมือน...เหมือน...”

“เหมือนอะไร”

“เหมือนนก...นกในภาพวาดของพ่อคุณจันทร์”

(ภาษานาคา, 2551: 233)

ดวงตาของวินตาในขณะที่โกรธมีสีแดงลักษณะคล้ายกับนกในภาพโอบ
มหานทีจนทำให้เพื่อนของเธอตกใจในขณะที่เห็นมองตา ส่วนนิรุทธร เมื่อเขาโกรธกรูริตัทนาคาทำให้
ร่างมนุษย์ของเขากลับกลายเป็นร่างครุฑทันที ดังในบทบรรยายว่า

ร่างกายที่เกร็งกระตุกของนิรุทธร เริ่มมีปีกใหญ่ที่งอกออกมาทางหลัง และ
หางทะเลื้อสีขาวยาวขึ้น ๆ จนเสื่อตัวที่ห่อหุ้มร่างกายกำยำฉีกขาดออกเป็น
ริ้ว ๆ ใบหูของเขานั้นอีกเล่า กิ่งอกแหลมยาวเป็นเหมือนใบพลู ขาของเขาที่
นั่งขัดสมาธิเหยียดยาวออกมากลายเป็นขานกแข็งแกร่ง ทั้งเล็บนิ้วเท้าและริมฝีปาก
กลายเป็นของแข็งมีจะงอยแหลมปรี๊ด

(เมฆลานาคา, 2555: 299)

จากทั้งสองตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครกลุ่มนี้ แม้ว่าจะเป็นมนุษย์ แต่เมื่อมีอารมณ์โกรธจะเปลี่ยนแปลงร่างกาย แสดงให้เห็นว่าตัวละครดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับครุฑทั้งสี่ของดวงตาหรือร่างกายเป็นครุฑ นอกจากนี้คุณลักษณะพิเศษสำคัญของตัวละครกลุ่มนี้คือเกี่ยวข้องกับของวิเศษด้วย กล่าวคือ

วินตามีความรู้สึกว่าตนเองมีความผูกพันกับภาพโคมห่านที่ ซึ่งเป็นภาพวาดนกขนาดใหญ่กางปีกโอบมหาสมุทรไว้ ความรู้สึกเสมือนว่าเป็นหนึ่งเดียวกับนกในภาพ วินตาก็ทำสมาธิตามคำสั่งของบิดาเพื่อให้จิตใจประสานเป็นหนึ่งเดียวกับภาพ ดังบทบรรยายว่า

นกในภาพประสานสายตากับหล่อน

“หลับตาสี” เสียงเหมือนคำสั่งดังมาเบา ๆ หากทว่าดั่งก้องอยู่ภายในใจของ

หล่อน

วินตาทำตาม

เสียงจากบิดาดังอยู่ใกล้ ๆ อีก หล่อนได้ยินชัดเต็มสองหู

“ที่นี้ลองตั้งจิตให้หนึ่ง ผสานตาของนกให้ตรงกับตาของเรา ทำใจเป็นหนึ่งเดียว...”

ประจวบคำสั่งจะศักดิ์สิทธิ์ เพียงหล่อนทำตาม ทุกอย่างเป็นไปดั่งนั้น

วินตารู้สึกว่าหล่อนคือนกตัวนั้น และนกตัวนั้นคือหล่อน ตาของมันกับตาของหล่อนได้หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว

“...เมื่อใจประสานจนเป็นหนึ่งเดียว นั่นคือพลังวิเศษ ลุกย่อมได้ในสิ่งที่ปรารถนา...”

(ภาษานาคา, 2551: 217)

เมื่อวินตารู้สึกว่าจิตใจเป็นหนึ่งเดียวกับภาพวาดและได้รับพลังวิเศษจึงไปทำร้ายवादจันทร์ด้วยความโกรธแค้นจนवादจันทร์บาดเจ็บสาหัสเพราะवादจันทร์แย่งพงศ์พญาไป

ในเรื่องมนตราภาษาคครุฑ ขรินทร์ถูกโรหิสุนทร์จับตัวมาขังไว้ เพื่อให้ไปตามหาดาบปักษาและพิธีปลดปล่อยดวงวิญญาณของหยาดฟ้าวนรีที่อยู่ในดาบ แต่ศิรดามีเมียของโรหิสุนทร์และเป็นมารดาของขรินทร์เมื่อในอดีตชาติมาช่วยเหลือด้วยการให้ขรินทร์กินผลงิ้วเงิน ดังบทบรรยายว่า

ศิรดานำลูกงิ้วเงินใส่ฝ่ามือของขรินทร์ “อาจมีอาการทรมานบ้าง ก่อนที่เจ้าจะสิ้นใจแต่ไม่มากนักหรอก และเมื่อหัวใจของเจ้าหยุดเต้น เจ้าจะได้ร่างใหม่ทันที”

[.....]

ร่างสี่แดงฉานผุดขึ้นข้าง ๆ ร่างอันสงบนิ่งของขรินทร์ เธอสำรวจร่างทั้งสองร่างด้วยความอัศจรรย์ใจ ร่างที่นอนแน่นิ่งอยู่นั้น เคยเป็นของเธอเมื่อชั่วพริบตาตั้งแต่ขณะนี้มันไม่ใช่อีกต่อไปแล้ว เวลานี้เธอได้ครอบครองร่างสี่แดงเพลิง ซึ่งท่อนบนดูคล้ายมนุษย์ แต่มีปีกเป็นนกติดอยู่ที่กลางแผ่นหลัง ท่อนล่างปกคลุมไปด้วยขนสีแดงดังขนนก ส่วนที่เป็นขาและเท้า เหมือนของนกไม่มีผิด เธอมีกรงเล็บอันแหลมคมแทนนิ้วเท้า

(มนตราเนคาครุฑ, 2550: 186-187)

เมื่อขรินทร์กินผลจิวเงินที่ศริดานำมาให้เพราะต้องการไถโทษแทนสามีของนางทำให้ขรินทร์โอปาทิกะร่างใหม่ขึ้นมาเป็นนางครุฑ นางจึงสามารถออกจากที่คุมขังแล้วบินไปตามหานิลนาคเพื่อทำพิธีปลดปล่อยดวงวิญญาณของหยาดฟ้าปริศนาที่ตั้งใจ ส่วนในเรื่อง **ร้อยรักปีกษา** กวินตราเป็นมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นครุฑ และมีหัวใจเป็นอัญมณีศักดิ์สิทธิ์ ดังความว่า “ฉันคือ...ธิดาของพระยาสุวรรณกายในอดีตชาติ หัวใจของฉันคือ มณีรัตนภากร” (**ร้อยรักปีกษา**, 2555: 6) อัญมณีในหัวใจของกวินตราเป็นที่ต้องการของเหล่าครุฑและนาค ต่างแย่งชิงและจับตัวกวินตราเพื่อไปทำพิธีควักหัวใจออกมาแต่ไม่สำเร็จเพราะมีครุฑและนาคมาช่วยไว้ ภายหลังจากที่อัญมณีถูกแย่งชิงไปกวินตราได้โอปาทิกะร่างขึ้นมาใหม่เป็นนางครุฑเพราะร่างมนุษย์ของนางสิ้นชีวิต นางก็สามารถช่วงชิงอัญมณีดังกล่าวกลับคืนมาได้สำเร็จ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
KORN UNIVERSITY

ค. สถานภาพ

ตัวละครกลุ่มนี้มีบุญบารมีจากอดีตชาติที่เป็นครุฑ เมื่อข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์จึงมีสถานภาพ ดังนี้

1) มีบุญและมีอำนาจวาสนา

ตัวละครดังกล่าวมีบุญและมีอำนาจวาสนามาจากอดีตชาติที่เห็นได้ชัดคือ รัฐมนตรีสุบรรณ ครุฑไพฑูรย์ ที่มีตำแหน่งหน้าที่เป็นรัฐมนตรีและเป็นรัฐมนตรีที่ถูกปองร้ายมากที่สุด ดังบทบรรยายว่า

เพราะเป็นที่รู้กันดีว่า ๒๗คน เป็นรัฐมนตรีที่ถูกคนปองร้ายมากที่สุดเท่าที่เคยมีรัฐมนตรีมา

ก่อนจะได้รับเลือกตั้ง นายสุบรรณเป็นนักธุรกิจที่ก่อสร้างอย่างฉาบฉวยคนหนึ่งที่เดียว เคยมีคนคิดปองร้ายหลายต่อหลายครั้ง เคยทั้งถูกลอบยิงและลอบวางระเบิดแต่รอดมาได้ทุกครั้งราวปาฏิหาริย์ครั้งบุญพาวาสนาส่งให้ได้เป็นถึงรัฐมนตรี...

(มณีสวาท, 2529: 31)

ถึงแม้ว่ารัฐมนตรีสุบรรณจะถูกปองร้ายแต่เขาก็รอดชีวิตมาได้ทุกครั้งราวปาฏิหาริย์ แสดงให้เห็นว่าเขาเป็นผู้ที่มีบุญและวาสนา อีกทั้งผู้แต่งยังสร้างให้รัฐมนตรีมีบริวารจำนวนมาก ล้วนแล้วแต่เป็นบริวารที่มีฝีมือ นอกจากนี้รัฐมนตรีสุบรรณยังเป็นผู้ที่มีทรัพย์สินมากมาย ดังความว่า “เขามีบ้านพักมากมายทั้งในกรุงและต่างจังหวัดตามประเทศที่มีเงินที่ไม่รู้จะเอาไปใช้จ่ายอะไรหมด ก็เลยปลูกบ้านไว้ให้บริวารอยู่ราคาหลังละ 7-8 ล้าน ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องย่อยเต็มที่สำหรับนักธุรกิจหลายพันล้านอย่างเขา” (มณีสวาท, 2529: 31) ผู้แต่งสร้างตัวละครกลุ่มนี้โดยเฉพาะสุบรรณให้เป็นมนุษย์ที่มีบุญวาสนาคือ มีทั้งบริวาร ทรัพย์สินจำนวนมาก รูปร่างหน้าตา อย่งไรก็ตามผู้แต่งนำเสนอให้เห็นสังขรณ์ที่ว่าไม่ว่าจะยิ่งใหญ่เพียงใด แต่ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงหนีกรรมได้ เพราะในตอนท้ายของเรื่องรัฐมนตรีสุบรรณถูกลอบสังหารสิ้นชีวิตอยู่ภายในคุกหาสน์

2) การศึกษาดี

ตัวละครกลุ่มนี้นอกจากจะมีบุญ อำนาจวาสนาที่ดีแล้ว ผู้แต่งสร้างตัวละครให้เป็นผู้ที่มีการศึกษาดี จนนำไปสู่ตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี ดังตัวอย่างที่จะเห็นว่าลักษณะของตัวละครมีลักษณะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบทั้งรูปร่างหน้าตา การศึกษา หน้าที่การงาน และสถานะทางสังคม ความว่า

.ใบหน้าของ ๒๗คนๆ ยิ้มแย้มตลอดเวลา เขาแทบไม่ได้เดินไปไหนเลย เพราะแขกผู้มีเกียรติอื่น ๆ ทั้งไทยและเทศต่างก็ทยอยกันเข้ามาทักทายจนไม่มีเวลาจะจะขยับไปทางอื่นและ ๒๗คนๆ ก็ปราศรัยด้วยภาษาต่าง ๆ คล่องแคล่วชัดเจน เปลี่ยนจากภาษานั้นเป็นภาษานี้ว่องไว ฉาดฉาน อันแสดงถึงการศึกษาคดีเลิศน่าเลื่อมใส

(มณีสวาท, 2529: 2)

จากตัวอย่าง รัฐมนตรีสุบรรณมีตำแหน่งหน้าที่เป็นรัฐมนตรี สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้หลากหลายภาษา แสดงให้เห็นสถานะทางการศึกษาของเขาอย่างเห็นได้ชัด เช่นเดียวกับนิรุทธ ในเรื่อง**เมฆลานาคา** ที่เป็น “นักวิชาการหัวนอก” (**เมฆลานาคา**, 2555: 296) จบการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีจากต่างประเทศและมีหน้าที่การงานเป็น “อาจารย์คณะโบราณคดี” (**เมฆลานาคา**, 2555: 18) ซึ่งได้การนับหน้าถือตาจากคนในสังคม

ง. ลักษณะนิสัย

ผู้แต่งสร้างอุปนิสัยของตัวละครที่มีอดีตชาติเป็นครุฑ ให้มีลักษณะเหมือนมนุษย์ทั่วไป คือ มีรัก โลภ โกรธ หลง และเป็นตัวละครที่มีทั้งอุปนิสัยทั้งด้านดีและด้านไม่ดี ดังต่อไปนี้

1) จิตใจดี มีเมตตา

ตัวละครกลุ่มนี้มีอุปนิสัยด้านดีคือ มีจิตใจดี ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก มีเมตตาและให้อภัยผู้อื่นได้เสมอ ดังเช่น แก้วกุสุมาหรือในปัจจุบันชาติชื่อ แก้วกัลยา ที่ทั้งในอดีตชาติและปัจจุบันชาติเป็นผู้ที่มีความเมตตา คิดถึงจิตใจของผู้อื่นอยู่เสมอ ดังตัวอย่างว่า

“ฆ่ากระหม่อมเถอะพระเจ้าค่ะ” พายุคินทร์หลับตาลงคุกเข่าเบื้อพระพักตร์
‘กระหม่อมยินดีรับโทษ ขอทรงพระเมตตาเอาชีวิตกระหม่อมเถิด’

‘อย่านะเพคะ’ แก้วกุสุมาเข้าขวางคมดาบ ‘จะทรงฆ่าใครเพื่อหม่อมฉัน
ไม่ได้’

พายุคินทร์รู้ว่าพระนางแก้วกุสุมามีเมตตา แต่ไม่เห็นว่านางจะร้องขอชีวิตคนที่
คิดฆ่านาง

(**ดวงหทัยครุฑรามันต์**, 2553: 59)

พายุคินทร์เป็นผู้ที่เหล่านางครุฑในทิพยพิภพใช้เป็นเครื่องมือกำจัดแก้วกุสุมา แต่เมื่อกระทำไม่สำเร็จและองค์ครุฑรามันต์จะลงโทษพายุคินทร์เพราะเขาเป็นผู้ที่จะฆ่าแก้วกุสุมา แต่เพราะอุปนิสัยของแก้วกุสุมาที่เห็นแก่เห็นใจผู้อื่น จิตใจดีมีเมตตา จึงเข้ามาขวางไว้ องค์ครุฑรามันต์จึงไม่ลงโทษ แต่ตัดเพียงปอยผมของพายุคินทร์เท่านั้น อุปนิสัยดังกล่าวทำให้องค์ครุฑรามันต์

รักแก้วกุสุมา มาก ดังความว่า “องค์ครุฑรามันต์รักแก้วกุสุมา เพราะนางคิดถึงคนอื่นเสมอ” (ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 359) เช่นเดียวกับศิครินทร์หรือในปัจจุบันชาติชื่อ ขรินทร์ เป็นครุฑที่มีจิตใจดีจนเป็นที่เอ็นดูของพระนางกัทลีมารดาของนิลนาค ความว่า “คนเรายึดถือกันที่ความดี ศิครินทร์แม้จะแก่นแก้วอยู่บ้างแต่นางก็เป็นเด็กดี ชื่อสัตย์ กล้าหาญ และแม่อีกเอ็นดูนางนัก” พระนางกัทลีกล่าวกับนิลนาค (มนตรานาคาครุฑ, 2550: 174)

ตัวละครเหล่านี้มีอุปนิสัยด้านดีคือ มีจิตใจดี มีเมตตา มาตั้งแต่ในอดีตชาติ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ผู้แต่งก็ยังสร้างให้ตัวละครดังกล่าวมีอุปนิสัยเช่นเดิม เหมือนเมื่อในอดีตชาติ นอกจากนี้ยังมีกวีนิพนธ์ที่แม้ว่าจะถูกเหล่าครุฑและนาคตามทำร้ายแต่นางก็ยังให้อภัยเสมอ ดังบทบรรยายว่า

“ฉันจะไม่ฆ่าเธอ...แต่ได้โปรดจำไว้ว่า หากเธอไปรังแกหรือสร้างความเดือนร้อนให้ใครอีกสักที ฉันจะไม่ปล่อยเธอไว้นะพินทุสร” ดวงตาสีน้ำตาลอมส้มอันทรงอำนาจจ้องมองพินทุสรด้วยสายตาแน่นแน่ว อีกฝ่ายกระอักกระอักอยู่พักหนึ่งก่อนจะสละบัตหน้าหนีไปอีกทางอย่างยอมจำนน กวีนิพนธ์ทอดสายตามองอีกฝ่ายเป็นครั้งสุดท้าย ขอโอสถกรรมให้กับเรื่องทุกอย่างที่พินทุสรได้กระทำต่อกันก่อนจะกางปีกโฉบบินจากไปในที่สุด

(ร้อยรักปักษา, 2555: 264-265)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า กวีนิพนธ์ยอมโอสถกรรมและยกโทษให้พินทุสร ทั้งยังขอร้องไม่ให้พินทุสรไปร้ายผู้ใดอีก

2) เจ้าชู้

ตัวละครกลุ่มนี้โดยเฉพาะตัวละครชายมีลักษณะนิสัยไปในเชิงเจ้าชู้ ส่วนหนึ่งมาจากรูปร่างหน้าตาที่ดีของตัวละคร ทั้งรัฐมนตรีสุบรรณและนิรุทธธ ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าตัวละครทั้งสองมีอุปนิสัยเจ้าชู้ ผ่านประสบการณ์ด้านผู้หญิงมากมาย ดังตัวอย่างว่า

นายตำรวจติดตามรู้ถึงเสียงลือเสียงเล่าอ้างในด้านเจ้าชู้ของท่านรัฐมนตรีเป็นอย่างดี หลังจากตกพุ่มหม้ายได้ 3 ปี ๗ฝน ความสำเร็จสำราญยิ่งนัก เพราะสามารถคบหาและเลี้ยงดูสตรีที่ถูกตาถูกใจไว้ทีเดียวนหลาย ๆ คนแล้วเปลี่ยนหน้าไปเรื่อย ๆ ไม่รู้เบื่อหน่ายตลอดเวลา

(มณีสวาท, 2529: 11)

รัฐมนตรีสุบรรณเป็นผู้ที่มีนิสัยเจ้าชู้ หลังจากที่อยู่เสียภรรยาไปแล้ว เขาได้เลี้ยงดูหญิงสาวไว้มากมาย เพื่อสนองความสุขส่วนตน เช่นเดียวกับนิรุทธ ดังความว่า

ที่แล้ว ๆ มาจะสาวสวยเพอร์เฟกต์สักเพียงไร เขาก็เคยผ่านมาหมดแล้ว แต่ก็
ไม่คิดที่จะหยุดอยู่กับหญิงคนไหน จนมาเจอเข้ากับมณีรัตน์สาวงามผมยาวดำขลับเขา
สะดุดตาทันทีเมื่อเจอเธอ เหมือนเคยรู้จักเหมือนมีอะไรหลาย ๆ อย่างที่เขาอยาก
ค้นหาและอยากเข้าไปใกล้ชิดชนิดที่หาคำตอบให้ตัวเองไม่ได้

(เมฆลاناคา, 2555: 296)

นิรุทธเป็นบุรุษหนุ่มที่หน้าตาดีและเป็นคนเจ้าชู้ ความเจ้าชู้ดังกล่าว
เกิดขึ้นตั้งแต่ในอดีตชาติ เพราะเขาเป็นผู้ลักพาตัวนางฟ้าอัจฉรารัตนาคูรักของภริทัทไป อุปนิสัยของ
นิรุทธดังกล่าวนี้มีลักษณะตรงกันข้ามกับอุปนิสัยของภริทัทที่ต่ออย่างชัดเจน กล่าวคือ ภริทัทที่ตนาคาเป็น
นาคที่มีนิสัยรักเดียวใจเดียว ใฝ่รักคอยและติดตามหาคูรักของตนที่พลัดพรากจากกันไปตั้งแต่ใน
อดีตชาติ และแม้ว่าเขาถูกบังคับให้แต่งงานกับอภิญญาวดีแต่เขากลับไม่เห็นด้วยและวางแผนให้จักร
เพชรนาคาซึ่งเป็นสหายของเขาเข้าพิธีแต่งงานแทน

3) กิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย

ตัวละครกลุ่มนี้มีอุปนิสัยสุภาพ เรียบร้อยหลายตัวละคร ผู้แต่งสร้างขึ้น
ให้หลากหลาย เป็นตัวละครที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นคู่เปรียบเทียบกับตัวละครฝ่ายตรงข้าม เช่น

พายุคินทร์และสุคนธ์ตรียาเชี่ยวชาญการรบ ในขณะที่แก้วกู่สมากลับไม่ชอบ
ส่วนหนึ่งคงเพราะแก้วกู่สมามักจะชุกอยู่กับท่านแม่ของพายุคินทร์ ทำให้นาง
กลายเป็นคนอ่อนโยน ต่างจากพี่สาวฝาแฝดซึ่งแกร่งแข็งแรงขย เป็นสตรีเพียงไม่กี่คนที่
ได้เข้าถวายตัวในวัง

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 55)

แก้วกู่สมหรือแก้วกัลยา มีอุปนิสัยสุภาพเรียบร้อย วางตัวเหมาะสม
กิริยามารยาทแตกต่างไปจากพี่สาวของนางคือ สุคนธ์ตรียา ที่มีนิสัยชอบความรุนแรง เชี่ยวชาญในการ
รบ ทำให้แก้วกู่สมถูกใส่ร้ายว่าเป็นผู้ที่ฆ่าพระธิดานาคีริยา แก้วกู่สมยังเป็นผู้ที่วางตัวเหมาะสม
ฐานะของตน ดังตัวอย่างว่า

“พื๋อยากให้เจ้าเรียกพื๋ว่าเจ้าพื๋”

“ไม่เพคะ...หม่อมฉันจะไม่มีวันเรียกเช่นนั้น เพราะพระองค์คือฝ่าบาทของหม่อมฉัน คือคนที่อยู่สูงยิ่งนัก...สูงกว่าที่หม่อมฉันจะมีสิทธิ์รัก หม่อมฉันภูมิใจและมีความสุขที่จะเรียกพระองค์ว่าฝ่าบาทของหม่อมฉัน เติบโตให้ทรงอยู่เหนือเศียรของนางครุฑน้อยที่ได้รับพระเมตตา”

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 55)

เมื่อแก้วกุสุมาอยู่กับองค์ครุฑรามันต์ นางจะวางตัวดี รู้ว่าองค์ครุฑรามันต์เป็นครุฑที่มีชาติกำเนิดสูงกว่าตน แม้ว่าพระองค์จะให้แก้วกุสุมาเรียกพระองค์ว่า ‘พื๋’ แทนคำว่า ‘ฝ่าบาท’ แต่แก้วกลับไม่ยอม เพราะนางรักและเคารพองค์ครุฑรามันต์เป็นเสมือนเจ้าเหนือหัวของนาง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในอดีตชาติของรัฐมนตรีสุบรรณจะเป็นครุฑที่ก่อกรรมไว้มากแต่ในปัจจุบันชาติเขากลับมีอุปนิสัยสุภาพเรียบร้อย ดังความว่า “วาจาของเขานุ่มนวลน่าฟังอยู่เสมอแม้ในเวลาส่วนตัวกับคนสนิทร่วมใจ ไม่เคยปรากฏเลยว่า ขพณฯ สุบรรณมีกิริยาวาจาหยาบกระมังวาพาวัยกับใคร ลูกน้องจึงรักเขาอย่างสนิทใจทุกคน” (มณีสวาท, 2529: 140) รัฐมนตรีสุบรรณเป็นผู้ที่รู้จักกาลเทศะ วางตัวดี มีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย อุปนิสัยดังกล่าวทำให้เหล่าบริวารของเขารักและเคารพเชื่อฟังเขาทุกคน ทั้งยังยอมสละชีวิตเพื่อเจ้านายได้ เรียกได้ว่า รัฐมนตรีสุบรรณ เป็นผู้ที่ซื่อใจลูกน้องได้ทุกคน

4) ฉลาด มีไหวพริบ และมีสติ

ตัวละครกลุ่มนี้มีความฉลาด มีไหวพริบ สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังเช่น ขรินทร์เป็นผู้ที่มีความฉลาดหลักแหลม ดังจะเห็นว่าเมื่อหนุราชสอนมนตราต่าง ๆ แก่ขรินทร์เพื่อใช้ป้องกันตัวระหว่างเดินทางไปตามหาดาบพิฆา นางสามารถจดจำและเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ดังตัวอย่างว่า

“เจ้ารู้คหน้าขึ้นมากศิครินทร์ ทำทางคล่องแคล่วของเจ้านั้น ไกลเคียงเมื่อชาติที่แล้วแทบไม่ผิดเพี้ยน” พญาหนุราชกล่าวชม

“ฉันก็ไม่รู้เหมือนกันค่ะ ว่าทำไมถึงคุ้นเคยกับท่าทางต่าง ๆ ได้ง่ายขนาดนี้ ชั่วชีวิตนี้ฉันมั่นใจว่า ฉันไม่เคยเรียนวิชาแบบนี้มาก่อนเลย แต่พอแค่นี้ฟังคุณอธิบายและทำท่าทำให้ดู ฉันก็เข้าใจแจ่มแจ้งขึ้นมาทันที ทั้ง ๆ ที่ฉันจำเรื่องราวในอดีต ยังไม่ได้แม้แต่บ่อย”

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 123)

5) ต้องการเอาชนะ

อุปนิสัยของตัวละครที่ต้องการเอาชนะ ไม่ยอมผู้หนึ่งง่าย ๆ เพราะตัวละครกลุ่มนี้มีอุปนิสัยดังกล่าวติดตัวมาจากอดีตชาติ คือเป็นครุฑที่มีฤทธาภาพ มีความยิ่งใหญ่ จึงไม่เกรงกลัวต่อสิ่งใด ๆ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์จึงยังคงมีอุปนิสัยดังกล่าวติดตัวอยู่ ดังเช่นวินดา เมื่อได้รับพลังพิเศษจากภาพโอบมหายที่จึงไปทำร้ายवादจันทร์ เพราะต้องการเอาชนะवादจันทร์ ให้वादจันทร์รู้สึกเจ็บ อย่างที่นางรู้สึก ในตัวอย่างว่า

วินดาเกลียดอาการตื่นตระหนกนั้น หลอนไม่ต้องการให้वादจันทร์ห่วงใย พงศ์พญา ภาพเมื่อครู่ที่ได้เห็นก่อนจะเข้าโจมตีคือสองหนุ่มสาวคู่นี้นั่งอิงแอบแนบชิดกันอยู่บนตั่งไม้ บาดใจบาดตาหลอนมากแล้ว บัดนี้वादจันทร์ยังทรุดนั่งลงไปปกป้อง เป็นเจ้าข้าเจ้าของพงศ์พญาซึ่งแนบนิ่งหมดสติไปให้บาดตาบาดใจหลอนมากยิ่งขึ้นอีก

เพียงความไม่พอใจเกิดขึ้นในจิต วินดาก็รู้สึกว่าร่างของหลอนโอบมหายเข้าไปหาवादจันทร์

หญิงที่วินดาชิงชังหันมามองอย่างตกใจ

‘...ปรารถนาสิ่งใด จะได้สิ่งนั้น...’

คำพูดนี้เหมือนดังก้องอยู่ในใจ

วินดาปรารถนาจะให้ผู้หญิงคนนี้เจ็บเสียบ้าง

(ภาษานาคา, 2551: 233)

จากเหตุการณ์ดังกล่าววินดาทำร้ายवादจันทร์จนบาดเจ็บสาหัสเพราะความแค้นที่वादจันทร์แย่งพงศ์พญาไปจากเธอ อีกทั้งยังมีบิดาและลุงสมคอยุยงส่งเสริมให้วินดาทำสมาธิเพื่อรับพลังมาทำร้ายवादจันทร์

6) ยอมอโหสิกรรม

ตัวละครกลุ่มนี้เมื่อรู้ความจริงว่า เมื่อในอดีตชาตินั้นตนได้กระทำความไว้กับนาค จึงยอมอโหสิกรรมให้อีกฝ่าย เพื่อไม่ให้เกิดการผูกกรรมต่อเนื่องไปถึงภพชาติต่อไป ดังตัวอย่าง

รัฐมนตรีผู้่อฉวยยึดร่างขึ้น กล่าวตอบราบเรียบ

“ไม่มี นอกจากคำว่า อโหสิ เราไม่อาฆาตพยาบาทนางให้เป็นการจองเวรกันต่อไป เราย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร เรารู้ว่าตลอดเวลาที่นางอาฆาตเรา นางเองก็เสมือนอยู่ในกองทุกข์ นับเป็นบาปอย่างหนึ่งด้วยเหมือนกัน”

(มณีสวาท, 2529: 1621)

เมื่อรัฐมนตรีสุบรรณรู้ความจริงว่าเมื่อในอดีตชาติเขาเป็นผู้ฆ่าภุชคินทร์จนสิ้นชีวิต จึงยอมอโหสิกรรมให้อุรคาเทวีและไม่ขอยุ่งเกี่ยวหรือจองเวรนางอีกต่อไป แต่อุรคาเทวีไม่ยอมเพราะนางเห็นว่าสิ่งที่รัฐมนตรีสุบรรณกระทำเมื่อในอดีตชาติเป็นสิ่งที่ต้องชดใช้และในที่สุดรัฐมนตรีก็สิ้นชีวิตเพราะแรงกรรมที่เขาได้กระทำไว้เมื่อในอดีตชาติ

ส่วนวินตาก็ยอมอโหสิกรรมให้วาดจันทร์และพงศ์พญาด้วยการเผาภาพวาดโอบมทานที่ซึ่งเป็นภาพที่ทำให้วินตามีพลังพิเศษจนสามารถไปทำร้ายวาดจันทร์ ดังความว่า

“ของขวัญวันแต่งงาน...” วินตาเอ่ยพร้อมขยับเข้ามาอีกก้าว ตาของหล่อนอยู่ใกล้ชิดกับดวงตาของพงศ์พญาแต่คือ “ของขวัญจากใจของเพื่อนคนหนึ่งที่มาแสดงความยินดีกับวันแห่งความสุขของคุณพงศ์และคุณจันทร์...วินนี่เผาภาพ ‘โอบมทานที่’ ไปแล้วนะคะ”

พงศ์พญาแทบไม่เชื่อหูตัวเอง

วาดจันทร์ตื่นตะลึง หล่อนจ้องมองวินตา...ลิ่งเล

“เผาไปแล้วเมื่อวานนี้” วินตาหันมายิ้มให้วาดจันทร์ เสียงหล่อนรื้นเรียบแววตาแจ่มใสสบายใจ “เรื่องของเราจบแล้วนะคะ คุณจันทร์ นี่ละคะของขวัญที่วินนี่มอบให้แก่คุณทั้งสองคน”

(ภาษานาคา, 2551: 301)

วินตายนมเผาภาพทิ้งเพื่อเป็นของขวัญวันแต่งงานระหว่างพงศ์พญา และวาดจันทร์ ซึ่งในระหว่างนั้นวาดจันทร์ก็บาดเจ็บอยู่ด้วย สิ่งที่วินตากระทำลงไปนั้นเป็นสิ่งที่ป่าของ เธอบอกให้กระทำเพื่อจะได้ไม่มีการจองเวรกันอีกต่อไปในภพชาติต่อ ๆ ไป

นอกจากนี้ในเรื่อง **เมฆลานาคา** เมื่อนิรุทธรู้ความจริงว่าในอดีตชาติ เขาคือ นราธิปครุฑา ที่ไปกระทำผิดด้วยการขโมยนางฟ้าอัจฉรารัตนามาจากภูริทัตตนาคา เขาจึงยอม โหสิกรรมแก่กันทั้งสองฝ่าย ดังความว่า

“เราภูริทัตตนาคายินดีโหสิกรรม และละความพยาบาทอาฆาตกับนราธิป
ครุฑาทลงแต่เพียงเท่านี้ขอรับพระคุณเจ้า”

“ผมก็เหมือนกันครับหลวงพ่อ ยังไม่อยากจะเชื่อว่าเป็นชู้ของใคร”

“หากเป็นอย่างนั้น อาตมาขอให้ท่านทั้งสองเป็นมิตรกัน และเลิกแล้วต่อกัน
ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป”

(เมฆลานาคา, 2555: 18)

จากการอโหสิกรรมทั้งสองฝ่าย ทำให้ภูริทัตตนาคาได้ครอบคู่อยู่กับมณี
รัตน์ ณ เมืองบาดาลอย่างมีความสุข ส่วนนิรุทธก็ไม่ข้องเกี่ยวกับมณีรัตน์อีกต่อไป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ผู้แต่งสร้างตัวละครครุฑทั้ง 2 แบบ
ให้มีรูปลักษณะ คุณลักษณะพิเศษ สถานภาพ และอุปนิสัย ที่หลากหลาย เพื่อให้เรื่องราวมีความ
น่าสนใจ ตัวละครครุฑมีลักษณะหรือรูปลักษณะบางประการสอดคล้องกับในเรื่องเล่า และผู้แต่งยัง
เพิ่มเติมลักษณะของครุฑตามจินตนาการของผู้แต่ง ทำให้ลักษณะของครุฑมีลักษณะของการต่อ
ยอดจากเรื่องเล่าให้มีลักษณะที่หลากหลายยิ่งขึ้น

3.2.1.2 ตัวละครนาค

ผู้วิจัยแบ่งประเภทของตัวละครนาคตามลักษณะของตัวละครได้เป็น 2
แบบ เช่นเดียวกับตัวละครครุฑ คือ ตัวละครนาคและตัวละครมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นนาค ตัวละครทั้ง
2 แบบมีลักษณะที่สื่อให้รู้ว่าเป็นนาค โดยเฉพาะตัวละครมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นนาคจะมีลักษณะที่บ่ง
บอกให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น ลักษณะที่แสดงออกผ่านทางดวงตา หรือลักษณะอาการบางประการ
การสร้างตัวละครนาคในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ ผู้แต่งนำลักษณะของนาคตามเรื่องเล่าที่รับรู้กันว่านาค
เป็นสัตว์กึ่งเทพที่มีลักษณะคล้ายงู มีอุทยานูภาพมากและอาศัยอยู่ในบาดาลแล้วผสมผสานกับ

จินตนาการของตนเข้าไป ทำให้เรื่องราวและลักษณะของนาคอาจจะแตกต่างไปจากลักษณะในบางประการของนาคในเรื่องเล่าและเพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

ตัวละครนาคในนวนิยายกลุ่มนี้มี 15 ตัว หากแบ่งตามลักษณะคือ ตัวละครนาค 11 ตัวละคร ได้แก่ อูรคาเทวี เกลสินาคา สาวินีนาрі ภูริตัทตนาคา เทพนาคา ปทุมมาวดี จันท์มณี นิลนาค ภูชคินทร์ พศิตา และรุ้งระย้า และตัวละครที่เป็นมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นนาค 4 ตัวละคร ได้แก่ ภูชคินทร์ นาครีญา พงศ์พญา และวาทจันท์ หากพิจารณาชื่อตัวละครกลุ่มนี้จะพบว่ามีทั้งชื่อตัวละครที่สัมพันธ์กับ “นาค” ทั้งในด้านความหมายของชื่อ ชื่อที่สัมพันธ์กับชื่อของตัวละครนาคในเรื่องเล่าและเป็นชื่อที่ผู้แต่งสร้างขึ้นใหม่ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับนาค ดังนี้

ชื่อตัวละคร	
ชื่อตัวละครที่เกี่ยวข้องกับนาค	ชื่อตัวละครที่ไม่เกี่ยวข้องกับนาค
1. อูรคาเทวี	1. สาวินีนาрі
2. ภูชคินทร์ (ภูชเคนทร์)	2. พงศ์พญา
3. นาครีญา	3. วาทจันท์
4. เกลสินาคา	4. ปทุมมาวดี
5. ภูริตัทตนาคา	5. จันท์มณี
6. เทพนาคา	6. พศิตา
7. นิลนาค	7. รุ้งระย้า

จากตารางข้างต้นจะพบว่าตัวละครนาค จะมีชื่อที่มีความหมายว่านาค ชื่อตัวละครที่พ้องกับชื่อตัวละครในเรื่องเล่า และปรากฏคำว่า “นาค” อยู่ในชื่อเพื่อบ่งบอกถึงเผ่าพันธุ์ของตัวละคร

ชื่อของตัวละครที่มีความหมายว่า ‘นาค’ คือ อูรคาเทวี และภูชคินทร์ แล้วเพิ่มเติมคำท้ายชื่อเพื่อบ่งบอกถึงสถานภาพของตัวละคร เช่น เทวี เพื่อบ่งบอกว่าอูรคาเทวีมีสถานภาพเป็นนาคที่มีลำดับชั้นสูง คือ เป็นธิดาแห่งเมืองบาดาล นอกจากนี้ยังมีการใช้ชื่อสอดคล้องกับตัวละครนาคในเรื่องเล่า ภูริตัทตนาคา คือองค์ภูริตัท มาสร้างเป็นตัวละครชื่อ ภูริตัทตนาคา และลักษณะของชื่อตัวละครอีกลักษณะคือ ผู้แต่งจะใช้คำว่า ‘นาค’ ใส่ลงไปในเรื่องเพื่อบ่งบอกถึงเผ่าพันธุ์ของตัวละคร เช่น เคสินาคา เทพนาคา นาครีญา และ นิลนาค ชื่อของตัวละครนาคเหล่านี้สามารถบ่งบอกถึงเพศเผ่าพันธุ์ สีมวล รวมถึงสถานภาพของตัวละคร

ชื่อของตัวละครอีกกลุ่มหนึ่งคือชื่อตัวละครที่ไม่เกี่ยวกับนาค ส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครเพศหญิงที่ผู้แต่งสร้างขึ้นใหม่เพราะในตำนานตัวละครนาคส่วนใหญ่จะเป็นเพศชาย ยกเว้น พงศพิญา ซ่อนาสังเกต คือ การตั้งชื่อตัวละครนาคในกลุ่มนี้ ผู้แต่งจะนำลักษณะของตัวละครมาตั้งเป็นชื่อ เช่น ปทุมมาวดี มีกำเนิดมาจากดอกบัวและมีกลิ่นกายหอมเหมือนกลิ่นดอกบัว หรือตัวละครรุ้งระย้า ก็ตั้งชื่อตามสีของตระกูลคือ ฉัพพยาปุตตะหรือนาคสีรุ้ง เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับชื่อของตัวละครนาคจะเห็นได้ว่าชื่อของของตัวละครที่เกี่ยวกับนาคมีจำนวนใกล้เคียงกับชื่อที่ผู้แต่งสร้างขึ้นจากจินตนาการและไม่เกี่ยวข้องกับนาค หากเปรียบเทียบกับชื่อของตัวละครครุฑก็จะพบว่าชื่อตัวละครครุฑที่เกี่ยวกับครุฑมีจำนวนมากกว่าชื่อของตัวละครที่ไม่เกี่ยวกับครุฑ แสดงให้เห็นว่าการสร้างตัวละครครุฑในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ ผู้แต่งมักจะใช้ชื่อที่เกี่ยวกับครุฑมากกว่าที่จะใช้ชื่อที่ผู้แต่งจินตนาการขึ้นและไม่เกี่ยวกับครุฑ ส่วนหนึ่งผู้วิจัยเห็นว่าอาจจะมีส่วนมาจากเรื่องราวของ “ครุฑ” สัมพันธ์อยู่กับมนุษย์หรือใกล้ชิดกับมนุษย์น้อยกว่านาค จะเห็นได้จาก เรื่องนาคปรากฏอยู่ในศิลปะหลายแขนง ทั้งยังใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ผู้แต่งจึงตั้งชื่อนาคได้ตามจินตนาการมากกว่าครุฑซึ่งส่วนใหญ่จะยึดโยงกับชื่อที่มีความหมายหรือเกี่ยวข้องกับครุฑ

นอกจากชื่อตัวละครที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์มาแล้วนั้น ผู้วิจัยจะอธิบายถึงรูปลักษณ์ คุณลักษณะพิเศษ สถานภาพ และอุปนิสัยของตัวละครนาคต่อไป

3.2.1.2.1 ตัวละครนาค

การสร้างตัวละครนาคในนวนิยายไทยกลุ่มนี้มี 2 ลักษณะ คือตัวละครที่เป็นนาคและตัวละครมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นนาค ผู้แต่งได้นำลักษณะของนาคจากเรื่องเล่าต่าง ๆ รวมถึงอนุภาคของตัวละครมาผสมผสานกับจินตนาการของตนแล้วนำเสนอลักษณะของตัวละครในนวนิยายโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. รูปลักษณ์ภายนอก

ตัวละครนาคในนวนิยายมีรูปร่างหน้าตาดี มีสีและพิขแตกต่างกันไปตามเผ่าพันธุ์ ดังนี้

1) รูปร่างหน้าตาดี

รูปร่างหน้าตาของนาคที่ผู้แต่งสร้างขึ้นมา ส่วนหนึ่งเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการตามและสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านโดยมีปัจจัยสำคัญคือ วัฒนธรรมประชาานิยม ดังจะเห็นได้ว่าในเรื่องเล่าจะไม่เน้นที่การอธิบายรูปลักษณ์ของนาคแต่ในนวนิยาย ผู้แต่งอธิบายให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ตัวละครนาคมีรูปร่างหน้าตาดี ดังตัวอย่างจากเรื่อง **มณีสวาท** ความว่า

ความสมบูรณ์ไม่มีที่ติของเครื่องหน้า อันประกอบด้วยหน้าผากมนโค้งนูนน่าพิสมัย คิ้วเรียวโค้งราวกับเสี้ยวเดือน จมูกที่โด่งเป็นสันเข็ดตรงปลายน้อย ๆ ริมฝีปากหยักโค้งได้รูปงามเหมือนคันศร แล้วคางมนกลมกลึง ดูรับกันไปหมดทุกอย่าง ก่อให้เป็นความงามสมบูรณ์แบบที่สุด

(มณีสวาท, 2529: 11)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้แต่งอธิบายให้เห็นความงามของอูรคาเทวีที่มี “ความงามสมบูรณ์แบบ” ซึ่งผู้แต่งอธิบายให้เห็นอย่างชัดเจน ทำให้บุรุษเพศโดยเฉพาะรัฐมนตรีสุบรรณชื่นชอบอูรคาเทวีและทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้นางเป็นคนรัก

พระนางสาวินีนารีพระธิดาองค์โตแห่งนาคพิภพลำน้ำโขงนั้นทรงนั้นมีพระสิริโฉมงดงามรำลือไปทั่วทั้งสามภพว่า ท้าวเหล่าสามภพจวบสวรรค์ โลกแลหิมพานต์นี้ นางนาคินิผู้สูงศักดิ์แลงดงามเหนือนางใดนั่นคือพระนางนี้ พระฉวีขาวผ่องนวลออเปรียบเสมือนไข่มุกเม็ดงามแห่งนาคพิภพพระเกศาสีด้าอมเขียวยาวสยายคลอเคลือบ้นพระเอวคอดทิว ฉลองพระองค์สีขาวไข่มุกอมชมพูงดงาม อีกพระจรรย์วัตรที่งามพร้อมสมสง่าราชธิดาแห่งนาคพิภพทุกประการ

(เคลสินาคาดวงใจพญานาค, 2555: 233)

นอกจากอูรคาเทวีแล้ว ในเรื่อง **เคลสินาคาดวงใจพญานาค** ผู้แต่งอธิบายให้เห็นความงามของพระนางสาวินีนารี ไว้ว่า

ใบหน้างดงามหมดจดจับใจผู้พบเห็นยิ่งนัก ดวงตากกลมโตนั้นให้สีเขี้ยวเหลือบดำดั่งน้ำในมหาสมุทรลึก แผขนตาหนาซ้อนขยับขึ้นลงยามทอดสายตาดูจั่งนางเนื้อทรายเมี่ยมองแก้มนวลมีสีเลือดฝาดอมส้มดูผลมะปรางสุกงอม ริมฝีปากอวบอิมให้

สีสัตตบงกชชมพูงดงาม มีมีเครื่องประดับอื่นใดในกายเพราะเครื่องหน้าทึงดงามนั้น
คงหาเครื่องประดับใดเทียบทานไม่

(อริตววรรณครุทานาคา, 2554: 45)

ส่วนตัวละครภูริทัตตานาคาซึ่งเป็นนาคในเรื่อง**เมฆลานาคา** ผู้แต่งบรรยายลักษณะความหล่อเหลาของตัวละครไว้ว่า “เธอเห็นเสี้ยวหน้าคมนั้นแล้ว เขาเป็นมานพน้อยรูปหล่อ หล่อที่สุดที่เคยเห็นมา หล่อกว่าพระเอกในหนังทีวีที่เธอแอบหลงปลื้มเสียอีกแม้จะมองเพียงด้านข้าง” (**เมฆลานาคา**, 2555: 21) ซึ่งเป็นใบหน้าที่มีฉวีวรรณะไม่เคยพบเห็นมาก่อน จะเห็นได้ว่าผู้แต่งสร้างให้ตัวละครนาคกลุ่มนี้มีรูปร่างหน้าตาที่ดีซึ่งเกิดขึ้นจากจินตนาการของผู้แต่งเองเพราะในตำนานหรือในเรื่องเล่าต่าง ๆ การเล่าลักษณะของนาคมักจะไม่เน้นไปที่หน้าตาของนาค แต่จะเน้นที่ขนาดของลำตัว พลังฤทธานุภาพ และความขัดแย้งกับเผ่าพันธุ์ครุฑ

2) สีกายและพิษของนาค

ตัวละครนาคในนวนิยายไทยกลุ่มนี้มีสีกายและมีพิษที่แตกต่างไปตามเผ่าพันธุ์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผู้แต่งนำลักษณะดังกล่าวมาจากวรรณคดีบาลีและวรรณคดีไทยบางเรื่องที่มีมักจะอธิบายถึงสีกายและพิษตามเผ่าและชาติกำเนิดของตัวละครมาใช้ในนวนิยายไทยทำให้ตัวละครนาคมีอย่างหลากหลาย ดังตัวอย่างว่า

เกล็ดสีเขียวมันนาวาสะทอนแสงปรากฏขึ้น พระเนตรสีเขียวเข้มนั้นส่องแสงสีเขียวมรกตไปทั่วบริเวณ ร่างของเด็กชายวัยรุ่นแปรเปลี่ยนเป็นร่างของงูใหญ่มีหงอนสีแดงเพลิงอยู่บนหัว ลำตัวให้สีเขียวเข้มน้ำเหลืองเป็นเกล็ดมันนาวา งูใหญ่ความยาวประมาณ 10 วา ขนาดลำตัวเท่ากับขุมทั้งต้นส่งเสียงร้องคำรามไปทั่วบริเวณ

(อริตววรรณครุทานาคา, 2554: 60)

จากตัวอย่าง เมื่อองค์เคสินาคากลายร่างเป็นนาค ส่วนของลำตัว เกล็ดและดวงตาก็มีสีเขียว ส่วนหงอนจะมีสีแดง มีลำตัวขนาดใหญ่ ส่วนตัวละครนาคในเรื่อง**มนตรา นาคครุฑ** มีลำตัว เกล็ด และหงอน สีดำซึ่งถือว่าเป็นเป็นกาลกิณีแห่งเมือง ทำให้นาคต้องมาขุดหงอนให้มีสีแดงที่บ่อน้ำสีชาตซึ่งเป็นบ่อน้ำที่เหล่าครุฑใช้ชุบสีขนปีกให้มีสีแดงอยู่ตลอด ดังความว่า

งูยักษ์ซึ่งมีหงอนและเกล็ดดำขลับวาววับทั้งตัว ลำตัวกว้างประมาณต้นตาล ส่วนหางที่ขดเป็นวงอยู่หลายขนดนั้นมิสามารถประเมินความยาวได้ถูกต้อง ส่วนหัวที่ชูขึ้นแผ่ฟุ้งพานกว้างใหญ่ เตรียมพร้อมสำหรับการต่อสู้ที่ยังไม่สิ้นสุด

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 8)

ส่วนภูษินทร์ หากกลายร่างเป็นนาคจะมีลำตัวสีเขียวและหงอนมีสีเหลือง โคนทว่า

ในขณะที่ภูษินทร์กระโดดลงหนองน้ำใสที่เย็นเฉียบเบื้องล่าง เสียงพรายน้ำแตกกระจายกลายเป็นฟองสีขาวฟูฟอง ร่วงแข็งแรงกำยำค้อย ๆ กลายเป็นนาคหนุ่มสีเขียวเข้มว่ายฉวัดเฉวียนดำดิ่งหายไปกับสายน้ำเย็นยามค่ำคืน

บัวหลวงหลายดอกเบ่งบานอาบแสงจันทร์ราเหลืองนวล...หงอนสีเหลืองอร่ามแทรกขึ้นตรงกลางกอบัวใหญ่ ดวงตาสีแดงราวทับทิมแห่งนอมองพระจันทร์คืนเดือนเพ็ญ ใจนั้นยังคงหวนหาถึงใครบางคนอยู่ทุกครา...

(นาคสวาท, 2555: 125)

นอกจากนี้ ดวงตาของภูษินทร์เมื่ออยู่ในสภาวะปกติจะมีสีเขียว แต่หากโกรธดวงตาจะเปลี่ยนเป็นสีแดงและมีพิษอยู่ที่ดวงตา ดังบทบรรยายลักษณะที่ว่า “ดวงหน้าคมเข้มของภูษินทร์หันขวับมาจ้องมองมนุษย์หนุ่มตรงหน้า ดวงตาสีเขียวมรกตแปรเปลี่ยนเป็นแดงกำจั่นจันทรต้องใจเต็นระรัว... ละอองพิษแผ่ซ่านเข้าใส่ร่างเพรียวลมตรงหน้าในทันที” (นาคสวาท, 2555: 193)

ส่วนนาคในเรื่อง **ร้อยรักปักษา** ผู้แต่งนำลักษณะของนาคในเรื่องเล่าว่ามี 4 สีตามเผ่าพันธุ์มาสร้างเป็นลักษณะของตัวละครในเรื่อง ดังตัวละครรุ้งระย้าเป็นนาคสีรุ้ง อยู่ในตระกูลฉัพพยาปุตตะและมีดวงตาสีรุ้ง ดังความว่า “บนใบหน้าคร้ามแดดคือดวงตาสีรุ้งที่ส่งประกายวูบวาบยามที่ถูกแสงฟ้าที่แลบแปลบปลาบสาดกระหนาบ” (ร้อยรักปักษา, 2555: 14) และมีพิษแบบ ผุฏฐวิสหญาณาค คือมีพิษอยู่ที่ตัวร่างกาย ดังบทว่า

“นาคที่ทำร้ายเธอเป็นพวกผุฏฐวิสหญาณาค ซึ่งจะมีพิษอยู่ที่ตัวร่างกายไม่ว่าจะเป็นอวัยวะส่วนใดภายในนาคตนนั้นหรือแม้กระทั่งผิวหนังก็เต็มไปด้วยพิษร้ายแรง เมื่อส่วนหนึ่งส่วนใดในร่างกายของนาคชนิดนี้กระทบเข้ากับผิวหนังเธอ พิษเหล่านั้นก็

จะแผ่ชานออกมา แต่โชคดีที่พิษไม่แรงพอ มันคงจะไม่เอาเธอถึงตายแค่ทำให้ทรมาณ หรือหมดสติไปเท่านั้น”

(ร้อยรักปักษา, 2555: 24-25)

นอกจากนี้ยังมีตัวละครพศิตาซึ่งเป็นนาคสีดำและมีพิษสีดำเข้ม ดังบทบรรยายว่า

พศิตารู้ว่านี้เป็นโอกาสสุดท้ายที่เธอจะรอดจากเงื้อมมือพญานก ร้างมนุษย์สาวจึงแปรเปลี่ยนเป็นนาคสีดำสนิทพร้อมกับสาวกหนุ่ม ก่อนพ่นพิษสีดำเข้มใส่ต้นขาเจ้าเวหาจนกระแสนพิษแทรกซึมเข้าไปในร่างกายครุฑหนุ่ม

(นาคสวาท, 2555: 169)

จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวมา จะเห็นว่าผู้แต่งนำการแบ่งลักษณะของนาคตามสีและพิษมาสร้างเป็นตัวละครต่าง ๆ ทำให้ตัวละครนาค มีหลากหลายตัวละคร ทั้งยังทำให้เรื่องในนวนิยายมีความสนุกสนาน ชวนติดตามเพราะนาคแต่ละชนิดจะมีพิษ มีความสามารถ และคุณลักษณะพิเศษแตกต่างกัน

ข. คุณลักษณะพิเศษ

คุณลักษณะพิเศษของตัวละครนาคที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ มีกลิ่นกายหอม เป็นอนุภาคของตัวละครที่ผู้แต่งแทรกเข้าไป ดังเช่นพระนางปทุมมาวดีซึ่งมีกำเนิดจากดอกบัวจึงมีกลิ่นกายหอมเหมือนกลิ่นดอกบัวสัตตบงกช ดังความว่า “นางผู้มีกลิ่นกายหอมเหมือนดอกบัวสัตตบงกช นางผู้นี้ไม่มีกลิ่นกายของชาวนาคาอยู่เลย “*ปทุมมาวดี*” ไซ้ไซ้ พระนางมีพระนามว่า “*ปทุมมาวดี*” นางผู้มีกำเนิดคือ...ดอกบัว” (อริตวรธรรณครุฑานาคา, 2554: 38) ส่วนพระธิดาจันทร์มณีก็มีคุณลักษณะพิเศษดังกล่าวด้วยเช่นกัน ซึ่งกลิ่นกายของนาคมีกลิ่นคล้ายดอกบัวชมพู ดังความว่า

“...กลิ่นกายก็หอมกรุ่นมากด้วย”

“กลิ่นกายหอมงั้นหรือ”

“ไซ้ เหมือนกลิ่นดอกบัวชมพู นางชื่อจันทร์มณี สนใจขึ้นมาแล้วละสิไซ้ใหม่ ท่านพี่”

(สัญญารักให้กองทัพ, 2555: 57)

ค. สถานภาพ

ผู้แต่งสร้างตัวละครนาคให้มีสถานภาพคล้ายกับครุฑคือ นาคส่วนใหญ่ที่สถานะเป็นโอรสหรือธิดาของกษัตริย์แห่งบาดาล เป็นผู้ที่มีบุญญาธิการ และมีความเป็นอยู่คล้ายกับมนุษย์ ทั้งยังนับถือพระพุทธศาสนาด้วย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เป็นโอรสหรือธิดาของกษัตริย์แห่งเมืองบาดาล

ตัวละครนาคส่วนใหญ่ในนวนิยายกลุ่มนี้มีสถานะเป็นโอรสหรือธิดาของกษัตริย์แห่งเมืองบาดาล ดังเช่น อรุณาเทวี ในเรื่อง **มณีสวาท** เป็นธิดาของพญานาคกาลกษัตริย์พระนางปทุมมาวดี ในเรื่อง **อริตววรรณครุฑานาคา** เป็นธิดาขององค์พญานาคที่บิดาครุฑกับพระนางสุพรรณิกา ส่วนพระนางสาวินีนาрі ในเรื่อง **เคลสินาคาดวงใจพญานาค** มีสถานะเป็น “ราชธิดาองค์โตแห่งนาคพิภพน้ำโขง” (**เคลสินาคาดวงใจพญานาค**, 2555: 271)

ส่วนภุริตทัตตนาคนาคผู้ใฝ่ติดตามหาคนรักคือ มณีรัตน์ ก็เป็นโอรสแห่งเจ้าเมืองบาดาล ดังมีปรากฏในบทว่า “เราหาซึ่งธรรมาไม่ หากแต่คือภุริตทัตตนาคนาคบุตรชายของนาคเจ้าเมืองแห่งสุวรรณาคินทร์ ผู้เป็นหลานรักของพญานาคาใหญ่ แห่งลุ่มน้ำโขงนามว่าพญานาคทัตตนาคนาค” (**เมขลานาคา**, 2555: 297-298) เช่นเดียวกับนิลนาคก็มีสถานะเป็นโอรสของกษัตริย์ด้วย ดังความว่า “ขรินทร์สอบถามเรื่องต่าง ๆ ของเมืองบาดาลและได้ความว่า เสด็จพ่อของนิลนาคคือพญาอสิริพัทธ์” (**มนตรานาคครุฑ**, 2550: 85)

2) มีบุญญาธิการ

ตัวละครนาคที่ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีบุญญาธิการมีหลายตัวละครแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งสร้างตัวละครให้มีความโดดเด่น มีสถานภาพพิเศษกว่านาคทั่วไป ดังเช่นพระนางปทุมมาวดี ที่จุติมาจากสวรรค์ ดังความว่า “ขอเดชะพระอาญาไม่พินเกล้า พระธิดานี้ทรงบุญญาธิการล้นเหลือพระเจ้าค่ะ ทรงจุติมาแต่สวรรค์ ทรงเป็นเทพธิดาผู้สูงศักดิ์” (**อริตววรรณครุฑานาคา**, 2554: 91) ทั้งยังมีพลังภูมิกายพิเศษ ดังเช่น พระธิดาจันทร์มณีเป็นพระธิดาแห่งเมืองบาดาลมีเจ็ดเศียรซึ่งแสดงให้เห็นสถานภาพว่าเป็นนาคชั้นสูงและมีไฟอสรพิษเจ็ดชนิดที่สามารถต่อสู้กับครุฑโดยที่นางมิได้เกรงกลัวครุฑแม้แต่น้อย ดังความว่า “เราคือธิดาแห่งนาคราชพิชนี้เจ้าจงชดใช้

แต่นาคผัวเมียคู่นั้น” ภายยามรกดเลื้อยขึ้นแผ่เศียรกว้างออกเป็นเจ็ดเศียรพันไฟอสรพิษเจ็ดชนิดตรงไปยังดวงตาของศรุตมันต์ทันที (สัญญาธิ์ให้กองทัพ, 2555: 171-172)

3) มีความเป็นอยู่เหมือนมนุษย์

ผู้แต่งสร้างตัวละครนาคที่ข้ามภพชาติมาในภพชาติมนุษย์ให้มีสถานภาพเช่นเดียวกับมนุษย์ มีหน้าที่การงานเช่นเดียวกับมนุษย์ ดังเช่นองค์เคลสินาคา มีหน้าที่การงานที่ดี คือเป็นอาจารย์สอนที่คณะโบราณคดี ดังความว่า “ส่วนองค์นาคาหนุ่มนั้นเป็นหัวหน้าภาควิชาโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์” (เคลสินาคาดวงใจพญานาค, 2555: 26)

ส่วนภุชคินทร์ในเรื่องนาคสวาท ที่มาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านมณีนิลร่วมกับมนุษย์เพื่อตามหาภานาคสวาท ก็มีสถานะเหมือนมนุษย์ ดังความว่า “ฉันมาที่นี่เพราะท่านปุตริณราชสั่งให้มา ตอนนั้ทั้งฉันและภุชคินทร์ก็ดำรงตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของโลกมนุษย์แล้ว เรามีชื่อ มีสถานะ มีประวัติ ที่สืบค้นได้ในโลกมนุษย์...” (นาคสวาท, 2555: 51) การที่ผู้แต่งสร้างตัวละครให้มีสถานภาพเหมือนมนุษย์เพื่อต้องการแสดงให้เห็นว่านาคมีความเป็นอยู่ มีชีวิตจิตใจไม่ต่างจากมนุษย์ มีกิเลส มีความต้องการ เช่นเดียวกับมนุษย์และอาศัยอยู่ร่วมกับมนุษย์ได้โดยไม่ขัดแย้งกัน

4) นับถือพระพุทธศาสนา

นอกจากตัวละครนาคเหล่านี้จะมีความเป็นอยู่เหมือนมนุษย์แล้ว ผู้แต่งยังสร้างให้นาคเป็นผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาร่วมกับมนุษย์ ดังตัวอย่างจากเรื่อง อริตวรธรรณครุฑานาคา ความว่า “เพราะเผ่าพันธุ์ของเรากับมนุษย์นั้นผู้ร่วมศาสนาเดียวกัน มีหน้าที่อันต้องทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน หากมนุษย์ไม่ทิ้งเรา เราก็จะไม่ทิ้งมนุษย์เช่นกัน” (อริตวรธรรณครุฑานาคา, 2554: 48) นอกจากนี้นาคเมืองบาดาลในเรื่องเมฆลานาคา ยังมีหน้าที่คุ้มครองดูแลพระธาตุพนม ดังความว่า “พวกเรารักษาคู่มครองที่นี่กันมานานแล้ว โดยเฉพาะที่พระธาตุพนม เราถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องปกป้องรักษา ไม่มีใครวานให้เราทำดอก พวกเราทำกันด้วยความศรัทธา” (เมฆลานาคา, 2555: 47)

ง. ลักษณะนิสัย

ผู้แต่งสร้างลักษณะนิสัยของนาคในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ ให้มีลักษณะที่หลากหลาย มีทั้งลักษณะนิสัยด้านดีและด้านไม่ดี ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ฉลาด มีไหวพริบ และมองการณ์ไกล

ตัวละครนาคที่มีความฉลาดและมีไหวพริบ มีหลายตัวละคร ดังตัวอย่างในเรื่อง **มณีสวาท** อูรคาเทวี ยอมไว้ชีวิตลูกน้องของรัฐมนตรีสุบรรณที่จะลอบมาฆ่านาง แต่มีข้อแลกเปลี่ยนคือลูกน้องของรัฐมนตรีที่นางไว้ชีวิตจะต้องไปฆ่า รัฐมนตรีซึ่งเป็นข้อแลกเปลี่ยนที่อูรคาเทวีมีต้องลงมือฆ่าสุบรรณด้วยตนเอง ดังความว่า

“รับรองครับเจ้า ผมจะเดินตามรอยพระอาการทุกอย่าง”

“ก็ได้”

เจ้าอูรคาตอบ หลังจากนิ่งเหมือนใช้ความคิดอยู่ชั่วอึดใจ

“แต่มีข้อแม้ว่า เอ็งต้องทำตามคำสั่งของข้าอย่างเคร่งครัดทุกอย่าง เพื่อรักษาชีวิตของตัวเอง”

“บอกมาเถอะครับ ผมยินดีทำตามทุกอย่างตามคำสั่ง”

มือปิ่นอินทราน

“ดีละ ประเดี๋ยวข้าจะบอกเงื่อนไขให้เอ็งรู้...ว่าแต่ไอ้คนนั้นเถอะ”

ดวงตาดำสนิทขायไปทางปัญญา ซึ่งปิ่นนิ่งเหมือนกลายเป็นรูปหินสลัก

“ข้าให้ออกาสทองอีกครั้งหนึ่ง ถ้ามันอยากรอดเหมือนเอ็ง ก็จงรับปากว่าจะปฏิบัติตามคำสั่งข้าทุกประการ”

(มณีสวาท, 2529: 1064)

ส่วนในเรื่อง **อริตววรรณครุฑานาคา** พระนางปทุมมาวดีใช้ไหวพริบเพื่อเอาตัวรอดจากเหตุการณ์ที่องค์สิดามันปรุงยาพิษอันนารให้พระนางดื่มเพื่อทำลายบุตรในครรภ์ แต่พระนางก็สามารถทยาพิษทิ้งโดยที่องค์สิดามันไม่รู้ ดังความว่า

“เจ้าพี่เพคะ นันตันอะไรนะเพคะ น้องเห็นรูปร่างมันแปลกดี ผลมันน่ากิน
มาก ๆ เลยเพคะ”

องค์สีตามันทอดพระเนตรมองตามไปยังต้นไม้ที่พระนางชี้ให้ดูถ้วยยาในพระ
หัตถ์ถูกเพลิงในกระถางต้นไม้ในทันที

(อริตววรรณครุทานาคา, 2554: 184)

นอกจากนี้ ในเรื่อง**เมฆลานาคา** ภูริตทัตนาคาแก้ไขปัญหาที่จะต้องเข้า
พิธีแต่งงานกับอภิญญาตีด้วยการออกอุบายให้สหายรักคือ จักรเพชรนาคาซึ่งแอบหลงรักอภิญญาตี
แปลงกายเป็นพระองค์แล้วเข้าพิธีแทนเพราะภูริตทัตนาคาได้รักอภิญญาตี ดังความว่า

“เราไม่ต้องการเข้าพิธีสุมพรกับนาง มีเหตุอันใดได้บ้างที่เรากับนางจะไม่
ต้องมีอะไรผูกพันกัน”

“จักกล่าวได้เยี่ยงไร อภิญญาตีเป็นคู่หมั้นของท่าน ไม่สุมพรกับท่านแล้ว
จะเป็นใครไปได้เล่า”

“กับเจ้าเยี่ยงไรเล่าจักรเพชร เราในฐานะเจ้ารักอภิญญาตีมาแต่ไหนแต่ไร
แล้ว”

(เมฆลานาคา, 2555: 217)

2) ใจร้อนและอาฆาตแค้นรุนแรง

อุปนิสัยด้านไม่ดีของตัวละครนาคในกลุ่มนี้คือ ใจร้อนและมีความ
อาฆาตแค้นที่รุนแรง ความอาฆาตแค้นดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการพลัดพรากจากคู่รักหรือไม่สมหวัง
ในความรัก ดังตัวอย่างในเรื่อง **มณีสวาท** อูรคาเทวีอาฆาตแค้นพญาสุบรรณราชผู้เข้ามาบุกเคนทร์ตาย
นางจึงข้ามภพชาติมาแก้แค้นในปัจจุบันชาติ เพราะพญาสุบรรณราชข้ามภพชาติมาเกิดเป็นรัฐมนตรี
สุบรรณ ดังความว่า “ฉันมาที่นี่ด้วยความอาฆาตเต็มหัวใจ พร้อมทั้งจะหยิบยื่นความตายหรือความ
เจ็บปวดอันสาหัสสากรรจ์แก่ผู้ที่ฉันแค้นอย่างสาสม” (มณีสวาท, 2529: 1514)

ส่วนในเรื่อง **เคลสินาคา** พระนางสาวินีนาหรืออาฆาตแค้นน้องสาวเพราะ
องค์เคลสินาคาผู้ที่นางหลงรักแต่พระองค์กลับหลงรักพระนางพิลานาริผู้เป็นน้องสาว นางจึงปรุญาพิษ
ให้ดื่มด้วยความอาฆาตแค้น ดังความว่า

“กินซิจ๊ะ พี่เห็นว่าน้องไม่สบายพี่จึงปรุจโอรสมาให้” พระพักตร์พระพี่นางคน
งามยังคงดงามหมดจด ต่างกันทว่าแววพระเนตรที่เคยเมตตาปราณีนั้น บัดนี้เจือไป

ด้วยแรงโทสะความโกรธเกลียดความอาฆาตแค้น กระแสความเกลียดชังโอบล้อมร่าง
บางภายใต้อาภรณ์ขาวไข่มุกจนหมดสิ้น

(เคลสินาคาตวงใจพญานาค, 2555: 130)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า แม้ว่าพระนางพิลานาริจะแสดงออกต่อพระ
นางพิลานาริผู้เป็นน้องสาวด้วยความสุภาพเรียบร้อยและความรักที่มีต่อน้องสาว แต่แววตาและ
ความรู้สึกลับเต็มไปด้วยความแค้น

3) ถือเกียรติและศักดิ์ศรีของตน

ผู้แต่งสร้างให้ตัวละครนาคส่วนใหญ่มีสถานะเป็นโอรสหรือธิดาของเจ้า
เมืองบาดาล ทำให้นาคเหล่านี้มีอุปนิสัยถือนิยมเกียรติและศักดิ์ศรีของตนเป็นสำคัญ ดังตัวอย่างในเรื่อง
อริตววรรณครุฑานาคา ดังความว่า

“เราไม่มีโอกาสได้พบพระพักตร์เจ้าที่สุวรรณกายอีก หากเจ้าได้มีโอกาสพบ
กับเจ้าที่สุวรรณกาย บอกเจ้าพี่แทนเราด้วยว่า สิ่งที่เราเลือกนั้นดีที่สุดในแล้ว เพื่อรักษา
ชีวิตลูกน้อยและเพื่อรักษาพระเกียรติยศแห่งสองเผ่าพันธุ์ไม่ให้มัวหมอง ขอให้เจ้าพี่
อย่าได้ถือโทษโกรธเคืองผู้ใดเลย สิ่งที่เราเผชิญอยู่นี้ก็คือวิบากกรรมของเราทั้งนั้น ทั้ง
เราและเจ้าพี่เคยพรากคนรักพรากลูกของผู้อื่น บัดนี้กมลของวิบากกรรมนั้นได้เวียน
มาบรรจบแล้ว”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN

(อริตววรรณครุฑานาคา, 2554: 194-195)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าพระนางปทุมมาวดีเป็นนาคที่รักศักดิ์ศรีแห่ง
เผ่าพันธุ์นาค รวมถึงเผ่าพันธุ์ครุฑขององค์สุวรรณกายผู้เป็นสามีของพระนางด้วย เมื่อพระนางให้
กำเนิดทารกซึ่งฝ่าฝืนกฎแห่งหิมพานต์ พระนางจึงให้นางงูพาพระโอรสของพระนางหนีไปยังเมือง
มนุษย์เพราะพระนางเกรงว่าโอรสของพระนางจะทำให้ครุฑและนาคมัวหมองเพราะในแต่ละเผ่าพันธุ์
จะต้องสืบเชื้อสายในเผ่าพันธุ์ของตน ส่วนในเรื่อง**มณีสวาท** อูรคาเทวีถูกพญาสุบรรณราชดูหมิ่น
ศักดิ์ศรีและหยามเกียรติแห่งนาคเพราะฆ่าภูเขเคนทร์ตายต่อหน้าของนาง ดังความว่า

“แต่เขาเป็นสหายแห่งข้า”

กระแสเสียงตอบทุ่มหนักเหมือนสะกดกลิ้งโทสะ

“เจ้าควรจะเห็นแก่หน้าข้าผู้มีศักดิ์เหนือกว่า แต่เจ้าบังอาจทำร้ายภูษเคนทร์ ต่อหน้าต่อตาข้าโดยพระนางองอาจเป็นเรื่องที่ข้ายอมไม่ได้”

(มณีสวาท, 2529: 1617)

4) ให้ความสำคัญกับความรักรัก

ตัวละครนาคในนวนิยายกลุ่มนี้มีอุปนิสัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ให้ความสำคัญกับความรักรักที่จิตใจเหนือสิ่งอื่นใด เป็นความรักที่บริสุทธิ์ ดังตัวอย่างจากเรื่อง **เคลสินาคา ดวงใจพญานาค** ดังความว่า

“พระนาง...หม่อมฉันหาได้...รัก...เพราะรูปร่างภายนอกไม่ แม้มิได้งดงาม แฉกเช่นเดิม แต่หัวใจรักรักของหม่อมฉันก็ยังมั่นคงมิเปลี่ยนแปลง ความรัก...หาใช่รู้สึก หรือเกิดขึ้นเพียงการสัมผัสหรือมองเห็นรูปร่างภายนอกไม่ ความรักนั้นต้องหล่อหลอมเอาสองหัวใจไว้เคียงกัน แลความรักนั้นก็หาใช่การครอบครองการจับจองเป็นเจ้าของไม่”

(เคลสินาคาดวงใจพญานาค, 2555: 364)

จากตัวอย่างองค์เคลสินาคาให้ความสำคัญกับความรักรักที่หัวใจมากกว่ารูปร่างภายนอก แม้ว่าพระนางสาววินาริจะมีรูปร่างหน้าตาที่งดงามจนเป็นที่เลื่องลือไปทั้งสามภพ แต่พระองค์กลับไม่สนใจ และไปรักพระนางพิลานาริผู้เป็นน้องสาว เช่นเดียวกับภuritทัตนาคาที่เห็นว่าการรักรักสำคัญที่จิตใจมากกว่าการสมสู่ ดังความว่า

“ขอลาท่านตรง ๆ เกิดภuritทัต มาบัดนี้ท่านจักยกนางนางให้ข้าน้อยได้จริง ๆ ฤไม่”

“นางเป็นภรรยาของเจ้า แลเราเองก็มีชายาแล้ว จักเหตุใดจึงกลับไปกลับมาได้เล่า”

“ข้าน้อยดีใจนัก แต่เหตุใดท่านตรัสว่ามีชายาแล้ว นางเป็นมนุษย์จักสมสู่กับพวกเราได้ด้วยฤ”

“หิหิ จักเพชรเอ๋ย อันความรักแลความเข้าใจนั้น เหตุใดจักจบลงด้วยการสมสู่เยี่ยงเตรัจฉานด้วยเล่า จิตใจที่ดั่งามสูงส่งเท่านั้นดอกคือสิ่งที่สูงสุดของเรา”

(เมขลานาคา, 2555: 293)

จากตัวอย่างข้างต้นองค์ภริตัทตนาคายกอภิญาวดีซึ่งเป็นคู่หมั้นของ พระองค์ให้จักรเพชรนาคาเพราะพระองค์หลงรักภริตัทตนาคซึ่งเป็นมนุษย์ แม้ว่าความรักของพระองค์กับ ภริตัทตนาคจะต่างเผ่าพันธุ์กันแต่พระองค์ให้เหตุผลว่าความรักสำคัญที่จิตใจมากกว่าการสมสู่อย่างสัตว์ เจริญฉาน

3.2.1.2.2 ตัวละครมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นนาค

ตัวละครมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นนาค ในนวนิยายกลุ่มนี้มีหลายตัวละคร ผู้ แต่งสร้างตัวละครดังกล่าวให้เป็นมนุษย์แต่มีลักษณะพิเศษบางประการที่สามารถบ่งบอกได้ว่าตัวละคร ดังกล่าวเกี่ยวกับนาค โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. รูปลักษณ์ภายนอก

รูปลักษณ์ของตัวละครกลุ่มนี้ ผู้แต่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นตัว ละครที่มีรูปร่างหน้าตาดี ดังเช่น กุชคินทร์ ดังบทว่า

ชายหนุ่มคนนั้น อายุประมาณ 26-27 ปี เป็นอย่างมาก เขามีบุคลิกพิเศษที่ เวลาเดินไปทางไหนก็ตกเป็นเป้า ชำเลืองมองของเพศตรงข้ามตลอดเวลาเพราะเรือน รางสูงระหงผึ่งผายและใบหน้ารูปไข่เนียนสะดุดตาผู้พบเห็นอย่างแรงในความคมคายมี เส้นที่จรดุดโดดเด่นออกมาจากบุรุษอื่นจำนวนหลายร้อยในงาน

(มณีสวาท, 2529: 4)

จากตัวอย่างกุชคินทร์เป็นมนุษย์ที่มีอดีตชาติเป็นนาค มีรูปร่างหน้าตา ดีและมีเสน่ห์ต่อเพศตรงข้ามจนเป็นที่ต้องตาต้องใจของหญิงสาวหลายคน นอกจากนี้พิลาหรือทับทิม ซึ่งเป็นคู่รักขององค์เคสิเนาคาก็มีรูปร่างหน้าตาดี ดังมีบทบรรยายที่ผู้แต่งบรรยายไว้อย่างละเอียดว่า

หญิงสาวผู้มีสัมผัสแห่งหัวใจที่ตรงกันลับไหลเข้าสู่นิทรารมณบนพระแท่น บรรทม องค์เคสิเนาคาประทับนั่งเคียงข้างหญิงสาวชาวมุขย์ผิวขาวหน้าตาจิ้มลิ้ม พริ้มเพรา เส้นผมสั้นชอยระต้นคอแผ่กระจายบนพระเขนยสีขาวยาวสะอาด หน้าผาก เนียนเกลี้ยงเกลตาประดับด้วยเส้นทองถักสลักกับเส้นไหมสีเขียวเข้มสวยงาม คิ้วโก่ง

สวยได้รูป แพขนตาหางอนงาม จมูกโด่งร้นเล็กน้อย ดั่งคนดีอรรันเอาแต่ใจ ปากให้สี
ชมพระเรือแมนไม่ได้แต่งแต้มสีชาดหรือลิปสติกใด ๆ ต้นคอนวลเนียนนำสัมผัส ทรวง
อกอวบอ้อมภายใต้เสื้อรัดอกสีเขียวเข้มหอมสดชื่นด้วยทองกระเพื่อมตามแรงลมหายใจ
เข้าออก

(อริตวรรณครุฑานาคา, 2555: 265)

พิลา มีรูปร่างหน้าตาตั้งแต่อดีตชาติจนพระนางสาววินินารีริษยา
อีกทั้งเคลสินาคาก็หลงรักกันยิ่งเพิ่มความแค้นให้พระนางสาววินินารีทำให้นางปรุ้งยาพิษให้พิลานารี
ดื่มจนสิ้นชีวิตแล้วมาใหม่เป็นมนุษย์ก็ยังคงมีรูปร่างหน้าตาดีไม่ผิดเพี้ยนไปจากอดีตชาติ ส่วนพงศ์พญา
ผู้แต่งอธิบายให้เห็นรูปร่างหน้าตาของเขาวา “ชายหนุ่มรูปงาม สูงสมส่วน ผิวขาวผ่อง หากทว่าแลดู
เข้มแข็งด้วยใบหน้าเรียวได้รูป คางเป็นเหลี่ยมแสนเก๋ หล่อนชอบผู้ชายหน้าตาแบบนี้ วินตาชอบเขา
ชอบทั้งกายและใจ” (ภาษานาคา, 2551: 255) รูปร่างหน้าตาที่ดีของพงศ์พญาเป็นสาเหตุที่ทำให้วิน
ตาหลงรักพงศ์พญาและหึงหวงเขาอย่างมาก จนนำไปสู่ความอาฆาตแค้นของवादจันทร์

ข. คุณลักษณะพิเศษ

ตัวละครมนุษย์ในกลุ่มนี้มีลักษณะพิเศษที่บ่งบอกให้ผู้อ่านรับรู้ว่าตัว
ละครดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับนาค ดังเช่นลักษณะของवादจันทร์ที่มีแววดาสีเขียวมรกต ดังความว่า

แวบนั้นเพื่อนสาวตกใจ หล่อนผงชะงักเมื่อเห็นแววเขียววับเหมือนสีของ
มรกตเข้มอยู่ในเงาตาของเพื่อน

“อะไร วิ” วาดจันทร์ถาม

“ตาเธอจุกจิก จันทร์...ทำไม” รอยสงสัยวาบขึ้นมาบนสีหน้าของวิภาดา

“ถามแปลก” หล่อนกะพริบตา

วิภาดาอึ้งไปครู่หนึ่งเมื่อพบแววดุกกร้าวในดวงตาของเพื่อนจางหายจนหล่อน
ต้องเอ่ย

“เนี่ย ๆ ...หายละ เมื่อกี้สี ตาเขียวปัด เขียวจัดเลย เอ้า...เล่าต่อว่าเรื่องของ
เธอต่อ”

(ภาษานาคา, 2551: 61)

คุณลักษณะพิเศษดังกล่าวผู้แต่งสร้างขึ้นจากลักษณะของนาที่มีพิษที่ดวงตา สามารถทำให้ผู้ที่มองสบตามีอาการผิดปกติไปจากเดิม เช่นเดียวกับวาดจันทร์กล่าวคือ เมื่อแม่บ้านของวาดจันทร์มองสบตากับเธอแล้วมีอาการผิดปกติ ดังตัวอย่างว่า

แต่คนที่รู้และเห็นคือ แม่บ้านวัยกลางคนที่เพิ่งเดินยกถ้วยกาแฟร้อนมาวางให้

นางเห็นประกายสีเขียวเจิดจ้าน่ากลัวอยู่ในดวงตาของนายสาว และอานุภาพของสีเขียววับ ๆ นั้นก็ตรึงสองเท้าของนางให้หยุดนิ่งไม่สามารถก้าวไปไหนได้

(ภาษานาคา, 2551: 70)

นอกจากคุณลักษณะพิเศษที่แสดงให้เห็นทางดวงตาแล้ว ตัวละครกลุ่มนี้ยังมีอาการผิดปกติทุกครั้งเมื่อพบเห็นหรือสัมผัสสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ “ครุฑ” ดังตัวอย่าง ในเรื่อง **ภาษานาคา** พงศ์พญาที่มีการหน้ามืดเมื่อเดินเข้าไปใกล้ภาพโอบมหานที่ซึ่งเป็นภาพนกขนาดใหญ่ที่กางปีกโอบมหาสมุทรไว้และเมื่อมือของเขาไปถูกที่ขอบของภาพก็ให้ความรู้สึกร้อนคล้ายถูกไฟเผาซึ่งภาพดังกล่าวนี้เองเป็นภาพที่ทำให้วินตาได้รับพลังพิเศษมาทำร้ายวาดจันทร์ ดังในบทบรรยายว่า

ภาพนกตัวใหญ่กางปีกสีขาวราวกับจะโอบอุ้มไปทั้งผืนฟ้าและมหาสมุทร ผลงานของบิดาวาดจันทร์

ภาพที่วินตาพร่ำบ่นว่า ‘แพง...แพง...แพงมหาแพง’

บัดนี้มันมาอยู่ที่นี่แล้ว แน่นอน วินตาเป็นเจ้าของ

“ตกลงวินนี่ซื้อหรือ”

เขาถามและลุกขึ้นขยับเข้าไปใกล้ภาพนั้นอย่างลึมตัว

เล็บเท้าของนางงอข้อมเหมือนกำลังจะถลาขยุ้มทำให้พงศพญาหน้ามืด

มือรีบสาวเกาะหาหลักพยักพิง แล้วมือก็วาดพาดไปโดนขอบรูป

ร้อนฉ่าเหมือนไฟลนลูกกลมแต่ทว่าร้อนกว่าหลายเท่า เขารีบสะบัดหนี

ร่างของพงศพญาถลาเขกลับมานั่งที่เดิม

(ภาษานาคา, 2551: 30)

เช่นเดียวกับวาดจันทร์ที่มีอาการผิดปกติเมื่อเห็นเล็บมือของวินตาที่มีลักษณะยาวงุ้มและทาสีแดงสดคล้ายเล็บครุฑที่เปื้อนเลือด ดังความว่า

วาดจันทร์หันขวับไปมอง เล็บมือวินดา ยาวงุ้มเหมือนเล็บนกอย่างป้ายุ่นบอก
จริง ๆ หล่อนทาสีแดงสด แลดูน่าเกลียด น่าขยะแขยงที่สุด วาดจันทร์ไม่เห็นว่าเป็น
หรือเล็บของวินดาจะสวยจะงามอย่างป้ายุ่นชมสักนิด

ทันใดนั้นเอง เนื้อตัว ผิวพรรณวาดจันทร์ก็ร้อน ๆ แสบ เจ็บขึ้นมาอีกแล้ว
นี่หล่อนเป็นอะไร...ทำไมแนบเนื้อในตัวเพิ่มขึ้น เวลานี้ วาดจันทร์รู้สึก
เหมือนมีใครมาขยำ บีบคั้นตัวหล่อนอยู่และยังขยี้ จิกกรีดให้เจ็บไปทั่วสรรพางค์กาย
อีกด้วย

(ภาษานาคา, 2551: 100)

ลักษณะพิเศษที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้นเป็นลักษณะพิเศษที่แสดงให้เห็น
เห็นว่าตัวละครมนุษย์กลุ่มนี้มีอดีตชาติเป็นนาคและยังมีจิตผูกพันอยู่กับอดีตชาติของตนด้วย

ค. สถานภาพ

ตัวละครมนุษย์ในนวนิยายกลุ่มนี้มีสถานภาพที่ผู้แต่งสร้างขึ้นใหม่จาก
จินตนาการของตน โดยอาศัยพื้นฐานจากเรื่องเล่าต่าง ๆ ที่กล่าวถึงลักษณะของนาค สถานภาพของตัว
ละครมีดังนี้

1) *ปรารถนาจะเกิดเป็นมนุษย์*

นาคในนวนิยายไทยกลุ่มนี้มีความปรารถนาจะเกิดเป็นมนุษย์เพราะ
ต้องการจะบวชในพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับมนุษย์และเจ็บช้ำน้ำใจจากอดีตชาติที่เป็นนาคจึง
ปรารถนามาเกิดเป็นมนุษย์ ดังความว่า “โดยปกติแล้วเหล่านาคพิภพทั้งหลายปรารถนาภพภูมิหน้า
กำเนิดใหม่เป็นมนุษย์หรือเทพเทวาบนสวรรค์ชั้นฟ้า เพราะมนุษย์หรือเทพเทวานั้นสามารถถึงซึ่ง
นิพพานอันเป็นหนทางแห่งการหลุดพ้นที่ปรารถนา” (เคลสินาคาดวงใจพญานาค, 2555: 235) ซึ่งใน
ตัวอย่างจะเห็นว่านาคในเมืองบาดาลส่วนใหญ่ ปรารถนามาเกิดเป็นมนุษย์เพื่อหวังจะบวชใน
พระพุทธศาสนาและหวังเข้าสู่พระนิพพาน อีกสาเหตุหนึ่งคือเจ็บช้ำจากความรักในภพชาติที่เป็นนาค
จึงมาเกิดเป็นมนุษย์ ดังความว่า

“...ผู้ใดจากหิมพานต์ไปผู้นั้นก็ต้องกลับคืนวันเสียแต่ว่าผู้นั้นปรารถนาภพภูมิที่สูงขึ้นและหมายสูนิพพาน คือหลุดพ้นในภพมนุษย์ก็เป็นเพราะว่าพี่เขาปรารถนาจะไปให้ห่างจากน้ำเค็ม ไม่อยากจะครองคู่ พี่เขาไม่อยากที่จะทำให้พระนางนั้นต้องทนทุกข์เพราะรักอีก แต่ทว่าวิบากกรรมที่ต้องเผชิญก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้”

(เคลสินาคาดวงใจพญานาค, 2555: 254)

เช่นเดียวกับตัวละครนาคเพศผู้ ในเรื่องภาษานาคา ที่มาเกิดเป็นมนุษย์เพื่อหวังจะบวชในพระพุทธศาสนาด้วยจิตใจที่แน่วแน่ จึงมาเกิดเป็นมนุษย์ชื่อ พงศ์พญา ตั้งความว่า

“คู่นี้เขาเป็นคู่ผัวตัวเมียกัน” ผู้ตอบก็คือพระภิกษุ “เขาอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข เป็นคู่ครองที่ดี เป็นครอบครัว แต่ตัวผู้ ชอบและฝึกไฝ่ธรรมะ ไม่เหมือนฝ่ายเมียซึ่งมีศรัทธาไม่เท่าผัว”

“ทั้งสองมีบุญไม่เท่ากัน” เป็นคำกล่าวเสริมมาจาก ‘ผู้รู้’ “ฝ่ายชายศรัทธาและเชื่อมั่นในธรรมะพระพุทธองค์ แต่ผู้หญิงยังติดยึดอยู่กับความสุขในโลกียะ ความเห็นไม่ตรงกัน เมื่อฝ่ายชายอาศัยคุณบุญนารีเป็นตัวกลางที่จะมาอีกภพหนึ่งภพหนึ่ง ฝ่ายหญิงจึงโกรธแค้น ความโกรธความแค้นนี้เธอพุ่งมาที่คุณบุญนารีเพราะเธอคิดว่าคุณเป็นผู้แยก ผู้พราก ทำให้เขาต้องจากกัน เธอจึงตามมาทวงคืน”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ภาษานาคา, 2551: 201)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ในตอนท้ายของเรื่องพงศพญาตั้งใจจะบวชเป็นพระตลอดชีวิตตามที่ตนปรารถนาเพื่ออุทิศผลบุญให้แก่वादจันท์ที่สิ้นชีวิตและกลับไปเกิดในภพภูมิของนาค

2) มีหน้าที่การงานที่ดี

ตัวละครมนุษย์กลุ่มนี้มีหน้าที่การงานที่ดี มีสถานะทางสังคมคือ เป็นหม่อมราชวงศ์ อาศัยอยู่ในวังนาเคนทร์และมีทรัพย์สินมหาศาล ดังความว่า

เขามองดูเลขานุการหนุ่มจากกระทรวงการต่างประเทศด้วยแววตาชื่นชม เหมือนดังที่เคยมองในยามเรียนหนังสือร่วมกันมาไม่เพี้ยนผิด เพื่อนของเขาคนนี้ได้รับ

การกล่าวขวัญว่าเกิดมามีบุญเสียชาติหนึ่ง คือเพียบพร้อมไปด้วยรูปสมบัติและทรัพย์สมบัติ อันยากยิ่งที่จะหาใครโชคดีได้เท่าเทียม

ม.ร.ว.กุชคินทร์ นาเคนทร์ ฟานักอยู่ในวังใหญ่โตพร้อมด้วยกองมรดกมหาศาลที่เสด็จพ่อซึ่งสิ้นพระชนม์ไปตั้งทิ้งไว้ให้เหลือเฟือ แม้จะกอบไปด้วยสกุลรุษชาติอันสูงส่งและรูปร่างอันเด่นสะดุตาแต่เชื่อพระวงศ์คนนี้มีนิสัยอันอ่อนโยนสุภาพเรียบร้อยและเสมอต้นเสมอปลายกับเพื่อนฝูงทุกคน จึงไม่มีใครรู้จักขวางหรือหมั่นไส้ในความเพียบพร้อมทุกด้านของเขาเลย

(มณีสวาท, 2529: 5-6)

ส่วนพิลาหรือทับทิมในเรื่อง **เคลสินาคาดวงใจพญานาค** มีตำแหน่งหน้าที่เป็นอาจารย์สอนอยู่ภาควิชาโบราณคดีเช่นเดียวกับองค์เคลสินาคาด้วย ส่วนพงศ์พญามีหน้าที่การงานเป็นนักออกแบบเฟอร์นิเจอร์ชั้นนำของเมืองไทย มีรสนิยมด้านการใช้ชีวิต ขับรถยนต์หรู ดังความว่า “พงศ์พญาขับวอลโว่ XC 90 สีดำมันปลาบไปตามถนนคดเคี้ยว ที่สองข้างทางเขียวชอุ่มไปด้วยต้นไม้อันทำให้ถนนสายนี้ร่มครึ้มไปทันที” (ภาษานาคา, 2551: 17)

ง. ลักษณะนิสัย

ลักษณะนิสัยของตัวละครกลุ่มนี้มีทั้งลักษณะนิสัยด้านดีและด้านไม่ดีที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ดังนี้

1) สุภาพเรียบร้อยและใจเย็น

ตัวละครในกลุ่มนี้มีนิสัยสุภาพเรียบร้อย วางตัวดีและรู้จักกาลเทศะ ดังเช่น กุชคินทร์ ที่มีนิสัย “...เชื่อพระวงศ์คนนี้มีนิสัยอันอ่อนโยนสุภาพเรียบร้อยและเสมอต้นเสมอปลายกับเพื่อนฝูงทุกคน...” (มณีสวาท, 2529: 6) ทำให้เขามีแต่คนรักใคร่เพราะนอกจากจะมีรูปร่างหน้าตาดี มีสถานะทางสังคมที่ดีแล้ว กุชคินทร์ยังมีอุปนิสัยที่สุภาพเรียบร้อยด้วย

นอกจากนี้พิลาหรือทับทิมในเรื่อง **เคลสินาคาดวงใจพญานาค** ก็มีนิสัยสุภาพเรียบร้อยเช่นเดียวกับในอดีตชาติ ดังความว่า

“และผู้ที่ปรารถนาให้เป็นเช่นนี้ก็คือ...ทับทิมเอง อดีตชาติเป็นเช่นไร ปัจจุบันชาติก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ผู้เสมอด้วยความดีงามยังคงมองทุกอย่างด้วยความดีงามเสมอ แม้รอบกายจะเจอไปด้วยความมืดมิด แต่ผู้นั้นก็ยังคงคิดว่าจะสามารถจุดเทียนเพียงเล่มเพื่อเป็นเชื้อแห่งแสงสว่างนั้นได้”

(เคลสินาคาดวงใจพญานาค, 2555: 230-231)

แม้ว่าทับทิมจะถูกพระนางสาววินินารีทำร้ายแต่นางกลับไม่อาฆาตพยาบาท ทั้งยังให้อภัยในสิ่งที่พระนางสาววินินารีได้กระทำต่อเธออีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่านางมีจิตใจดียอมให้อภัยแก่ผู้ที่ทำร้ายและแสดงกิริยาที่สุภาพเรียบร้อย ใจเย็นต่อพระนางสาววินินารี

2) อารมณ์โมโหและอาฆาตแค้นรุนแรง

อุปนิสัยด้านไม่ดีของตัวละครกลุ่มนี้คือโมโหร้าย อารมณ์ฉุนเฉียวและอาฆาตแค้นรุนแรง สาเหตุเพราะตัวละครดังกล่าวถูกทำร้ายและไม่สมหวังในความรักในอดีตชาติ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ยังคงมีความอาฆาตแค้นที่ติดมาถึงในภพชาติปัจจุบัน ดังตัวอย่างของนาครีญา

‘กรี้ด-ด-ด!’ ความเจ็บปวดและความแค้นที่ถูกทรยศได้จองจำนาครีญาไว้นับจากนั้น

ดวงวิญญาณพระธิดาองค์น้อยได้ติดตามนายพรานที่เข้าไปเก็บเส้นผมของนางครุฑและเกล็ดของนาคา โดยไม่รู้ว่าเลือดที่เประอะมือทำให้นาครีญาเข้าครอบงำเขาได้ จนในที่สุด ภาพที่เป็นหลักฐานสำคัญก็ถูกวาดขึ้น เส้นผมถูกถักเป็นเปียรัดภาพสำคัญนี้ไว้ หากเกล็ดสีมรกตไม่ถูกขโมยไปขายเสียก่อน มันก็จะได้อยู่คู่กัน

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 226)

จากตัวอย่างนาครีญาอาฆาตแค้นเหล่านางครุฑที่ฆ่านาง ดวงวิญญาณจึงเข้าไปสิงอยู่ในร่างของพรานป่าด้วยความอาฆาตอาฆาตแค้นและวาดภาพผู้ที่ฆ่านางเพื่อเก็บเป็นหลักฐานสำคัญแล้วจึงเข้าไปสิงอยู่ในภาพนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้ภาพดังกล่าวลบเลือนไป

ส่วนวาดจันทร์มีความอาฆาตแค้นบุญนารีซึ่งเป็นมารดาของพงศ์พญา เพราะเห็นว่าบุญนารีเป็นผู้ที่ทำให้นางต้องพลัดพรากจากคู่เมื่อในอดีตชาติจึงติดตามมาทวงคืน ดังความว่า

“...ผู้หญิงยังติดยึดอยู่กับความสุขในโลกิยะความเห็นไม่ตรงกัน เมื่อฝ่ายชายอาศัยคุณบุญนารีเป็นตัวกลางที่จะมาอีกภพหนึ่งภุมิหนึ่ง ฝ่ายหญิงจึงโกรธแค้น ความโกรธแค้นนี้เธอพุ่งมาที่คุณบุญนารีเพราะเธอคิดว่าคุณเป็นผู้แยก ผู้พราก ทำให้เขาต้องจากกัน เธอจึงตามมาทวงคืน”

(ภาษานาคา, 2551: 201)

3) เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

อุปนิสัยด้านการเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ผู้แต่งสร้างตัวละครให้มีลักษณะขัดแย้งกัน กล่าวคือ พงศัพญามีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ดังความว่า “ฝ่ายชายศรัทธาและเชื่อมั่นในธรรมะของพระพุทธองค์” (ภาษานาคา, 2551: 201) ทำให้พงศัพญามีดวงชะตาที่จะต้องบวชถึง 3 ครั้ง และการบวชในครั้งสุดท้ายคือการบวชตลอดชีวิตเพื่ออุทิศบุญแก่वादจันทร ส่วนवादจันทรมีอุปนิสัยที่ตรงข้ามกับพงศัพญา คือ “เธอว่าเธอเกลียดวัด ไม่ชอบวัด ไม่ชอบพระ ไม่ชอบสีผ้าที่พระใช้ ไม่มีเหตุผลมีแต่เกลียด ๆ กลัว ๆ อยู่ในใจอย่างเดียว” (ภาษานาคา, 2551: 244) เพราะเธอเห็นว่าพระพุทธศาสนาทำให้เธอกับพงศัพญาต้องพลัดพรากจากกันเมื่อในอดีตชาติ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าตัวละครนาคทั้ง 2 แบบ ผู้แต่งสร้างขึ้นจากจินตนาการโดยมีพื้นฐานจากเรื่องเล่าต่าง ๆ ทั้งรูปลักษณ์ของตัวละคร ที่ส่วนใหญ่จะมีรูปร่างหน้าตาดีมีคุณลักษณะพิเศษตามลักษณะของนาคตามเรื่องเล่า จึงทำให้เห็นลักษณะของตัวละครนาคที่หลากหลายและน่าสนใจอย่างยิ่ง

3.2.1.3 ตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากเผ่าพันธุ์ครุฑและนาค

ตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากเผ่าพันธุ์ครุฑและนาค เป็นตัวละครที่ผู้แต่งสร้างขึ้นใหม่จากจินตนาการของตน ตัวละครในลักษณะดังกล่าวที่มีบทบาทสำคัญในนวนิยายมี 2 ตัวละคร คือ ชลัญจรี ในเรื่อง **ปักขานาคา** และอริตวรธรรณ ในเรื่อง **อริตวรธรรณครุฑานาคา** ตัวละครดังกล่าวมีรูปลักษณ์ คุณลักษณะพิเศษ สถานภาพ และอุปนิสัย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ก. รูปลักษณ์ภายนอก

ตัวละครลักษณะดังกล่าว สามารถแปลงกายได้ทั้งครุฑซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์ของบิดาและนาคซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์ของมารดา ลักษณะของตัวละครทั้งสองที่ปรากฏเมื่ออยู่ในร่างของครุฑและนาค มีลักษณะดังนี้

1) ลักษณะในร่างครุฑ

ลักษณะในร่างครุฑของตัวละครทั้งสอง มีรูปร่างใหญ่โต มีความงดงาม และมีพลังฤทธิ์านุภาพมหาศาล ดังตัวอย่างเช่น ชลัญจรี มีลักษณะคือ

“แสงสีแดงเหลืองทองเปล่งประกายจากตัวปรากฏปีกสีแดงเลื่อมพรรณราย คล้ายคลึงกับผู้เป็นบิดา กรงเล็บเท้าคมกริบดุจเพชรกล้า โจงกระเบนสีทองอร่ามตา รับกับผ้าคาดอกสีทองแพรวพราว ประดับด้วยเครื่องถนิมพิมาภรณ์สมยศศักดิ์จะไม่ คล้ายครุฑก็ตรงใบหน้าที่เคลือบละอองทองนั้นดุจดั่งเทพธิดาไม่มีวิหเววของจะงอยปากแหลมคมแต่อย่างใด บนศีรษะสวมด้วยมงกุฎทองคำหนารูปนกอินทรี”

(ปักขานาคา, 2555: 104-105)

เมื่อชลัญจรีแปลงร่างเป็นครุฑจะมีปีกสีแดง มีกรงเล็บครุฑที่แข็งแรง แต่ไม่มีจะงอยปาก และมีใบหน้าซึ่งงดงาม ลักษณะดังกล่าวได้รับจากบิดาซึ่งเป็นเทพแห่งครุฑและมารดาผู้สืบเชื้อสายจากเทพนาคา อีกทั้งเมื่อนางอยู่ในร่างครุฑ นางยังมีพลังวายุโกลิณรุนแรง ดังความว่า “หากจำแปลงเป็นครุฑ วายุโกลิณของเจ้าก็จะรุนแรงประดุจพายุบรรลัยกัลป์ ต่อให้เป็นเขาพระสุเมรุยังต้องสั่นคลอนเลยนะเอ็ง” (ปักขานาคา, 2555: 104)

ส่วนลักษณะขององค์อริตววรรณในร่างครุฑมีลักษณะคือ

ทันใดนั้นเองปรากฏแสงสว่างสีทองทั่วกายพญานาคานั้น ร่างพญานาคาแปรเปลี่ยนเป็นครุฑใหญ่สีทองอร่ามตา พระพักตร์ทรงฤทธิ์อำนาจ พระเนตรคมกริบ จะงอยปากงุ้มสีทองและกงเล็บแหลมคม ทิวทั้งพระวรกายปกคลุมไปด้วยไรขนเฉกเช่นทองทา ครุฑใหญ่ร่างกายสีทองนั้นละม้ายคล้ายองค์สุวรรณกายผู้เป็นพระราชบิดา โครงร่างสง่างามสูงใหญ่ ร่างกายนั้นใหญ่โตคะเนได้เกือบสองเท่าของเหล่าครุฑา ทั้งสามที่รุ่มจิกรังซึ่งบัดนี้แตกกระเซิงด้วยความตื่นกลัว กลัวเกรงกับสิ่งที่ได้เห็น ครุฑ

ใหญ่สีทองนั้นมีพระวรกายสง่าอ่าองค์สมควรแล้วแต่บัลลังก์ทองแห่งครุฑานี้พระอรุระกว้างเต็มไปด้วยกล่อมพระมังสา ต้นพระกรเต็มแน่นแข็งแรง ปีกกว้างใหญ่โตยามสยายปีกขยับขึ้นลงนั้นย่อมกลาบินได้ไกลกว่า 200 โยชน์แน่นอน

(อริตววรรณครุฑานาคา, 2554: 404)

ลักษณะในร่างครุฑขององค์อริตววรรณจะมีขนกายและจะงอยปากสีทอง กรงเล็บแหลมคม มีรูปร่างสูงใหญ่กว่าครุฑโดยทั่วไปถึงสองเท่า หน้าตาดีคล้ายองค์สุวรรณกายผู้เป็นบิดา

2) ลักษณะในร่างนาค

หากตัวละครชลัญฉรีและอริตววรรณแปลงกายเป็นนาคจะมีรูปลักษณ์ที่ต่างไปจากนาคโดยทั่วไป ดังเช่นชลัญฉรีจะมีพลังเตโชกสิณที่รุนแรงซึ่งได้รับจากเผ่าพันธุ์ของมารดาที่สืบเผ่าพันธุ์มาจากเทพนาคา ดังความว่า “หากเจ้าแปลงเป็นนาค เตโชกสิณของเจ้าจะแรงดุจไฟนรกโลกันตร์ ยิ่งได้กินผลไม้หมื่นปี แม้แต่ตายังสู้ไม่ได้เลยนะเว้ยเฮ้ย” (ปักษานาคา, 2555: 104) เมื่อนางอยู่ในร่างนาค จะมีลำตัวและมีเกล็ดสีทอง มีความงามตลอดทั้งร่าง ส่วนหงอนมีสีแดงสร้างความน่าเกรงขามแก่ผู้พบเห็น ดังมีบทบรรยายว่า

“ครั้นพอรำยมนต์แปลงกายเป็นนาคา แสงสีทองนวลตากก็เปล่งประกาย ผิวนุ่มซบสีทองกลับกลายเป็นเกล็ดหนาใหญ่น่าเกรงขามสีทองอร่ามตา ลำตัวยาวแข็งแรงส่วนกึ่งกลางมีทองคำลายกนกคอดรัดโดยรอบลำตัว หน้าตาเป็นรู้อย่างเต็มภาคภูมิ หงอนสีแดงดุจทับทิมส่งให้ความงามน่าเกรงขามนั้นเด่นขึ้น”

(ปักษานาคา, 2555: 105)

ส่วนองค์อริตววรรณมีลักษณะที่งดงามไม่ต่างจากชลัญฉรี กล่าวคือ

พญานาคใหญ่เกือบสองเท่าตัวของร่างแปลงแห่งตนอีกทั้งเกล็ดน้อยใหญ่ที่ให้สีเหลืองเลื่อมรุ้งสีทองนั้น สร้างความตกตะลึงแก่ผู้พบเห็นยิ่งนักเสียงชู้คำรามดังกึกก้องไปทั่วบริเวณ องค์เคสิณาคาในร่างมนุษย์ที่กำลังย้อยอุตุดุคระชากปีกษีในร่างมนุษย์เช่นกันซงกั๊กกับสิ่งที่ได้พบเห็น พญานาคใหญ่สีทองส่งเสียงชู้คำรามไปทั่วทั้งหิมพานต์หมู่สัตว์น้อยใหญ่แตกตื่นไปทั่ว ทั้งหิมพานต์สันไหวดังถูกมือยักษ์ที่ไร้ตัวตน

ข่มเขย่า เหล่านางกนิรติหัวใจเหลียวหาปีกหางรีบขึ้นจากน้ำอย่างเร็วพลัน คนธรรพ์ที่กำลังเกี่ยวพาราสีนางมักกะลีผลอยู่นั้นเหลียวหาที่มาของเสียงคำรามด้วยแวตาทวาดหวั่น นาคพิภพสะเทือนสั่นไหวพญานาคสีขาวยลือบวมพู่ที่บรรทมหลับไหลอยู่นั้นขยับพระวรกายรับรู้ในสิ่งที่สัมผัสได้ พระเนตรแห่งนางนาคาสีขาวยงดงามนั้นปรากฏมีหยาดพระอัสสุชลไหลเป็นทางทั้งที่พระนางนั้นยังคงอยู่ในนิทรารมณฺ์แรงสั่นสะเทือนทั่วป่าหิมพานต์นั้นมิให้พระตำหนักรับรองแห่งครุฑาสันไหวตามจังหวะการเคลื่อนย้ายพระวรกายสีทองนั้นไปมา

(อริตววรรณครุฑานาคา, 2554: 403)

องค์อริตววรรณมีกายสีเหลืองทอง ร่างกายใหญ่โตและมีพลังฤทธาานุภาพมหาศาล หากโกรธจะทำให้เกิดแผ่นดินไหว

ข. คุณลักษณะพิเศษ

ชลัญฐรีและอริตววรรณ นอกจากจะมีร่างที่งดงามแล้ว ยังมีคุณลักษณะพิเศษของผู้ที่สืบเชื้อสายจากครุฑและนาคด้วย ดังนี้

1) ก่อนกำเนิดมีเหตุการณ์ประหลาดเกิดขึ้น

ก่อนที่ตัวละครทั้งสองจะกำเนิด ได้เกิดเหตุการณ์อัศจรรย์ขึ้น ดังเช่นเหตุการณ์ก่อนที่ชลัญฐรีกำเนิด ดังมีบทบรรยายว่า

เวลาผ่านไปเพียง 3 เดือนก็ครบกำหนดกำเนิด...บังเกิดท้องฟ้ามืดครึ้มไปทั่วป่าหิมพานต์ทั้ง ๆ ที่เป็นเพลากลางวัน สร้างความแตกตื่นให้กับอมมนุษย์และมนุษย์กึ่งเทพที่อาศัยอยู่ในป่า แม้แต่มนุษย์วิเศษเช่นผู้บำเพ็ญเพียรเป็นฤๅษีที่แก่กล้าก็ยังไม่สามารถคาดเดาถึงการเกิดปรากฏการณ์เช่นนี้ได้เลย...

คลื่นลมในมหาสีทันดรซัดสาดอย่างรุนแรง แสงวิซุพาดผ่านทั่วแนวฟ้าอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน...มีเพียงเทพผู้ใหญ่ที่สังสรรค์อยู่ในสมาคมสวรรค์เท่านั้นที่ไม่รับรู้ถึงเหตุการณ์ในครั้งนี้แม้แต่ในโลกมนุษย์ก็มีลมฝนพัดกระหน่ำอยู่ถึงสามวันสามคืน ไม่เว้นแม้แต่เขตทะเลทราย

(ปีภษานาคา, 2555: 26)

ชลัญจรีอยู่ในครรภ์ของมารดา 3 เดือน ก่อนที่นางจะกำเนิดได้เกิด เหตุการณ์อัศจรรย์ขึ้น จนเกิดความโกลาหลในป่าหิมพานต์ รวมไปถึงสวรรค์และโลกมนุษย์ก็สามารถรับรู้ได้ถึงเหตุการณ์อัศจรรย์ดังกล่าวและเป็นเหตุการณ์ที่ยังไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ส่วนเหตุการณ์ ก่อนที่อริตววรรณจะกำเนิดนั้น เกิดเหตุการณ์อัศจรรย์คือ

ลำแสงจากสุริยะฉายทอดแสงส่องประกายไปทั่วทั้งป่าหิมพานต์แลสามภพ เห็นพระดำหนกนั้นหม่อมเขาหลอมรวมตัวปรากฏเป็นพระมหาเศวตฉัตร 9 ชั้น ลำแสงสีรุ้งเหลือบพรายสีทอง มองดูคล้ายพญานาคใหญ่สีทองอร่ามตาบ้างก็สลับเป็น ครุฑทาสีทององค์ใหญ่หน้าเกรงขาม เหล่าครุฑ นาค คนธรรพ์ กิณนร กิณนรี นรสิงห์ หมู่ สัตว์น้อยใหญ่ในหิมพานต์ เทวดาทุกชั้นฟ้า ตลอดจนมมนุษย์ปฤชณผู้ที่ได้พบเห็น ล้วน ตกตื่นตะลึงกับสิ่งที่ปรากฏในนภากาศ หมู่มวลมนุษย์แตกตื่นพลางคิดกันไปว่าคงเป็น ปรากฏการณ์วิเศษในช่วงเทศกาลออกพรรษาเป็นแน่แท้ ตามความเชื่อของคนไทยว่า เหล่าพญานาคผู้มีฤทธิ์จะขึ้นมากราบนมัสการ ต่างจากเหล่าหมู่มวลเทวดาน้อยใหญ่ ที่ได้รับรู้โดยทั่วกันว่าผู้มีบุญญาธิการผู้หนึ่งได้กำเนิดขึ้นแล้ว หมู่สัตว์น้อยใหญ่ในหิม พานต์ล้วนแตกตื่นร้องเอ็ดอึงแซ่ซู่ไปทั่วทั้งป่าหิมพานต์ ผู้ที่เป็นครุฑและนาคา เท่านั้นที่รับรู้ได้ว่า ตำนานที่บอกกล่าวถึงเจ้าผู้ปกครองครุฑนาคาได้กำเนิดขึ้นแล้ว ต่างฝ่ายต่างจับกลุ่มแบ่งแยกทั้งผู้ที่ยอมรับในกำเนิดของผู้ปกครองนั้นและผู้ที่ต้องด้าน

(อริตววรรณครุฑนาคา, 2554: 197)

เหตุการณ์ดังกล่าวสามารถรับรู้ได้ทั้ง 3 ภพคือ ป่าหิมพานต์ สวรรค์ และโลกมนุษย์ เป็นเหตุการณ์อัศจรรย์ที่รับรู้กันว่าจะมีผู้มีบุญญาธิการที่จะได้เป็นเจ้าแห่งครุฑนาคา กำลังกำเนิดขึ้นมา

2) มีพลังฤทธาภาพมหาศาลและมีบุญญาธิการ

ตัวละครทั้งสองคือ ชลัญจรีและอริตววรรณ เป็นผู้ที่มีพลังฤทธาภาพ มหาศาล และมีบุญญาธิการ ดังตัวอย่างว่า

ชลัญจรีหยุดชะงักหันไปประจันหน้ากับเหล่าผู้ที่เป็นประดุจหมาหมู่ส่ง ประกายตาแวววาวด้วยแรงโมโหโกรธา มือขวายื่นไปด้านหน้าโดยอัตโนมัติ กำหนด เตะโขกสิดังที่เคยรำเรียนมาจากหลวงตาฤาษีของตน

[.....]

ไฟที่พยายามพุ่งไปโดยแรงกลับโชติช่วงติดไปทั่วทั้งราวป่าแม้เอาโปกสืนของ
เหล่าผู้วิเศษทั้งกลุ่มก็ไม่สามารถต้านทานได้

(ปักขานาคา, 2555: 60)

พลังฤทธานุภาพของชลัญจรี โดยเฉพาะไฟเตโชกสืน เป็นไฟกสืนที่
รุนแรง แม้ไฟเพียงน้อยนิดแต่สามารถเผาป่าหิมพานต์ให้วอดวายได้ ที่สำคัญคือ ไม่มีเอาโปกสืนของ
ผู้ใดจะสามารถดับเตโชกสืนนี้ลงได้ นอกจากนี้ยังมีพลังเอาโปกสืนและวาโยกสืนที่รุนแรงมาก ดัง
ความว่า “ชลัญจรีรับกำหนดเอาโปกสืนโดยด่วนผสมด้วยวาโยกสืน เพียงครู่ไฟก็มอดดับโดยสิ้น ป่า
ปลั่งอกเงยขึ้นดุจนรมิต” (ปักขานาคา, 2555: 61) พลังกสืนของชลัญจรีทั้ง 3 อย่างคือ เตโชกสืน
วาโยกสืน และเอาโปกสืน สามารถทำให้สวรรค์พังพินาศลงได้ ดังความว่า “เจ้ารู้ไหมว่ากสืนน้ำไฟลม
ของเจ้าน่ะต่อให้สวรรค์ยังต้องพังพินาศ” (ปักขานาคา, 2555: 61) แสดงให้เห็นฤทธานุภาพที่มี
มหาศาลของชลัญจรี

ส่วนองค์อริตวรธรณ์ มีลักษณะของผู้มีบุญญาธิการ ในฐานะของผู้ที่จะ
ได้รับการยกย่องเป็นเจ้าของครุฑานาคา ดังความว่า

“...ผู้ที่ตามตำนานเล่าขานว่าเป็น ‘เจ้าแห่งครุฑานาคาทั้งหลายทั้งปวง’
พระราชันต์ดาที่ปรากฏองค์ขึ้นพร้อมกับรัศมีสีทองระยิบระยับ ความรู้สึกปลอดภัย
อบอุ่น ใจที่แผ่ซ่านไปทั่วทุกอณูผิวกายทำให้สามารถรับรู้ได้ว่า พระราชันต์ดาองค์นี้
ทรงเปี่ยมไปด้วยบุญญาบารมีอย่างแน่นแท้ พระราชันต์ดาแห่งครุฑาลัยและนาคาลัย
ผู้มีพระนามว่า ‘อริตวรธรณ์ – ผู้ทรงเหมาะสมแก่ตำแหน่งเจ้าแห่งครุฑานาคาโดย
แท้’”

(อริตวรธรณ์ครุฑานาคา, 2554: 448-449)

องค์อริตวรธรณ์มีคุณลักษณะที่เหมาะสมแก่การเป็นเจ้าแห่งครุฑานาคา
เพราะเป็นผู้มีบุญญาธิการ มีคุณธรรมที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา รวมทั้งพลังฤทธานุภาพของพระองค์
ที่มีอย่างมากมายมหาศาล

3) กินผลไม้พิเศษ

ตัวละครชลัญฉรีและอริตวรธรรณมีพลังฤทธานุภาพมหาศาลส่วนหนึ่งมาจากเหตุการณ์การกินผลไม้พิเศษ ซึ่งผู้แต่งสอดแทรกอนุภาคดังกล่าวเข้าไปเพื่อใช้อธิบายถึงที่มาของพลังฤทธานุภาพของตัวละคร ดังตัวอย่างในเรื่อง **ปักษานาคา** ชลัญฉรีกินผลทับทิมหมื่นปีเข้าไปซึ่งเป็นผลไม้พิเศษและเป็นที่ต้องการของเหล่ามนุษย์ในหิมพานต์ ดังความว่า

“ผลทับทิมหมื่นปี...สวยมั๊ยพิน้ำ?”

“หืม...หมื่นปีเลยหรอ...แปลว่าไฉ่ลูกแดง ๆ เนี่ย คือลูกทับทิมที่มีอายุหมื่นปีหรือสิ่งหา?”

“ใช่แล้ว...ท่านแม่เป็นคนบอกข้าว่าผลทับทิมผลนี้จะสุกเต็มที่ตอนอายุหมื่นปีใครกินไปละก็จะมีพลังกำลังเพิ่มขึ้นเป็นสิบเท่า กลิ่นต่าง ๆ จะส่งผลแรงกว่าเดิมสิบเท่า อายุก็จะยืนขึ้นเป็นหมื่นปีเท่าอายุของผลทับทิมเลยละและวันนี้ก็เป็นวันที่ครบหมื่นปีด้วยเนื้อ” คำบอกเล่าประโยชน์สุดท้าวทำเอาลูกพี่สะดุ้งโหยง ตาหวานกลมโตเหลือบมองลูกน้องอย่างรู้ไต่กันดี

“แกอยากกินละสิท่า เดียวนี้แผนสูงนะยะ แล้วสรรพคุณเลิศหรืออย่างนี้คนไม่แย่งกันตายหรอ” พูดไม่ทันขาดคำก็ปรากฏนักสิทธิ์ วิทยากร และคนธรรพ์ รวมถึงฤๅษีชีไพรกลุ่มใหญ่ค่อย ๆ ททยอยเข้ามาล้อมต้นไม้วีเศษไว้ คนเป็นลูกพี่ถอนหายใจกระซิบบอกลูกน้องด้วยวิชาวพิเศษเสียงที่ออกมาจึงเท่าเสียงแมลงหวี่

CHULALONGKORN UNIVERSITY (ปักษานาคา, 2555: 96)

คุณวิเศษของผลทับทิมหมื่นปีคือ ผู้ที่กินเข้าไปจะมีพลังฤทธานุภาพเพิ่มขึ้นและมีอายุยืนเป็นหมื่นปีเท่ากับอายุของผลทับทิม ส่วนในเรื่อง **อริตวรธรรณครุฑานาคา** พระนางปทุมมาวดีเสวยผลไม้พิเศษที่พระวิษณุประทานให้คือ ผลจตุรมณีทิพย์เข้าไปขณะที่พระนางยังทรงพระครรภ์องค์อริตวรธรรณ ดังความว่า

เราเก็บไว้ 2 ผลรอเจ้าของที่แท้จริงปรากฏ ผลหนึ่งนั้นถูกใช้ไปตอนที่องค์สุวรรณกายถือกำเนิด ส่วนผลนี้เป็นของ “อริตวรธรรณ” เสวยเสียเถิดพระนาง ผลไม้นี้เป็นทิพย์จะทำให้ “อริตวรธรรณ” ปลอดภัยจากอันตรายทั้งหลายทั้งปวง

“เสวยเสียเถิด เราช่วยพระนางได้เท่านี้ ช่วยในหน้าที่ที่สมควรเท่านั้น”

(อริตวรธรรณครุฑานาคา, 2554: 178-179)

คุณวิเศษของผลไม้นี้จะช่วยให้อริตวรธรมณ์มีพลังสุขภาพเพิ่มขึ้น และมีมากกว่าครุฑและนาคตนอื่น ๆ

ค. สถานภาพ

ตัวละครทั้งสอง มีสถานภาพที่สำคัญคือเป็นบุตรที่เกิดจากครุฑและนาคซึ่งการให้กำเนิดบุตรลักษณะดังกล่าวถือเป็นการฝ่าฝืนกฎทำให้ตัวละครต้องมาอาศัยอยู่ที่ภพมนุษย์และได้รับการเลี้ยงดูแบบมนุษย์ โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญ 2 ประการคือ ช่วยเหลือมารดาที่ถูกสาปและประนีประนอมความขัดแย้ง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เป็นบุตรที่เกิดจากครุฑและนาค

ตัวละครดังกล่าวเป็นตัวละครที่มีกำเนิดจากเผ่าพันธุ์ครุฑและนาค โดยมีบิดาเป็นครุฑและมารดาเป็นนาค สาเหตุของการกำเนิดของตัวละครนั้น คือ

“กาลภาคหน้าที่ลูกแล่นองหญิงปทุมมาวดีจะต้องเผชิญกับวิบากกรรมอันแสนสาหัสสุดที่เปรียบปรานได้... เหตุเพราะลูกนั้นได้ผูกกรรมไว้กับนางนาศิตนหนึ่งในครั้งอดีตชาติ แรงกรรมแลแรงอาฆาตของนางนั้น ยิ่งใหญ่กว่าแรงกุศลหนุนนำที่ลูกมี ทำให้แม้ชาตินี้ลูกแล่นองหญิงปทุมมาวดีจะได้กำเนิดมาเป็นเลือดชาติแห่งกษัตริย์ในครุฑาและนาคาก็ตาม แต่ทว่าแรงอาฆาตนั้นเองที่ส่งผลให้กำเนิดเกิดมาผิดแผกเผ่าพันธุ์ ทำให้ความรักต้องถูกหล่อเลี้ยงด้วยความเจ็บช้ำแลความเจ็บปวดดั่งที่นางเคยได้รับไว้”

(อริตวรธรมณ์ครุฑานาคา, 2554: 127)

อริตวรธรมณ์ เป็นโอรสขององค์สุวรรณกายและพระนางปทุมมาวดี พระองค์ถือกำเนิดมาเพราะกรรมของบิดาและมารดาทำให้บทบาทหน้าที่ของอริตวรธรมณ์ที่สำคัญคือ ช่วยลดกรรมขององค์สุวรรณกายและพระนางปทุมมาวดี ทั้งยังต้องฝ่าฝืนอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อจะได้เป็นเจ้าแห่งครุฑานาคา

ส่วนชลัญจรี เป็นบุตรของเทพสุบรรณและนางกุนทลา สาเหตุที่นางกำเนิดมาคือ

พระจันทร์ครุ่นคิดก่อนจะแยมยิ้มอย่างเจ้าเล่ห์และยินดี

“ทราบมาว่าเทพสุบรรณยังมีชายาเป็นตัวเป็นตนใช่หรือไม่?”

“ใช่...ท่านคิดจักทำเยี่ยงใด?”

“คนเราก็จักอ่อนโยนได้ก็ต่อเมื่อมีความรัก...ฮ่า ๆ ๆ ๆ หากข้าสามารถทำให้เกิดความรักระหว่างสองเฝ้าพันธุ์ได้มีแน่ว่าอาจจักเกิดการคลี่คลายในเรื่องนี้ได้ อย่างไรก็ตามเล่าท่านอินทร์” ว่าแล้วก็ไม่ฟังเสียงใด ๆ รีบรุดไปที่เมืองนาคเพื่อมองหาผู้ที่เหมาะสม

(ปักษานาคา, 2555: 18)

2) เจริญเติบโตที่เมืองมนุษย์

ในนวนิยายทั้ง 2 เรื่องคือ **ปักษานาคา**และ**อริตววรรณครุฑานาคา** มีเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้ชลัญจรีและอริตววรรณต้องไปอาศัยอยู่ที่เมืองมนุษย์และได้รับการเลี้ยงดูจากมนุษย์จนเติบโตแล้วจึงเดินทางไปทำภารกิจของตน ดังความว่า

“ยังไม่ใช่ตอนนี้ไหนนะ...นั่งหนูไปเที่ยวเมืองมนุษย์สักหน่อยนะ ลี้ภัยทางการเมือง...โตแล้วปีกกล้าขาแข็งค่อยกลับมาช่วยแม่...ไปไป” ไม้เท้าคด ๆ งอ ๆ ซึ่ซึ้นร่างเต็กน้อยลอยวูบลงมหานทีสีทันดรพร้อมพุ่งไปตามทางน้ำใต้ดินโดยเร็วจนลอยผ่านไปจนถึงดินแดนมนุษย์ที่เรียกว่า... ‘อ่าวไทย’

(ปักษานาคา, 2555: 33)

ชลัญจรีกำเนิดมาจากการฝ่าฝืนกฎระหว่างครุฑกับนาค อีกทั้งมารดาของนางก็ยิ่งถูกสาป แต่ก่อนที่มารดาจะถูกสาปนางได้อิच्छฐานให้ชลัญจรีรอดปลอดภัยแล้วจึงโยนร่างลงไปในทะเล ร่างของนางลอยมาถึงฝั่งใกล้อาศรมของฤๅษีอุตราภิมุข ฤๅษีจึงนำทารกมาดูแลก่อนที่จะส่งไปยังเมืองมนุษย์เพื่อรอเวลาที่จะไปทำภารกิจของตน

ส่วนในเรื่อง**อริตววรรณครุฑานาคา** องค์อริตววรรณถือกำเนิดขึ้นจากการฝ่าฝืนกฎเช่นเดียวกับชลัญจรี ดังความว่า

“ลูกของเราต้องเกิดขึ้นมาภายใต้กฎเกณฑ์แห่งเฝ้าพันธุ์ที่ไม่อาจฝ่าฝืนได้ ทางเดียวที่เรามองเห็นในขณะนี้ คือการพาลูกน้อยของเราไปยังเขตแดนโลกมนุษย์เท่านั้น

ไปยังเผ่าพันธุ์ของเรา เราเชื่อว่าเชื้อสายแห่งนาคาอันไม่ขึ้นตรงต่อหิมพานต์จะช่วย
ปกป้องคุ้มครองลูกของเราได้”

(อริตววรรณครุฑานาคา, 2554: 194)

เมื่ออริตววรรณก่าเนิดออกมา องค์สีตามันผู้เป็นลุงของพระองค์หวังจะ
ฆ่าทิ้ง ทำให้พระนางปทุมมาวดีสังนางงูซึ่งเป็นบริวารรับใช้ให้พาองค์อริตววรรณหนีไปยังภพมนุษย์
เพื่อให้รอดพ้นจากการถูกองค์สีตามันฆ่า

3) เป็นผู้แก้คำสาปให้มารดา

ชลัญจรีและอริตววรรณมีหน้าที่สำคัญคือ แก้คำสาปให้มารดา กล่าวคือ
มารดาของชลัญจรีคือนางกมลทลาถูกพี่สาวของนางใช้ดวงแก้วนาคาสาปให้กลายเป็นหินสาเหตุมาจาก
นางกฤติกาล่วงรู้ความลับของนางกมลทลาว่าแอบไปสมสู่กับครุฑจนให้กำเนิดบุตรคือชลัญจรี
เมื่อชลัญจรีสามารถไปชิงน้ำอมฤตมาได้สำเร็จ นางจึงนำมาแก้คำสาปให้มารดาโดยหยดลงบนร่างที่
เป็นหินให้กลับคืนสู่ร่างเดิม ดังความว่า

“...ชลัญจรีจึงได้หยิบผอบน้ำอมฤตหยดลงบนรูปปั้นสีขาว เหตุมหัศจรรย์
พลันบังเกิด แสงสีทองสว่างจ้าจนแทบทำให้มองสิ่งใดไม่ชัดเปล่งประกายอยู่ชั่วครู่
เมื่อแสงนั้นจางหายไปปรากฏเป็นร่างร่างน้อยผิวกายเหลืองนวลตาที่มีความงาม
ละม้ายชลัญจรีผู้เป็นลูกสาว”

ร่างบางอ้าแขนเพื่อรับร่างของลูกสาวเข้ามาในอ้อมแขนน้ำตาแห่งความปิติ
ยินดีพรุ่งพรูหยดต้องพื้นทรายทอง...สายตาแห่งความรักทอดผ่านไปยังร่างที่คุ้นใจ
พลาบเอ่ยคำพร่ำรำพัน

(ปักขานาคา, 2555: 276)

ส่วนในเรื่องอริตววรรณครุฑานาคา พระนางปทุมมาวดีมารดาของ
อริตววรรณเสวยผลนิทรารมณทำให้พระนางนอนหลับไหลไร้สติอยู่ในร่างของนาคาเพราะพระนางไม่
ต้องการตกเป็นชายาขององค์สีตามัน ดังความว่า

ร่างพระนางนาคีชาวพิสุทธิ์ยังคงนอนสงบนิ่งอยู่บนพระแท่นบรรทมองค์
สุวรรณกายทรงประทับเคียงข้างด้านซ้ายมือพระหัตถ์ข้างซ้ายแตะบริเวณลำตัวเจ้า

พระนางนาคีสาว พระหัตถ์ขวาทรงกุมกระซับฝ่ามือเจ้ากอหญ้าแน่นไว้แน่น ถัดมาคือ องค์อริตวรธรณ์ และสุดท้ายคือองค์สีตามันผู้ที่ใช้พระหัตถ์ด้านขวามือแตะบริเวณส่วนหางแห่งนาคีสาวเช่นเดียวกัน ลักษณะล้อมรอบกันเป็นวงกลม ทุกพระองค์ปิดพระเนตรนั่งทำสมาธิ แพนตางามระยิบระยับของผู้ก่อกำเนิดวิบากกรรมปิดสนิทลง ริมฝีปากบางพลางเอื้อนเอ่ยวาจาอโหสิกรรมพร้อมกับองค์สีตามันที่ทรงกล่าวคำขออโหสิกรรมเพื่อปลดปล่อยแรงอาฆาตแค้นจากอดีตชาติเช่นเดียวกัน คำกล่าวขออโหสิกรรมเพื่อปลดปล่อยแรงอาฆาตแค้นจากอดีตชาติเช่นเดียวกัน คำกล่าวขออโหสิกรรมที่ทอดถอนแรงอาฆาตแรงสาปแช่งให้ขาดจากกันนิจนิรันดร

“กรรมใด ๆ ที่เคยผูกพันกันไว้ในอดีตชาติ ข้าพเจ้าอโหสิกรรมให้แก่ทุก ๆ พระองค์และกรรมใด ๆ ที่ข้าพเจ้าเคยได้ล่วงเกินทุกพระองค์ไว้ ข้าพเจ้าขออโหสิกรรมแก่ทุกพระองค์ด้วย”

“เราขออโหสิกรรมเช่นกัน” ทุกพระองค์กล่าวอโหสิกรรมเฉกเช่นเดียวกัน กระแสไอเย็นแห่งพระพายพัดมาบางเบาให้กรุ่นกลิ่นหอมละมุนแห่งพฤษชาติกระทบต้องพระนาสิก กรุ่นกลิ่นหอมคล้ายเทพเทวาเบื้องบนรับรู้ในคำอโหสิกรรมแก่กันนั้นแล้ว

ลำแสงสีชมพูนวลแผ่กระจายไปทั่วพระวรกายพระธิดานาคา แพนตางามระยิบระยับกะพริบขยับขึ้นลง พระเนตรตรงงามเผยขึ้น ร่างนางนาคีสีขาวยมพุดงามขยับพระวรกายคล้ายร่างที่หลับใหลมานานจวบห้าปีชู่พระเศียรมงกุฏสูงชันเสียงแห่งนาคาแผดไปทั่วห้องบรรทม

เมื่อลำแสงสีชมพูนวลจางลงให้ปรากฏเป็นร่างหญิงสาวผู้งดงามแทนที่ กรุ่นกลิ่นหอมละอองทิพย์แห่งสัตตบงกชคละคลุ้งไปทั่วบริเวณ

(อริตวรธรณ์ครุฑานาคา, 2554: 437)

เมื่อองค์สีตามันซึ่งมีดวงจิตของนางนาคีที่โกรธแค้นพระยาสุวรรณกายยอมอโหสิกรรมแก่พระยาสุวรรณกาย ทั้งยังยอมรับในองค์อริตวรธรณ์ที่จะได้ขึ้นเป็นเจ้าแห่งครุฑานาคาทำให้พระนางปทุมมาวดีฟื้นคืนร่างดั้งเดิม จะเห็นได้ว่าเพราะความสามารถและความชาญฉลาดของตัวละครทั้งสองจึงสามารถช่วยเหลือมารดาที่ต้องคำสาปให้ฟื้นคืนร่างเดิมได้สำเร็จ ส่วนบทบาทหน้าที่อีกประการหนึ่งคือ การประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ครุฑกับนาคีให้กลับมาเป็นปกติดั้งเดิม

4) ประนีประนอมความขัดแย้ง

ในนวนิยายเรื่อง **ปักษานาคาและอริตววรรณครุฑานาคา** มีความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคซึ่งเป็นความขัดแย้งที่ผู้แต่งนำมาจากตำนานครุฑจับนาคแล้วมาสร้างเรื่องราวเพิ่มเติมตามจินตนาการของตน โดยความขัดแย้งดังกล่าวยุติลงด้วยการประนีประนอมความขัดแย้งของชลัญจรีและอริตววรรณ

ในเรื่อง **ปักษานาคา** ชลัญจรีมีโอกาสขอพรจากพระอินทร์ 1 ข้อ นางจึงขอว่า

“เอาละชลัญจรี ข้าให้พรเจ้าหนึ่งข้อ จงว่ามาว่าอยากได้สิ่งใด...”

“น้ำขอให้ทั้งครุฑ นาคา และสัตว์อื่นในป่าหิมพานต์มีสามารถที่จะทำอันตรายแก่ผู้ที่ถือศึลบำเพ็ญเพียรตามตามแบบอย่างองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ แม้แต่ปลายเล็บ...อาวุธที่ต่อสู้กันจักกลายเป็นข้าวตอกดอกไม้บูชาแก่กันเจ้าค่ะ”

(ปักษานาคา, 2555: 280)

คำพรที่ชลัญจรีขอจากพระอินทร์เป็นส่วนหนึ่งของการประนีประนอมความขัดแย้งกล่าวคือ ครุฑและนาคที่มีศีลธรรมในจิตใจ ยึดหลักคำสอนของพระพุทธองค์เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ครุฑและนาคเหล่านั้นจะไม่สามารถทำร้ายกันได้ นอกจากนี้เทพนาคาและเทพสุบรรณยอมละทิฐิและให้อภัยแก่กัน ดังความว่า

“บัดนี้ความแค้นที่ข้ามีต่อท่านพี่เทพนาคาได้สูญสิ้นไปจากใจข้าโดยสิ้นเชิง... น่าแปลกที่ในใจของข้าแท้จริงแล้วอยากเอ่ยคำอภัยมานานแสนนาน...นับตั้งแต่มารดาข้าออกไปบำเพ็ญเพียรพร้อมท่านป้ากัทธู แต่ทิฐิที่กล้าแข็งกลับพานมิอยากจักเอ่ยปากออกไปปล่อยให้ความทุกข์ทรมานگذกร่อนจิตใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง”

(ปักษานาคา, 2555: 274)

เมื่อทั้งเผ่าพันธุ์ครุฑและเผ่าพันธุ์นาคยอมให้อภัยแก่กัน แล้วมาบำเพ็ญภาวนา มีศีลธรรมในใจทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายยุติความขัดแย้งและก่อให้เกิดความสงบสุข ส่วนในเรื่อง **อริตววรรณครุฑานาคา** องค์อริตววรรณสามารถเอาชนะเหล่าครุฑและนาคที่มาประชันกันและต่างก็มีพลังฤทธานุภาพร้ายแรงเพื่อหวังจะเป็นเจ้าแห่งครุฑานาคาองค์แรก ดังความว่า

“เจ้าแห่งครุฑานาคา...กำเนิดขึ้นแล้วอย่างแท้จริง”

เสียงอวยพรดุจทวยเทพซบซ่านดังแผ้วแผ้วมารอยยิ้มปริดาปราโมทย์ปรากฏ
ทุกใบหน้า ดอกจิวปลิดปลิวดังอัญมณีล้ำค่าประพรมพื้นพสุธา ความชุ่มชื้นจิตใจ
แผ่ซ่านรับรู้ได้ทุกตัวตน

พระวรกายสง่างามประทับ ณ กลางลานประลองเสียงสรรเสริญพระอิสริยยศ
ดังกึกก้องทั่วฟ้าหิมพานต์ องค์มูจลินทรนาคราชทรงคูกพระขงษ์ตรงเบื้องหน้า พระ
หัตถ์แข็งแกร่งยกสร้อยสังวาลมณีนาคาเพชรล้อมทับทิมดอกจิว ซึ่งบัดนี้ถูกแยกออก
จากมณีทั้งสี่ที่ยังคงเหลือประดับพระวรกายนั้นแลทูลถวายแห่งองค์กษัตริย์แห่งสอง
เผ่าพันธุ์

“มณีนาคาเพชรนี้หม่อมฉันเพียงรับฝาก เพื่อทูลถวายแห่งองค์กษัตริย์อีกครา
มณีนาคานี้เป็นฤทธาคู่พระบุญญาแต่พระองค์...เจ้าแห่งครุฑานาคาทั้งหลายทั้งปวง
...”

เหล่าครุฑานาคาทั่วทั้งปฐพีแลสามภพก็มาราบแทบพระบาทถวายบังคมแด่
องค์กษัตริย์ผู้ปกครองเหล่าครุฑานาคาทั้งสามภพขั้วนิจันรันดร์

“แต่องค์มหาเทพผู้คุ้มครองโลก ข้าพระองค์อริตววรรณขอพระราชทานพร
จากพระองค์ ขอพระองค์ได้โปรดทรงพระกรุณาประทานชีวิตคืนแต่ทุกชีวิตที่ดับสูญ
จากเหตุการณ์ประลองเวทของหม่อมฉันด้วยเถิดพระเจ้าค่ะ”

“โอม... พระจงเป็นตามคำที่เจ้าร้องขอ องค์อริตววรรณ เจ้าแห่งครุฑานาคา
ทั้งหลายทั้งปวง โอม...”

(อริตววรรณครุฑานาคา, 2554: 500)

เมื่ออริตววรรณได้รับการยกย่องจากเหล่าครุฑและนาคให้เป็นเจ้าแห่ง
ครุฑานาคาแล้ว ทำให้ความขัดแย้งระหว่างสองเผ่าพันธุ์นี้ยุติลงได้ในที่สุด ทั้งยังก่อให้เกิดความสงบสุข
กันทั้งสองฝ่าย

ง. ลักษณะนิสัย

ตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากเผ่าพันธุ์ครุฑและนาค มีอุปนิสัยด้านดีเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือเกือบตลอดทั้งเรื่อง ตัวละครทั้งสองมักจะช่วยเหลือเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก ขจัด “อธรรม” และสร้าง “ธรรมะ” ให้เกิดขึ้นในจิตใจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) จิตใจดี มีเมตตา

ตัวละครทั้งสองเป็นผู้ที่มีจิตใจดี มีเมตตา ช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ โดยมีได้หวังผลตอบแทนใด ๆ ดังเช่น ชลัญจรีที่ไปเที่ยวเล่นกับชฎามณ์ทัตในป่าหิมพานต์ และได้ไปชมการแสดงชุดหนึ่งที่ให้นางกระทิงใช้เขาของนางฟุ้งเข้าขนร่างของนางมักกะลีผลให้แตกซึ่งเป็นการแสดงที่เหล่ามนุษย์ในหิมพานต์ชื่นชมกันแต่ชลัญจรีไม่เห็นด้วยเพราะนางเห็นว่าทุกชีวิตมีคุณค่าเท่ากัน แม้วางมักกะลีผลจะมีช่วงอายุสั้นก็ตาม นางจึงไปต่อสู้กับนางกระทิงและรับเขาของนางกระทิงแทน นางมักกะลีผล ดังความว่า

“เจ้ามีปัญหาหรือนางตัวน้อย หากมีปัญหามาลองรับเขาของข้าแทนนางมักกะลีผลหน้าโง่พวกนี้หรือไม่เล่า?” สิ้นเสียงเท้าที่เหยียดหยามนางมักกะลีผล ซึ่งทำให้ความคิดเดินที่เห็นว่าการกระทำเช่นนี้ทารุณเกินไปยิ่งเด่นชัด ชลัญจรีเลือดขึ้นหน้า จนต้องกระโดดลงไปกลางลานระหว่างนางมักกะลีผลทั้งสามกับนางกระทิงบ้าเลือดที่พูดภาษาคนได้ โดยที่ราชาชฎามณ์ทัตและเหล่าครุฑที่มาด้วยส่งเสียงห้ามไม่ทัน

“ตัวเองก็เป็นสัตว์เดียรัจฉาน...” ชลัญจรีก็สิ้นน้ำลายเมื่อเห็นแววโกรธซึ่งในดวงตาของกระทิงบ้าเลือดนั้น

“ที่อาจะมีฤทธิ์นิดหน่อย ทำมาเหยียดหยามผู้อื่นอย่างนี้ถูกแล้วหรือ นางมักกะลีผลอาจจะต้องเหยวห่างในอีกไม่กี่ชั่วยาม ทว่าชีวิตถึงจะเป็นเพียงเสี้ยววินาทีก็มีค่า หาใช่ผู้ใดหรือตนเองจะมาย่ำยีได้โดยง่าย”

(ปีกษานาคา, 2555: 149)

ด้วยพลังฤทธาภาพของชลัญจรีที่มีอยู่มหาศาล นางจึงสามารถหักเขาของนางกระทิงผู้สืบเชื้อสายมาจากควายทรพีได้สำเร็จ ทำให้นางกระทิงสิ้นชีวิต ชลัญจรีจึงนำเขาของนางที่หักนั้นขึ้นไปบูชาองค์พระเจดีย์จุฬามณีเพื่อให้นางกระทิงได้ไปเกิดยังภพภูมิใหม่ที่ดีกว่าเดิม ส่วน

องค์อริตววรรณก็เป็นผู้ที่ยอมรับความทรमानและความเจ็บปวดจากการช่วยเหลือบิดาและมารดาไว้ที่ พระองค์แต่เพียงผู้เดียว ดังความว่า

“หัวใจของเจ้าทำด้วยอะไรอริตววรรณ เจ้าถึงรองรับความเจ็บข้ำภายในจิตใจ ได้มากมายขนาดนี้”

“ความเจ็บข้ำที่หม่อมฉันได้รับ ยังหาเทียบเท่าได้กับความเจ็บข้ำที่นางนาคีน้อยนั้นได้รับเพียงเศษเสี้ยวไม่ได้เลยพระเจ้าค่ะ นางนั้นต้องสูญเสียทั้งสามีที่รัก ต้องสูญเสียครอบครัวที่อบอุ่น ต้องสูญเสียทั้งลูกน้อยในครรภ์และสูญเสียสิ้นลมหายใจของนางเอง ฉะนั้นหากวิญญาณของนางจะถูกหล่อหลอมไว้ด้วยแรงอาฆาตและความแค้น จนทำให้บ่วงกรรมนี้มีอาจหลุดพ้นได้”

(อริตววรรณครุทานาคา, 2554: 376)

ความเจ็บปวดและความทรमानดังกล่าว องค์อริตววรรณเห็นว่ายิ่งน้อยกว่าที่นางนาคีที่องค์สุวรรณกายฆ่าสามีของนางตาได้รับซึ่งเป็นความเจ็บปวดที่หาที่สุดมิได้ อีกทั้งยังเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยแบ่งเบากรรมจากองค์สุวรรณกายและพระนางปทุมมาวดีอีกหนทางหนึ่ง พระองค์จึงยอมรับผลกรรมไว้ทั้งหมด

2) ฉลาด มีไหวพริบ

ตัวละครทั้งสอง มีความเฉลียวฉลาด มีไหวพริบในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดังเช่นตัวอย่างในเรื่อง **ปักขานาคา** ชลัญจรีต้องการจะช่วยเหลือนางคฤหณณีให้รอดพ้นจากการถูกคุมขังจึงออกอุบายเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของผู้คุม จึงสร้างสถานการณ์ให้เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ ดังความว่า

“ในเมื่อที่เรือนเสนาบดีมีเวรยามเยอะ เราก็ต้องทำให้ความสนใจเบี่ยงเบนมาที่โรงพักผ่อนแห่งนี้ซึ่งใหญ่ที่สุดและดีที่สุด หากเกิดการต่อสู้อันไฟไหม้ขึ้นมาจะเกิดอะไรขึ้น...หุ ๆ ความโกลาหลย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน พวกทหารยามที่เฝ้าเรือนเสนาบดีก็ต้องมาช่วยทำให้สงบเรียบร้อย ซึ่งนั่นก็หมายความว่า...”

“เวรยามจะลดลง!!” อลงกตเล่นต่อคำต่อประโยคกับชลัญจรีอย่างสุดแสนจะดีใจที่ได้รู้ว่านางคฤหณณีจะปลอดภัยมาสู่อ้อมกอดของตน...

(ปักขานาคา, 2555: 149)

ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นไหวพริบของนางในการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและสามารถช่วยเหลือนางคฤหบดีได้สำเร็จ

จากลักษณะของตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากเผ่าพันธุ์ครุฑและนาคที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าตัวละครดังกล่าวผู้แต่งสร้างขึ้นจากจินตนาการของตน โดยนำเรื่องเล่าเกี่ยวกับครุฑและ นาคมาผสมผสานกันเพื่อสร้างเป็นตัวละครดังกล่าว สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ ตัวละครดังกล่าวเป็นตัวละครที่ยังไม่เคยมีปรากฏมาก่อน ทำให้เรื่องราวในนวนิยายมีความน่าสนใจ เพราะแปลกและแตกต่าง ไปจากเดิม ทั้งยังสามารถสร้างสีสันให้แก่นวนิยายทั้งรูปลักษณะ คุณลักษณะพิเศษ สถานภาพ และ ลักษณะนิสัยของตัวละครด้วย

3.2.2 ตัวละครผู้ช่วยเหลือ

ตัวละครผู้ช่วยเหลือ (Helper) หมายถึง ตัวละครที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือตัวละครเอก ทั้งฝ่ายดีและฝ่ายร้าย (ณัฐพร ไช่มุกข์, 2554: 14) ตัวละครผู้ช่วยเหลือในนวนิยายกลุ่มนี้ไม่ใช่ตัวละครครุฑและนาค แต่เป็นตัวละครอื่นที่สร้างขึ้นจากเรื่องเล่าต่าง ๆ ตัวละครผู้ช่วยเหลือที่พบ ได้แก่ หนุราช ยมมา และกัญณี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.2.1 หนุราช

หนุราชเป็นตัวละครที่ปรากฏในวรรณคดีบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช หนุราชเป็นบุตรของหนุมานและนางสุพรรณมัจฉา เดิมมีนามว่ามัจฉานู ดังตัวบทว่า

เมื่อนั้น	นางสุพรรณมัจฉาโฉมศรี
อุ้มลูกรักแนบอินทรีย์	เทวีพิศพัทธ์แล้วถอนใจ
โอ้อ่าเจ้ามาเกิดมาในครรภ์	แม่จะเลี้ยงสักวันก็ไม่ได้
จำเป็นแล้วจำจะจากไป	ด้วยกลัวราชภัยอัยกา
เสียแรงพ่อเกิดมาเป็นชาย	เสียตายไม่ได้อยู่เห็นหน้า
เจ้าจงจำคำมารดา	สืบไปแก้วตาอย่าลืมความ
อันบิดุเรศบังเกิดเกล้า	ของเจ้านั้นเชี่ยวชาญสนาม
เป็นยอดทหารของพระราม	นามกรชื่อศรีหนุมาน

มีมัลลยกุลทลชนแก้ว
 หาวเป็นดาวเดือนซ้ชวาล
 แม้นพบจงเข้าอภิวาหน์
 สึงพลางโศกาอาวรณ์

เขี้ยวเพชรพายแพ้วฉายฉาน
 เหาะทะยานไปได้ในอัมพร
 กราบบาทด้วยใจสโมสร
 บังอรเพียงสิ้นสมประดี

(บทละครเรื่องรามเกียรติ์ เล่ม 2, 2549: 261)

ขณะที่นางสุพรรณมัจฉาสารอกมัจฉานูออกมา มัจฉานูมีอายุได้ “ใหญ่ถึง
 ซันษาโสฬส” (บทละครเรื่องรามเกียรติ์ เล่ม 2, 2549: 261) อีกทั้งนางยังบอกบุตรของนางว่ามีหนุมาน
 เป็นบิดา โดยบอกลักษณะพิเศษของหนุมานแก่มัจฉานูคือ “มีมัลลยกุลทลชนแก้ว เขี้ยวเพชรพาย
 แพ้วฉายฉาน หาวเป็นดาวเดือนซ้ชวาล” (บทละครเรื่องรามเกียรติ์ เล่ม 2, 2549: 261) หากมัจฉานู
 พบให้เข้าไปกราบบิดาเสีย ลักษณะภายนอกของมัจฉานูคือ มีหน้าตาคล้ายหนุมานผู้เป็นบิดา แต่มีหาง
 เหมือนปลาค่ายมารดา พระรามทรงตัดหางให้มัจฉานูและให้มัจฉานูไปครองเมืองแทนหนุมาน ดัง
 ความว่า

เมื่อนั้น
 ได้ฟังคำแหงหนุมาน
 จะช่วยให้พ้นเพศมัจฉา
 ว่าแล้วทรงพระขรรค์โมลี

ด้วยศักดาเดชพระนารายณ์
 หางนั้นก็ขาดหายไป

บัดนั้น
 ทั้งมัจฉานุกุมารา
 พ้อลูกน้อมเศียรอภิวาหน์
 พักตร์ผ่องด้วยสมมโนรถ

บัดนั้น
 อำมาตย์มาตยามนตรี
 เห็นหางมัจฉานูขาดหาย
 เป็นมหามหัทศัจจรรย์
 นบนี้วประณมเหนือเศศ
 มิเสียทีที่เราเกิดมา
 ได้เห็นเป็นบุญตาบุญตัว

พระจักรกฤษณ์ฤทธิล้ำสุริย์ฉาน

ผ่านฟ้ามีราชวาทิ

อย่าปรารมภ์เลยกระปี่ศรี

ภูมิแก้วดั่งแสงไฟ

จะต้องกายมัจฉานูก็หาไม่

มิได้เจ็บปวดเวทนา

วายุบุตรฤทธิไกรใจกล้า

ปรีดาตั้งได้โสฬส

กราบลงแทบบาทบงกช

ตั้งพระจันทร์ทรงกลดไม่รำคิ

ท้าวพญายักษ์ากระปี่ศรี

บุโรหิตพราหมณ์ชีพร้อมกัน

ด้วยพระเดชพระนารายณ์รังสรรค์

สิ้นเศียรสยงวิญญูณ

สรรเสริญพระเดชด้วยहरษา

เป็นข้าใต้ละอองบทมาลย์

จะเล่าชั่วลูกเหลนหลาน

ทรงพระคุณแผ่ไปในจักรวาล	ทั้งไตรดาลไม่มีใครเทียมทัน
เมื่อนั้น	พระตรีภูวนาถรังสรรค์
เสร็จแปลงหลานพระพายเทวี	ทรงธรรมมีราชวาที
อันซึ่งเสนีปริกษา	ให้พระยาอนุชิตเรื่องศรี
ไปผ่านมลิวธานี	ขุนกระบี่จะไกลเรานัก
ฝ่ายมัจฉานุผู้บุตร	ฤทธิรุทรปรีชาแหลมหลัก
ควรเป็นเจ้าของอสุรยักษ	ผ่านนักเรศแทนบิตร
ครองกันกับรัตนมาลี	บุตรจักรวรรดิชาญสมร
ชื่อพระยาหนุราชฤทธิรอน	ให้ถาวรสีบวงศ์กษัตริย์ไป
ตรัสแล้วก็เรียกเอาเครื่องต้น	มงกุฎกฤษณชลประทานให้
วันยุวิกผู้ปรีชาไว	จงกลับไปครองเมืองบาดาล
แล้วประทานมงกุฎกรรเจียกแก้ว	อันเพริศแพรวด้วยดวงมุกดาหาร
ฝ่ายท้าวชมพูชัยชาญ	ตัวท่านก็มีความชอบมา
ได้เกณฑ์พวกพลโยธี	ให้ไปต่อตีด้วยยักษา
จนเสร็จศึกล้างเหล่าพาลา	ทั้งกรุงลงกามลิวัน
จงคืนไปผ่านพระนคร	ให้ถาวรเป็นสุขเกษมสันต์
ดำรงคงทางทศธรรม	โดยมหันตยศีบไป
ตรัสแล้วประทานเครื่องทรง	มงกุฎอำมรงค์สังวาลให้
ตบทิศทัพบทรวงอำไพ	แล้วไปด้วยแก้วสุรกานต์
เมื่อนั้น	ท้าวชมพูผู้ปรีชาหาญ
ทั้งวันยุวิกขุนมาร	มัจฉานุผู้ชาญฤทธิ
พร้อมกันถวายนภิวาหน์	กราบลงแทบบาทบพทศรี
รับของประทานด้วยยินดี	ท่ามกลางเสนีพลากร ฯ

(บทละเรื่องรามเกียรติ์ เล่ม 4, 2549: 320 – 321)

นอกจากพระรามจะทรงตัดทางและให้มัจฉานุครองเมืองมลิวันแล้ว พระรามยังยกนางรัตนมาลี ลูกสาวของท้าวจักรวรรดิแก่มัจฉานุด้วย และทรงแต่งตั้งให้มัจฉานุเป็นพระยาหนุราชผู้แตงนวนิยายนำอนุภาคตัวละครใน รามเกียรติ์ ได้แก่ ตัวละครหนุราชมาสร้างเป็นตัวละครผู้ช่วยเหลือ ในนวนิยายเรื่อง มนตราอนาคตครุฑ ดังความว่า

“รู้จักสี่เพคะ ใคร ๆ ก็รู้จักท่านหนุราชกันทั้งบาดาล” มัทนาตอบ

เมทีนี่เสริมต่อ “เมื่อก่อนพญาหนุราชทรงพำนักอยู่ที่บาดาลนี้แหละเจ้าคะ หลังจากที่องค์พระรามใช้พระขรรค์ตัดทางให้เรียบร้อยแล้ว พญาหนุราชก็รับ แต่งตั้งให้ปกครองเมืองมลิวันเจ้าคะ ท่านก็เลยไม่ได้อยู่ที่บาดาลอีก”

“หางหรือคะ” ขรินทร์ทวนคำ เลิกคิ้วขึ้นสูงด้วยความฉงน

“ใช่เจ้าคะ...หาง” มัทนาตอบ “ท่านมีหางเป็นปลา เหมือนกับหางของท่านแม่ซึ่งเป็นเงือก นามว่าสุพรรณมัจฉา แล้วท่านก็เป็นบุตรบุญธรรมของท้าวไมยราพ ท่านเจ้าบาดาลองค์ก่อนเจ้าคะ”

เหมือนว่าเธอจะคุ้นเคยกับตำนานนี้เมื่อสมัยวัยเยาว์ โดยเฉพาะชื่อของบุคคล ทั้งสองนั้น สุพรรณมัจฉา และไมยราพ...

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 98 – 99)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า ผู้แต่งสร้างตัวละครหนุราชในด้านกำเนิดและ ลักษณะของตัวละคร ซึ่งเป็นส่วนที่เหมือนกับรามเกียรติ์ นอกจากนั้นผู้แต่งยังต่อยอดความคิดจาก วรรณคดีเรื่องดังกล่าวมาสร้างลักษณะของตัวละครและความสามารถ เช่น จากสาเหตุที่หนุราชมี มารดาเป็นปลาทำให้หนุราชรับประทานแต่ผักและผลไม้เท่านั้น และไม่รับประทานปลาเพราะปลา เป็นเผ่าพันธุ์เดียวกับมารดาตน ดังความว่า “พญาหนุราชน่าจะชอบผลไม้มากกว่าเพราะไม่แตะเนื้อ ปลาเลย ครั้นนึกขึ้นมาได้ถึงต้นกำเนิดของชายหนุ่ม ว่าแม่ของเขาเป็นคนครึ่งปลา หญิงสาวจึงเลิก สงสัยและลงมือกินอย่างเงิบเงียบ” (มนตรานาคาครุฑ, 2550: 119) ส่วนบิดาคือหนุมาน เป็นทหาร เอกของพระราม มีความสามารถด้านการรบ ฉลาด มีไหวพริบ ผู้แต่งจึงนำมาสร้างลักษณะของหนุ ราชให้มีลักษณะเหมือนหนุมานคือ เชี่ยวชาญพระเวทมนตราต่าง ๆ และเชี่ยวชาญการรบ หนุราชจึงมี บทบาทสำคัญคือ สอนมนตราต่าง ๆ แก่ขรินทร์เพื่อใช้ป้องกันตัวระหว่างเดินทางไปตามหาดาบปักษา ดังบทบรรยายว่า

ขรินทร์ทำตามเขาด้วยอาการสงบ พญาหนุราชแทบนั่งกลั้นหายใจอยู่ เบื้องหลัง ระวังอากัปกิริยาของตนเกรงว่าจะไปรบกวนหญิงสาว

“ตามดูที่ลมหายใจเข้าออกของเจ้า จงมีสติระลึกได้อยู่เสมอว่าเจ้าทำอะไร อยู่”

ขรินทร์ทำตามเขา ระลึกได้ว่านี่คือการฝึกสมาธิอย่างหนึ่งเช่นกัน แม้เธอจะ นั่งสมาธิไม่บ่อยครั้งนักก็ตาม และจากการตามเฝ้าสังเกตลมหายใจเข้าออก เธอจึง เต็มคำว่า “พุธ” เข้าไปที่ลมหายใจเข้า และ “โธ” ที่ลมหายใจออก เพื่อให้จิตจดจ่อ และเป็นสมาธิมากยิ่งขึ้น

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 112)

และด้วยเหตุที่เมืองของหนุราชอยู่ในเมืองบาดาลเช่นเดียวกับเมืองโงงคาของนิลนาค ผู้แต่งจึงผสมผสานตัวละครหนุราชให้ทั้งสามคือ หนุราช นิลนาคและขรินทร์มาพบกันในบาดาล

3.2.2.2 ยมบาล

ยมบาลเป็นตัวละครยมนาและเป็นสหายของอูรคาเทวี ในนวนิยายเรื่อง **มณีสวาท** มีบทบาทเป็นผู้ที่คอยเตือนสติอูรคาเทวีไม่ให้ทำร้ายหรือฆ่ามนุษย์ตามแต่ใจตน ผู้แต่งได้นำเรื่องเล่าในไตรภูมิพระร่วงและมหาภารตะ มาสร้างเป็นตัวละครนี้ในมิติที่แตกต่างไป

ใน **ไตรภูมิพระร่วง** ปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับยมบาลว่าขณะที่ยังมีชีวิตได้กระทำทั้งบุญและบาปมาเท่า ๆ กัน เมื่อตายจึงต้องไปชดใช้กรรมในนรกภูมิสลับกับทำหน้าที่เป็นยมบาล หลังจากสิ้นกรรมแล้วจึงได้ทำหน้าที่เป็นยมบาลในนรกภูมิซึ่งในขุมต่าง ๆ จะมียมบาลทำหน้าที่ลงโทษดวงวิญญาณที่กระทำความผิด ดังว่า

ผู้ยมพะบาลนั้น เมื่ออยู่ในเมืองคน บาปเขาได้กระทำบุญเขาก็ได้กระทำ บ้างเมื่อตายไป ได้ไปเกิดในนรกนั้น 15 วัน แลมียมพะบาลผู้อื่นเข้ามาพันพุงแทง กว่าจะถ่วง 15 วันนั้นแล้วจึงคืนมาเป็นยมพะบาล 15 วันเล่า เวียนไปเวียนมาดั่งนั้น หิงนานนัก เพราะว่าไปมีสินบาปอันเขาได้กระทำนั้น ดุจดั่งเปรตจำพวกหนึ่งอันชื่อ วิมานเปรตนั้นแล ลางคนนั้นกลางวันเป็นเปรต ครั้นกลางคืนเป็นเทวดา ลางคน กลางวันเป็นเทวดา ครั้นกลางคืนเป็นเปรต ลางคนเดือนขึ้นเป็นเปรต เดือนแรมเป็น เทวดา ลางคนเดือนขึ้นเป็นเทวดา เดือนแรมเป็นเปรต ด้วยบาปกรรมเขาผู้านั้นบมิสิ้น เป็นดั่งนี้ทุกเดือนหลายปีนักแล ผู้เปรตผู้นั้นแลยมพะบาลดุจกันแล ยังไปบมิสิ้น กรรมสินบาปดั่งนี้ ยังเวียนไปมาเป็นคนนรกเป็นยมพะบาลทุกเมื่อบมิได้หยุดสักคาบ ผิดว่าสินบาปกรรมนั้นจึงเป็นยมพะบาลเที่ยงใส ลางคาบสินบาปกรรมนั้นบมิเป็นยมพะ บาลแล ตายไปเกิดแห่งอื่นแล

(พญาลีไท, 2551: 21 – 22)

นอกจากนั้นใน มหาภารตะ (อ้างถึงใน พระยาสังฆาภิบาล, 2555: 39) อธิบายลักษณะภายนอกของยมบาลไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ ในมหาภารตะ อธิบายลักษณะรูปร่าง ใบหน้า สีกาย การแต่งกาย อาวุธ รวมถึงสัตว์พาหนะของยมบาล ความว่า

ลักษณะของพระยมนั้น ตามคัมภีร์มหาภารตะว่า รูปร่างใหญ่โต หน้าเป็นคน
 ดุร้าย สีกายเลื่อมประภัสสร (สีเหมือนพระอาทิตย์แรกขึ้น) ใสอย่างแก้วหรือนัยหนึ่ง
 ว่าสีเขียว นัยน์ตาวาว (บอกลักษณะดุร้าย) ทรงมงกุฏ นุ่งห่มสีแดงเลือด มือถือบ่วง
 เรียกว่ายมบาศ และถือไม้ซ้อยมพิณท์ วิมานแล้วไปด้วยทองแดงและเหล็ก มีมิ่งสา
 เป็นพาหนะ...

(พระยาสังฆาภิรมย์, 2556: 39)

จากข้อความต่าง ๆ ข้างต้น ผู้แต่งนำเรื่องเล่ามาผสมผสานกับจินตนาการ
 ของตนแล้วสร้างเป็นตัวละครผู้ช่วยเหลือ โดยมีลักษณะคล้ายกับเรื่องเล่าดังที่กล่าวมาข้างต้น
 กล่าวคือ ยมบาลเป็นผู้มีรูปร่างสูงใหญ่ หน้าตาน่ากลัว นุ่งผ้าสีแดง ถือไม้เท้าและบ่วงบาศ รวมถึงยัง
 ทำหน้าที่ของยมบาลคือนำดวงวิญญาณที่สิ้นอายุขัยไปพิพากษาในนรกภูมิ ดังตัวบทว่า

เสียงของเขาไม่ดังเกินกระซิบ

“เห็นท่าน เอ้อ...เอาเป็นว่าท่านก็แล้วกันนะพี่นาง เพราะท่านไม่ใช่คน
 ธรรมดา น่ากลัวที่สุดเลยรูปร่างสูงใหญ่ดำทะมึน นุ่งผ้าแดงหยักรั้งผืนเดียว สวม
 สร้อยคอหวักะโหลกผีเต็มคอ ไม้เท้าอันเบ้อเริ่มก็ประดับด้วยหวักะโหลกเหมือนกัน
 และหน้าตาท่านนะ โอ๊ย! พี่นาง น่ากลัวอย่างที่สุดเลย ถึงท่านจะไม่พูดยื่นมองผมเฉย
 ๆ ผมก็รู้ได้เองว่า ท่านมารับผมนะแหละ”

อำนาจเม้มริมฝีปาก มองดูร่างค่อนข้างผอมของมือป็นอย่างไม่เข้าใจ

CHULALONGKORN UNIVERSITY (มณีสวาท, 2529: 598)

ตลอดร่างซึ่งราวกับขุนเขาถูกล้อม ๆ มีเพียงผ้าสีแดงสดผืนเดียวพันร่างกาย
 ท่อนล่างหยักรั้งแบบถกเขมร มือใหญ่โตข้างขวาถือตะลุมพุก ขนาดมหิม่าส่วนมือซ้าย
 ถือบ่วงบาศขนาดใหญ่

“พามันไปโหลกุมภินรก”

ร่างดำทะมึน ค้อมศีรษะรับคำสั่งอย่างนอบน้อมใช้บ่วงบาศในมือซ้ายคล้อง
 เข้าที่คอของปัญญา กระตุกเบา ๆ

พลัน ร่างทั้งสองร่างก็หายวับไปกับตา ราวกับร่างทะมึนเหมือนภูเข และ
 ร่างซีดเขียวของมือป็นที่ถูกทรมาณนั้นได้ละลายกลายเป็นอากาศไปแล้วด้วยความเร็ว
 อันเหลือเชื่อ

(มณีสวาท, 2529: 1108 – 1109)

หน้านั้นเรียวยาวกว่าปกติ ดำคล้ำเช่นเดียวกับผิวกาย หน้าผากกว้าง คิ้วคด
หน้าตาสนิทเฉียงตรงปลายชี้ขึ้นน้อย ๆ ดูแปลกตาเพราะไม่รับกับนัยน์ตาใหญ่ที่ดูราว
กับพองโต สีดำสนิทอยู่ในเบ้ากลมกว้างคู่่นั้นเลย จมูกโด่งเป็นสันขนาดใหญ่ ตรงปลาย
งุ้มลงเล็กน้อยราวกับจมูกพอมดในเทพนิยาย ปลายคางแหลม แต่ขากรรไกรใหญ่
ปากบางเฉียบเม้มแน่นอยู่ตลอดเวลาบ่งบอกความเป็นคนเข้มงวดและหัยมเกรียม

(มณีสวาท, 2529: 101)

นอกจากผู้แต่งจะนำเรื่องเล่ามาสร้างตัวละครยมนา ทั้งในด้าน
บุคลิกลักษณะ จะเห็นได้ว่าคล้ายกับลักษณะของยมนาที่ปรากฏในเรื่องเล่าแล้ว ผู้แต่งยังสร้างให้
ยมนา มีบทบาทสำคัญในเรื่องตามจินตนาการของผู้แต่ง คือเป็นสหายกับอูรคาเทวีและคอยเตือนสติ
สหายสนิทอยู่เสมอ เพราะเขาไม่ต้องการให้นางพินกภูแห่งกรรม อีกทั้งยมนายังสื่อให้เห็นแนวคิดเรื่อง
กรรมด้วย

ยมนา มีบทบาทหน้าที่นอกจากเป็นยมนาที่นำดวงวิญญาณไปพิพากษา
ลงโทษในนรกแล้ว ในเรื่องมณีสวาท ยมนายังมีบทบาทสำคัญคือ เป็นผู้ที่คอยเตือนสติอูรคาเทวีอยู่
เสมอเพื่อไม่ให้นางฝ่าฝืนกฎแห่งกรรม แม้ว่านางจะไม่ยอมเชื่อฟังแต่ยมนาก็หมั่นเตือนสติและหาวิธีที่
จะทำให้นางกลับภพภูมิเดิม ดังความว่า

“เจ้าช่างลืมชาติลี้มภพได้สนิท...มิฉะนั้นเราจะได้ออแรงเจ้าช่วยบอกให้นาง
กลับไป...”

เป็นอีกประโยคหนึ่งที่ยมนาพูดโดยเขาเข้าใจเพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ
และประโยคสุดท้าย ก่อนจากกันในครั้งนั้น

“เวลาที่พบนาง จงบอกตามตรงว่าเจ้าลืมทุกสิ่งทุกอย่างหมดสิ้นแล้ว
ปราศจากการจองเวรจองกรรม ปราศจากโมหจริต...คำพูดของเจ้าอาจทำให้นางนึก
ได้ และกลับใจหยุดอาฆาตจองเวรเสียที...”

(มณีสวาท, 2529: 1427)

“เราถึงได้รับติดตามมาทั้งที่หน้าที่สวะ ๆ พรรคนั้นะ ให้ใครทำก็ได้ถมเถิดไป
ไม่ต้องถึงตัวเราหรอกแต่เพราะเป็นห่วงนาง เราจึงต้องมาห้ามไว้ไงล่ะ”

“จะให้ข้าปู่ผู้ลงกราบกราน ขอบพระคุณด้วยรีเปล่า?”

น้ำเสียนั้น แปรเป็นประชดประชัน

“ไม่ต้องถึงขั้นนั้นหรอก ขอเพียงนางนิกถึงคำเตือนของเราและรีบกลับเมื่อ
ทุกอย่างเสร็จสิ้นลงแล้วเราก็พอใจ”

(มณีสวาท, 2529: 371)

3.2.2.3 กัณฐรี

กัณฐรี เป็นกัณฐรีที่มีบทบาทสำคัญ คือเป็นตัวละครผู้ช่วยเหลือตัวละครเอก
ใน นวนิยายเรื่องสัญญารักให้ก้องฟ้า ผู้แตงนำเค้าความคิดเกี่ยวกับนางกัณฐรีมาจากคติไตรภูมิ ใน
ไตรภูมิพระร่วง ซึ่งกล่าวว่านางกัณฐรีอาศัยอยู่ที่เชิงเขาไกรลาส ซึ่งมีพระอิศวรปกครองอยู่ ดินแดน
ดังกล่าวมีความงดงามราวกับสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ผู้ที่อาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนั้นล้วนมีความสุข ดัง
ความว่า

ในจอมเขาไกรลาศนั้นแล ว่ามีเมืองอันหนึ่งเที่ยวร่อมเงินแลทองแลมีฝูงกัณฐรี
อยู่แห่งนั้น บ้านเมืองแห่งนั้นสนุกนันทนาการตั้งเมืองไตรตรึงษาสวรรค์ แลเมืองนั้นพระ
ปรเมศวร ๘ อยู่ณนั้นแลเขาอันชื่อว่าจิตรภูมุนั้น มีคูหาทองคำ

(พญาลิไท, 2551: 285)

เขาไกรลาสที่มีนางกัณฐรีอาศัยอยู่ ตั้งอยู่ในสระอโนดาต เป็นสระที่มีความ
งดงาม เหล่านางกัณฐรีมักจะมาเล่นน้ำ ดังความว่า

เขาอันชื่อไกรลาศนั้นเที่ยวร่อมเงิน แลเขาผุ้งนั้นโดยใหญ่แลสูงเท่าทุกอัน
แล เขาทั้งหลายนั้นย่อมค้อมไปในอโนดาตสระนั้นอยู่ด้วยอำนาจานุภาพแห่ง
นาคราชแลฝูงเทพยดาให้ฝนตกแห่งนั้นทั้งแม่น้ำใหญ่ แลแม่น้ำเล็กอยู่แต่ห้วยแต่เขา
ไปอยู่อโนดาตสระนั้น บ่ห่อนรู้บอกเลยสักคาบ อันว่าพระอาทิตย์ พระจันทร์ไปลวงซ้าย
ขวาแห่งอโนดาตสระนั้นจึงส่องอโนดาตสระนั้นได้ ผิไปลวงชื่อก็มีได้ส่องอโนดาตสระ
นั้นเล่นน้ำนั้นใสนันทนาการ ก็มาเรียกชื่ออโนดาตสระเพื่อตั้งนั้น

(พญาลิไท, 2551: 278 – 279)

จาก ไตรภูมิพระร่วง ช่างต้น ผู้แตงนำเค้าความคิดเกี่ยวกับนางกัณฐรีมา
สร้างเป็น ตัวละคร กัณฐรี ดังปรากฏในนวนิยายเรื่อง สัญญารักให้ก้องฟ้า ความว่า

“ที่นี่คือป่าหิมพานต์ที่นางกำนัลเคยเล่าให้ฟังหรือเปล่านะ” นางกำนัลนั้นฟังความมาจากทหารนาคาอีกทอด

นางกนิริตนหนึ่งปลีกตัวขึ้นมาจากสระน้ำเพื่อพักเช็ดตัวชั่วคราว เห็นจันทร์มณีแปลกหน้าจึงเอ่ยทัก

“มาจากที่ไหนหรือ มิเคยเห็นหน้ามาก่อนเลย หรือว่าจักเป็นลูกครึ่งเจ้าเป็นชาวอะไรหรือ” กนิริมองอีกฝ่ายที่อยู่ในร่างทิพย์ดงามดุจนางอัปสรสวรรค์อย่างประเมินเผ่าพันธุ์ ดวงเนตรเรียวยาวได้รูปสี่เหลี่ยม ในป่าที่บั้นี้แสงแดดส่องผ่านไม่ถึงจึงไม่อาจสังเกตเห็นว่าสีดวงตาแท้จริงคือสีใด แต่จากอาการและเครื่องประดับทำให้เดาได้ไม่ยากนัก

“มรดกประดับตัวเจ้านางามนัก ชาวบาดาลไซ้ไหม แต่ทำไมถึงมาแถวนี้ละมิกลัวพวกครุฑหรือกริ”

“ครุฑ?”

“ใช่ ที่นี่คือสระอโนดาต เป็นสระน้ำที่มักจะเป็นสถานที่แหวะเวียนมาของเหล่ากนิริและครุฑรา บางครั้งเทพพวกก็เสด็จลงมาเช่นกัน แต่นาคินาคานั้นมิเคยเห็น คงเพราะเป็นปรปักษ์กันกระมัง”

“อย่าบอกใครได้ไหมว่าเราเป็นนาค เรา...เราแค่อยากมีเพื่อน” คนได้ยินเลิกลีลาเชิงคำถาม

“แปลกดีแท้ ไม่มีเพื่อนเป็นชาวบาดาลด้วยกันหรืออย่างไร ถึงได้อยากเป็นเพื่อนกับกนิริอย่างช้า” เมื่อเห็นอีกฝ่ายก้มหน้าเศร้า นางกนิริจึงเอ่ยชักชวนให้ไปเล่นน้ำด้วยกัน ด้วยกนิริบางกลุ่มมีวิสัยอ่อนโยน มีอัธยาศัยดีและชื่นชอบความรื่นเริงรวมไปถึงการพบปะสังสรรค์

“ช้าชื่อ กัญนิริ เจ้าละชื่ออะไร”

“เราชื่อจันทร์มณี” เจ้าหญิงจอมชนิยมแฉ่งขึ้นได้

(สัญญาธิ์ให้ก้องฟ้า, 2555: 49 – 50)

กัญนิริรู้ดูหน้ามายังอโนดาตเพื่อนำปีกของตนที่ปักไว้ข้างสระ หวังจะบินกลับวิมานของตนไปก่อนที่จะเกิดเรื่องยุ่งหลังสังหรณ์ใจเกี่ยวกับเจ้าชายครุฑรา

(สัญญาธิ์ให้ก้องฟ้า, 2555: 67)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครกัญญรี เป็นนางกนิรีที่มีนิสัยชุกชอน มักจะมาถอดปีกถอดหางของตนเพื่อมาเล่นน้ำในสระอโนดาต นางจึงได้รู้จักกับจันทรมณีซึ่งเป็นนาค และเป็นตัวละครเอกของเรื่อง บทบาทของกัญญรีในนวนิยายมีความหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วยเหลือกัญญรีตลอดทั้งเรื่อง

“แม่แล้วเจ้านาคน้อย รีบกลับกันเถิด”

จันทรมณีทำหน้าที่เหมือนเป็นคำถามเมื่ออีกฝ่ายเอามือปิดปากไว้ไม่ให้เธอพูด ได้อย่างอิสระ ได้ยินเพียง ‘แล้วจะเล่าให้ฟังทีหลัง’ จากนั้นทั้งสองก็รีบผลุนผลันออกจากตลาดทันทีทันใด เจ้าชายก็ราครุฑร่ากัณฑ์ เห็นเพียงกนิรีสองตนพากันวิ่งออกไปยังทางเข้าป่าซึ่งเป็นทางสู่สระอโนดาต จึงคิดไปเองว่าทั้งสองคงจะไปเล่นน้ำกันตามประสาหรือไม่ก็อาจจะได้ข่าวว่าไตรสุบรรณอยู่ที่นั่นก็เป็นได้ แล้วเจ้าหญิงนาคีตัวการเล่าสถิตอยู่ที่ใด

(สัญญารักให้ก้องฟ้า, 2555: 57)

หากพิจารณาตัวละครต่าง ๆ ในเชิงคติชนจะพบว่าผู้แต่งสร้างอนุภาคตัวละครต่าง ๆ ทั้งตัวละครครุฑ ตัวละครนาค และตัวละครที่มีกำเนิดจากครุฑและนาคให้มีความน่าสนใจ อนุภาคดังกล่าวมีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 อนุภาคตัวละครในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค

อนุภาค	ตัวละคร		
	ตัวละครครุฑ	ตัวละครนาค	ตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากครุฑและนาค
กำเนิดจากฟองไข่	✓	✓	-
กำเนิดแบบโอบปาติกะ	✓	✓	-
กำเนิดจากครรภ์มารดา	-	✓	✓
มีแสงรัศมีรอบกาย	✓	-	-
มีกลิ่นกายหอม	-	✓	✓
มีสายตาดี มองเห็นได้ไกล	✓	-	-
แปลงกายเป็นสิ่งต่าง ๆ ได้	✓	✓	✓
แปลงกายได้ทั้งครุฑและนาค	-	-	✓

อนุภาค	ตัวละคร		
	ตัวละครครูท	ตัวละครนาค	ตัวละครที่มีกำเนิด ทั้งจากครูทและนาค
มีพลังวิเศษมหาศาล	✓	✓	✓
ข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์	✓	✓	-
มีบารมี และมีอำนาจ	✓	✓	✓
เรียนวิชาจนแก่กล้า	-	-	✓
แต่งกายตามสมัยนิยมของเมือง มนุษย์	✓	✓	✓
มีของวิเศษไว้ครอบครอง	✓	✓	✓
ครองรักกับมนุษย์	✓	✓	-

จากตารางข้างต้น เมื่อพิจารณาตัวละครจะพบว่า ผู้แต่งได้สร้างตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากครูทและนาคขึ้นใหม่ แต่ยังคงมีอนุภาคของตัวละครดังกล่าวทั้งที่ใกล้เคียง และที่แตกต่างไปจากอนุภาคของครูทและนาค ตัวละครที่สร้างขึ้นใหม่นี้เป็นตัวละครสำคัญที่ปรากฏใน *โครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง* มีหน้าที่ต้องไปประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างครูทกับนาคให้กลับมาคืนดีต่อกัน

หากพิจารณาในด้านการกำเนิด ตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากครูทและนาคนี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับมนุษย์อย่างมาก เพราะมีกำเนิดจากกรรมมารดาแต่ยังคงมีพลังวิเศษที่มาจากทั้งบิดาและมารดา มีคุณสมบัติพิเศษคือ สามารถแปลงกายได้ทั้งครูทและนาค แต่ต้องร่ำเรียนวิชาต่างๆ จากผู้รู้ โดยเฉพาะตัวละคร ชลัญจรี ในนวนิยายเรื่อง *ปักษานาคา* ที่ร่ำเรียนวิชาต่างๆ จากฤๅษีอุตรภิมุข (พระอินทร์ในร่างแปลง) เพื่อไปทำหน้าที่ประนีประนอมความขัดแย้ง เป็นต้น การสร้างตัวละครประเภทนี้ขึ้นทำให้นวนิยายไทยกลุ่มนี้มีลักษณะเด่นในแง่ตัวละคร เพราะไม่เคยมีปรากฏในตำนานครูทกับนาคมาก่อน

เมื่อพิจารณาบทบาทของตัวละครครูทและนาคในนวนิยายกลุ่มนี้ ผู้วิจัยพบว่า ผู้แต่งสร้างบทบาทของตัวละครครูทและนาคที่มีมิติความสัมพันธ์ที่หลากหลาย

ใน *มณีสวาท ภาษานาคา* และ *เมฆลานาคา* ครูทและนาคเป็นตัวละครที่มีลักษณะเป็นคู่ตรงข้ามกันอย่างชัดเจน นาคเป็นตัวละครเอกฝ่ายดี ส่วนครูทเป็นฝ่ายปรปักษ์ ตัวละครนาคติดตามข้ามภพชาติมาทำภารกิจของตนคือ แก่แค้น (*มณีสวาท*) และติดตามคู่รักของตนที่พลัดพรากจากกันตั้งแต่ในอดีตชาติ (*ภาษานาคา* และ *เมฆลานาคา*) ข้อสังเกตของตัวละครกลุ่มนี้คือ ผู้แต่งสร้าง

ตัวละครครุฑและนาคให้ฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง แบบสลับบทบาทกัน ตัวอย่างเช่น เรื่อง **มณีสวาท** ในอดีตชาติ พญาสุบรรณราชเป็นราชาแห่งครุฑที่หลงรักอูรคาและฆ่าภูเขนทร์จนสิ้นชีวิต แสดงให้เห็นอำนาจของ พญาสุบรรณราชที่มีมากกว่าฝ่ายของอูรคาเทวี แม้ว่าผู้แต่งจะแสดงให้เห็นว่าครุฑและนาคที่มีชาติกำเนิดและศักดิ์เท่าเทียมกันจะไม่สามารถฆ่ากันได้ แต่สิ่งที่พญาสุบรรณราชได้กระทำไว้ในอดีตชาติเป็นการหยามเกียรติของอูรคาเทวีซึ่งถือว่าเป็นการเอาชนะอูรคาเทวีด้วย เมื่อพญาสุบรรณราชข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ในปัจจุบันชาติจึงถูกอูรคาเทวีคุกคามหมายเอาชีวิตและเอาชนะด้วยวิธีต่าง ๆ สุดท้ายรัฐมนตรีสุบรรณก็ถูกลอบสังหารในที่สุด ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นบทบาทของตัวละครที่แตกต่างกันทั้งในอดีตชาติและปัจจุบันชาติ เช่นเดียวกับเรื่อง **เมฆลานาคา** ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าในอดีตชาติ นราธิปครุฑามีบทบาทที่โดดเด่นกว่าภูริทัตตนาคาและได้ครอบครองนางฟ้าอัจฉรรัตนา แต่ในปัจจุบันชาติภูริทัตตนาคาข้ามภพชาติมาติดตามคูรักของเขา ภูริทัตตนาคาแสดงบทบาทของนาคที่ติดตามหาคูรัก ส่วนนิรุทธซึ่งก็คือนราธิปครุฑาก็ยอมหลีกทางให้ภูริทัตตนาคาและขอโทษกรรมจากนาคภูริทัตต และใน **ภาษานาคา** วาดจันทร์ติดตามพงศ์พญาทำให้เกิดเป็นมนุษย์ ทั้งยังแสดงพลังอำนาจพิเศษที่ติดตัวเธอมาจากอดีตชาติต่อผู้หญิงที่ใกล้ชิดพงศ์พญาโดยเฉพาะวินตา เพราะความหึงหวง ในช่วงแรกผู้แต่งแสดงให้เห็นบทบาทของวาดจันทร์ที่โดดเด่นทั้งในแง่ของตัวละครเอกที่ติดตามและหึงหวงคูรักของตน แต่เมื่อวินตาได้รับพลังจากภาพโอบมหานทีแล้ววินตาจึงเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือวาดจันทร์จึงมักทำร้ายและพยายามหาวิธีแก้แค้นวาดจันทร์ จะเห็นได้ว่าในนวนิยายทั้ง ๓ เรื่องได้แก่ **มณีสวาท ภาษานาคา และเมฆลานาคา** ผู้แต่งสลับบทบาทของตัวละครให้ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้กระทำและอีกฝ่ายหนึ่งถูกกระทำ ตัวละครจึงมีการสลับบทบาทระหว่างครุฑกับนาคโดยใช้การข้ามภพชาติและของวิเศษเป็นสิ่งสลับบทบาทของตัวละคร

ใน **สัญญารักให้ก้องฟ้าและมนตราเนาคาครุฑ** ผู้แต่งแสดงให้เห็นบทบาทของครุฑและนาคที่ควบคู่ไปด้วยกันเพื่อนำเสนอแก่นสำคัญของนวนิยายคือ ความรักระหว่างครุฑกับนาค ที่แม้ว่าจะศัตรูและอยู่ต่างเผ่าพันธุ์กัน แต่ทั้งคู่ได้ฝ่าฟันอุปสรรคจนเกิดความผูกพันและช่วยเหลือกัน จึงก่อเกิดเป็นความรัก การนำเสนอตัวละครครุฑในนวนิยายทั้ง ๒ เรื่อง จึงไม่มีการสลับบทบาทกันระหว่างครุฑกับนาคอย่างในนวนิยายทั้ง ๓ เรื่องแต่นำเสนอบทบาทของตัวละครที่ควบคู่ไปด้วยกัน

การนำเสนอตัวละครในนวนิยายเรื่อง **ดวงหทัยครุฑรามันต์ และร้อยรักปีกษา** ผู้แต่งสร้างให้ตัวละครครุฑโดดเด่นกว่านาค ครุฑเป็นตัวละครเอก ส่วนนาคเป็นตัวละครฝ่ายปรปักษ์และเป็นตัวละครประกอบเท่านั้น ดังตัวอย่างใน **ดวงหทัยครุฑรามันต์** ตัวละครเอกฝ่ายดีเป็นครุฑได้แก่องค์ครุฑรามันต์และแก้วกฤษมาหรือในปัจจุบันชาติชื่อ แก้วกัลยา ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่า ตัวละครครุฑทั้ง ๒ ตัวละครนี้ต้องช่วยเหลือและฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ จากครุฑและนาค ซึ่งนาคมีบทบาทสำคัญในเรื่องคือ เป็นเครื่องมือสร้างปมความขัดแย้งระหว่างครุฑด้วยกัน ใน **เคลสินาคาดวงใจพญานาค และนาคสวาท** ผู้แต่งนำเสนอให้เห็นบทบาทของตัวละครนาคซึ่งมีทั้งนาคฝ่ายดีและนาค

ฝ่ายปรปักษ์ ใน **เคลสินาคาตวงใจพญานาค** องค์เคลสินาคาและพระนางพิลานารีหรือพิลาตองพันผาอุปสรรคที่มีสาเหตุจากพระนางสาววินนาริรัชยาน้องสาวและต้องการเป็นคู่ครองขององค์เคลสินาคาแต่ไม่สำเร็จจึงติดตามน้องสาวคือพระนางพิลานารีที่ข้ามภพชาติมาเกิดใหม่ชื่อพิลาด้วยความอาฆาตแค้น ส่วนใน **นาคสวาท** ผู้แต่งแสดงให้เห็นตระกูลนาคที่ติดตามหามณีนาคสวาทซึ่งเป็นอัญมณีประจำตระกูลกลับคืนสู่ตระกูลและมีครุฑเป็นผู้ขัดขวางแต่ก็ขัดขวางไม่สำเร็จ

การสร้างตัวละครครุฑและนาคในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ แม้ว่าผู้แต่งจะเน้นให้เห็นบทบาทของครุฑหรือนาคเพียงอย่างเดียวไม่มีการสลับบทบาทของตัวละครอย่างในนวนิยายไทยกลุ่มก่อนหน้าแต่ผู้แต่งก็มีการแสดงปฏิสัมพันธ์ของตัวละครระหว่างครุฑกับนาค ดังเช่น **ตวงหทัยครุฑรามันต์** พระธิดานาคธิดาเป็นพระธิดาเมืองบาดาลที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือของเหล่าครุฑเพื่อกำจัดแก้วกุกุสุมาและเป็นสาเหตุให้เหล่าบริวารนาคที่จงรักภักดีต่อพระธิดาข้ามภพชาติมายังภพมนุษย์เพื่อแก้แค้นซึ่งเป็นไปตามแผนของนางครุฑที่แค้นแก้วกุกุสุมา จึงเป็นการทำให้ตัวละครครุฑอย่างแก้วกุกุสุมาหรือแก้วกัลยาในปัจจุบันชาติและองค์ครุฑรามันต์มีบทบาทสำคัญในเรื่อง เช่นเดียวกับใน **ร้อยรักปักษา** ผู้แต่งสร้างตัวละครนาคคือรุ่งระย้าเพื่อเป็นตัวละครคู่เปรียบเทียบกับกวีन्द्रาซึ่งเป็นตัวละครครุฑฝ่ายดี สิ่งที่รุ่งระย้าต้องการคือ หม่ากวีन्द्रาและชิงของวิเศษที่ฝังอยู่ในหัวใจของกวีन्द्रาทำให้ตรัสวินมาคอยช่วยเหลือและขัดขวางรุ่งระย้า ส่วนตัวละครครุฑคือ ตรัสวิน ในเรื่อง **นาคสวาท** มีบทบาทสำคัญในตอนท้ายของเรื่อง กล่าวคือ ตรัสวินยอมเสียสละเลือดของตนเพื่อให้นาคตระกูลนิลนาคได้มณีนาคสวาทกลับคืนสู่ตระกูล ดังนั้นตัวละครครุฑในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเอกเป็นนาคและตัวละครนาคในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเอกเป็นครุฑ ผู้แต่งสร้างให้มีบทบาทสำคัญคือทำให้ตัวละครเอกมีความโดดเด่น อาจเป็นปรปักษ์หรือคอยช่วยเหลือตัวละครเอกให้ทำภารกิจได้สำเร็จ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ผู้แต่งนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค นำวรรณกรรมสันสกฤต และวรรณคดีไทย คือ มหาภารตะ และไตรภูมิพระร่วงในฐานะที่เป็นเรื่องเล่ามาเล่าใหม่โดยสร้างเป็นตัวละครผู้ช่วยเหลือ ได้แก่ หนุราช ยมนา และกัญญรี จึงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของเรื่องเล่ากับนวนิยายไทยในลักษณะของสัมพันธ์ บท คือ มีตัวบทต้นทาง และตัวบทปลายทางดังที่ได้กล่าวถึงแล้ว ลักษณะดังกล่าวทำให้ตัวละครมีลักษณะบางประการที่แตกต่างไปจากที่รับรู้มาแต่เดิม กล่าวคือ มีชีวิต มีบทบาท ลักษณะพิเศษ และความสามารถที่นอกเหนือไปจากเรื่องเล่าเดิมนั่นเอง

3.3 ฉาก

ตัวละครที่แสดงบทบาทโลดแล่นในบันเทิงคดีนั้นย่อมมีตัวตนอยู่ในสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเสมอ และในสถานที่และเวลานั้น ๆ ย่อมมีรายละเอียดของชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมปรากฏด้วย สถานที่และเวลา รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมในบันเทิงคดีเรียกรวมกันว่า ฉาก (setting) (อิรวาตี ไตลังคะ, 2546: 60) จากคำอธิบายของ อิรวาตี ไตลังคะ ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ฉากและตัวละครมีความสัมพันธ์กันในนวนิยายอย่างแยกไม่ได้ ตัวละครไม่สามารถดำเนินเรื่องโดยไม่มีฉาก อีกทั้งฉากก็ไม่สามารถมีอยู่ได้หากไม่มีตัวละคร ดังนั้นทั้งฉากและตัวละครจึงแสดงให้เห็นความสมจริงในนวนิยาย นอกจากนี้ฉากยังสัมพันธ์ต่อการดำเนินเรื่องในนวนิยายด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับคำอธิบายของ Edgar V. Roberts (1991: 75) ว่าตัวละครและฉากไม่สามารถแยกออกจากกันได้ บุคลิกลักษณะของตัวละครสะท้อนให้เห็นผ่านลักษณะของฉาก วนิดา บำรุงไทย (2544: 142) อธิบายความสำคัญของฉากไว้ว่า ฉากเป็นส่วนที่มีความสำคัญและความจำเป็นสำหรับนวนิยายซึ่งเป็นบทประพันธ์ที่มักจะต้องการให้ผู้อ่าน ทั้ง “เห็น” และ “รู้สึก” ในเรื่องราวที่เกิดขึ้น

นักวิชาการให้ความหมายของ ฉาก (setting) ไว้ดังนี้ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2522: 85) อธิบายว่า ฉาก หมายถึงสถานที่ และเวลาที่เรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้น... สถานที่และเวลา อาจหมายความแคบเฉพาะห้อง ๆ หนึ่ง หรือกว้างขวางทั้งประเทศหรือโลกก็ได้ กอบกุล อิงคุทานนท์ (ม.ป.ป.: 85-86) ให้ความหมายว่า สถานที่ที่เหตุการณ์ของเรื่องเกิดขึ้น ภูมิหลังต่าง ๆ ของตัวละคร สภาพภูมิประเทศ เวลาหรือยุคสมัยที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง และสภาพแวดล้อมเงื่อนไข หรือสถานการณ์ของตัวละคร ยุธฉัตร บุญสนิท (2538: 89) ให้ความหมายว่า สถานที่ เวลาทางประวัติศาสตร์และกรณีแวดล้อมทางสังคมที่เหตุการณ์ในเรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้น ส่วน สายทิพย์ นุกุลกิจ (2543: 110) เสนอว่า ฉากในบันเทิงคดีมิได้หมายความเพียงสถานที่ที่ตัวละครแสดงบทบาทหรืออนุภาคนั้น หากแต่หมายรวมทั้ง สถานที่ เวลาและสภาพแวดล้อมทุกอย่างที่ปรากฏในเรื่อง

จากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยสรุปความหมายของฉากในวิทยานิพนธ์นี้ว่าเป็น เวลา สถานที่ และสภาพแวดล้อมที่ผู้แต่งสร้างขึ้นเพื่อบอกให้ทราบว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ในนวนิยายเกิดขึ้นและดำเนินเหตุการณ์ในสถานที่ใด โดยฉากในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคสัมพันธ์กับลักษณะของตัวละครด้วย ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยแบ่งประเภทของฉากที่ปรากฏในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคได้เป็น 3 ประเภท คือ ฉากที่สร้างจากสถานที่จริง ฉากที่สร้างจากเรื่องเล่า และฉากที่สร้างจากจินตนาการ โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ฉากที่สร้างจากสถานที่จริง	ฉากที่สร้างจากเรื่องเล่า	ฉากที่สร้างจากจินตนาการ
1. คำชะโนด 2. แม่น้ำโขง 3. วัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช 4. ตลาดน้ำอัมพวา 5. กรุงเทพฯ	1. เมืองบาดาลหรือนครโกควติ 2. วิมานฉิมพลี 3. ป่าหิมพานต์ 4. พระจุฬามณีเจดีย์	1. เมืองโขงคา 2. บ้านวารินา 3. ทิพยพิภพ 4. หมู่บ้านมณีนิล

3.3.1 ฉากที่สร้างจากสถานที่จริง

ฉากที่สร้างจากสถานที่จริงที่ผู้แตงนำมาใช้ในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค มี 5 ฉาก ได้แก่ คำชะโนด แม่น้ำโขง วัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตลาดน้ำอัมพวา และกรุงเทพฯ แต่ละฉากมีลักษณะแตกต่างกัน บางฉากเกี่ยวข้องกับตำนานเรื่องพญานาค บางฉากเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา บางฉากเป็นสถานที่ที่ได้รับความนิยม อีกทั้งแต่ละฉากยังตั้งอยู่ในภูมิภาคที่ต่างกัน

การอธิบายฉากของผู้แตงบางฉากแสดงให้เห็นรายละเอียดอย่างชัดเจน สอดคล้องกับคำที่ **ยุรฉัตร บุญสนิท** (2538: 94) ใช้ว่า สีสันแห่งภูมิภาค (local color) ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงสภาพบรรยากาศของฉากได้เป็นอย่างดี มีข้อสังเกตว่าฉากที่สร้างจากสถานที่จริงมีความเป็นท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่าผู้แตงนำความคิดความเชื่อเกี่ยวกับครุฑและนาคซึ่งเป็นความเชื่อที่สัมพันธ์อยู่กับท้องถิ่น โดยเฉพาะในภาคอีสานที่มีความเชื่อเกี่ยวกับนาคอย่างชัดเจนมาใช้ในการแตงนวนิยายนั่นเอง

ผู้แตงสร้างฉากที่มาจากสถานที่จริงโดยผสมผสานกับจินตนาการว่าฉากแต่ละฉากสัมพันธ์กับครุฑและนาค นวนิยายหลายเรื่องแสดงให้เห็นว่าครุฑและนาคอาศัยอยู่ร่วมกับมนุษย์มาอย่างยาวนานและคอยช่วยเหลือมนุษย์ให้รอดพ้นจากความทุกข์ ฉากที่ผู้แตงสร้างขึ้นจากสถานที่จริงมีดังต่อไปนี้

3.3.1.1 คำชะโนด

ป่าคำชะโนด เมืองคำชะโนด หรือวังนาคินทร์คำชะโนด ตั้งอยู่ในพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลวังทอง ตำบลบ้านม่วง และตำบลบ้านจันทร์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี (สุพรรณ ก้อนคำ, 2556: บทบรรณาธิการ)

คำว่า คำชะโนด เป็นชื่อสถานที่ที่บ่งบอกถึงลักษณะภูมิประเทศที่มีต้นชะโนดขึ้นอยู่ สุพรรณภูมิ ก้อนคำ อธิบายว่า คำว่า “คำ” เป็นภาษาอีสานโบราณ หมายถึง แหล่งดินที่มีน้ำชุ่มอยู่ตลอดทั้งปี ส่วน “ชะโนด” หมายถึง ต้นปาล์มชนิดที่ไม่มีหนาม มาจากคำว่า โตนด ที่แปลว่า ต้นตาลในภาษาเขมร (สุพรรณภูมิ ก้อนคำ, 2556: 33) ป่าคำชะโนดเป็นสถานที่ที่เชื่อกันตามตำนานของชาวอีสานว่าเป็นที่สถิตของพญานาค เทพยดา และสิ่งลึกลับต่าง ๆ จนกลายเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ มีรูปสักการะต่าง ๆ

ผู้แต่งนำลักษณะของคำชะโนดมาสร้างเป็นฉากในนวนิยาย โดยแสดงให้เห็นในลักษณะว่า คำชะโนดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เชื่อมต่อกับเมืองบาดาลผ่านบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งอยู่กลางเมืองคำชะโนด มีพญานาคศรีสุทโธคัมภีร์ครอง ดั่งตัวอย่างว่า

จากการนมัสการเจ้าปู่ นิลก็พาทุกคนมาถึงสะพานเพื่อจะเดินข้ามไปยังตัวเกาะที่มีต้นชะโนดขึ้นอยู่ ขอบทั้งสองข้างของสะพาน ถูกสร้างเป็นพญานาคสีเขียวคู่หนึ่งนอนขนานกันไปตลอดทางเดิน ซึ่งทอดตัวยาวเข้าสู่ป่าคำชะโนด ทุกคนที่เดินข้ามสะพานจะต้องถอดรองเท้า ระหว่างการเดินข้ามสะพานนั้น ทุกๆ คนชมทิวทัศน์ไปพลางและฟังบรรยายจากคำบอกเล่าของนิลไปพลาง

“ต้นชะโนดนี้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวครับ มันรวมเอาลักษณะของต้นตาล ต้นมะพร้าว และต้นหมาก ไว้ด้วยกัน ตัวผมเองตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยเห็นต้นชะโนดที่ขึ้นที่อื่นเลย อีกอย่างหนึ่งคือเกาะที่พวกคุณเห็นอยู่ข้างหน้า เวลาน้ำขึ้นเกาะก็จะลอยขึ้นตาม ไม่ได้ท่วมเกาะ และเวลาที่น้ำลดเกาะนี้ก็ดูเหมือนจะลดลงตามไปด้วย”

ทุกคนต่างเพลิดเพลินกับทิวทัศน์ยามเย็น บรรยากาศอันร่มรื่น และเรื่องราวต่าง ๆ อันน่าพิศวงประหลาดจากปากของนิลไม่หยุด เขาพามาหยุดดูบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์อันเป็นตำนานที่ชาวบ้านเชื่อกันว่า เป็นประตูเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์และบาดาล

ขอบบ่อน้ำนั้นสร้างเป็นรูปพญานาค ก่อปูนซีเมนต์ค่อนข้างสูง เรอมองไปยังกึ่งกลางของบ่อที่ดูเว้งร้างนั้น เพียงชั่วอึดใจเดียว น้ำที่สงบนิ่งอยู่ก็เริ่มหมุนวนอย่างแผ่วเบา และปรากฏหน้าคนหลายสิบหน้าล่องลอยอยู่ในนั้น เธอเบิกตาโตด้วยความตกตะลึง อยากจะกรีดร้องออกมา หากแต่ไม่มีเสียงเกิดขึ้นเลย ไม่แม้แต่จะเปิดปากออกมา

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 55-56)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้แต่งแสดงให้เห็นลักษณะของเมืองคำชะโนดว่าเป็นพื้นที่ที่มีต้นชะโนดขึ้นอยู่ โดยต้นชะโนดมีลักษณะผสมผสานของต้นตาล ต้นมะพร้าว และต้นหมาก

ดังที่ได้เคยกล่าวไว้แล้ว อีกทั้งยังมีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์กลางเมืองคำชะโนดที่เป็นบ่อน้ำที่เชื่อมต่อระหว่างเมืองบาดาลกับเมืองมนุษย์ ในนวนิยายผู้แต่งได้แทรกเพิ่มเติมอีกว่าบ่อน้ำดังกล่าวมีลักษณะตามตำนานคือเชื่อมต่อกับเมืองบาดาล ดังจะเห็นจากเหตุการณ์ที่ขรินทรมองลงไปบ่อน้ำแล้วปรากฏเป็นใบหน้าของนาคที่ตามจับตัวเธอ โดยใช้บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์เป็นเส้นทางเชื่อมต่อ นอกจากนี้แล้วผู้แต่งยังสร้างให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของเมืองคำชะโนด คือ พญานาคศรีสุทโธมีตัวตนจริง แล้วมาช่วยมนุษย์ (ขรินทร) ให้รอดพ้นจากการถูกท้าวสุทศน์ซึ่งเป็นครุฑทำร้าย ดังตัวอย่างว่า

ครุใหญ่ลดตาบลงมาข้างกาย แล้วหันมาพูดกับพญานาคคนที่เพิ่งมาใหม่
 “อ้อ...มาเองเชียวรี ท่านศรีสุทโธ มนุษย์นี้สำคัญต่อท่านมากนักรึ”
 คำถามนั้นทำให้ขรินทรเย็นวาบไปทั่วตัว พญานาคศรีสุทโธนั้น จะเป็นอื่นใด
 ไปมิได้นอกจาก ปู่เจ้าศรีสุทโธแห่งเมืองคำชะโนดที่เธอได้ไปกราบมาวันนี้
 “ปล่อยมนุษย์น้อยนางนั้นเสียเถิดท้าวสุทศน์”

(มนตรานาคครุฑ, 2550: 70)

จะเห็นได้ว่าผู้แต่งสร้างฉากคำชะโนด ด้วยการนำเสนอลักษณะของเมืองคำชะโนดมีความศักดิ์สิทธิ์และมหัศจรรย์โดยผสมผสานความเป็นท้องถิ่นด้วย ฉากคำชะโนดในนวนิยายเรื่อง **มนตรานาคครุฑ** มีบทบาทสำคัญคือ เป็นสถานที่ที่นิลนาคพาขรินทรไปยังเมืองบาดาลผ่านบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ และพบกับนุราช ผู้ที่สอนมนตราต่าง ๆ แก่ขรินทรด้วย

3.3.1.2 แม่น้ำโขง

แม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำสายหลักของบริเวณภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ตั้งอยู่บริเวณภาคพื้นทวีป ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากประเทศจีน พาดผ่านบางส่วนของประเทศพม่า และไหลผ่านประเทศลาว ประเทศไทย แล้วจึงไหลลงสู่ทะเลจีนใต้ที่ประเทศกัมพูชา (สตีเยพันธ์ คชมิตร, 2546: 12) ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขงจึงใช้ประโยชน์จากสายน้ำดังกล่าว นอกจากนี้บริเวณลุ่มน้ำโขงมีความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับผี รวมถึงความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคที่เชื่อกันว่าใต้แม่น้ำโขงเป็นเมืองบาดาลของพญานาค อีกทั้งยังมีตำนานแม่น้ำโขงว่าพญานาคเป็นผู้สร้างขึ้นอีกด้วย

ในช่วงเทศกาลออกพรรษาซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี ในแม่น้ำโขงจะเกิดดวงไฟประหลาดผุดขึ้นจากกลางลำน้ำและลอยขึ้นสู่ท้องฟ้า ผู้ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับ

ตำนานพญานาคอธิบายว่าเหตุการณ์อัศจรรย์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากการฟนดวงไฟเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาของพญานาคในเมืองบาดาล เหตุการณ์ดังกล่าวถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ รวมถึงใช้เป็นฉากในนวนิยายด้วย

ผู้แต่งสร้างฉากแม่น้ำโขงว่าเป็นที่อยู่ของนาค ในนวนิยายบางเรื่องมีเหตุการณ์ที่ให้ครุฑบินผ่านแม่น้ำโขง ซึ่งผู้แต่งสอดแทรกจินตนาการจากความเชื่อเกี่ยวกับแม่น้ำโขงว่ามีพญานาคอาศัยอยู่ อีกทั้งสร้างให้แม่น้ำโขงมีความมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ ดังตัวอย่างว่า

มณิรัตน์เดินตามหลังเขาไปที่ตลิ่งริมโขง แผลกแต่จริง พื้นน้ำที่ก้าวเดินลงไป แยกออกเป็นทางเดินเล็กๆ สองข้างทางรายรอบไปด้วยสายน้ำเย็นฉ่ำ หมอกสีขาวโรยตัวอยู่เหนือผิวน้ำสองฟากฝั่ง หญิงสาวแน่ใจว่ามันเป็นทำน้ำที่เธอกับเพื่อนๆ มาอาบน้ำเช้าเย็น แต่ทำไมไม่เคยเห็นทางเส้นนี้เลย เห็นแต่โขดหินน้อยใหญ่กับสายน้ำโขงที่กว้างไกล และป่าไม้ที่ขึ้นเป็นทิวสองฟากฝั่ง

เท้าบางชะงักเหลียวกลับไปมองด้านหลัง เห็นเสาธงของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ไม่ไกลฝั่งอยู่ลิบๆ แม่น้ำโขงทอดตัวยาวคดเคี้ยวไปสู่สุดสายตา เห็นอริมน้ำเห็นบ้านเรือนผู้คน ทั้งสองฝั่งชายแดนเหมือนที่จินตนาการทุกวัน

เขาพาเธอเดินลงไปเรื่อยๆ ทางเริ่มลาดตั้งลงไปเหมือนทางเดินลงสู่พื้นบาดาลในยามโพล้เพล้อย่างนี้อากาศเริ่มหนาวเย็น มณิรัตน์ยกมือขึ้นกอดอกก้าวเดินตามเจ้าถิ่นไปติดๆ เขาช่างดูกระฉับกระเฉงและเต็มไปด้วยความลึกลับ กลิ่นหอมอ่อนๆ ที่มาจากกายของเขากรุ่นติดจมูก กลิ่นนี้เหมือนกลิ่นดอกไม้ที่มณิรัตน์เคยได้สัมผัส มันเหมือนกลิ่นดอกอะไรสักอย่าง

(เมฆลานาคา, 2555: 72-73)

“วาดจันทร์...” พระเปล่งวาจาท่ามกลางความเย็นของสายลมยามดึก “อาตมาจะชี้ทางสว่างให้ เจ้าจงหาทางพ้นทุกข์เถิด...หาทางหลุดพ้นจากวังวนของการเวียนว่ายตายเกิด ด้วยการหมั่นปฏิบัติทาน รักษาศีล และรับแรงภavanaให้เกิดสมาธิ เพื่อปัญญาจะเกิด...ณ ที่นั่นเจ้าจะพบโลกใหม่ โลกที่สงบด้วยมหาศีล มหาสมาธิ และมหาปัญญา...”

สิ้นเสียง...สิ้นวาจา...ดวงจันทร์ราเลื่อนลอยหลบ ค่อยๆ ลับเร้นหายไป ในหมู่เมฆ แสงนวล...สว่างตาเมื่อครู่ ดั่งดับมืดลง แม้สายลมก็เงียบสงัด ไปไม่หยุดไหว ทุกกิ่งใบนิ่งงันไปหมด

คั่งน้ำเบื้องหน้า บังเกิดความเคลื่อนไหว พรายฟองสีขาวยืดอืด ฝวน้ำ
กระเพื่อมพือ ส่งเสียงแตกซ่านซ่าอ้ออึง

พระพงศ์พญาทอดตามองออกไป นาคน้ำนางหนึ่ง ผาดโผนขึ้นมาโลดแล่น
นางตีน้า ตีฟอง กระเซ็นสาย...

(ภาษานาคา, 2551: 385)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้แต่งนวนิยายทั้ง 2 เรื่องคือ **เมขลานาคา** และ **ภาษานาคา** นำความคิดที่ว่าแม่น้ำโขงมีเมืองบาดาลและเป็นที่อยู่อาศัยนาคมาสร้างเป็นฉาก โดยในตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง **เมขลานาคา** อองค์ภริทัตนาคาพามณิรัตน์ซึ่งเป็นคู่รักของเขาในอดีตชาติไปยังเมืองบาดาลโดยเดินทางไปในแม่น้ำโขง และเกิดเหตุการณ์อัศจรรย์ขึ้นคือแม่น้ำโขงแหวกเป็นทางเดินให้องค์ภริทัตและมณิรัตน์สามารถเดินทางไปยังเมืองบาดาลได้ ส่วนในตัวอย่างเรื่อง **ภาษานาคา** หลังจากที่วาดจันทร์สิ้นชีวิตแล้วได้กลับไปสู่ภพภูมิเดิมคือ เป็นนาคในแม่น้ำโขง นอกจากนี้แล้วในฉากแม่น้ำโขงผู้แต่งยังได้นำเหตุการณ์บังไฟพญานาคมาใช้ด้วย ซึ่งเป็นฉากที่ทำให้พงศ์พญาได้พบวาดจันทร์และก่อให้เกิดเป็นความรักขึ้น ดังตัวอย่างว่า

สายน้ำกว้างใหญ่สะท้อนเงาจันทร์เปล่งประกายสีเงินวิบวับ
สายลมของเดือนสิบเอ็ดโชนผ่านอ่อนเบา
บรรยากาศเช่นนี้ น่าจะเงียบสงบและสบายหูสบายใจที่สุด
แต่ทุกสิ่งกลับตรงกันข้าม เพราะผู้คนนับพันนับหมื่นนั่งเรียงกันสลอนอยู่เต็ม
ฝั่งแม่น้ำ ต่างพากันขยับเรียวยปากตัวเองส่งเสียงจ๊อกแจ๊กจ๊อแจ ทำให้สองหูของพงศ์
พญาอ้ออึงไปหมด

“ขึ้นแล้ว...ขึ้นแล้ว”

เสียงตะโกนแหวกอากาศดังแหลมขึ้นพร้อมกับบนท้องฟ้าที่สลัวหม่นด้วยแสง
จันทร์ มีก้อนไฟสีชมพูสว่างวาบสวยงาม

เสียงฮือฮาของผู้คนที่บัดนี้ต่างผุดลุกขึ้นมาจากที่เอนนอนเป็นนั่ง จากที่นั่งอยู่
เป็นยืน ดังรับกันไปรอบตัว

“เห็นมั๊ยคะคุณพงศ์...เห็นมั๊ยคะ”

เสียงหญิงสาวข้างกายตื่นเต้นพร้อมกับมือของหล่อนเอื้อมมาเขย่าตัวเขา
อย่างยินดี

ชายหนุ่มเพียงพยักหน้ารับ ในใจสกดความรำคาญกับบรรยากาศอันอีกทีก
ที่ล้อมรอบตัวไว้อย่างอดกลั้นที่สุด

พงศ์พญาไม่ชอบสถานที่ที่มีผู้คนมากมาย และเขาก็ไม่คิดมาก่อนว่า ริมน้ำ
โขงในคืนนี้จะหลากลับไปกับผู้คนที่แห่กันมารอชมสิ่งมหัศจรรย์

“มาอีกแล้ว...มาอีก โน่นๆ” เสียงผู้คนรอบข้างดังขึ้นและครานี้บนท้องฟ้ามี
แสงไฟสีชมพูพุ่งเป็นลำแสงสว่างจ้าติดต่อกันหลายครั้งก่อนจะจางดับหายไป

“สวยจริง...สาธุ...เป็นบุญตา”

(ภาษานาคา, 2551: 7)

ฉากแม่น้ำโขงในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค ผู้แต่งมักจะนำ
ความคิดความเชื่อที่ว่าแม่น้ำโขงเป็นสถานที่ที่มีพญานาคอาศัยอยู่ และเป็นที่รับรู้ของคนในสังคมอยู่
แล้วมาใช้ มักจะสร้างให้มีความมหัศจรรย์มากกว่าเป็นแม่น้ำธรรมดา รวมถึงนำเหตุการณ์บังไฟ
พญานาคที่เชื่อกันว่าเกิดขึ้นจากการกระทำของพญานาคที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาใช้ด้วย ทำให้
ฉากแม่น้ำโขงเป็นฉากที่มีความน่าสนใจและความน่าเชื่อถือว่ามีพญานาคอาศัยอยู่จริง

3.3.1.3 วัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

วัดพระมหาธาตุ ตั้งอยู่ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีองค์
พระบรมธาตุเจดีย์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญ ตามตำนานกล่าวว่า สร้างขึ้นประมาณ ปี พ.ศ. 854 ภายใน
บรรจุพระทันตธาตุ (ส่วนฟันของพระพุทธเจ้า) (ประภัสสร ชูวิเชียร, 2553) บริเวณวิหารพระทรงม้า
ซึ่งเป็นทางขึ้นสู่องค์พระบรมธาตุมีรูปปั้นของเทพคือ ท้าวขัตตุคาม - รามเทพ เป็นเทพที่เชื่อว่าเป็น
ท้าวขัตตุคามรามเทพประดิษฐานอยู่สองข้างประตูทางเข้า-ออก ขององค์พระธาตุ

วัดพระมหาธาตุ ไม่มีความเกี่ยวข้องกับตำนานเกี่ยวกับครุฑและนาค แต่
ผู้แต่งนำสถานที่ดังกล่าวมาสร้างเป็นฉากที่น่าสนใจในนวนิยาย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าที่ผู้แต่งนำวัดพระ
มหาธาตุมาสร้างเป็นฉากในนวนิยายที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคอาจมาจากความนิยมในองค์ขัตตุคาม
รามเทพซึ่งเป็นเครื่องรางที่ได้รับความนิยมในขณะนั้น ฉากดังกล่าวมีดังตัวอย่างต่อไปนี้

หญิงสาวเงยหน้ามองฟ้าอย่างงุนงง คลื่นอากาศเป็นระลอกๆ พัดผ่านตัวทำ
ให้หล่อนอดอดจันต้องรีบเดินลงจากพระเจดีย์ สายตามองสอดส่องไปยังน้องๆ ที่
หล่อนเป็นคนพามาเที่ยวด้วยความเป็นห่วง เนื่องด้วยฝนทำท่าว่าจะตกหนัก ไบหน้า
เนียนใสเงยขึ้นมองท้องฟ้าอีกครั้ง ก่อนจะกำหนดวายุกลืนขับไล่เมฆดำที่แผ่เข้า
มาปกคลุมทั่วบริเวณวัด หากแต่เมฆดำกลับไม่มีที่ท่าว่าจะเขี่ยเคลื่อนเคลื่อนไหว

เมื่อเห็นว่ากลิ่นของตนไม่มีผล ชลัญจรีก็สาวเท้าไปยังรอบฐานพระเจดีย์ในส่วนที่เป็นด้านล่างด้วยความร้อนใจ “ผู้คนหายไปไหนกันหมด?” หญิงสาวพิมพ์่าอย่างเป็นกังวล ทุกอย่างดูเงียบงันราวกับว่าไม่มีสิ่งมีชีวิตอยู่ในบริเวณนี้แม้แต่ผู้น้อย พระพุทธรูปที่เรียงรายดูสงบเย็นอย่างแปลกประหลาด หลอนอย่างทำขึ้นบันไดปูนเดี่ยวๆ เริ่มต้นเดินรอบฐานที่ประดับไปด้วยส่วนหน้าและส่วนหัวของช้างปูนปั้นสีขาวที่เรียงรายอยู่ สายตาก็สอดสายหาผู้คนที่น่าจะได้พบเจอบ้าง...

ปรากฏแสงระยิบขึ้นที่ระหว่งขาหน้าของช้างน้อยปูนปั้นตัวหนึ่ง ละอองสีเงินเป็นจุดติ่งดูดีให้หญิงสาวต้องเดินเข้าใกล้ด้วยความสงสัย ร่างบางคุกเข่าก้มมองหวางขาของช้างที่ไพล่มาเพียงครั้งตัวอย่างงุนงง มือบางเท้าเข้าที่ขาหน้าของช้างอย่างผลอผลเพียงลงแรงเท้าแขนลงไปน้อยนิดก็ต้องคะมำหัวทิ่มลงสู่หลุมใหญ่ที่มีดมิด

“ว้าย!!!” ชลัญจรีร้องเสียงดังลั่น เสียงนั้นกลับก้องกังวานสะท้อนไปมาขณะที่ร่างของหล่อนกลิ้งหลุนๆ ลงมา ความชื้นทำให้ได้กลิ่นคล้ายตะไคร่น้ำ และความชื้นทำให้ร่างนั้นไหลลงมาต่อเนื่องจนมากองพังพาบอยู่กับพื้นที่ชื้นแฉะในที่สุด ดาวระยิบระยับในหัวทำเอาหญิงสาวต้องหลับตาครางหิงง ๆ อยู่พักใหญ่ก่อนจะลืมตาขึ้นมาพบกับแสงสว่างตรงหน้า

(ปักษานาคา, 2555: 79-81)

จากตัวอย่างข้างต้น ชลัญจรีเดินทางไปทำบุญที่วัดพระมหาธาตุ และเกิดเหตุการณ์อัศจรรย์ขึ้นคือในท้องฟ้ามีดครีม ชลัญจรีจึงใช้วาทศิลป์ที่มีพลังรุนแรงมากไล่เมฆมืดดำดังกล่าวแต่ก็ไม่สำเร็จ อีกทั้งเกิดแสงประหลาดที่บริเวณรูปปั้นช้างเธอก็เข้าไปดูและทะลุมิติเข้าไปในองค์พระบรมธาตุ ภายในมีเครื่องประดับมีค่ามากมาย ทั้งยังพบว่าภายในพระจุพระทันตธาตุของพระพุทธรเจ้าไว้ตามตำนานพระบรมธาตุ และที่สำคัญพระบรมธาตุที่ชลัญจรีทะลุมิติเข้าไปยังเชื่อมต่อกับเมืองครุฑอีกด้วย ดังตัวอย่างว่า

“อูแม่เจ้า!!! นี่มันอะไรกันเนี่ย!!! ” ชลัญจรีอุทานอย่างอดไม่ได้เมื่อมองรอบด้านอย่างฉับตา รอบกายหล่อนรายล้อมไปด้วยเครื่องเพชรนิลจินดา ทองคำฉลุลาย ทั้งสร้อย แหวน ทับทรวง มงกุฎแบบตาข่ายที่ประดับด้วยไข่มุกและเพชรพลอย ทุกอย่างกองสุขุมเป็นหย่อมๆ ราวภูเขาอุกย่อมๆ เเงหน้ามองด้านบนก็ปรากฏเป็นโพรงสูงขึ้นไปด้ามืดจนมองไม่เห็นยอด

ชลัญจรีเดินตรงไปยังแสงสว่างราวกับละเมอ โดยที่รอบด้านมีแสงเพชรพลอยระยิบระยับชวนให้หยุดชื่นชม และถ้าหากหล่อนไม่เคยชินกับพื้นทรายทองคำ...

หรือไม่เคยชินกับผลไม้ที่หากไม่กินโดยเร็วหลังเด็ดก็จะกลายเป็นพลอยหลากสี อีกทั้งยังมีก้อนหินที่เป็นเพชรใกล้สระโนดาตแล้ว ก็อาจจะหลงไหลได้ปลื้มจนเป็นบ้าไปเลยก็ได้...

ตรงกลางปรากฏเป็นบึงน้ำที่มีเส้นผ่านศูนย์กลางไม่เกินหนึ่งเมตรขุดหินโดยรอบบึงเป็นสี่เหลี่ยมรดสะท้อนประกายสีกลับ แสงสว่างสีเหลืองทองเปล่งประกายออกมาจากผอบแก้วที่วางไว้อยู่ในชั้นทองคำใบเชิง ชั้นทองคำนั้นลอยวนอยู่เหนือน้ำสีดำที่มีระลอกคลื่นเล็กๆ

หญิงสาวกลืนน้ำลายอีกใหญ่ก่อนจะขยับเข้าไปใกล้บึงน้ำนั้นอย่างสงสัยใคร่รูปร่างบางชะงักเหนือบ่อน้ำเพื่อเพ่งมองสิ่งที่อยู่ในผอบแก้วก็เห็นเป็นไข้วแก้วใสบริสุทธิ์ รายรอบไปด้วยเม็ดใสๆ อีกราวๆ หนึ่งกำมือ เพียงสายตาได้พบเห็นกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตรงหน้าก็ต้องขลุ่ยชู้่น้ำตาไหลพรากด้วยความปิติในใจที่ยากจะหักห้ามได้

“พระบรมธาตุแน่แล้ว...” เสียงใสพึมพำอย่างปิติ เคยได้ยินคนเฒ่าคนแก่เล่าขานมาตั้งแต่จำความได้...หากไม่นึกไม่ฝันเลยว่าจะได้มีโอกาสมาพบเจอกับตาตัวเองเช่นนี้ เมื่อชลัญชรกราบเสร็จก็ชะงักมองอีกโดยมีรู้อิม พอดีกบที่ชั้นทองคำลอยวนออกอีกพากทำให้ร่างบางที่ชะงักตามอย่างไม่เคยจำ...ความขื่นลิ้นของขุดหินทำให้ร่างบางสิ้นไกลโครมลงไปบึงน้ำเล็กๆ นั้น

(ปกษานาคา, 2555: 81-82)

ผู้แต่งสร้างฉากวัดพระมหาธาตุ ว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และมีความอัศจรรย์เหนือธรรมชาติ แฝงอยู่ในฉาก ทั้งยังนำมาเชื่อมโยงเข้ากับตำนานเรื่องครุฑ ทำให้ฉากมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

3.3.1.4 ตลาดน้ำอัมพวา

อัมพวา เป็นชุมชนริมน้ำที่รักษาเอกลักษณ์แบบการตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำแม่กลอง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม มีตลาดน้ำอัมพวา ตลาดนัดทางน้ำที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดสมุทรสงคราม มีชื่อเสียงจนมีนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางเข้าไปเป็นจำนวนมาก

อัมพวามีทรัพยากรที่มีความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่ตลอดแนวสองฟากฝั่งแม่น้ำ แม่กลองไล่ตั้งแต่ปากอ่าวทะเลจนถึงคลองอัมพวา มีต้นลำพูจำนวนมาก มีหิ้งห้อยนับล้านๆ

ตัวที่เกาะอาศัยอยู่ที่ต้นลำพูส่องแสงระยิบระยับสว่างไสวไปทั่ว (อริสรา เสดยานนท์, 2552: 165) สิ่งหนึ่งที่ทำให้ตลาดน้ำอัมพวาเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว คือการนั่งเรือชมหิ่งห้อย ซึ่งเป็นกิจกรรมทางน้ำที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ตลาดน้ำอัมพวายังคงเป็นตลาดน้ำแห่งวัฒนธรรม คลองแห่งวัฒนธรรม และเป็นการดำเนินวิถีชีวิตของชาวบ้านด้วย (อริสรา เสดยานนท์, 2552: 165-166) ด้วยความที่ตลาดน้ำอัมพวาได้รับความนิยมอย่างมากจึงมีการนำมาสร้างเป็นฉากในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครูชและนาค ดังที่ผู้วิจัยจะอธิบายต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง**อริตววรรณ ครูชานาคา** ผู้แต่งสร้างฉากตลาดน้ำอัมพวา โดยเล่าให้เห็นสภาพบรรยากาศตลาดน้ำอัมพวาไว้ ดังตัวอย่างว่า

แต่ในปัจจุบันนับตั้งแต่ที่อัมพวาเป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วประเทศทำให้มีผู้คนหลั่งไหลเข้ามาในอัมพวาเป็นเรือนหมื่นเรือนแสนคนต่อปี โดยจุดมุ่งหมายของทุกคนที่มาที่นี่คือมาดูหิ่งห้อยกัน ทำให้เกิดรีสอร์ทและโฮมสเตย์มากกว่า 400 แห่ง ปริมาณลำเรือที่แล่นพาชมหิ่งห้อยในเวลากลางคืนไม่นับเรือพายหรือเรือเครื่องยนต์เล็กแต่เป็นเรือลำใหญ่ที่จุคนได้มาก เช่นลำที่ศรีธัญยาและลูกท่อนั่งอยู่นี้ สัญจรผ่านไปมาวันคืนหนึ่งตกแล้วมากกว่า 200 ลำ ซึ่งมากกว่า 10 เท่าในอดีต ทำให้คลื่นซัดเข้าหาฝั่งน้ำกัดเซาะตลิ่งจนทำให้ต้นลำพูและไม้ป่าประเภทอื่นไม่สามารถทนทนแรงคลื่นที่พัดกระหน่ำทุกวันจนทำให้ดินที่เคยห่อหุ้มรากไม้นั้นหลุดไปเหลือแต่เพียงรากยืนต้นโงกวางอยู่ไม่นานต้นไม้นั้นก็จะตาย หิ่งห้อยไม่มีที่อาศัยอยู่อีกและไม่นานดินก็จะทรุดหายเข้าไปเรื่อยๆ จนกลายเป็นภาวะแผ่นดินหดอย่างที่เราเคยได้ยินกันสำหรับที่ดินแถบชายทะเล ในปัจจุบันชาวบ้านและเทศบาลก็พร้อมใจกันทำแนวกำแพงกันแรงคลื่น เพื่อรักษาแผ่นดินที่จะถูกน้ำกัดเซาะและรักษาต้นไม้ชายน้ำไว้ หิ่งห้อยก็จะได้มีที่อยู่อาศัยและทำรังขยายพันธุ์ต่อไปได้

(อริตววรรณ ครูชานาคา, 2554: 341-342)

ระหว่างทางเที่ยวชมหิ่งห้อยจะเห็นได้ว่า เรือยนต์ลำใหญ่จุคนได้ประมาณ 25 คน ที่ศรีธัญยานั่งนั้นไม่สามารถเข้าไปดูหิ่งห้อยได้ใกล้ เนื่องจากเป็นเรือลำใหญ่ไม่เหมาะกับการเข้าไปใกล้ชายฝั่ง ผิดกับเรือลำเล็กๆ ที่จุคนได้ประมาณ 5-7 คน มีฝีพายอยู่ท้ายนักท่องเที่ยวเหล่านั้นสามารถลัดเลาะไปตามคลองเล็กคลองน้อยที่แยกออกไปจากลำน้ำแม่กลองและยังสามารถเข้าไปสัมผัสได้ถึงโคนต้นลำพูเลยทีเดียว ดูแลก็อิจฉาเขาซะ หญิงสาวอมยิ้มกับตัวเองเมื่อเห็นเจ้าหิ่งห้อยตัวหนึ่งเกาะอยู่บนกิ่งไม้ไม่ห่างจากใบหน้าवलๆ นั้นเท่าไร สายตาไหวระริกด้วยความดีใจที่ได้

สัมผัสเห็นเจ้า แผลงตัวน้อย ๆ ไกล ๆ อย่างนี้ มือบอบบางกล้า ๆ กลัว ๆ ที่จะสัมผัสเจ้าแมลงนี้ เพราะกลัวว่าจะไปทำให้มันตื่นตกใจ หญิงสาวทำได้แค่เพียงใช้นิ้วจิ้มไปใกล้ ๆ กับแสงไฟที่เปล่งประกายวูบวาบออกมาจากกันเล็ก ๆ ของเจ้าหิ่งห้อยเท่านั้น เพราะอยากจะสัมผัสดูว่าแสงไฟนั้นจะสามารถให้ความอบอุ่นได้หรือไม่ เรื่อยยังคงหยุดนิ่งอยู่กับที่ไม่มีแม้แรงกระทบจากคลื่นน้ำเหมือนทุกสิ่งทุกอย่างหยุดเคลื่อนไหว ดูเหมือนมีเพียงศรัณยาและเจ้าหิ่งห้อยน้อยเท่านั้นที่อยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง กว่าที่ศรัณยาจะรู้ตัวคลื่นได้น้ำก็กระเพื่อมขึ้นอย่างรวดเร็ว ท้องน้ำแตกกระจายเป็นวงกว้าง ปราบภูมิสูงใหญ่ลำตัวขนาดลำต้นตาลโผล่ขึ้นพ้นท้องน้ำ ภูเขาใหญ่ที่ตัวตวัดทางโอบรัดร่างหญิงสาวไว้และฉุดกระชากลงจากเรือจมดิ่งลงสู่ใต้ท้องน้ำอย่างรวดเร็ว กว่าทุกคนจะได้สติร่างของศรัณยาก็จมดิ่งลงสู่ใต้น้ำและหายไปอย่างไรร่องรอย เสียงใครคนหนึ่งตะโกนดังว่า มีคนตกน้ำ

“มีคนตกน้ำ! มีคนตกน้ำ!”

(อริตวรธรณ์ ครุฑานาคา, 2554: 350-351)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้แต่งสร้างฉากตลาดน้ำอัมพวา โดยแสดงให้เห็นว่าอัมพวาเป็นสถานที่ที่มีผู้คนเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวจำนวนมาก และแทรกจินตนาการให้อัมพวาเป็นพื้นที่ที่มีมิติที่เชื่อมต่อกับดินแดนของนาค ดังจะเห็นได้ว่า ศรัณยาเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวและนั่งเรือออกชมหิ่งห้อยแต่ถูกองค์อริตวรธรณ์ซึ่งเป็นนาคจับตัวเธอไปยังเมืองบาดาล

ฉากตลาดน้ำอัมพวาในนวนิยายแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งนำสถานที่ที่ได้รับความนิยมมาสร้างเป็นฉากและแทรกจินตนาการลงไปให้ฉากดังกล่าวมีความมหัศจรรย์ เชื่อมโยงกับมิติของเมืองบาดาล

3.3.1.5 กรุงเทพฯ

นอกจากอัมพวาซึ่งเป็นสถานที่ที่ได้รับความนิยมและถูกนำมาสร้างเป็นฉากแล้ว กรุงเทพฯ ยังเป็นสถานที่ที่ถูกนำมาสร้างเป็นฉากในนวนิยาย ด้วยความที่กรุงเทพฯ เป็นเมืองศูนย์กลาง ในด้านต่างๆ แล้วถูกนำมาสร้างเป็นฉากที่มีตัวละครครุฑและนาค ผู้แต่งต้องการจะแสดงให้เห็นว่าครุฑและนาคมีอาศัยอยู่ร่วมกับมนุษย์ได้ปกติ ใช้ชีวิตเหมือนมนุษย์และทำให้เห็นการดัดแปลงเรื่องราวและลักษณะของตัวละครผ่านการสร้างฉากที่แต่เดิมรับรู้กันว่าครุฑจะอาศัยอยู่วิมานฉิมพลี ส่วนนาคอาศัยอยู่ในเมืองบาดาลเท่านั้น ฉากกรุงเทพฯ ในนวนิยายมีรายละเอียดดังนี้

กรุงเทพมหานคร พุทธศักราช 2548 ณ บ้านหลังใหญ่สไตล์โมเดิร์นร่วมสมัย
องค์เคสิเนาคาพญานาค พงพญา และบุษราภณีซึ่งโอบอุ้มพระกุมารน้อยไว้
แนบอก ก้าวลงจากแท็กซี่ พงพญาทำหน้าที่จ่ายเงินค่ารถ การเดินทางค่อนข้าง
สะดวกเพราะเมื่อนั่งรถประจำทาง บขส. จนมาถึงกรุงเทพฯ พระภิกษุชราท่านได้
กรุณาจัดที่อยู่พร้อมแผนที่ให้พงพญานำไปให้แท็กซี่พามาจนถึงบ้านลูกสาวของท่าน
คนที่ท่านจะฝากฝังให้เลี้ยงดูพระกุมารน้อยเติบโตใหญ่ได้

ทุกคนเหงื่อโทรมกายเนื่องจากไม่เคยชินกับอากาศของกรุงเทพฯ อากาศใน
เขตแดนแห่งนาคาจะเย็นชุ่มชื้นตลอดปี ร่างกายที่เป็นทิพย์จำต้องละไปเมื่อต้อง
ปรับเปลี่ยนตนเองให้กลายเป็นมนุษย์ สำหรับพงพญาและองค์เคสิเนาคาการเข้า
มาในกรุงเทพฯ คุณจะไม่แปลกใหม่มากนักด้วยพงพญาต้องเข้ามาหาซื้อสิ่งของที่จำเป็น
สำหรับหมู่บ้านบ้างในบางครั้ง แต่ทุกทีที่จะขึ้นมาทางเขตเชื่อมต่อกับหมู่บ้านใน
เส้นทางที่เป็นความลับสำหรับนาคาเท่านั้นที่จะผ่านเข้ามาได้ เพราะต้องล่องมาตาม
ลำน้ำและต่อเรือเข้าสู่กรุงเทพฯ ตามประสาชายหนุ่มก็มีบ้าง บางครั้งคราวกับราช
องครักษ์ โดยล่องมาตามลำน้ำที่เดียวกันกับพงพญา แต่หนนี้ไม่ใช่เพราะต้องพาทารก
น้อยและบุษราภณีที่เลี้ยงนางงูสาวมาด้วย การขึ้นล่องโดยภาวะของนาคทำไม่ได้
ง่ายๆ จำต้องเดินทางแบบมนุษย์เพื่อให้ชินกับการใช้ชีวิตอยู่อย่างมนุษย์ทั่วไป เพื่อ
หลีกเลี่ยงภัยที่ติดตามมาและเพื่อคุ้มครองรักษาชีวิตน้อยๆ นี้ รอคอยจนถึงวันที่องค์
ครุฑนาคาจะตื่นจากหลับใหล

CHULALONGKORN UNIVERSITY (อริตววรรณ ครุฑนาคา, 2554: 210)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้แต่งสร้างฉากกรุงเทพฯ โดยมีตัวละครนาคได้แก่
องค์เคสิ-นาคา พงพญา รวมถึงนางงูบุษราภณี ที่พาคองค์อริตววรรณเข้ามาในเมืองมนุษย์เพื่อมาฝากไว้
กับมนุษย์ เพราะองค์อริตววรรณกำเนิดจากครุฑและนาคซึ่งผิดกฎของทิมพานต์ จึงถูกตามฆ่า
นอกจากนี้แล้วองค์อริตววรรณยังเรียนหนังสือร่วมกับมนุษย์ในโรงเรียนนานาชาติแห่งหนึ่ง ดังตัวอย่าง
ว่า

ที่โรงเรียนนานาชาติ คุณหญิงพา ด.ช.เอริต ไปส่งที่ห้องเรียนคุณครูประจำ
ชั้นเข้ามารับ ด.ช. เอริต เข้าห้องเรียน

“คุณหญิงคะ น้องน่ารักมากๆ เลยค่ะ”

“ค่ะ”

“เอ...ไม่เหมือนคุณหญิงเลยนะคะ จะว่าเหมือนท่านผู้ว่าฯ ก็ไม่ใช่...”

“เอริตเค้าเหมือนคุณทวดนะค่ะ เหมือนมากๆ เลย พอตีคุณยายของดิฉันเป็น ชาวโปรตุเกสค่ะ เอริตเค้าถอดแบบคุณทวดมาเลยนะคะเนี่ย”

“เธอคะ ฉันคิดว่าหน้าตาไม่เหมือนคุณพ่อคุณแม่เลย”

เด็กชายตัวน้อยวิ่งเข้าไปเล่นกับเพื่อนอย่างสนุกสนาน

“แล้วคุณหญิงตอบคุณครูไปว่ายังไงคะ”

บุษราที่ทำหน้าที่ขับรถส่งคุณหญิงไปไหนมาไหน ดำรงชีวิตเหมือนมนุษย์มาก จนแยกไม่ออกว่าร่างที่แท้จริงเป็นนางงูแปลง คุณหญิงเองก็ออกจะเคยชินกับการที่มี บุษราไปไหนมาไหนด้วยตลอดเพราะว่าไม่ต้องเกรงกลัวอันตรายใดๆ เลย จึงทำให้ บุษรากลายเป็นบอดีการ์ดหญิงประจำตัวคุณหญิงและ ด.ช. เอริตไปในตัว

(อริตวรรณ ครุฑานาคา, 2554: 224-225)

องค์อริตวรรณได้รับการเลี้ยงดูจากมนุษย์จึงใช้ชีวิตเหมือนมนุษย์ รวมถึง บุษรามณีซึ่งเป็นนางงูก็ต้องใช้ชีวิตเหมือนมนุษย์เช่นกัน ทั้งขับรถไปรับส่งองค์อริตวรรณและมนุษย์ที่ เลี้ยงดูองค์อริตวรรณ ฉากกรุงเทพฯ จึงแสดงให้เห็นว่าภาคสามารถใช้ชีวิตร่วมกับมนุษย์ได้เป็นดี แม้ว่าขัดแย้งกันในลักษณะที่ว่าภาคเป็นตัวละครมหัศจรรย์ มีอิทธิฤทธิ์มากมาย แต่กลับมาใช้ชีวิต อาศัยร่วมกันในเมืองมนุษย์

ฉากที่สร้างขึ้นจากสถานที่จริงทั้ง 5 ฉากดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าผู้ แต่งยังคงนำความคิดเกี่ยวกับแม่น้ำโขงและป่าคำชะโนดที่มีความเชื่อว่าเป็นสถานที่ที่มีภูยานาคอาศัย อยู่มาสร้างเป็นฉาก และสร้างให้ฉากมีความมหัศจรรย์ทำให้ฉากมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยัง แสดงให้เห็นว่าผู้แตงนำสถานที่ที่มีประชาชนอาศัยอยู่มากหรือได้รับความนิยมจากประชาชนคือ พระ บรมธาตุ ตลาดน้ำอัมพวา และกรุงเทพฯ มาสร้างเป็นฉาก เพื่อทำให้เห็นความเป็นสมัยใหม่ ครุฑและ นาคไม่จำเป็นต้องอยู่แต่ในเมืองบาดาล วิมานฉิมพลี หรือดินแดนตามตำนาน หากแต่ครุฑและนาค สามารถอยู่ในภพภูมิเดียวกับมนุษย์ สามารถดำรงชีวิตเช่นเดียวกับมนุษย์ได้

3.3.2 ฉากที่สร้างจากเรื่องเล่า

ฉากที่สร้างจากเรื่องเล่าในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค มี 4 ฉาก ได้แก่ เมืองบาดาลหรือนครโกกวดี วิมานฉิมพลี ป่าหิมพานต์ และพระจุฬามณีเจดีย์ ฉากส่วนใหญ่

เกี่ยวข้องกับครุฑและนาค แต่บางฉากเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้แต่งนำมาสร้างให้นวนิยายมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

ผู้แต่งนำเนื้อหาบางส่วนจากวรรณคดีไทย เรื่องไตรภูมิพระร่วงมาสร้างเป็นฉาก แสดงให้เห็นลักษณะสัมพันธ์ (intertextuality) ในนวนิยายไทย ดังที่ผู้วิจัยอธิบายไว้ในบทที่ 2 แล้ว มีบางฉากที่เกี่ยวข้องกับครุฑและนาคโดยตรง ได้แก่ เมืองบาดาลหรือนครโกควติ และวิมานฉิมพลี

ในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค ส่วนใหญ่ผู้แต่งมักจะเล่าเรื่องราวระหว่างครุฑกับนาคในลักษณะแบบโลกคู่ขนานระหว่างดินแดนหรือฉากที่มีความมหัศจรรย์ ซึ่งได้แก่ฉากที่มาจากเรื่องเล่า กับโลกมนุษย์ที่ครุฑและนาคมักจะข้ามมิติหรือข้ามภพชาติ อีกทั้งยังทำให้ตัวละครและเหตุการณ์ต่างๆ มีความมหัศจรรย์ผ่านลักษณะของฉากเหล่านี้ด้วย ฉากที่ผู้แต่งสร้างขึ้นจากเรื่องเล่า ผู้วิจัยจะอธิบายดังต่อไปนี้

3.3.2.1 เมืองบาดาลหรือนครโกควติ

เมืองบาดาลที่ปรากฏในวรรณคดีไทยเรื่องไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์ในพญาสิทธิ ในไตรจถานภูมิได้กล่าวถึงสัตว์ที่เกิดในไตรจถานภูมิประเภทต่าง ๆ รวมถึงนาคเมืองบาดาลไว้ว่าเป็นเมืองที่งดงาม มีปราสาทแก้ว ปราสาทเงิน และปราสาททอง รวมถึงเครื่องประดับมีค่ามากมาย (สรุปความจาก พญาสิทธิ, 2551) และด้วยความงดงามของเมืองบาดาล อีกทั้งยังเป็นที่ยอมรับกันอยู่แล้วว่าเมืองบาดาลเป็นที่อยู่อาศัยของเหล่าพญานาค ผู้แต่งจึงนำเรื่องเล่าดังกล่าวมาสร้างฉากในนวนิยายได้อย่างน่าสนใจ มีรายละเอียดดังนี้

ฉากเมืองบาดาลหรือนครโกควติซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางของบาดาลในนวนิยาย ผู้แต่งอธิบายให้เห็นว่าเป็นเมืองที่มีความสวยงาม มีของมีค่ามากมาย ดังความว่า

“ทุกอย่างเป็นความจริงครับ คุณชาย โภควติคืออีกชื่อหนึ่งของราชธานีแห่งนาคพิภพ คุณชายเคยอยู่ที่นั่นมาแล้วในอดีตกาล!”

ม.ร.ว. ฤชคินทร์ นาเคนทร์ มองดูผู้พูด แต่สีหน้าและแววตาอันเลื่อนลอยของเขา พันเอกนรินทร์ เห็นแล้วรู้ทันทีว่า ชายหนุ่มมิได้เข้าใจความหมายแห่งวาจา นั้นเลยสักนิด

“โภควติ...”

เสียงของชื่อพระวงศ์หนุ่มยังคงสั้นน้อยๆ ด้วยความรู้สึกหลายประการคลเคล้าระคนกัน

“ผมเคยอยู่ที่นั่นจริงๆ หรือ? นครที่ตารดาชไปด้วยด้วยแก้วมณีและทองคำ
พื้นทรายที่ปราศจากทราย...ภูเขาที่ปราศจากหินผา...เพราะว่าทุกหนแห่งล้วนแล้วไป
ด้วยด้วยแก้วมณีสตรัตน์อันล้ำค่าทั้งสิ้น...โกควติ นครอันเรืองรองด้วยแสงแห่งมวล
มณีนานัปการจนกระจ่างแจ้งอยู่ทุกโมงยาม... นครซึ่งมีประชากรล้วนไปด้วยนาคราช
และนาคินี...”

(มณีสวาท, 2529: 1405-1406)

นครแก้วปราการสตรัตน์เรืองรองที่เสียดยอดเด่นตระหง่าน ภูมิภาคอันผิด
แผกไปจากโลกมนุษย์อย่างสิ้นเชิงมิได้แปลกตาเขาอีกต่อไป หาดทรายนุ่มยาวเหยียด
ซึ่งเมื่อพิศดูแล้วไม่ใช่ทราย แต่เป็นผงทองละเอียดอ่อนนุ่ม กรวดสีสวยขนาดต่างๆ ที่
ตารดาชอยู่นั้นมิใช่กรวด แต่เป็นแก้วมณีขนาดต่างๆ กัน

“ภาคพื้นนั้นมีกรวด อ่อนงาม คือมีแต่ทรายรัตนะเจ็ด แล้วด้วยทองคำแก้ว
มณี หาหญ้าในเบื้องต่ำมิได้ หาฝุ่นมิได้”

ใช่แล้ว! ที่นั่นคือภาคพื้นปฐพีแห่งโกควติ นครแห่งทรัพย์สมบัติมหาศาล ที่ซึ่ง
ทุกหนแห่งล้วนแล้วไปด้วยมณีล้ำค่า

(มณีสวาท, 2529: 1410-1411)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าเมืองบาดาลหรือนครโกควติ จากนวนิยาย
เรื่อง **มณีสวาท** เป็นเมืองที่มีความงดงาม พื้นเป็นผงทองคำ มีก้อนมณีสีสันต่างๆ คล้ายก้อนกรวดทำ
ให้นครโกควติมีแสงของทองคำและมณีเจิดจ้าไปทั่ว นอกจากนี้สิ่งก่อสร้างในเมืองบาดาล ที่อยู่อาศัย
ล้วนสร้างด้วยทองทั้งหลัง และมีความประณีตงดงาม ดังตัวอย่างว่า

ภuritทัตจุมมือเรียววมของมณีรัตนให้ก้าวตาม และพาดำเนินไปสู่คุ่มอีกคุ่มที่
อยู่ในบริเวณรั้วติดกัน ซึ่งมีเรือนหลังใหญ่ราวเวียงวังเป็นหลังๆ แยกออกเป็นสัดส่วนดู
เหมาะสม แต่ละหลังงดงามแวววาวด้วยสีทองสุกใส แกะสลักลวดลายวิจิตรบรรจงไม่
แพ้เรือนของภuritทัต

วังที่นี่แต่ละหลังโอโง่ง และมีบริวารรับใช้มากมาย ทุกคนต่างเหลียวมองทั้งคู่
อย่างสงสัย และนัยน์ตามีคำถาม แต่ได้ชั่วคราวก็ต้องหลบสายตานิ่งสงบลงมองต่ำ

“ท่านพ่อกับท่านแม่ออกจากถวานสมบัติหรือยัง”

มณีรัตนเห็นภuritทัตก้มลงถามคนรับใช้ ซึ่งนั่งยกมือพนมอยู่กับพื้น ก่อนที่จะ
ถึงประตูอีกชั้น

“ท่านทั้งสองเพิ่งออกจากถวานเมื่อคืน 15 ค่ำก่อนนี้เองขอรับ”

“ถ้าอย่างนั้นเรามาหาท่านถูกแล้วละนางน้อย ท่านพ่อท่านแม่ของเราท่านพร้อมที่จะให้เราเข้าพบแล้ว”

เขาหันมาพูดยิ้มๆ กับหญิงสาว และนำเธอผ่านประตูเข้ามาภายใน เธอมองเห็นผู้อาวุโสชายหญิงคู่หนึ่งนั่งอยู่ที่ตั่งทองยกสูง ในห้องนี้เป็นสีทองประดับประดาอย่างกับในวังที่เธอเคยดูทีวีเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ด้านข้างมีคนคอยรับใช้สามสี่คนหญิงสาวนึกว่ามีแต่ในหนังสืออีก ไม่คิดว่าจะได้มาเห็นด้วยตาตัวเองอย่างนี้

(เมฆลานาคา, 2555: 80)

เมืองบาดาลในนวนิยายมีความงดงามอย่างยิ่ง ซึ่งผู้แต่งบรรยายความคิดเกี่ยวกับเมืองบาดาลตรงตามคติไตรภูมิ

3.3.2.2 วิมานฉิมพลี

วิมานฉิมพลีปรากฏในวรรณคดีไทยเรื่อง**ไตรภูมิพระร่วง** พระราชนิพนธ์ในพญาลิไท ในไตรจถานภูมิ เช่นเดียวกับบาดาล ในเรื่อง **ไตรภูมิพระร่วง** (2551: 48-49) อธิบายไว้ว่าบริเวณเชิงเขาพระสุเมรุมีสระขนาดใหญ่ชื่อ สิมพลีสระ และมีต้นจ้าวอยู่โดยรอบ ซึ่งเป็นที่อาศัยของเหล่าครุฑ จะเห็นได้ว่าการอธิบายฉิมพลี เน้นความยิ่งใหญ่ของสถานที่ แตกต่างไปจากการอธิบายบาดาลที่เน้นที่ความงดงามแม้ว่าฉิมพลีจะปรากฏอยู่ไม่มากเท่ากับฉิมพลีก็ตาม ในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค ผู้แต่งสร้างฉิมพลีว่าเป็นที่อยู่อาศัยของเหล่าครุฑซึ่งอยู่กันอย่างมีความสุข ดังตัวอย่างว่า

ครุฑกับนาคสองเผ่าพันธุ์ที่เป็นอริตั้งแต่ครั้งบรรพกาล ไม่มีทางที่สองเผ่าพันธุ์นี้จะบรรจบกันได้ องค์ท้าววิรุณทรศึกษาพญาครุฑ กษัตริย์ผู้ปกครองครุฑทั้งปวงทั้งป่าหิมพานต์นั้นมีตำหนักที่ประทับคือ สุบรรณพิภพ เป็นวิมานอยู่บนอยู่บนต้นสิมพลีหรือต้นจ้าวอยู่เชิงเขาพระสุเมรุ ทรงปกครองเหล่าครุฑาทั้งหลายด้วยทศพิธราชธรรมชาวครุฑพิภพทั้งหลายต่างอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข

(อริตววรรณ ครุฑานาคา, 2554: 34)

3.3.2.3 ป่าหิมพานต์

ป่าหิมพานต์ปรากฏใน**ไตรภูมิพระร่วง** เช่นกัน อธิบายลักษณะของป่าหิมพานต์ไว้ว่า “ตั้งอยู่บนแผ่นดินชมพูทวีป มีป่าไม้หลายชนิด รวมถึงต้นนารีผลซึ่งเป็นที่ต้องการของผู้ชายในหิมพานต์ มีภูเขาและแม่น้ำขนาดใหญ่ มีเหล่านางกนิริมาเล่นน้ำในสระอโนดาต” (สรุปความจาก พญาลิไท, 2551) นอกจากนี้สิ่งเหล่านี้แล้ว พญาลิไทยังทรงอธิบายให้เห็นว่าป่าหิมพานต์มีพื้นที่กว้างขวาง เหล่าสัตว์หิมพานต์ และอมนุษย์มักจะมาเที่ยวเล่น เพราะมีความงดงามอย่างยิ่ง

ผู้แต่งสร้างฉากป่าหิมพานต์ในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคร และอธิบายว่ามีขนาดใหญ่มาก “...กว้างขวางพันหกร้อยโยชน์...” (**ปีกษานาคา**, 2555: 98) อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าป่าหิมพานต์มีความงดงาม เป็นธรรมชาติอย่างยิ่ง เหล่าอมนุษย์ต่าง ๆ มักเข้าไปเที่ยวเล่นและพักผ่อนหย่อนใจ ดังความว่า

แสงสีเขี้ยวมรกตที่สอดส่องลอดลงมาจายอดไม้ที่ปกคลุมทั่วป่าหิมพานต์ ลำแสงที่ทอดผ่านลงมานั้นให้แสงนวลอบอุ่น ลำธารที่มีสายน้ำสีขาวไข่มุกอมชมพูไหลผ่านให้ความชุ่มชื้นแก่หมู่แมกไม้ และเป็นแหล่งรวมของเหล่าสัตว์น้อยใหญ่ทั่วทั้งป่าหิมพานต์ มุมหนึ่งเป็นฝูงกวางทองและเส้มกินหญ้าสีเขียวมรกต มุมหนึ่งเป็นเหล่าคนธรรพ์และนักสิทธิ์วิทยารผู้เฝ้ารอคอยการเจริญเติบโตของมักกะลีผล มุมหนึ่งเป็นเหล่าครุฑาตัวน้อยทั้งชายหญิง กำลังถูกฝึกให้รู้ลักษณะของป่าหิมพานต์ตั้งอาจารย์พาศิษย์มาศึกษาสถานที่ที่เรียกว่าบ้าน และอีกมุมหนึ่งเหล่านางกนิริต่างพากันเล่นธารน้ำขาวไข่มุกนั้นอย่างสนุกสนาน เรือนร่างของแต่ละนางนั้นกลมกลึงสมส่วนนอกอวบอิม ขาวนวลละอองทองปิดทับด้วยผ้าไหมทอละเอียดสีชมพูรัตติกอมิตชิด แต่ทว่ายังสามารถปิดบังความอวบอิมนั้นไว้ได้ โจงกระเบนสีชมพูเข้มรังสั่นยิ่งช่วยขับผิวขาวนวลให้ยิ่งนำดูน่าสัมผัส

(**อริตววรรณ ครุฑานาคา**, 2554: 81-82)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้แต่งสร้างฉากป่าหิมพานต์ว่าเป็นสถานที่ที่สวยงาม เทียบได้กับสวนสาธารณะ เพราะมักมีเหล่าสัตว์หิมพานต์และอมนุษย์เข้าไปท่องเที่ยว และพักผ่อนหย่อนใจ มีเหล่านางกนิริและครุฑมาเล่นน้ำในสระอโนดาตด้วย ดังความว่า “ใช่ ที่นี่คือสระอโนดาต เป็นสระน้ำที่มักจะเป็นสถานที่แวะเวียนมาของเหล่ากนิริและครุฑธา บางครั้งเทพเทวาก็

เสด็จลงมาเช่นกัน แต่นาคีนาคานันมิเคยเห็น คงเพราะเป็นปรปักษ์กันกระมัง” (สัญญาธิ์ให้ก้องฟ้า, 2555: 50) นอกจากนั้นแล้วในป่าหิมพานต์ยังมีตลาดให้เหล่ามนุษย์ได้ไปเลือกซื้อของ ดังตัวอย่างว่า

ตลาดในป่าหิมพานต์ ก็ญานิเวสแลกเปลี่ยนเงินตราเป็นเบี้ยสากลที่ใช้กันในตลาดเพื่อความสะดวก เมื่อจันทร์มณีหยิบพลอยบาดาลของตนออกมาบ้าง ก็ญานิเวสก็ถลึงตาใส่แล้วรีบรับเงินที่แลกของตนกลับมามีอย่างรวดเร็วจนเพื่อไม่ให้เป็นที่ผิดสังเกต แม้กระทั่งพ่อค้าที่รับแลกยังจับจ้องมณีบาดาลตาไม่กะพริบเพราะแม้จะมีแค่สามเม็ด ขนาดเท่ากระดุมแต่มูลค่าอันมหาศาล

(สัญญาธิ์ให้ก้องฟ้า, 2555: 63)

ตลาดหิมพานต์เป็นสถานที่ที่เปรียบเสมือนศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนและได้พบปะกันของชาวหิมพานต์ รวมถึงมนุษย์ที่เข้าไปเที่ยวชมและเลือกซื้อสินค้า โดยจะมีมนต์สะกดไว้เพื่อให้ผู้ที่เข้าไปคินร่างเดิมเพราะอาจเกิดความขัดแย้งขึ้นได้ ในตลาดหิมพานต์ใช้เงินจับจ่ายซื้อของซึ่งอาจได้มาจากเกล็ดนาค หรือขนครุฑ สามารถใช้แลกเงินของหิมพานต์ได้จำนวนมาก นอกจากตลาดหิมพานต์แล้วในป่าหิมพานต์ยังมีสถานเริงรมย์ต่างๆ มากมายเพื่อตอบสนองเหล่ามนุษย์ในป่าหิมพานต์ที่ยังไม่สามารถละกิเลสของตนได้ ดังความว่า

การแสดงครั้งนี้จับลงพร้อมเสียงกลองดังตุ้มและเงียบเสียงในบัดดล สะกิดไฟตกลงมาจากเพดานถ้าสร้างความสุขยามอลังการมากขึ้นจนผู้ชมโห่ร้องเป่าปากด้วยความสะใจ แสงสว่างของไฟทำให้ชลัญฉรี มองเห็นบางคนกอดจูบลูบลูกำกันอย่างไม่อายผีสง่า ที่สำคัญไม่ได้มีแต่ชายกับหญิงแต่มีทั้งชายกับชายและหญิงกับหญิงหญิงสาวตาแทบถลนออกมาด้วยความนึกไม่ถึง ในป่าหิมพานต์ก็มีรักร่วมเพศ โอ้ว... ก้อด!!

หลังจากทำความคุ้นเคยกับโลกสี่ล้อแห่งใหม่ที่ตนเพิ่งพบเจอก็เริ่มสนุกกับการแสดงด้านล่าง ที่ล้วนชวนเอาแพรวพรรณและเครื่องประดับที่ดูแล้วงดงามจนแทบคิดว่าตนฝันไป เพียงครู่ก็มีร่างที่มีผิวสีเขียวหน้าตาดุร้ายรูปร่างบึกบึนใหญ่โตเกินคนธรรมดาเดินถือห่อผ้ามาเก็บเงินค่าดูตามแถวต่าง ๆ *ท่าจะเป็นคนคุมฝั้ว* ชลัญฉรีคิดในใจพลางเมียงมองว่าคนอื่นให้ค่าดูเป็นอะไรกันบ้าง ก็พบว่าบ้างก็ให้เป็นเงินนาคบ้างก็ให้เป็นเงินครุฑ แสดงให้เห็นว่าสองเผ่าพันธุ์นี้เป็นใหญ่ในป่าหิมพานต์ มีนารบกันแต่ละทีทำเอาป่าหิมพานต์ปั่นป่วนจนหลงตามอบหมายให้หล่อนมาคลี่คลายปมเก่าแก่นี้...

(ปกษานาคา, 2555: 146-147)

ดังนั้น ฉากหิมพานต์ในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค ผู้แตงนำ คำความคิดซึ่งสอดคล้องกับที่บรรยายไว้ใน **ไตรภูมิพระร่วง** มาแทรกจินตนาการให้ป่าหิมพานต์เป็น ฉากที่มีความใกล้เคียงกับเมืองมนุษย์เพื่อช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงและรับรู้เรื่องราวทั้งหมดได้ ดังจะ เห็นได้ว่าป่าหิมพานต์มีตลาดหิมพานต์ มีสถานเริงรมย์ของชาวหิมพานต์ และใช้เงินตราแลกเปลี่ยน สินค้า

3.3.2.4 พระจุฬามณีเจดีย์

พระจุฬามณีเจดีย์ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตั้งอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ปรากฏ อยู่ใน**ไตรภูมิพระร่วง** ในฉกามาพจรภูมิ ใน**ไตรภูมิพระร่วง** อธิบายไว้ว่า พระจุฬามณีเจดีย์ตั้งอยู่ทาง ทิศอาคเนย์ (ทิศตะวันออกเฉียงใต้) ของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีความงดงาม ประดับด้วยแก้ว 7 ประการ และทอง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพสักการะของเหล่าเทวดา นางฟ้า

ผู้แตงได้นำความคิดดังกล่าวมาสร้างฉากพระจุฬามณีเจดีย์ในนวนิยาย ว่า เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ มีความงดงาม ดังตัวอย่างว่า

เพียงครู่แว่วอากาศก็ทะลุผ่านความมืดเข้าสู่ความสว่างนวลตามองเห็นยอด พระจุฬามณีอยู่ลิบ ๆ เมื่อผ่านมาถึงทุ่งหญ้าเขียวขจี วงอากาศทั้งสองก็แตกโพละ ร่าง ทั้งสี่กระโดดลงสู่พื้นพร้อมกัน รอบกายเย็นสบายลมพัดผ่านมาเอื่อยๆ อากาศไม่ร้อน และไม่หนาวกำลังดี แสงสว่างนวลตามิได้เกิดจากดวงอาทิตย์ หากแต่เป็นแสงแห่ง ดินแดนทิพย์ที่เปี่ยมล้นไปด้วยความสุข

(ปกษานาคา, 2555: 255-256)

“... พี่น้ำจะไปนมัสการพระเจดีย์ใช่หรือไม่จ๊ะ”

“ใช่ๆ พี่อยากเอาเขานางกระทิงไปบูชา ตามที่รับปากกับนางกระทิงไว้”

“ถ้าเช่นนั้นตามมณฑาทองมาเลยจ๊ะ”

เทพธิดามณฑาทองเดินนำไปเพียงครู่ก็เห็นยอดเจดีย์อยู่ลิบๆ ชลัญจรีเห็น ดังนั้นก็เร่งสาวเท้าไปยังทิศทางที่เห็น โดยมีพรรคพวกตามไปไม่ห่าง สิงหามองซ้าย

ชาวอย่างตื่นเต้น สองข้างทางบ้างก็เป็นวิมานเทพ บ้างก็เป็นสวนดอกไม้ที่มีสีสวย
สดดงามเป็นประกายสะอาดสะอาดอันไปทุกซอกทุกมุม

(ปีกษานาคา, 2555: 258-259)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าผู้แต่งสร้างฉากพระเจดีย์จุฬามณีให้มีบรรยากาศดี
อากาศดีไม่ร้อนหรือเย็นเกินไป มีสวนดอกไม้ที่งดงาม แลดูสะอาดตา นอกจากนั้นแล้วยังเป็นสถานที่ที่
เหล่าเทวดานางฟ้าเข้าไปนมัสการอยู่ตลอด ดังความว่า

ชลัฎฐรีพยักหน้า ก่อนจะเดินเข้าไปในพระเจดีย์...มีเทพธิดาและเทพบุตร
มากมายกำลังนมัสการพระเจดีย์ ทุกผู้ต่างเพ่งมองกลุ่มผู้มาใหม่อย่างแปลกใจใน
เครื่องแต่งกายที่ได้พบเห็นซึ่งแตกต่างจากชาวฟ้าโดยสิ้นเชิงหากแต่รักสงบและวางใจ
เป็นอุเบกขามากพอจนไม่ทำให้เกิดเรื่องราวใดๆ ขึ้น

ผู้มาเยือนทั้งสามมองรอบบริเวณที่สะอาดเอี่ยม ไม่มีแม้เพียงฝุ่นผง ตัวองค์
พระเจดีย์เป็นสีทองเปล่งปลั่งน่าเลื่อมใส ร่างบางของมณฑาทองผู้เป็นตั้งเจ้าบ้านทรุด
ลงตรงลานที่มีแท่นบูชาซึ่งเต็มไปด้วยดอกบัว ทุกผู้ทุกตนต่างก้มลงกราบด้วยกิริยาอัน
เรียบร้อยงามตา มือบางของชลัฎฐรีหยิบพานางกระทิงออกมามีธรรมา

“ลูกขอบูชาพานางกระทิง...ขอให้ผู้เป็นเจ้าของเขาพบกับความสงบสุขในร่ม
เงาพระพุทธศาสนา...ขอจงปกป้องคุ้มครองให้รอดพ้นจากบ่วงกรรมทั้งสิ้นด้วย
เทอญ”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

(ปีกษานาคา, 2555: 259-260)

ชลัฎฐรีเดินทางไปในมัสการพระเจดีย์จุฬามณี โดยนำเขาของนางกระทิง
ที่ชลัฎฐรีฆ่าตายไปบูชาเพื่อให้นางได้ไปเกิดในภพชาติใหม่ จะเห็นได้ว่าฉากพระเจดีย์จุฬามณี เป็นฉาก
ที่งดงาม องค์พระเจดีย์ทำจากทองคำ รอบบริเวณสะอาด ไม่มีฝุ่นผง รวมทั้งยังเป็นที่เคารพสักการะ
ของเหล่าเทวดานางฟ้าอีกด้วย

ฉากพระเจดีย์จุฬามณีเป็นฉากที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา
ดังนั้นฉากนี้จึงมีบทบาทสำคัญเพราะเมื่อชลัฎฐรีนำเขาของนางกระทิงไปบูชาพระเจดีย์จุฬามณีแล้ว
นางกระทิงได้ไปเกิดยังภพภูมิใหม่ตามที่นางตั้งใจ ละกิเลสที่นางเคยมีให้หมดไป อีกทั้งผู้แต่งยังสร้าง
ให้ฉากมีความงดงาม และศักดิ์สิทธิ์ มาผสมผสานกับตัวละครครุฑทำให้เรื่องราวของนวนิยายมีความ
น่าสนใจยิ่งขึ้น

3.3.3 ฉากที่สร้างจากจินตนาการ

ฉากที่ผู้แต่งสร้างขึ้นจากจินตนาการที่ปรากฏในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค มี 4 ฉากได้แก่ เมืองโขงคา บ้านวารีวนา ทิพยพิภพ และหมู่บ้านมณีนิล แต่ละฉากที่ผู้แต่งสร้างขึ้นมีทั้งที่อยู่ในภพมนุษย์และในดินแดนเหนือธรรมชาติ ผู้แต่งอธิบายภูมิหลังและลักษณะของฉากไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้ผู้อ่านเชื่อว่าฉากดังกล่าวมีอยู่จริง ซึ่งราชบัณฑิตยสถาน (2539: 211) เรียกว่า ความละม้ายจริง (verisimilitude) และเกี่ยวข้องกับครุฑและนาค ที่น่าสังเกตคือมีฉากบางฉากที่ผู้แต่งเชื่อมโยงกับสถานที่ที่มีอยู่จริงแต่ดัดแปลงชื่อ หรือลักษณะบางประการให้แตกต่างกันไป

3.3.3.1 เมืองโขงคา

ฉากเมืองโขงคาในนวนิยายเรื่อง**มนตรานาคาครุฑ**เป็นบ้านเมืองของนิลนาคซึ่งอยู่ลึกลงไปใต้บาดาล ชื่อเมืองโขงคานี้ ผู้วิจัยเห็นว่าผู้แต่งอาจดัดแปลงชื่อเมืองให้สอดคล้องกับแม่น้ำโขง มีความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคตามที่รับรู้กันอยู่แล้ว เมืองโขงคาในนวนิยายเป็น “...เมืองแห่งศีลธรรมและความสงบสุข...” (**มนตรานาคาครุฑ**, 2550: 86-87) ที่ตั้งของเมืองโขงคาอยู่ใกล้กับแม่น้ำโขงดังความว่า

“ที่นี่คือโขงคา ราชวังของเสด็จพ่อของเรา แม้เจ้าจะอยู่แค่บริเวณตำหนักของเราเท่านั้น แต่การแต่งกายเป็นมนุษย์โลกก็ออกจะผิดสังเกตอยู่มากทีเดียว”

ขรินทร์ก็ลงสำรวจเสื้อผ้าที่ตัวเองใส่อยู่ เสื้อยึดกับกางเกงวอร์มที่เธอใส่นอนนี่นะหรือจะผิดสังเกต เสื้อผ้าของเขาต่างหาก ที่ออกจะดูประหลาดมากกว่าของเธอหลายเท่าตัว

“แล้วโขงคาที่ว่าเนี่ย มันอยู่ตรงไหน แล้วไม่ใช่โลกมนุษย์หรือหะคะ”

นิลนาคเรียบเรียงอยู่ในหัวจิตใจหนึ่ง เพื่อหาคำตอบที่ทำให้หญิงสาวเข้าใจง่ายขึ้น

“มันก็อยู่บริเวณแม่น้ำโขงละ จะว่าใช้ก็ใช่ แต่ก็ไม่ถูกเสียทีเดียว เอาเป็นว่าลึกลงมาตรงเมืองบาดาล”

(**มนตรานาคาครุฑ**, 2550: 75)

ผู้แต่งอ้างอิงสถานที่จริงคือแม่น้ำโขง ว่าเมืองโขงคาตั้งอยู่ใกล้กับแม่น้ำโขง แต่ลึกลงไปได้บาดาล วิธีชีวิตของชาวโขงคาใกล้เคียงกับเมืองมนุษย์ ดังตัวอย่างที่กล่าวถึงการรับประทานอาหาร เหมือนกับเมืองมนุษย์ ดังความว่า

ขรินทร์โล่งอกที่บนโต๊ะอาหารมีช้อนและส้อมเตรียมไว้ให้เธอพร้อมสรรพ
อุปกรณ์อื่น ๆ เหมือนกับที่โลกมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็งาน ถ้วย หรือชาม ที่ใส่อาหาร
ยกเว้นอย่างเดียวที่ไม่เหมือนที่บ้านเธอ คือที่นี่ใช้ขันเงินแทนแก้วน้ำ

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 89)

นอกจากนี้แล้วผู้แต่งยังอธิบายให้เห็นวัฒนธรรมในด้านอื่น ๆ ของเมือง
โขงคา ดังตัวอย่างว่า

ธงผ้าสามเหลี่ยมหลากสีพลิ้วสะบัดไปตามแรงลม เสาธงสูงลิบลึวจนไม่น่ามี
อุปกรณ์อันใดในเมืองบาดาลใช้เป็นพาหะให้คนปีนขึ้นไปผูกธงบนยอดเสาได้ ธง
ดังกล่าวนี้เรียกว่าธงมนต์ นอกจากจะปักรายล้อมไว้เพื่อปกป้องเขตแห่งราชวังโขงคา
แล้ว ยังมีจุดประสงค์เพื่อความสงบร่มเย็นแก่ชาวบาดาล บนธงแต่ละอันปักเป็นถ้อย
ภาษาคาถาอันศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้กระแสน้ำที่พัดผ่านหอบนำเอาละอองมนตราจากผืน
ผ้าไปโปรยปรายให้ทั่วดินแดนแห่งบาดาล

นิลนาคแห่งนอมงดุรงมนต์เหล่านั้น และคิดถึงเมืองเกิดของมารดา คิดถึงผู้
เป็นเสด็จตาเสด็จยายซึ่งประทับอยู่ที่เมืองค่านาน ธงมนต์ที่ปักรายรอบราชวังโขงคา
แห่งนี้ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากเมือง ค่านาน ธงมนต์ที่พลิ้วสะบัดอยู่ตลอด
กาลนั้น จึงเป็นสิ่งเตือนใจเพียงอย่างเดียวของนิลนาคว่าพระองค์เองมีเลือดของค่านาน
ผสมอยู่ในกายครั้งหนึ่ง

ค่านาน...เมืองเล็ก ๆ ที่เป็นศูนย์รวมแห่งศาสนาและความสงบสุข เมืองเล็ก
ๆ ที่ผู้คนอาศัยอยู่อย่างอบอุ่นและเป็นมิตร หากแต่ไร้แรงกำลังในเรื่องการรบพุ่งจึง
ได้โดนดูถูกว่าไร้หน้า และตกเป็นเมืองขึ้นแก่เมืองที่เข้มแข็งกว่าอย่างโขงคา

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 107)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า รอบเมืองโขงคามีธงมนต์ที่มีลักษณะเป็นธงผ้า
สามเหลี่ยมและมีคาถาเขียนบนผืนธงปักอยู่รอบเมือง เพื่อปกป้องเขตแดน และให้ลมพัดพาเอามนตรา
ศักดิ์สิทธิ์โปรยปรายไปทั่วเมือง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากเมืองค่านาน แสดงให้เห็นการยอมรับวัฒนธรรม
จากต่างเมือง ทั้งยังแสดงให้เห็นความเข้มแข็งของเมืองโขงคาที่สามารถรบชนะแล้วได้เมืองค่านานเป็น

เมืองขึ้น ผู้แต่งสร้างฉากเมืองโงงค่าให้มีลักษณะเหมือนเมืองที่มีอยู่จริง มีวัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีของเมือง และเป็น “เมืองแห่งศีลธรรมและความสงบสุข” (มนตรานาคา ครุฑ, 2550: 86-87)

3.3.3.2 บ้านวาริวนา

บ้านวาริวนา เป็นหมู่บ้านของนาคที่อาศัยอยู่ในภพมนุษย์ ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้แต่งสร้างฉากดังกล่าวโดยดัดแปลงจากป่าคำชะโนดซึ่งเป็นสถานที่ที่ถูกนำมาสร้างเป็นฉากในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ด้วยเช่นกันแต่เปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านวาริวนา” สาเหตุที่ผู้วิจัยเห็นว่าผู้แต่งดัดแปลงมาจากป่าคำชะโนดจะเห็นได้ว่าผู้แต่งสร้างฉากให้เมืองมีลักษณะพิเศษคือมีต้นไม้ประหลาด ดังความว่า

ชายหนุ่มเดินนำทาง สถานที่ที่ปกคลุมเป็นลานกว้างล้อมรอบไปด้วยต้นไม้
ประหลาดมีลักษณะเหมือนต้นมะพร้าว ต้นหมาก และต้นตาล ผสมกัน แต่ก็แยก
ไม่ได้ว่าเป็นต้นอะไรกันแน่ บรรยากาศครมรีนกระแสน้ำเย็นเอื่อยๆ แต่ต้องฝืนกายให้
ความรู้สึกเหมือนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

(อริตวรธน์ ครุฑานาคา, 2554: 16)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นลักษณะของหมู่บ้านวาริวนามีต้นไม้ชนิดหนึ่ง
ขึ้นอยู่ อีกทั้งยังมีลักษณะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความรู้สึกของตัวละคร ลักษณะของหมู่บ้านวาริ
วนามีความน่าสนใจ ดังตัวอย่างว่า

“ บ้านวาริวนา ”

ป้ายทางเข้าหมู่บ้านบ่งบอกว่าการเดินทางในวันนี้สิ้นสุดลงแล้ว ภิกษุชรา
และมานพหนุ่มเร่งฝีเท้าเข้าไปตามทางที่ป้ายบ่งชี้ แม้จะแปลกใจอยู่บ้างที่จะมีหมู่บ้าน
กลางป่ากลางเขาได้อย่างไร แต่บุษราคัมก็เลือกที่จะสาวเท้าก้าวต่อไป นางงูสาวในร่าง
มานพหนุ่มมองสำรวจไปทั่วระหว่างทางเข้าหมู่บ้าน ไม่มีสัตว์เลยสักตัว นก หนูก็ไม่มี
ให้เห็น ไม่ได้ยินเสียงจิ้งหรีดเรไรหรือจ๊กจั่นป่าเลยสักตัวทั้งที่เป็นเวลาพลบค่ำ สัมผัส
บางอย่างจากสัญชาตญาณบ่งบอกว่า ที่หมู่บ้านแห่งนี้มีบางสิ่งบางอย่างที่มีพลังฤทธา
มหาศาล เป็นสิ่งใดไม่รู้แน่ แต่ที่แน่ๆ คือฤทธามากกว่านางมากนักและมีจำนวน
มากมายหลายร้อยตน แม้จะกลัวเกรงเจ้าเหนือหัวจะได้รับอันตรายแต่ถ้ารอนแรม

ต่อไปไม่หยุดพัก สิ่งที่กำลังตามมานั้นหากตามทันอันตรายใดๆ คงไม่อาจเทียบเท่า เพราะสิ่งที่เผชิญและหลบหนีอยู่นี้มีที่สิ้นสุดเดียวคือความตาย... หากลองเสี่ยงเข้า หมู่บ้านไปทางรอดจะกลับมี เพราะแม้จะสัมผัสได้ถึงพลังฤทธานุภาพแต่อีกส่วนก็ยังสัมผัสได้ถึงความเมตตา บุญบารมี ความดีงามที่แผ่เอื้อปกคลุม ราวกับว่าต้องการปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านนี้ให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งหลายทั้งปวงที่อาจก้าวล่วงมาได้

ชาวบ้านหลายคนกำลังปิดบ้านร้านค้า หลายคนจูงลูกจูงหลานให้เข้าบ้าน เนื่องจากใกล้ค่ำแล้ว ทุกคนแต่งกายแปลกตาเหมือนมนุษย์ที่เธอเห็นจากนิมิตยามเขาเหล่านั้นเรียกร้องหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือยามพลัดหลงกับพวกพ้องในป่าใหญ่ จะต่างกันว่าเสื้อผ้าที่ชาวบ้านสวมใส่อยู่นี้ตัดเย็บประณีตงดงามและใช้ทนสีเขียว ฟ้ำคราม เหมือนกันหมด ไม่มีสีแดง ส้ม หรือสีฉูดฉาดอื่นใด นางงูในร่างมานพหนุ่มพลางคิด

“คนที่นี่แต่งตัวเข้ากับหมู่บ้านดีเนอะ สีฟ้า สีเขียว เหมือนน้ำกับป่าเลย วาริวนา สระน้ำตรงกลางป่าใหญ่ แปลกดีแฮะ แต่เอ...คนเหล่านี้ ตัวหอมๆ กันทั้งนั้นเลย แต่งตัววิธีก็รูปแบบแปลกตาเหมือนพวกมนุษย์ที่ชอบมาเดินเที่ยวป่า ก็เนอะชาวมนุษย์ก็ต้องแต่งกายแบบชาวมนุษย์ จะให้แต่งกายเหมือนชาวเราได้อย่างไร”

(อริตววรรณ ครุฑานาคา, 2554: 16)

จากตัวอย่างข้างต้นหมู่บ้านวาริวนาเป็นหมู่บ้านที่เงียบสงบไม่มีเสียงสัตว์ร้อง นางงูบุษยามณีสัมผัสได้ถึงความศักดิ์สิทธิ์และพลังฤทธานุภาพในหมู่บ้าน เพราะเธอไม่รู้ว่ามีหมู่บ้านดังกล่าวเป็นที่อยู่อาศัยของนาคที่มาอยู่อาศัยในภพมนุษย์ มีร้านค้าตั้งอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งคล้ายกับหมู่บ้านทั่วไปในเมืองมนุษย์ ชาวบ้านสวมเสื้อผ้าสีเขียวและสีฟ้าที่ตัดเย็บด้วยฝีมือประณีตงดงาม มีกลิ่นกายหอม

ชาวบ้านในหมู่บ้านวาริวนานับถือพระพุทธศาสนา ครั้นมีภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปในหมู่บ้านจึงนิมนต์และต้องการทำบุญกับภิกษุรูปดังกล่าว ดังความว่า

“พระคุณเจ้า...เจ้าข้า ขอให้ท่านจงพำนักอยู่ที่นี้สัก 3 ราตรีเถิด เนื่องจากวันมะรืนเป็นวันออกพรรษา ข้ากระผม ชาวบ้านและเจ้าเหนือหัวจะได้มีโอกาสถวายภัตตาหารแด่ภิกษุสงฆ์ อันจะถือเป็นบุญอันประเสริฐยิ่งแก่เมืองเรา”

(อริตววรรณ ครุฑานาคา, 2554: 20)

นอกจากนั้นแล้วยังมีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านซึ่งเป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างเมืองบาดาลกับเมืองมนุษย์ ดังตัวอย่างว่า

“พระคุณเจ้า...เจ้าข้า ลูกมีไข่มนุษย์ดอกเจ้าคะ เหล่าชาวบ้านนี้ก็มิใช่มนุษย์ เช่นเดียวกัน พวกเรานั้นต่างเป็นนาคา เพียงแต่ว่าศักดิ์วรรณะต่างกันออกไป ลูกและพระสวามีนั้นมีที่พำนักอยู่เมืองบาดาลได้พิภพนี้ซึ่งต้องลงไปตามทางบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ พระสวามีถืออำนาจปกครองพื้นพิภพเมืองมนุษย์เจ้าคะ จำต้องมีถิ่นพำนักอยู่ที่เมืองมนุษย์เช่นกัน เมื่อวันเวลาผันผ่านโลกเปลี่ยนแปลงไปความศิวิไลซ์แทรกซึมไปทั่วเหล่าชาวนาคาบางคนก็พอใจจะอยู่เพียงบาดาล บางคนก็สมัครใจที่จะขออยู่บนพื้นพิภพนี้ พระสวามีของลูกก็เห็นด้วยที่ชาวนาคาบางคนจะขึ้นมาตั้งบ้านเรือนบนพิภพนี้ จักได้ช่วยกันดูแลสอดส่องภัยอันตรายให้แก่กันและกันได้ แต่จะต้องใช้ชีวิตธรรมดา เฉกเช่นมนุษย์เท่านั้น พระสวามีจึงอนุญาตให้มีการตั้งบ้านสร้างเมืองบนโลกมนุษย์ได้ เจ้าคะ โดยรอบหมู่บ้านนี้จะมีขอบเขตที่ร้ายไว้ด้วยมนตรายากที่ชาวบ้านของเราจะเดินทางออกไปและยากที่ใครจะเข้ามาพบได้ ลูกคิดว่าพวกเราเหล่านาคาทั้งผอง อีกทั้งพระคุณเจ้าและหลานทั้ง 2 นี้คงจะมีบุญวาสนาต่อกันทำให้วันนี้มาถึงเจ้าคะ”

(อริตววรรณ ครุฑานาคา, 2554: 26)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นลักษณะของหมู่บ้านวาริวนาที่นอกจากจะมีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังแสดงให้เห็นการใช้ชีวิตของนาคที่อาศัยในภพมนุษย์ ที่ต้องใช้ชีวิตแบบธรรมดา สมณะ เรียบง่าย รอบหมู่บ้านมีมนตราที่ถูกรายไว้รอบหมู่บ้านจึงไม่มีผู้ใดสามารถเข้าหรือออกจากหมู่บ้านได้นอกจากผู้มีบุญวาสนา

3.3.3.3 ทิพยพิภพ

ทิพยพิภพในนวนิยายเรื่อง **ดวงหทัยครุฑรามันต์** เป็นสถานที่ที่อยู่ของเหล่าครุฑและนาค มีมิติที่แยกออกจากมิติของภพมนุษย์ ดังความว่า “ณ ทิพยพิภพ ภพภูมิที่สถิตของเหล่าพญาครุฑและพญานาค อันเป็นอีกมิติหนึ่งซึ่งแยกจากมิติของมนุษย์” (ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 1) แม้ว่าในดินแดนดังกล่าวเป็นดินแดนทิพย์ของเหล่าครุฑและนาค แต่ยังคงมีกิเลส ตัณหา มีความอิจฉาริษยาของเหล่าครุฑและนาค จนเกิดการฆ่ากันเพราะความหึงหวง ดินแดนนี้มีเขตเชื่อมต่อกับภพมนุษย์อยู่หลายส่วน ดังตัวอย่างว่า

ระหว่างทิพยพิภพกับภพมนุษย์นั้นมีเขตเชื่อมต่ออยู่หลาย ๆ ส่วน ตรงส่วนเชื่อมต่อในแต่ละจุดมีคนกลุ่มหนึ่งที่มนุษย์รู้จักกันในนามนครลับแลอาศัยอยู่ บ่อยครั้งที่มนุษย์หลงเข้าไปในนครแห่งนี้และอาจหลุดเข้าไปในทิพยพิภพได้...ส่วนใหญ่นครลับแลจะอยู่ในป่าลึก ไร่ร้างผู้คน ดังนั้นนอกจากคนเดินป่า นักสำรวจ คนที่มีโอกาสหลงเข้าไปนั้นก็คงไม่พ้นเหล่าพรานป่าและพวกขมังเวท

ดังในอดีตมีนายพรานชำนาญเวทคนหนึ่งได้หลงเข้าไป คนเหล่านี้รู้ว่าเพียงได้ชนปีกที่หลุดร่วงของครุฑหรือเกล็ดเพียงนิดของนาคาก็มีความมหาศาล เพราะนั่นหมายถึงเครื่องรางของขลังที่สามารถนำไปปลุกเสกเป็นสิ่งคุ้มครองชั้นดีที่พวกหวังในอำนาจพร้อมจะทุ่มทุนซื้อ ดังนั้นจึงยังมีผู้กล้าจะเข้าไปเสี่ยงกับการหลงอยู่ในดินแดนอื่นจนต้องจบชีวิตที่นั่น

ผู้คนในทิพยพิภพนั้นมีชีวิตเหมือนนิรันดรไม่ต่างจากเหล่าเทวา ถ้าบำเพ็ญภาวนาก็จะหลุดพ้นเข้าสู่นิพพาน ไม่ใช่กึ่งเทพอีกต่อไป หากส่วนใหญ่ก็จะพึงพอใจในอำนาจที่มีในดินแดนนี้ มิได้ไขว่คว้าหาหนีพพาน ใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบสุข ไม่สร้างกรรม... แต่กระนั้นก็ยังมีการครุฑและนาคที่ยังผูกกรรมกันไม่สิ้น จนกว่าจะมีการโหมสิกรรมต่อกัน กึ่งเทพกลุ่มนี้จึงยังเวียนว่ายตายเกิด ชดใช้ให้กันจนกว่าผลกรรมจะสิ้น ทั้งในทิพยพิภพและตกไปยังภพมนุษย์

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 84-85)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าในทิพยพิภพมักจะมีมนุษย์ทั้งที่เป็นคนเดินป่า นักสำรวจ พรานป่า และพวกขมังเวทเดินทางเข้าไป บ้างก็มีจุดประสงค์ไปหาของมีค่าในดินแดนนี้ ได้แก่ ชนปีกครุฑ และเกล็ดนาค เพราะดินแดนดังกล่าวมีเขตเชื่อมต่อกับภพมนุษย์อยู่หลายเขต

นอกจากนั้น ผู้ที่อาศัยอยู่ในทิพยพิภพยังมีชีวิตที่เป็นนิรันดร สามารถบรรลุสู่นิพพานได้ด้วยการบำเพ็ญภาวนา แต่ส่วนใหญ่ยังคงพอใจอยู่กับกิเลสตัณหาและนำไปสู่การสร้างกรรมและผูกกรรมกันระหว่างครุฑกับนาคอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

3.3.3.4 หมู่บ้านมณีนีล

หมู่บ้านมณีนีลเป็นฉากที่ผู้แต่งสร้างขึ้นจากจินตนาการ ปรากฏอยู่ในนวนิยายเรื่อง **นาคสวาท** หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่ในภพมนุษย์ แต่มีนาคระภูทอนิลนาคระเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ร่วมกับมนุษย์ด้วย ผู้แต่งสร้างให้หมู่บ้านมณีนีลตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังความว่า

มณีนีล... คือหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ลุ่มน้ำทางอีสานตอนล่าง โอบล้อมด้วยเนินเขาเล็กๆ ทางทิศตะวันตกและมีหนองน้ำขนาดใหญ่ห่างออกไปทางเหนือไม่ถึงสองกิโลเมตร

มณีนีลเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมายาวนานนับพันปีในตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาชั่วลูกชั่วหลานได้บอกไว้ว่า หมู่บ้านนี้ถูกสร้างขึ้นโดยได้รับความช่วยเหลือจากนาค เหมือนดังเช่นตำนานการก่อสร้างเมืองเวียงจันทน์

(นาคสวาท, 2555: 5)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าหมู่บ้านมณีนีลเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติมาอย่างยาวนาน และมีเหล่านาคระช่วยสร้างหมู่บ้าน ครั้นเกิดสงคราม บริเวณรอบนอกหมู่บ้านมณีนีลถูกทำลายเสียหายยกเว้นหมู่บ้านมณีนีล ดังความว่า

“ในบันทึกบอกไว้ว่า...ครานั้นบ้านเมืองเกิดสงครามใหญ่หลวงนัก ข้าวยาก หมดแพง ชาวประชาเดือนร้อนกันอย่างแสนสาหัส แต่ก็มีเพียงไม่กี่แห่งที่ไม่ได้รับผลกระทบเหล่านั้น หนึ่งในนั้นคือมณีนีล...”

(นาคสวาท, 2555: 195)

ลักษณะของหมู่บ้านมณีนีล ยังคงความเป็นธรรมชาติ มีทุ่งหญ้ากว้างใหญ่ และมีบึงน้ำขนาดใหญ่ ผู้คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมณีนีลจึงยึดอาชีพเกษตรกรรม และใช้ประโยชน์จากบึงน้ำดังกล่าว ดังความว่า

หมู่บ้านมณีนีลเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก สภาพภูมิศาสตร์เป็นเนินดิน สลับกับแหล่งราบลุ่ม มีดินที่อุดมสมบูรณ์เพราะอยู่ใกล้กับแม่น้ำใหญ่ ทิศเหนือติดกับแอ่งน้ำหรือที่เรียกว่าบึงน้ำมณีนีลที่กินระยะทางกว่าเก้ากิโลเมตร ทิศตะวันออกและ

ทิศใต้เป็นที่ราบซึ่งชาวบ้านใช้ทำการเกษตร ปลูกข้าวในหน้าทำนาและปลูกพืชไร่ในฤดูร้อน ทิศตะวันตกเป็นเนินเขาเตี้ยๆ สูงราวสองกิโลเมตร และยังทอดตัวยาวไปไกลอีกยี่สิบกิโลเมตร บนเนินเขามีพันธุ์ไม้หายากขึ้นหลายชนิด

มณีนีลก็เหมือนกับหมู่บ้านต่างอำเภอต่างๆ ไป ความเจริญจากเมืองใหญ่ได้แผ่เข้ามาถึงอย่างไม่ต้องสงสัย ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีบ้างที่เข้าไปทำงานในตัวเมือง โดยรวมแล้วในหมู่บ้านแห่งนี้มีประชากรอยู่ประมาณสามร้อยหลังคาเรือน หรือประมาณห้าร้อยกว่าคน บ้านแต่ละหลังตั้งห่างกันทั้งระยะทางพอสมควร มีทั้งก่อสร้างด้วยไม้ทั้งหลังหรือปูนทั้งหลัง หรือว่าข้างล่างเป็นปูนข้างบนเป็นไม้เหมือนกับบ้านของนางสายบัวหลังนี้

(นาคสวาท, 2555: 10-11)

สภาพโดยทั่วไปของมณีนีลเป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะเหมือนกับหมู่บ้านในต่างจังหวัดทั่วไป ผู้คนยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรม และเริ่มรับความเจริญจากชุมชนเมืองภายนอกหมู่บ้าน ที่สำคัญชาวบ้านในหมู่บ้านมณีนีลยังได้รับการช่วยเหลือจากนาครตระกูลนิลนาครอีกด้วย

จากที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ลักษณะของฉากแต่ละประเภทแล้ว สามารถสรุปเพื่อแสดงให้เห็นฉากที่ปรากฏในนวนิยายแต่ละเรื่อง ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 9 ฉากในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครูและนาคร

นวนิยาย	ฉากที่สร้างจากสถานที่จริง	ฉากที่สร้างจากเรื่องเล่า	ฉากที่สร้างจากจินตนาการ
1. มณีสวาท	-	เมืองบาดาลหรือนครโกควติ	-
2. กษานาคา	แม่น้ำโขง	เมืองบาดาล	-
3. ปักษานาคา	วัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช	1. ป่าหิมพานต์ 2. พระจุฬามณีเจดีย์	-
4. มนตราณาคาครูช	คำชะโนด	ป่าหิมพานต์	เมืองโขงคา
5. ดวงหทัยครูชรามันต์	-	-	ทิพย์พิภพ
6. อริตววรรณครุชานาคา	1. ตลาดน้ำอัมพวา 2. กรุงเทพฯ	วิมานฉิมพลี	หมู่บ้านวาริวนา

7.เคลสินาคาดวงใจ พญานาค	แม่น้ำโขง	เมืองบาดาล	-
8.นาคสวาท	-	-	หมู่บ้านมณีนิล
9.ร้อยรักปีกษา	แม่น้ำโขง	-	
10.เมฆลานาคา	แม่น้ำโขง	เมืองบาดาล	-
11.สัญญารักให้ก้อน ฟ้า	-	1. ป่าทิมพานต์ 2. เมืองบาดาล 3. วิมานฉิมพลี	-

จะเห็นได้ว่าฉากที่สร้างขึ้นจากจินตนาการของผู้แต่ง มีทั้งฉากที่อยู่ในดินแดนเหนือธรรมชาติ และอยู่ในภพมนุษย์ แต่ผู้แต่งเล่าให้เห็นภูมิหลังว่าฉากที่สร้างขึ้นจากจินตนาการทั้ง 4 ฉากมีประวัติความเป็นมา มีลักษณะที่เหมือนกับสถานที่ที่มีอยู่จริง มีความเกี่ยวข้องกับครุฑและนาคทำให้ผู้อ่านเชื่อว่าฉากต่างๆ มีอยู่จริง และทำให้นวนิยายมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยพิจารณาลักษณะเด่นในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคพบว่า ผู้แต่งยังคงนำวิมานฉิมพลีซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของครุฑและบาดาลซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของนาคตามเรื่องเล่ามาสร้างเป็นฉาก นอกจากฉากดังกล่าวแล้ว ผู้แต่งยังสร้างฉากขึ้นมาใหม่จากสถานที่จริงและจากจินตนาการของผู้แต่ง ฉากที่สร้างจากสถานที่จริงในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ ได้แก่ คำชะโนด แม่น้ำโขง วัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตลาดน้ำอัมพวา และกรุงเทพฯ ส่วนฉากที่สร้างจากจินตนาการ ได้แก่ เมืองโขงคา บ้านวาริวนา ทิพยพิภพ และหมู่บ้านมณีนิลซึ่งทำให้ฉากในนวนิยายมีความแตกต่างไปจากฉากในตำนาน

ฉากที่สร้างขึ้นจากสถานที่จริงผู้แต่งจะอธิบายลักษณะของสถานที่ตามที่ตามที่เป็นอยู่จริงและผสมผสานจินตนาการเข้าไป อาทิ คำชะโนด และแม่น้ำโขง ดังตัวอย่างเช่น คำชะโนดซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เชื่อกันว่าเป็นทางที่เชื่อมต่อระหว่างภพมนุษย์กับเมืองบาดาลผ่านบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งอยู่กลางเมืองคำชะโนด และมีพญานาคศรีสุทโธคุ้มครอง เมื่อสร้างเป็นฉากในนวนิยายก็บรรยายว่า

“ที่นี่เป็นที่เดียวนะที่มีต้นคำชะโนด เป็นต้นไม้ที่มีลักษณะของต้นมะพร้าว
ต้นหมาก ต้นตาล รวมอยู่ในต้นเดียวกัน”

“แล้วส่วนไหนของต้นมันกินได้มั่งคะ” เหมียวตั้งหน้าตั้งตาฉีกถุงขนมถุงใหม่ แล้วส่งขนมเข้าปากอย่างรวดเร็ว จากนั้นก็ส่งต่อให้ خرินทร์

“ตั้งแต่มาก็กินไม่หยุดปาก ตัวกะเปียกแค่นี้ กินแล้วเอาไปเก็บไว้ที่ไหนฮิ”
ตรีเทพแหวะ

อริสดูเหมือนนั่งหลับมานาน ผงกหัวขึ้นมาพูดด้วยอย่างงัวเงีย “ได้ยินมาว่า คำชะโนดเป็นเมืองพญานาคนะ” พูดจบเธอก็เอนหลังนั่งหลับตาต่อไป

“ใช่...เขาเรียกเมืองนี้ว่าเมืองพญานาค แถมเชื่อกันว่าตรงคำชะโนดนะ มีทางขึ้นลงที่เชื่อมต่อเมืองบาดาลกับโลกมนุษย์ ผู้คนที่นี่เขาเชื่อเรื่องพญานาคกันมากเลยนะ แล้วก็มีศาลพ่อปู่ศรีสุทโธ ซึ่งตำนานบอกว่าเป็นพญานาคที่สร้างแม่น้ำโขงด้วย”

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 45)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นเหตุการณ์ที่ خرินทร์ และกลุ่มเพื่อนของเธอเดินทางมาทำบุญในจังหวัดอุดรธานี และมาสักการะศาลพ่อปู่ศรีสุทโธที่ตั้งอยู่ในคำชะโนด ผู้แต่งอธิบายลักษณะของเมืองคำชะโนดว่ามีต้นชะโนด เป็นต้นไม้ที่ขึ้นเฉพาะในสถานที่แห่งนี้เท่านั้น เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมต่อระหว่างเมืองมนุษย์กับเมืองบาดาล นอกจากนั้นผู้แต่งยังนำความเชื่อเรื่องนาคศรีสุทโธมาสร้างเป็นตัวละครในเรื่อง ดังบทบรรยายว่า

และบัดนี้ พังพานอันใหญ่ได้แผ่กว้างออก กว้างออก และขยายไปด้านข้าง เติร์ของปู่เจ้าศรีสุทโธ แยกออกเป็นสามเติร์ แล้วค่อย ๆ งอกขึ้นเพิ่มอีกเป็นห้าเติร์ และเจ็ดเติร์ตามลำดับ ปู่เจ้ายืดลำตัวสูงขึ้นและดูเหมือนจะขยายตัวให้ใหญ่ขึ้นกว่าเดิมด้วย เผยให้เห็นความองอาจน่าเกรงขามยิ่งขึ้น

ปากที่มีอยู่ทั้งเจ็ดปากอ้าออก และลูกไฟสีทองคำก็พวยพุ่งขึ้นไปบนอากาศ ทะยานไปยังร่างพญานาค ขรินทร์เห็นภาพเพียงเท่านั้น แล้วแสงนั้นก็สว่างจ้าจนลบเลือนภาพทุกอย่าง แววยिनเพียงเสียงนุ่มนวลและอ่อนล้าของใครคนหนึ่งอยู่ใกล้ ๆ

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 71)

พญานาคศรีสุทโธ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผู้ปกครองเมืองคำชะโนดมีบทบาทในเรื่อง คือ ช่วยเหลือ ขรินทร์ให้รอดพ้นจากการถูกท้าวสุทัศน์ซึ่งเป็นครุฑทำร้าย ร่างของพญานาคศรีสุทโธตามข้อความข้างต้นมีร่างขนาดใหญ่ ทำให้ผู้ที่พบเห็นรู้สึกเกรงขามและมีเจ็ดเติร์ จากการศึกษาข้อมูลผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้แต่งนำลักษณะของพญานาคมาจากรูปปั้นที่ตั้งอยู่ในศาลพ่อปู่ศรีสุทโธซึ่งมีเจ็ดเติร์ ดังคำอธิบายของ สุพรรณ ก้อนคำ (2556: 77) ว่า หลวงปู่คำพันธ์ให้ความกระจ่างไว้ว่า

พญาศรีสุทโธ นาคราชเป็นพญานาคตระกูลหนึ่งเศียร แต่มาด้วยบารมี การสร้างรูปปั้นที่เป็น 7 เศียร ดังกล่าวเป็นไปได้ว่า น่าจะมีคติความเชื่อจากพญามุจลินทนาคราชในสมัยพุทธกาล ในคราวเสวยวิมุตติสุขของสมเด็จพระศาสดา ต้นกำเนิดของพระพุทธรูปปางนาคปรก ที่ออกมาแสดงตนแก่บารมีเป็น 7 เศียร เพื่อถวายความสุขสวัสดิ์แก่พระพุทธรองค์ ป้องแดดลมและฝนตลอด 7 ราตรี การสร้างให้มีเจ็ดเศียรจึงไม่ได้สร้างให้ขัดแย้งกับคำกล่าวของหลวงปู่คำพันธ์ แต่อาจจะให้เกียรติยกย่องในฐานะที่พญาศรีสุทโธนาคราชเป็นนาคผู้ทรงฤทธิ์ ทรงศิลป์ และทรงธรรม จึงสร้างให้มีเจ็ดเศียร จัดให้เป็นตระกูลแห่งพญามุจลินทนาคราช โดยอาศัยการจัดตามลักษณะความศรัทธา เลื่อมใสในพระพุทธรูปศาสนานั่นเอง

นอกจากคำชะโนดที่เชื่อมต่อกับมิติเมืองบาดาลแล้ว ยังมีฉากวัด พระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้แต่งสร้างให้มีมิติเชื่อมต่อกับเมืองครุฑ เช่นเดียวกันกับฉากแม่น้ำโขง, ตลาดน้ำ อัมพวา และกรุงเทพฯ ที่ผู้แต่งผสมผสานกับความมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ ครุฑและนาคมีความเกี่ยวข้องกับสถานที่เหล่านี้และมีมิติเชื่อมต่อกับเมืองครุฑและนาค ทั้งสองเผ่าพันธุ์มักจะเดินทางมายังสถานที่ต่างๆ เหล่านี้ ดังตัวอย่างฉากอัมพวาที่ผู้วิจัยยกมาแสดงให้เห็น ความว่า

ตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา

ผู้คนมากมายที่เริ่มทยอยกันออกมาจับจ่ายซื้อหาทั้งของกินของฝาก มักคุเทศก์ให้ความรู้เพิ่มเติมว่า ตลาดน้ำนี้จะเปิดขายของกินของฝากในเวลา 14.00-21.00 น. ของทุกวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ ในคลองอัมพวาตลอดสองข้างจะมีพ่อค้าแม่ค้าพายเรือขายอาหารและเครื่องดื่ม เช่น หอยทอด ก๋วยเตี๋ยว กาแฟ ไอศกรีม ขนมหวานต่าง ๆ และบนบกที่มองเห็นได้ก็จะมีรถเข็นขายของด้วย ศรีณยามองดูบริเวณที่เป็นสะพานข้ามคลองจากฝั่งซ้ายไปฝั่งขวา ผู้คนมากมายแออัดกันอยู่บนสะพานเดินเบียดเสียดกันไปมา สองฝั่งก็มีบรรดานักท่องเที่ยวทั้งหลายนั่งทานอาหารเบียดเสียดกัน หญิงสาวนุ่งผ้าขาวม้าที่ทำได้สำหรับให้คนลงมาซื้อของกินในเรือจะหักลงเพราะทาน้ำหนักคนไม่ไหว เมื่อเวลาที่เรือยนต์ลำที่หนึ่งอยู่สุดได้สะพานศรีณยานึกเสียวถ้าสะพานหักโค่นลงมาพอดี เจ้าลูกท้อรีบบอกว่าให้เดินเฉพาะฝั่งซ้ายฝั่งเดียวก็มีของกินมากพอแล้วไม่ต้องเดินมาฝั่งขวาหรอกเพราะเราคงไปเบียดกับผู้คนบนสะพานนั้นไม่ได้แน่ศรีณยาพยักหน้าเห็นด้วย

(อริตวรธรรม์ ครุฑานาคา, 2554: 345)

ระหว่างทางเที่ยวชมหึ่งห้อยจะเห็นได้ว่า เรือยนต์ลำใหญ่จุคนได้ประมาณ 25 คน ที่ศรีณยานั่งนั้นไม่สามารถเข้าไปดูหึ่งห้อยได้ใกล้ เนื่องจากเป็นเรือลำใหญ่ไม่

เหมาะกับการเข้าไปใกล้ชายฝั่ง ผิดกับเรือลำเล็กๆ ที่ผู้คนได้ประมาณ 5-7 คน มี
 ฝ้ายอยู่หัวท้ายนักท่องเที่ยวเหล่านั้นสามารถลัดเลาะไปตามคลองเล็กคลองน้อยที่
 แยกออกไปจากลำน้ำแม่กลองและยังสามารถเข้าไปสัมผัสได้ถึงโคนต้นลำพูเลย
 ทีเดียว ดูแลก็อิจฉาเขาซะ หญิงสาวอมยิ้มกับตัวเองเมื่อเห็นเจ้าหิ้งห้อยตัวหนึ่งเกาะ
 อยู่บนกิ่งไม้ไม่ห่างจากใบหน้าवलๆ นั้นเท่าไร สายตาไหวระริกด้วยความดีใจที่ได้
 สัมผัสเห็นเจ้าแมลงตัวน้อยๆ ใกล้ๆ อย่างนี้ มีขอบบางกล้าๆ กลั้วๆ ที่จะสัมผัสเจ้า
 แมลงนี้ เพราะกลัวว่าจะไปทำให้มันตื่นตกใจ หญิงสาวทำได้แค่เพียงใช้นิ้วจิ้มไปใกล้ๆ
 กับแสงไฟที่เปล่งประกายวูบวาบออกมาจากกันเล็ก ๆ ของเจ้าหิ้งห้อยเท่านั้น เพราะ
 อยากจะสัมผัสดูว่าแสงไฟนั้นจะสามารถให้ความอบอุ่นได้หรือไม่ เรายังคงหยุดนิ่งอยู่
 กับที่ไม่มีแม้แรงกระทบจากคลื่นน้ำเหมือนทุกสิ่งทุกอย่างหยุดเคลื่อนไหว ดูเหมือนมี
 เพียงศรัณยาและเจ้าหิ้งห้อยน้อยเท่านั้นที่อยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง กว่าที่ศรัณยา
 จะรู้ตัวคลื่นใต้น้ำก็กระเพื่อมขึ้นอย่างรวดเร็ว ท้องน้ำแตกกระจายเป็นวงกว้าง
 ปรากฏมีงูใหญ่ลำตัวขนาดลำต้นตาลโผล่ขึ้นพันท้องน้ำ งูใหญ่นั้นตัวทงโอบรัดร่าง
 หญิงสาวไว้และฉุดกระชากลงจากเรือจมดิ่งลงสู่ใต้ท้องน้ำอย่างรวดเร็ว กว่าทุกคนจะ
 ได้สติร่างของศรัณยาก็จมดิ่งลงสู่ใต้น้ำและหายไปอย่างไร้ร่องรอย เสียงใครคนหนึ่ง
 ตะโกนดังว่า มีคนตกน้ำ

“มีคนตกน้ำ! มีคนตกน้ำ!”

(อริตวรธรรณ ทรุทานาคา, 2554: 350-351)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตัวอย่างข้างต้นคือ จะเห็นได้ว่าตลาดน้ำอัมพวาผู้แต่งอธิบายลักษณะ
 ทั่วไปของตลาดน้ำซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนนิยมเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวว่ามีจำนวนมาก โดยสร้าง
 ให้มีมิติเชื่อมต่อกันระหว่างภพมนุษย์กับมิติของพญานาค ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผู้แต่งสร้างฉากจาก
 ความคิดความเชื่อว่านาคอาศัยอยู่ในเมืองบาดาลและสามารถเดินทางไปในสถานที่ที่มีแหล่งน้ำได้ หาก
 นาคต้องการเดินทางขึ้นมาภพมนุษย์จะต้องอาศัยแหล่งน้ำเป็นสื่อเชื่อมมิติระหว่างภพของนาคกับภพ
 อื่น ๆ ซึ่ง อัมพวาก็เป็นฉากหนึ่งที่เป็นสื่อเชื่อมโยงให้องค์อริตวรธรรณในร่างพญานาคมาจับตัวศรัณยาไป
 ยังเมืองบาดาล การเลือกใช้ฉากอัมพวารวมไปถึงสภาพชุมชนริมแม่น้ำแม่กลองเป็นการสร้างฉากจาก
 สถานที่จริงเพราะเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้ในนวน
 ิยายเรื่อง **อริตวรธรรณทรุทานาคา** ซึ่งทำให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องนาคที่สามารถ “เดินทาง” ไปใน
 ท้องถื่นต่าง ๆ ได้ ลักษณะที่น่าสังเกตคือ การอธิบายฉากเพื่อเชื่อมโยงเข้ากับตัวละครนาคผู้แต่งมักจะ
 แสดงให้เห็นความเป็นท้องถื่นที่แม้ว่าจะเป็นท้องถื่นภาคกลางในบริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง ยิ่งไปกว่านั้น
 ฉากอัมพวาซึ่งเป็นสถานที่ที่รู้จักกันเป็นอย่างดีสามารถทำให้ผู้อ่านเข้าถึงสภาพของฉากดังกล่าวและ

เป็นการเปลี่ยนภาพของพญานาคที่อยู่ในแม่น้ำโขงหรือบาดาล ให้เดินทางไปในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อสร้างความแปลกใหม่แก่นวนิยายไทยด้วย

นอกจากนั้นยังมีวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนที่ผู้แต่งมักแสดงให้เห็นผ่านนวนิยายไทยกลุ่มนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องราวของนาคเป็นความเชื่อที่อยู่ในสังคมชนบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอีสานของไทยที่มีความเชื่อดังกล่าวดำรงอยู่ในสังคม ดังจะเห็นได้ในนิทานหรือตำนานทางภาคอีสานหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพญานาค ผู้คนยังคงมีวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพญานาค ผู้แต่งจึงมักจะประกอบสร้างฉากที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตดังกล่าวและเชื่อมโยงไปถึงความคิดความเชื่อเกี่ยวกับนาคและผสมผสานเรื่องครุฑลงไปด้วย ดังตัวอย่างบทบรรยายฉากแม่น้ำโขงที่ผู้แต่งบรรยายให้เห็นสภาพชุมชนและวิถีชีวิต ดังความว่า

“วิถีชีวิตของคนริมแม่น้ำโขงนี่น่าอิจฉานะ ลงน้ำหาปลาก็ได้ปลา เก็บพืชผัก ริมแก่งมาทำเป็นกับข้าวก็ทำได้ไม่ต้องซื้อหา มีที่ดินอุดมสมบูรณ์ไว้ปลูกผัก เป็นความมั่นคงทางอาหารที่ไม่ต้องใช้เงินซื้อหาเลยสักนิด กระบวนการพึ่งพาเงินในการซื้อหาปัจจัยสี่จึงน้อยจนถึงเกือบไม่มีเลย นอกเสียจากที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรคเท่านั้น ถึงแม้จะไม่มีเงินเลยแต่ก็ยังมีอาหารกิน ความมั่นคงทางอาหารจึงเป็นเรื่องที่หลายคนนึกไม่ถึงเพราะเป็นเรื่องเคยชินในชีวิตประจำวัน แต่เป็นความเคยชินที่สำคัญของชีวิตนะ ลองคิดดูซิว่าหากลงน้ำแล้วหาปลาไม่ได้เลยติดต่อกันไประยะเวลายาวนาน ผักพื้นบ้านถูกน้ำท่วมจมมิดเก็บไม่ได้เลยจะเกิดอะไรขึ้น ชุมชนต้องซื้อหาปลาที่อื่นมากขึ้น ต้องซื้อผักตามตลาดมากขึ้น ต้องใช้เงินต้องเสียเงินเพิ่มมากขึ้น สำหรับชาวบ้านริมโขงที่ใช้ชีวิตอยู่กับการหาปลาเพื่อกิน เหลือกก็ขาย ฤดูไหนปลาขึ้นเยอะก็เว้นจากการทำเกษตรพากันมาจับปลาขายได้เงินดีกว่า ช่วงไหนปลาเริ่มลดลงก็กลับไปท่อมเทให้การทำไร่ทำนาแต่ก็ยังหาปลามาเป็นกับข้าว นั่น ปลาจึงเป็นมากกว่าอาหารและอาชีพ”

(เคลสินาคาดวงใจพญานาค, 2555: 99-100)

จากคำบรรยายสภาพวิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำโขงข้างต้น เห็นได้ว่าผู้คนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำโขงทั้งเกษตรกรรม หาสัตว์น้ำเพื่อเลี้ยงชีพ การอธิบายลักษณะดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงถึงการประกอบสร้างลักษณะของตัวละครโดยเฉพาะตัวละครนาคในลำน้ำโขงที่มีมิติความสัมพันธ์ระหว่างความมหัศจรรย์ของตัวละครกับความเป็นท้องถิ่นของฉาก ยิ่งจะเพิ่มความน่าสนใจแก่นวนิยายไทย ใน นวนิยายบางเรื่องก็สร้างเรื่องให้ครุฑมีความเกี่ยวข้องกับแม่น้ำโขง เช่น ในเรื่อง **เมฆลานาคา** นราธิปครุฑทาลักพาตัวนางฟ้าอัฉรรารัตนาแล้วบินผ่านลำน้ำโขงซึ่งเป็น

ถิ่นอาศัยของภูริทัต เพื่อแสดงให้เห็นอำนาจของนราธิปครุฑาที่สามารถหมิ่นศักดิ์ศรีของภูริทัต นาคาเพราะมาขโมยคูรักของเขาในเขตแดนของนาคแต่กลับไม่สามารถช่วยเหลือคูรักของตนได้ ดัง ความว่า

“ครุฑหนุ่มใช้ปีกที่หนาและกว้างใหญ่บดบังร่างนางไว้จากสายตาเทวดา
ทั่วไป และนางฟ้าเมขลาผู้พิทักษ์ โดยไม่มีใครเห็นและได้ยินเสียงร้อง มันอุ้มนางผ่าน
ลำน้ำโขง โดยที่นางไม่สามารถจะช่วยเหลือตัวเองได้ และไม่รู้จะบอกกล่าวหนุ่มคนรัก
ได้อย่างไร”

ด้วยความอาลัยรักเมขลานาคานางน้อยจึงทิ้งดวงแก้วมณีประจำกาย ลงมา
ให้นาคาหนุ่มเป็นของแทนกาย

ภูริทัตนาคาได้แต่แหงนหน้าใช้ปากรับดวงแก้วไว้ แต่หาได้เห็นเจ้าของไม่
เพียงได้ยินเสียงเรียกชื่อเขาแล้วผ่านไป

(เมขลานาคา, 2555: 32)

ส่วนฉากที่ผู้แต่งสร้างขึ้นจากจินตนาการทั้งฉากที่อยู่ในภพมนุษย์และในดินแดน
เหนือธรรมชาติ ผู้แต่งจะอธิบายให้เห็นภูมิหลังและลักษณะของฉากไว้อย่างชัดเจน จุดประสงค์ของผู้
แต่ง คือ ต้องการให้ฉากที่สร้างจากจินตนาการมีความสมจริงและสัมพันธ์กับตัวละครครุฑและนาค ที่
น่าสังเกตคือมีฉากบางฉากที่ผู้แต่งนำลักษณะของสถานที่ที่มีอยู่จริงมาดัดแปลงชื่อ หรือลักษณะบาง
ประการให้แตกต่างจากสถานที่จริง อาทิ ฉากเมืองโขงคา ซึ่งเป็นฉากในนวนิยายเรื่อง **มนตรานาคา
ครุฑ** ผู้แต่งตั้งชื่อให้ใกล้เคียงกับแม่น้ำโขงซึ่งเป็นฉากหนึ่งในนวนิยายกลุ่มนี้ด้วย การที่ผู้แต่งสร้างฉาก
โดยอ้างอิงชื่อสถานที่หรือฉากที่มีอยู่จริงเพื่อเป็นการเชื่อมโยงให้เห็นภาพของฉากแม่น้ำโขงซึ่งมีความ
เชื่อเรื่องนาคอยู่ ขณะเดียวกันผู้แต่งยังได้อธิบายลักษณะของฉากในด้านวัฒนธรรมคือเป็นเมืองที่มี
ศีลธรรม มีความสงบสุข รวมไปถึงวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของเมืองโขงคา ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในบทที่ 4
หัวข้อ 4.2.3.1 แล้ว เมืองโขงคายังมีความงดงามและมีสัตว์ประหลาดซึ่งเป็นสัตว์เลื้อยของนิลนาค ดัง
ความว่า

เขาพาเธอเดินมาจนถึงที่ที่เป็นสวนดอกไม้บานาพันธุ์ กลิ่นหอมจรจรายไป
ทั่วบริเวณ ดอกไม้พุ่มเตี้ย ๆ ถูกตกแต่งและแบ่งแยกกลุ่มออกตามสีสันเป็นกลุ่ม ๆ
เหลือง ส้ม ชมพู แดง ม่วง เงิน ทอง ผงผีเสื้อ แมงปอ และเหล่าแมลงต่าง ๆ บินว่อน
สุดตมกลิ่นหอมหวานอย่างดื่มด่ำ

ทางข้างหน้าเป็นต้นไม้ใหญ่ ปลุกเรียงรายอย่างเป็นระเบียบ พญาหนุราช
 แหย่นิ้วเข้าปากเล็กน้อย แล้วเป่าปากให้เกิดเสียงดัง เสียงผีเข้ากุกกับก็ใกล้เข้า
 มาแล้วเมื่อเจ้าของเสียงผีเข้าปรากฏตัวขึ้น หญิงสาวก็อ้าปากค้าง มันเป็นสัตว์ที่เธอไม่
 เคยเห็นมาก่อน สวย สง่างาม แต่...ตัวอะไร

มันมุ่งหน้าตรงเข้ามายังที่ที่พญาหนุราชและเธอยืนอยู่ สัตว์ตัวนั้นหยุดยืนให้
 หญิงสาวได้เพ่งพิศใกล้ ๆ และเมื่อมายืนอยู่ใกล้ชิดกัน หญิงสาวจึงเห็นว่าตัวของ
 มันช่างคล้ายกับมายักษ์ เธอคิดเล่น ๆ ว่า หากต้องการสัมผัสแผ่นหลังของมันเธอ
 จะต้องเอื้อมมือออกไปสุดแขนเขียว และที่น่าแปลกประหลาดกว่าความใหญ่โตของ
 มัน คือ ร่างกายที่เป็นสีแดงเพลิงทั้งร่าง ยกเว้นเฉพาะหางและกีบที่เป็นสีดำ ส่วนหัว
 และใบหน้าของมันนั้น มองอย่างไรก็ไม่เหมือนม้า ออกจะเหมือนสิงโตเสียมากกว่า

“มันเป็นสัตว์ครึ่งไกรสร” เป็นสัตว์ของหิมพานต์ แต่เจ้าชายนิลนาคนามาเลี้ยงไว้
 ที่สวนแห่งนี้

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 92)

จะเห็นได้ว่าเมืองโขงคา เป็นเมืองที่มีวัฒนธรรม มีธรรมชาติที่งดงาม คล้าย
 กับเมืองโดยทั่วไป เมืองโขงคาเป็นเมืองของนิลนาคจึงมีบทบาทสำคัญคือ เป็นสถานที่ที่นิลนาคพาชริ
 นทร์หนีจากท้าวสุทัศน์มาหลบที่เมืองนี้ และเป็นจุดเริ่มต้นที่ชรินทร์ได้รู้จักกับหนุราชและเรียนมนตรา
 ต่าง ๆ เพื่อไปตามหาดาบปักษา

ฉากบ้านวารีนา เป็นฉากในนวนิยายเรื่อง **อริตวรธรรณครุฑานาคา** ผู้แต่ง
 ดัดแปลงจากป่าคำชะโนดและเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านวารีนา โดยในหมู่บ้านแห่งนี้มีต้นไม้ประหลาดคล้าย
 กับต้นชะโนด เป็นต้นไม้ที่มีลักษณะของ ต้นมะพร้าว ต้นหมาก และต้นตาล ผสมกัน ดังความว่า
 “ลานกว้างล้อมรอบด้วยต้นไม้ประหลาด มีลักษณะเหมือนต้นมะพร้าว ต้นหมาก และต้นตาล ผสมกัน
 แต่ก็แยกไม่ได้ว่าเป็นต้นอะไรกันแน่ บรรยากาศร่มรื่นรายรอบ กระแสไอเย็นเอื่อย ๆ ให้ความรู้สึก
 เหมือนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์” (อริตวรธรรณ ครุฑานาคา, 2554: 16) วารีนาเป็นเมืองของพระนางนา
 รินทร์พี่สาวของพระนางปทุมมาวดี พระสวามีของนางมีอำนาจปกครองเหล่านาคที่อาศัยอยู่ในเมือง
 มนุษย์ เป็นหมู่บ้านวารีนาของนาคที่ถูกปกครองด้วยเวทมนตร์ของผู้ปกครอง ทำให้หมู่บ้านแห่งนี้จะมี
 เฉพาะผู้ที่มีบุญญาธิการเท่านั้นสามารถเดินทางเข้าไปได้ ส่วนชาวเมืองจะสามารถออกมานอกเมืองได้
 ต่อเมื่อบำเพ็ญบุญบารมีจนแก่กล้าเท่านั้น สถานที่แห่งนี้เป็นเสมือนบ้านหลังแรกขององค์อริตวรธรรณ
 เพราะเมื่อนางงูพองค์อริตวรธรรณหนีจากตำหนักแพทยาตราเพื่อไม่ให้พระองค์ถูกองค์สิดามันฆ่าก็พา
 มายังหมู่บ้านวารีนาแห่งนี้ การสร้างฉากหมู่บ้านวารีนาแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าผู้แต่งจะสร้างฉากขึ้น

ใหม่ตามจินตนาการแต่ฉากดังกล่าวก็ยังคล้ายกับคำชะโนดซึ่งเป็นสถานที่ที่เชื่อกันว่ามีพญานาคปกครองดูแลอยู่

นอกจากนี้หมู่บ้านมณีนีล ในนวนิยายเรื่อง **นาคสวาท** เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นและได้รับความช่วยเหลือจากเหล่านาค ดังความว่า

มณีนีลเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมายาวนานนับพันปีในตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาชั่วลูกชั่วหลานได้บอกไว้ว่า หมู่บ้านนี้ถูกสร้างขึ้นโดยได้รับความช่วยเหลือจากนาค เหมือนดังเช่นตำนานการก่อสร้างเมืองเวียงจันทน์

(นาคสวาท, 2555: 5)

จากตัวอย่าง หมู่บ้านมณีนีลเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีนาคเข้ามาช่วยเหลือมนุษย์ในการก่อสร้าง แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างนาคกับมนุษย์ โดยนาคมักจะช่วยเหลือมนุษย์ในด้านต่างๆ ขณะเดียวกันนาคยังเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกับมนุษย์ในหมู่บ้านแห่งนี้ และช่วยบำรุงพระพุทธศาสนาในหมู่บ้านแห่งนี้ด้วย ซึ่งตระกูลนิลนาคอพยพมาจากเวียงจันทน์และเข้ามาตั้งถิ่นอยู่ในบริเวณดังกล่าวเมื่อครั้งเกิดสงครามใหญ่ระหว่างประเทศสยามกับเมืองเวียงจันทน์ ฉากหมู่บ้านมณีนีลจึงเป็นฉากที่ยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างนาคกับมนุษย์ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นฉากที่สะท้อนภาพของท้องถิ่นอีสานตอนล่าง

ทิพยพิภพเป็นดินแดนที่อยู่ของเหล่าครุฑและนาคซึ่งมีทั้งพวกที่ละกิเลสได้และพวกที่ยังไม่สามารถละกิเลสได้ ยังคงมีรัก โลภ โกรธ และหลง ผู้แต่งสร้างฉากทิพยพิภพโดยแสดงให้เห็นว่าแม้ว่าฉากดังกล่าวเป็นดินแดนมหัศจรรย์ มีความเป็นวิเศษที่เหนือไปจากดินแดนมนุษย์ และผู้ที่อาศัยอยู่ในดินแดนนี้มีพลังภูษานูภาพมากมายแต่ครุฑและนาคเหล่านี้ยังคงมีกิเลส มีความต้องการที่ไม่สิ้นสุด ไม่ต่างไปจากภพของมนุษย์ซึ่งเหล่ามนุษย์มีความต้องการที่ไม่สิ้นสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ที่ต้องการของวิเศษมักจะเดินทางเข้าไปในดินแดนแห่งนี้เพื่อหาของวิเศษ ดังความว่า

ระหว่างทิพยพิภพกับภพมนุษย์นั้นมีเขตเชื่อมต่ออยู่หลายๆ ส่วน ตรงส่วนเชื่อมต่อในแต่ละจุดมีคนกลุ่มหนึ่งที่มนุษย์รู้จักกันในนามนครลับแลอาศัยอยู่ บ่อยครั้งที่มนุษย์หลงเข้าไปในนครแห่งนี้และอาจหลุดเข้าไปในทิพยพิภพได้...ส่วนใหญ่นครลับแลจะอยู่ในป่าลึก ไร่ร้างผู้คน ดังนั้นนอกจากคนเดินป่า นักสำรวจ คนที่มีโอกาสหลงเข้าไปในนั้นก็คงไม่พ้นเหล่าพรานป่าและพวกขมังเวท

(อริตวรธรณ์ ครุฑานาคา, 2554: 84)

ผู้แต่งสร้างฉากทิพย์พิภพให้มีลักษณะเป็น “โลก” อีกโลกหนึ่งที่มีผู้ที่ยังมีกิเลสอาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้ ซึ่งกิเลสของตัวละครเหล่านี้นำไปสู่ความริษยาและความอาฆาตพยาบาทระหว่างครุฑกับนาค จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าฉากในลักษณะดังกล่าว ผู้แต่งสร้างขึ้นเพื่อนำเสนอแนวคิดบางประการ ทั้งยังทำให้ฉากมีลักษณะที่สัมพันธ์กันระหว่างภพมนุษย์และทิพย์พิภพ ซึ่งตราบใดที่มนุษย์ยังคงเดินทางเข้าไปในดินแดนทิพย์พิภพอันมีจุดประสงค์เพื่อหาของวิเศษจากครุฑและนาค ดินแดนแห่งนี้ยังคงเป็นดินแดนที่เหล่ามนุษย์ก็ยังไม่สามารถละกิเลสของตนเองได้

จะเห็นได้ว่าฉากในนวนิยายกลุ่มนี้นอกจากจะมีฉากที่เกี่ยวข้องกับครุฑและนาคและรับรู้โดยทั่วไปจากเรื่องเล่าประเภทต่างๆ แล้ว ผู้แต่งยังสร้างฉากขึ้นใหม่ทั้งฉากที่สร้างขึ้นจากสถานที่จริง และฉากที่สร้างขึ้นจากจินตนาการ โดยผสมผสานความมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติที่ทำให้ฉากนั้น ๆ มีความน่าสนใจและสอดคล้องกับลักษณะของครุฑและนาคในแง่ของความเหนือธรรมชาติ การสร้างฉากในลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นการข้ามกรอบความคิดเดิมว่าครุฑและนาคต้องอาศัยหรืออยู่เฉพาะในสถานที่ที่รับรู้กันมาแต่เดิม ซึ่งถือเป็นการสร้างลักษณะเด่นให้นวนิยายกลุ่มนี้ผ่านลักษณะของฉาก

นอกจากฉากที่เป็นสถานที่ดังที่ผู้วิจัยได้อธิบายมาแล้วนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่า มิติของเวลาที่ผู้แต่งใช้ในนวนิยายก็จัดเป็นส่วนหนึ่งของฉาก ตามความหมายของ “ฉาก” ที่ผู้วิจัยได้อธิบายไว้ข้างต้นแล้ว

มิติของเวลาที่ผู้วิจัยกล่าวถึงคือ เวลาเกี่ยวกับภพชาติทั้งอดีตชาติและปัจจุบันชาติ ดังจะเห็นว่าตัวละครครุฑและนาคข้ามภพชาติจากอดีตชาติมาในปัจจุบันชาติ แต่ละช่วงเวลาที่ผู้แต่งใช้มีบทบาทสำคัญที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ช่วงเวลาในอดีตชาติ ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งจะใช้อธิบายภูมิหลังของตัวละคร ก่อนที่จะมาเกิดใหม่ในปัจจุบันชาติและภูมิหลังจากอดีตชาติดังกล่าวก็ยังส่งผลมาถึงปัจจุบันชาติ ดังจะเห็นตัวอย่างในเรื่อง **อริตวรรธน์ครุฑานาคา และร้อยรักปักษา** ว่า

“อริตวรรธน์...จงตามเสด็จพระนางปทุมมาวดีไปเถิด ไปช่วยนางให้หลุดพ้นจากบ่วงวิบากกรรมที่ผูกกันเอาไว้ มีแต่อริตวรรธน์เท่านั้นที่จะช่วยให้หลุดพ้นจากบ่วงวิบากกรรมนี้ได้”

องค์มหาเทพพระวิษณุกรทรงผินพระพักตร์และมีพระบรมราชโองการแก่เทวบุตรที่ประทับนั่งด้านซ้ายของพระองค์ พระนางปทุมมาวดีทรงทอดพระเนตรตามพบว่าเทวบุตรนั้นกำลังทอดพระเนตรมองมายังพระนางเช่นเดียวกัน แววพระเนตรนั้นบ่งบอกถึงความรัก ความเคารพ ความปรารถนาดี ความต้องการที่จะปลุกปลอบกำลังใจให้คลายเศร้าสร้อยระคนกัน

พระนางปทุมมาวดีทรงแปลกพระทัยยิ่งนัก เนื่องจากช่วงอายุที่สังเกตุเทวบุตรนี้น่าจะมีอายุที่มากกว่าพระนาง แต่เหตุอันใดเล่าเทวบุตรผู้นี้จึงมองสบเนตรพระนางด้วยความรักเคารพยิ่งนัก เปรียบเสมือนบุตรมองสบมารดาของตนและพระนางนั้นก็อดเอื้อเอ็นดูเทวบุตรหนุ่มนั้นมิได้

“ไปเถิด... จงไปช่วยปทุมมาวดีให้พ้นจากบ่วงวิบากกรรม มีแต่อริตววรรณเท่านั้นที่จะช่วยได้”

เทวบุตรพระนามว่า “อริตววรรณ” คลานคุกพระชงฆ์ขยับมาประทับเคียงข้างพระนางปทุมมาวดี พลันพระหัตถ์แกร่งก็เอื้อมมาจับพระหัตถ์น้อยบอบบางและกุมไว้ด้วยจะถ่ายทอดความอบอุ่นให้แก่พระหฤทัยที่สั่นไหวนี้พระนางนาศิแห่งนาคพิภพทรงแปลกพระทัยในพระองค์เองที่มีได้รั้งเกียรเทวบุตรนี้ และยังทรงเติมพระทัยให้เทวบุตรหนุ่มผู้นี้ถูกต้องพระมิ่งสาแลพระวรกายพระองค์เองเสียอีก...

(อริตววรรณครุฑานาคา, 2554: 151-152)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการอธิบายภูมิหลังขององค์อริตววรรณว่าในอดีตชาติเป็นเทพบุตรที่จุติจากสวรรค์มาเกิดเป็นโอรสของพระนางปทุมมาวดีตามพระบัญชาของพระวิษณุเพื่อมาช่วย พระนางปทุมมาวดีลดกรรม นอกจากนี้ผู้แต่งยังอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของทั้งสองตัวละครที่เมื่อได้พบกันครั้งแรกก็รู้สึกถึงความผูกพันและส่งผลมาถึงในปัจจุบันชาติ บุญญาธิการจากอดีตชาติขององค์อริตววรรณและหน้าที่ที่ได้รับพระบัญชาส่งผลให้อริตววรรณมีพลังฤทธานุภาพและบุญญาธิการในฐานะของผู้ที่มีกำเนิดทั้งจากเผ่าพันธุ์ครุฑและนาค ดังความว่า

ร่างมรกตแลร่างสีทองอร่ามนั้นทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้า ร่างมรกตพ่นเปลวเพลิงร้อนแรงที่เต็มเปี่ยมไปด้วยพิษแห่งพญานาคาพิษที่ร้ายแรงที่สุดในสามภพ แม้แต่เศษเสี้ยวละอองหากมนุษย์หรือหมู่มสัตว์น้อยใหญ่ได้สัมผัสย่อมมอดไหม้เป็นจุณ พิษร้อนแรงนั้นพุ่งเข้าใส่พญานาคาร่างสีทองอร่ามนั้นแต่ผู้เดียว ร่างใหญ่เปล่งประกายสีทองเหลืองอร่ามค้นหาได้หลบหลีกหนีพิษร้ายนั้นไม่ หากแต่องค์พระผู้มีแววพระเนตรอบอุ่นนั้นได้เนรมิตร่างพญานาคาสีทองให้ยิ่งใหญ่ขึ้นใหญ่ขึ้น เพื่อใช้พระวรกายสีทองงดงามนั้นรองรับเอาพิษแห่งพญานาคาไว้แต่พระองค์เองไม่ให้ละอองพิษนั้นตกกระทบผู้อื่นผู้ใดทั่วทั้งบริเวณ เสียงคำรามด้วยความเจ็บปวดสร้างแรงสั่นสะเทือนทั้งสามภพ พญานาคาสีทองอร่ามนั้นบัดนี้พระอุระแปรเปลี่ยนจากสีทองเป็นสีดำสนิทด้วยแรงไหม้แห่งพิษร้าย ร่างสีทองบิดพระวรกายใหญ่โตด้วยความเจ็บปวดอย่างแสน

สาหัส พิษร้ายยังคงกัดกินเกล็ดละอองทองเป็นดวงไฟดวงน้อยใหญ่อยู่กระจัดกระจาย
ไปทั่วพระอุระแห่งนาคา

(อริตววรรณครุฑานาคา, 2554: 478)

จากสาเหตุที่ในอดีตชาติต้องคืออริตววรรณเป็นเทพบุตรที่มีบุญญาธิการและจุด
จากสวรรค์เพื่อมาช่วยแก้กรรมให้พระมารดาของพระองค์ในปัจจุบันชาติแล้ว พระองค์ยังมีวาสนาที่จะ
ได้เป็นถึง “เจ้าแห่งครุฑานาคา” ซึ่งผู้ที่จะได้เป็นเจ้าแห่งครุฑานาคาดังกล่าวจะต้องเป็นบุญญาธิการ มี
พลังฤทธานุภาพมหาศาล และที่สำคัญจะต้องเอาชนะทั้งเหล่าครุฑและเหล่านาคด้วย ซึ่งจากตัวอย่าง
ข้างต้นองค์อริตววรรณต่อสู้กับพญานาคตนหนึ่งที่มีพิษร้ายแรงที่สุดในสามโลกและฟันพิษออกมา
พระองค์จึงยอมรับเอาพิษไว้แต่เพียงพระองค์เดียวทำให้ร่างของพระองค์ไหม้เกรียมจนเปลี่ยนจากสี
ทองกลายเป็นสีดำ แต่ด้วยบุญญาธิการ อีกทั้งยังได้รับพระบัญชาจากอดีตชาติให้มาช่วยพระนางปทุม
มาวดีให้พ้นกรรม ทำให้พระแม่ธรณีมาช่วยชุบชีวิตและในที่สุดพระองค์ได้เป็นเจ้าแห่งครุฑานาคา

ส่วนในนวนิยายเรื่อง **ร้อยรักปักษา** เรื่องราวในอดีตชาติที่อธิบายภูมิหลังของ
ตัวละคร มีความว่า

ภายในวิมานอันแสนโอ่อ่าอลังการนั้นแวดล้อมไปด้วยเหล่าสตรีและบุรุษ
รูปร่างหน้าตาดงงามมากมาย ทุกคนล้วนสวมใส่อาภรณ์เนื้อดี ประดับด้วยอัญมณีสูง
ค่า หากแต่ว่าใบหน้ากลับเศร้าหมองหดหู่ ทุกสายตาต่างจับจ้องมาที่ร่างนั่งน้อยที่
นอนนั่งบนเตียงนอนตัวยาว

กวินตราล้มลงมองปีกสีทองเหลืองอร่ามของเธอ ไล่ไปบนขนสีทองที่แผ่สยาย
ลงจนถึงปลายเตียงเบา ๆ ทว่าเรือนหน้านวลเนียนกลับซุบซิดทำให้พระยาสุวรรณ
กายผู้เป็นบิดาต้องเอามือลูบหน้าผากมนของเธอด้วยความอาวรณ

“ขอให้บุญบารมีที่พ่อเคยสั่งสมมาทุกภพชาติ จงปกป้องคุ้มภัยลูกเมื่อไปจุด
ยังภพภูมิใหม่ ขอให้เราทั้งสองได้เกิดมาเป็นพ่อลูกดังเช่นชาตินี้อีก พ่อรักเจ้าเสมอนะ
ลูกรัก...”

มือหนาเลื่อนลงมากุมมือนุ่มนิ่มอันเย็นเฉียบของครุฑสาวเบา ๆ ขณะที่
ดวงตาสีน้ำตาลอมส้มค่อย ๆ เบิกมองผู้เป็นบิดาช้า ๆ

“ท่านพ่อ...อย่าร้องให้สิเจ้าคะ” กวินตราบอกเสียงแหบพร่า ยกมือสั่นเทาขึ้น
เช็ดน้ำตาลออกจากดวงพักตร์ของพระยาสุวรรณกาย ประมุขแห่งตระกูลครุฑสีทองอัน
เกรียงไกร

ด้วยความรักและอาวรณ์ลูกสาวคนเล็กผู้เป็นที่รักยิ่งเหนือสิ่งอื่นใดทำให้พระยาสุวรรณกายมีอาจทำใจยอมรับกับสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อไปได้ กวินตาก็กำลังจะสิ้นใจตายจากไป แต่ทว่าผู้เป็นพ่อก็ไม่อยากให้สายสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นและอบอุ่นระหว่างกันเลือนหายไปด้วย

พระยาสุวรรณกายกระซอกสร้อยในคอจนหลุด ก่อนจะปลดเอาอัญมณีศักดิ์สิทธิ์สีแดงที่เทพชั้นสูงองค์หนึ่งทรงประทานให้ตั้งแต่คราวที่กวินตราเกิด

มณีรัตนภากรส่องแสงสว่างจ้าเมื่อครุฑสูงศักดิ์เฟ่งกระแสดิจไปยั้งมัน

“มีเพียงสิ่งนี้เท่านั้นที่ทำให้รู้ว่ากวินตราลงไปเกิดที่ใด...” ผู้เป็นประมุขแห่งตระกูลสุวรรณกายกำมณีรัตนภากรไว้ในมือแน่น ก่อนที่เหล่าครุฑน้อยใหญ่รอบกายจะเฝ้าถามด้วยความสงสัย

“ท่านจะทำอะไรขึ้นหรือ? กวินตาก็กำลังจะสิ้นใจตายในอีกไม่ช้านี้แล้วนะ...”

สิ่งที่ได้ยินทำให้พระยาสุวรรณกายขบขมแน่น เขาจับสิ่งเรียกหาพิทยาธร ซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านเวทมนตร์และคาถาที่มีฝีมือเก่งที่สุดให้มาพบโดยเร็ว กำชับให้อีกฝ่ายทำพิธีฝังมณีรัตนภากรลงไปยังร่างของกวินตราและให้มันติดตามดวงจิตเธอไปยังภพภูมิใหม่

“มณีรัตนภากรจะส่องแสงสว่างจ้า เพื่อส่งสัญญาณให้ข้าได้รู้ว่าลูกสาวข้าลงไปเกิด ณ ที่แห่งใด” น้ำเสียงกังวานก้องเอื้อนเอ่ยอย่างมาดมั่นก่อนที่พิธีกรรมสำคัญจะเริ่มขึ้นในอีกไม่ช้า...

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ร้อยรักปักษา, 2555: 5-6)
CHULALONGKORN UNIVERSITY

เหตุการณ์ในตัวอย่างข้างต้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตชาติของกวินตรา ผู้แต่งต้องการนำเสนอให้เห็นภูมิหลังของกวินตราตั้งแต่ในอดีตชาติว่าเป็นพระธิดาของพระยาสุวรรณกาย ครั้นนางหมดอายุขัยในภพภูมิครุฑจึงต้องไปเกิดในภพภูมิใหม่แต่ด้วยความรักและความผูกพันของพระยาสุวรรณกายที่มีต่อพระธิดาของพระองค์อย่างมาก พระองค์จึงปลดอัญมณีศักดิ์สิทธิ์จากสร้อยที่พระองค์สวมใส่อยู่แล้วให้พิทยาธรทำพิธีฝังมณีรัตนภากร เมื่อกวินตราเกิดเป็นมนุษย์ในปัจจุบันชาติจึงมีอัญมณีศักดิ์สิทธิ์ฝังอยู่ในหัวใจและเป็นที่ต้องการของเหล่าครุฑและนาคที่รู้เรื่องราวภูมิหลังของกวินตรา ขณะเดียวกันจากในอดีตชาติ กวินตราเป็นพระธิดาของพระยาสุวรรณกาย ราชินีแห่งครุฑและมีบารมีแห่งครุฑทำให้เมื่อนางสิ้นชีวิตในภพมนุษย์แล้ว นางยังสามารถสามารถโอบปาดิทะขึ้นใหม่ได้อีกครั้งหนึ่งและร่างที่โอบปาดิทะขึ้นใหม่นั้น มีลักษณะของครุฑที่มีบุญญาธิการคือ มีรัศมีสีทอง ดังความว่า

รัศมีสีเหลืองทองตรงหน้าหลอมรวมเป็นรูปร่างเท่าตัวคน แสงสุรย์ मुखสุดา และตรีศวินได้แต่จ้องมองมันด้วยความตื่นเต้น ก่อนที่ปิกสีเหลืองอร่ามจะแผ่ขยายออกมา ละอองรัศมีที่ปกคลุมค่อย ๆ เลือนหายไปกับสายลมเย็นหวีดหวิวบนท้องฟ้า ปรากฏเป็นร่างของหญิงสาวผู้งดงามในอาภรณ์เยื้องเพชิตาบนสรวงสุวรรณค์

ใบหน้าเนียนละเอียดกลมอิม ริมฝีปากหยักสวยสีชมพูอ่อน ใต้เรียวคิ้วโค้งสวยคือดวงตากลมใสที่เบิกมองตรีศวินเต็มสองตา ดวงตาสีน้ำตาลอมส้มที่ทอประกายระยิบ เรือนร่างที่เขาเคยครอบครอง ใบหน้าและแววตาคู่นั้น เขาไม่มีทางลืมไปชั่วชีวิต ครุฑหนุ่มผายยิ้มกว้างทั้งน้ำน้ำตาค่อนจะโผล่เข้าไปกอดร่างเธอไว้แน่นด้วยความดีใจ

ปิกสีทองเหลืองอร่ามแนบชิดกับปีกแดงทั้งสองข้างของตรีศวิน ริมฝีปากหยักหนาทาบทับลงบนเรียวปากอวบอิมของหญิงสาว ดูดีด้วยความรักและห่วงแหนจนสุดหัวใจ มือหนาโอบร่างนุ่มนวลไว้แน่นขณะที่อีกฝ่ายลูบแผ่นหลังครุฑหนุ่มเบา ๆ นี่เป็นภาพที่ทำให้แสงสุรย์และमुखสุดามีความสุขมากที่สุด ประมุขทั้งสองแห่งตระกูลสุเรนทรชิตได้แต่ยืนอมยิ้มด้วยความโล่งใจ ในวาระสุดท้ายของชีวิต การได้เห็นตรีศวินมีความสุขอยู่กับคนรัก คือ สิ่งที่ยิ่งคู่ปรารถนา...

(ร้อยรักปักษา, 2555: 262-263)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าเมื่อกวีนิพนธ์โอบปาติกะร่างขึ้นใหม่ด้วยบุญบารมีของนางทำให้นางเป็นนางครุฑที่มีรัศมีสีทอง ใบหน้างดงาม ทั้งยังมีฤทธานุภาพที่เหล่าครุฑที่จะมาแย่งชิงของวิเศษของนางไม่สามารถต่อสู้ด้วยได้

จะเห็นได้ว่าการใช้มิติของเวลาคือ เรื่องภพชาติมาใช้อธิบายภูมิหลังของตัวละคร ผู้แต่งแสดงให้เห็นความต่อเนื่อง เหตุการณ์จากในอดีตชาติและต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันชาติ ซึ่งลักษณะของภูมิหลังในอดีตชาติเป็นสาเหตุหรือเป็นเหตุการณ์เริ่มต้นที่ตัวละครจะต้องมากระทำต่อในปัจจุบันชาติ นอกจากนี้แล้วการใช้ฉากในมิติของเวลาอดีตชาติ ผู้แต่งใช้เพื่ออธิบายถึงสาเหตุของความอาฆาตแค้นของตัวละครจนมีการข้ามภพชาติมาเพื่อติดตามแก้แค้น อันมีสาเหตุมาแต่อดีตชาติ ดังตัวอย่างใน **มณีสวาท** ความว่า

“ท่านอยู่กับข้า สุบรรณราชย์อมเกรงใจ ไม่กล้าโฉบแน่ คอยดู!”

แทบไม่ทันขาดเสียงกังวานไพเราะ เงามดำทะมึนยิ่งกว่ารัตติกาลก็วูบลงต่ำ เสียงลมแรงอันเกิดจากปีกมโหฬารกวาดเอาทรายทองปลิวคลุ้งกำจายไปทั่วจวนมอง

แทบไม่เห็นสิ่งใด อะไรบางอย่างใหญ่โตและน่าสะพรึงกลัว ราวกับทรงจักรพระกาฬ
พุ่งปราดจากเบื้องสูงลงมารวดเร็วเหมือนสายฟ้าแลบ

สิ่งนั้นคือกรงเล็บมืมาของพญาสุบรรณราชอันมีขนาดมหึมาพาหน่าสายของขวัญ
กรงเล็บนั้น วูบเข้าไปใส่ร่างของบุรุษสตรีทั้งสองเพียงพริบตาก็ตึงกลับขึ้นไป
รวดเร็ว เหมือนเมื่อตอนตั้งลงมา แต่มิได้ตึงกลับขึ้นไปแต่กรงเล็บเปล่าอย่างแรกเสีย
แล้ว

มีร่างหนึ่งติดไประหว่างอุ้งเล็บอันเรื่องอำนาจ ดิ้นเร่าและร่ำร้องด้วยความ
เจ็บปวด และความตื่นตระหนกจนสุดเสียง...

ร่างของเทวีที่ชวนเซไปมาบนพื้นทรายทอง ดูจะตึงไปชั่วอึดใจที่เห็นเหตุร้าย
เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝัน แต่แล้วก็ได้สติ นางหวีดขึ้นสุดเสียง ดังแทรกเสียงลมอื้ออึงอัน
เกิดจากปีกครุฑโบกตัดอากาศ

“ปล่อย!...เขาเป็นสหายข้า...ท่านทำร้ายเขาอย่าเหมือนทำร้ายข้า”

ทว่า ร่างมืมาอันมีรูปพรรณสัณฐานอันน่าสะพรึงกลัวกึ่งเทพกึ่งสุกณาใหญ่
มิได้ยอมฟัง กรงเล็บนั้นกลับบีบแรงขึ้นพร้อมกับโผร่างสูงขึ้นในอากาศ

อุรคาเทวีแผดสุดเสียง ด้วยความเดือดดาลและร้อนรน พริบตาต่อมาความ
มหัศจรรย์อีกอย่างก็พลันอุบัติขึ้น

เกิดเสียงฟูดังสนั่นขึ้น แทบกลบเสียงลมอื้ออึงกลุ่มควันสีเขียวหนาทึบ พลัน
กลุ่มรุ่มกันอยู่รอบร่างงามของเทวี บดบังร่างอันเป็นรูปทรงมนุษย์เสียหมดสิ้นแต่เพียง
พริบตาเท่านั้น ควันทึบก็พลันมลาย จนแลเห็นร่างหนึ่งผกาดเงื่อมขึ้นแทนที่

CHULALONGKORN [.....] RSITY

เสียงร้องคำรามลั่นก้องด้วยความโกรธของพญาสุบรรณราช.....เสียงอื้ออึง
ปั่นป่วนของลมพายุหมุนกันเกิดจากปีกใหญ่ด้านลม.....เสียงขู่พ้อของจอมอสรพิษ
มืมา.....และท้ายที่สุดก็คือเสียงดิ้นรนผกผันของรายการต่อสู้ระหว่างร่างกาย
ขนาดใหญ่ทะมึนสองร่าง ซึ่งไม่มีใครย่อหย่อนในด้านฤทธิ์เดชเหนือกว่าใคร

ในนาที่วิฤตนี้เอง ร่างที่ถูกโฉบไว้ในกรงเล็บครุฑก็ถูกปล่อยหลุดร่วงลงสู่พื้น
เพราะฝ่ายฉวยโฉบมั่วแต่กังวลกับการต่อสู้จนต้องทิ้งเหยื่อ

พญานาคหนุ่มผู้เคราะห์ร้าย หล่นลิวลงสู่พื้นทรายทอง บาดเจ็บและบอบช้ำ
หนักจนเจียนจะสิ้นใจ เลือดไหลรินออกจากรอยแผล อันเกิดจากกรงเล็บมหาภัย
อาบร่างแดงฉานเป็นที่น่าสยของขวัญ อากาทรอดร่างแน่นิ่งกับพื้นนั้นบ่งบอกว่า จวน
เจียนจะสิ้นชีวิตตกษัยในไม่นานนี้แล้ว....

(มณีสภาท, 2529: 1603-1608)

จากตัวอย่างเป็นเหตุการณ์ที่พญาสุบรรณราชฆ่าภุชกินทร์ซึ่งเป็นนาครคู่รักของ อูรคาเทวีจนสิ้นชีวิตทำให้ อูรคาเทวีโกรธพญาสุบรรณราชมากและจากเหตุการณ์ดังกล่าวก็เป็นสาเหตุ ให้ อูรคาเทวีข้ามภพชาติมาด้วยความอาฆาตพยาบาท และมุ่งมันมาแก้แค้นพญาสุบรรณราชที่มาจากเกิด ใหม่ในปัจจุบันชาติคือ รัฐมนตรีสุบรรณ ถึงแม้ว่ารัฐมนตรีจะมีบุญบารมีที่ติดตัวมาจากอดีตชาติแต่ อูรคาเทวีก็อดทนรอเวลาที่จะชำระแค้นสุบรรณ

จะเห็นได้ว่าการดำเนินเรื่องในปัจจุบันชาติ ผู้แต่งเน้นไปที่เหตุการณ์การแก้ แค้นของตัวละครซึ่งเป็นผลจากอดีตชาติ นอกจากนี้ผู้แต่งยังใช้อดีตชาติเพื่อบอกสาเหตุของตัวละคร ที่มาเกิดเป็นมนุษย์ในปัจจุบันชาติ ดังตัวอย่างว่า

องค์หญิงพลีชีพเพื่อความรัก แต่เธอเอง... ศิครินทร์ กลับฆ่าได้กระทั้งคนที่
ตนรักถึงสองคน

ศิครินทร์จ้องมองดาบปักขา อีกไม่นานดวงวิญญาณของนิลนาคคงตามองค์
หญิงหยาดฟ้าหนีไป และถูกกักขังอยู่ในดาบนั้นตราบนานเท่าอนัน น่าเสียดายที่ดาบ
เล่มนี้คุ้มครองผู้ถือดาบดุจเป็นนายของมัน ผู้ถือดาบเท่านั้นที่จะไม่ถูกสะกดวิญญาณ
ไว้ที่ดาบ

“แม่นเจ้ากักขังดวงวิญญาณเข้ามิได้ แต่จงปลิดชีพข้า หากเกิดชาติหน้าฉันใด
อย่าได้ถือกำเนิดเป็นชาติครุฑ ชาตินาคา จงกลายเป็นสิ่งมีชีวิตในโลกใบอื่นอันไกล
แสนไกล”

นางจ้วงดาบเข้าแทงที่กลางลำตัว ดาบปักขามีได้สะกดวิญญาณดังที่ควรเป็น
เนื่องจากชีวิตที่มันได้ดื่มเลือดชีวิตนี้ เป็นผู้ถือและครอบครองมันอยู่ มันจึงเพียงแค
ปล่อยให้วิญญาณดวงนั้นหายวับไปอยู่ ณ ดินแดนอื่น ตามแต่ความปรารถนาของลม
หายใจสุดท้ายต้องการ

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 10)

จากตัวอย่าง ในอดีตชาติของศิครินทร์ นางเป็นทหารแห่งเมืองสุบรรณคีรี และใช้ดาบปักขาแทงร่างตัวเองตาย แต่ก่อนที่นางจะสิ้นชีวิตได้อธิษฐานว่าจะไม่ขอเกิดในเมืองครุฑ อีก นางจึงได้มาเกิดเป็นมนุษย์ในปัจจุบันชาติแล้วมีการดำเนินเรื่องราวต่าง ๆ ในปัจจุบันชาติเป็นส่วน ใหญ่ จะเห็นได้ว่าการใช้อดีตชาติในเรื่องนี้เพื่อบอกสาเหตุของตัวละครที่มาเกิดเป็นมนุษย์ อีกทั้ง เรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตชาติคือ ดวงวิญญาณของหยาดฟ้าหนีถูกดูดเข้าไปในดาบปักขาจึงเป็นสาเหตุ สำคัญที่ทำให้ศิครินทร์ใช้ดาบปักขาแทงร่างตัวเอง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการใช้ฉากในมิติของเวลาในอดีตชาติและปัจจุบันชาติ มีความต่อเนื่องของเหตุการณ์หรือเป็นเหตุและผลกันของเหตุการณ์ที่อยู่ต่างภพชาติกัน หากพิจารณาในเชิงพระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่า เรื่องการข้ามภพชาติสัมพันธ์กับการเวียนว่ายตายเกิดตามหลักพระพุทธศาสนา ดังคำอธิบายว่า ความตายไม่ใช่จุดสิ้นสุดที่แท้จริงของชีวิต เมื่อตายแล้วพลังกรรมที่ก่อไว้ เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่จะกลายเป็นพลังส่งให้ผู้ที่ยังไม่สิ้นกิเลสกลับมาเกิดอีกในภพชาติใหม่ วัน เวลา สถานที่ที่เหมาะสมกับกรรมของตน ดังนั้น ชาติกำเนิดและชะตากรรมจึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่ได้รับการจัดสรรมาแล้วอย่างลงตัวโดยชนกกรรม (กรรมนำไปให้เกิด) เพื่อให้เกิดมาในช่วงเวลาและสถานที่ที่เหมาะสมจะพบเพื่อนสนิท คู่รัก คู่แค้น ที่ต้องมาชดใช้กรรมกันในชาติภพใหม่ไม่ช้าหรือเร็วเกินไป (อนันตญา วารีสอาด, 2553: 6) เพราะในพระพุทธศาสนามีความเชื่อว่า การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ทั้งกรรมดีและกรรมชั่วนั้นจะไม่หายไปไหน แต่จะให้ผลแก่ผู้กระทำแน่นอนเมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม ซึ่งอาจจะเป็นในชาติปัจจุบันนี้ (ทิฏฐธรรมเวทนิยกรรม) ชาติหน้า (อุปปีชช-เวทนิยกรรม) หรือชาติต่อ ๆ ไป (อปปราปรีชชเวทนิยกรรม) (วศิน อินทสระ, 2540: 8) จึงอาจจะกล่าวได้ว่าการที่ผู้แต่งใช้ฉากที่เป็นมิติทางเวลานอกจากจะแสดงให้เห็นความต่อเนื่องกันของเหตุการณ์ หรือความเป็นเหตุเป็นผลกันของเหตุการณ์แล้ว ยังสัมพันธ์กับการนำเสนอแนวคิดทางพระพุทธศาสนาซึ่งแม้ว่าตัวละครดำเนินเรื่องจะเป็นครุฑและนาคก็ตามแต่ก็ยังดำเนินไปตามกฎแห่งกรรมคือ ยังคงมีการเวียนว่ายตายเกิดอยู่นั่นเอง

จากที่ได้กล่าวถึงโครงเรื่อง ตัวละคร และตั้งข้างต้นสามารถเชื่อมโยงไปสู่แนวคิดสำคัญของนวนิยายกลุ่มนี้ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

บทที่ 4

แนวคิดในนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค

แนวคิด (theme) ในนวนิยายเป็นสาระสำคัญที่ผู้แต่งพยายามสื่อผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ของนวนิยาย บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2522: 108) ให้ความหมายของคำว่าแนวคิดว่าหมายถึงความคิดรวบยอดหรือความหมายของเรื่องและผู้แต่งมุ่งแสดงต่อผู้อ่านโดยแฝงอยู่ในเนื้อหาของนวนิยาย แนวคิดหรือแก่นเรื่องนี้เปรียบเสมือนหัวใจของเรื่องเพราะเป็นแกนหลักในการเขียนที่ผู้แต่งใช้ในการวางโครงเรื่อง สร้างตัวละคร สร้างฉากและบรรยากาศรวมไปถึงกลวิธีการเล่าเรื่องด้วย

อิราวดี ไตลังคะ (2546: 66) ให้ความหมายว่า ความคิดที่นำเสนอในเรื่อง ซึ่งสรุปจากสถานการณ์เฉพาะของโลกบันเทิงคดีออกมาเป็นความเข้าใจทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับโลกในชีวิตจริง

ดังนั้น คำว่า แนวคิด จึงหมายถึง ความคิดสำคัญเกี่ยวกับความเป็นไปของโลกหรือของมนุษย์ที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้แต่งและแสดงผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ของนวนิยาย โดยความคิดสำคัญจะปรากฏอยู่ตลอดทั้งเรื่อง ดังนั้นการเข้าใจแนวคิดที่ผู้แต่งมุ่งนำเสนอย่อมทำให้ผู้อ่านเข้าใจมุมมองวิถีคิด และวิธีมองความเป็นไปของโลกได้

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่านวนิยายที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคทั้ง 11 เรื่องมีแนวคิดที่สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ แนวคิดเรื่องกรรมและผลกรรม แนวคิดเรื่องการยึดติด และการปล่อยวาง กบการละทิ้ง และแนวคิดเรื่องความรักและการให้อภัย

4.1 แนวคิดเรื่องกรรมและผลกรรม

กฎแห่งกรรมเป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา ดังที่ ปรีชา ช้างขวัญยืนและสมภาร พรหมทา (2552: 181-182) อธิบายไว้ว่า กฎแห่งกรรมถือเป็นกฎธรรมชาติไม่มีสิ่งเหนือธรรมชาติใด ๆ ควบคุมชีวิตมนุษย์ สิ่งที่เกิดขึ้นมีปัจจัยหรือสาเหตุของมัน สาเหตุนี้ก็มีสาเหตุถัดไปเป็นขั้น ๆ หากต้นไม่ได้ว่าอยู่ที่ใด.... พุทธศาสนาได้อธิบายการเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์ ตั้งแต่ขณะจิตแต่ละขณะจิต เหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ในชีวิต ตลอดจนชาติแต่ละชาติว่ามีลักษณะเวียนวนไปเป็นสังสารวัฏ โดยมีลักษณะที่สืบเนื่องเป็นเหตุเป็นผลกันเป็นลูกโซ่ เรียกว่า ‘ปฏิจจสมุปบาท’ จากคำอธิบายข้างต้นจะเห็นว่ากฎแห่งกรรมมีลักษณะเป็นเหตุเป็นผลกัน ทำสิ่งใดไว้ย่อมได้รับผลเช่นนั้น

แนวคิดเรื่องกรรมและผลกรรม ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่ากรรมดีและกรรมชั่วเกิดจากการกระทำ ผู้ที่กระทำต้องยอมรับในผลแห่งกรรมที่ตนได้กระทำลงไป และไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลกรรมที่จะได้รับ

ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดดังกล่าวปรากฏในนวนิยายไทย 4 เรื่อง ได้แก่ **มณีสวาท ดวงหทัยครุฑรามันต์** **เคลสินาคาดวงใจพญานาค** และ**อริตววรรณครุฑานาคา** มีรายละเอียดดังนี้

ในนวนิยายเรื่อง **มณีสวาท** ผู้แต่งเสนอแนวคิดที่ว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม ไม่มีผู้ใดหนีกรรมของตนเองพ้น ผู้แต่งเสนอแนวคิดผ่านตัวละครครุฑกับนาค กล่าวคือ ในอดีตชาติพญาสุบรรณราชซึ่งเป็นครุฑหลงรักอุรคาเทวีซึ่งเป็นนาคแต่นางมีคู่รักอยู่แล้วคือฤๅษเณทร์ พญาสุบรรณราชจึงทำร้ายและฆ่าฤๅษเณทร์ตายเพื่อหวังให้อุรคาเทวีหันมาสนใจตน แต่กลับทำให้อุรคาเทวีอาฆาตแค้นพญาสุบรรณราช เมื่อพญาสุบรรณราชมาเกิดเป็นรัฐมนตรีสุบรรณในปัจจุบันชาติ อุรคาเทวีจึงตามข้ามภพชาติมาแก้แค้น เพราะนางเห็นว่าพญาสุบรรณราชก่อกรรมไว้มิยอมต้องได้รับผลกรรมที่เขาได้กระทำซึ่งนางจะเป็นผู้สนองกรรมแก่พญาสุบรรณราชเอง ดังตัวอย่างว่า

เชื้อพระวงศ์ถอนใจยาวเหยียดโดยไม่ปิดบัง

“เป็นอันว่า วันนี้ผมมารบกวนเวลาของเจ้าโดยเปล่าประโยชน์ เจ้าจะไม่เปลี่ยนใจแน่นอนใช่ไหมครับ ?”

“ขอให้คุณชายวางใจอย่างหนึ่งเถอะว่า กฎแห่งกรรมนั้นเป็นสัจจะแท้จริงเสมอ”

เจ้าของบ้านพูดเสียงอ่อนลง

“ฉันมาที่นี่ด้วยความอาฆาตเต็มหัวใจ พร้อมทั้งจะหยิบยื่นความตายหรือความเจ็บปวดอันสาหัสสากรรจ์แก่ผู้ที่ฉันแค้นอย่างสาสม แต่เมื่อขึ้นมาถึงที่นี่เข้าจริง ๆ ฉันกลับได้พบว่าคุณพยายามทุกอย่างไม่เป็นผล ไม่อาจต่อต้านแรงกรรมของคนผู้นั้นได้ ต่อเมื่อเวลาของเขามาถึง ซึ่งกรรมจะทำหน้าที่ตามกฎอันเป็นดุจรอยโคจรยเกวียน ก็ไม่มีใครในสามโลกจะยับยั้งได้เช่นกัน ฉันไม่จำเป็นต้องลงมือล้างแค้นให้เปลืองแรงเลย ปล่อยให้กฎกรรมสนองกรรมทำหน้าที่ไป คน ๆ นั้นก็จะได้รับโทษทัณฑ์อย่างสาสมกับกรรมชั่วที่ได้กระทำไว้ โดยที่ฉันไม่ต้องออกแรงเลยสักนิด”

(มณีสวาท, 2529: 1513 – 1514)

อุรคาเทวีอธิบายให้ฤๅษเณทร์ซึ่งเป็นคู่รักของเธอในอดีตชาติเข้าใจเรื่องของกฎแห่งกรรม อุรคาเทวี ข้ามภพชาติมาในปัจจุบันชาติเพื่อหวังแก้แค้นรัฐมนตรีสุบรรณและข้ามภพชาติมาด้วย “*ความอาฆาตที่เต็มหัวใจ*” แต่นางไม่สามารถฝืนกฎแห่งกรรมด้วยการใช้อำนาจวิเศษของนางฆ่ารัฐมนตรีสุบรรณได้ นางจึงรอให้ถึงเวลาที่กฎแห่งกรรมจะตัดสินชะตาชีวิตของรัฐมนตรีสุบรรณซึ่งนางเชื่อว่ากฎแห่งกรรมสามารถสนองผลกรรมได้ เป็นกฎที่ไม่มีผู้ใดสามารถฝ่าฝืนได้ ดังตัวอย่าง

สังหรณ์ลึกลับซึ่งในก้นบึ้งหัวใจบอกเขาว่า ถึงแม้จะรีบร้อนเพียงใด ก็น่าจะสายไปเสียแล้วสำหรับท่านรัฐมนตรีผู้โอ้อวด...

เจ้าหญิงผู้มีที่มาอันเหลือเชื่อนั้น ย่อมไปถึงก่อนพวกเขาแก้วหนึ่งเสมอ

โดยเฉพาะเมื่อหล่อนย่ำแล้วย่ำอีกว่าทุกอย่างเป็นเรื่องของกรรมสนองกรรม ภูชคินทร์ยิ่งใจแป่วเพราะลงว่าเมื่อ “กรรม” ได้เป็นผู้กำหนดเหตุการณ์ในวันนี้เสียแล้ว ก็ยากยิ่งนักที่ใครจะช่วยเหลือคลี่คลายสถานการณ์ได้

(มณีสวาท, 2529: 1556 – 1557)

อย่างไรก็ตาม ผู้แต่งสร้างตัวละครพระภิกษุในเรื่องคือพระอาจารย์ในอดีตเป็นมือปืนของรัฐมนตรีสุบรรณแต่กลับใจมาบวชตลอดชีวิตให้มาอธิบายเรื่องกรรม การอธิบายของพระอาจารย์เกี่ยวกับหนทาง ละครกรรมของรัฐมนตรีสุบรรณที่ได้กระทำไว้ในอดีตชาติ แต่เป็นการเน้นย้ำว่าการกระทำที่เกิดจากกิเลสย่อมก่อให้เกิดกรรมและต้องยอมรับในผลกรรมที่ได้กระทำลงไป ดังตัวอย่าง

พระภิกษุทอดสายตาออกไปนอกหน้าต่างกุฎิกำแพงเก่าคร่ำสูงลิ่ว ยังคงเห็นซัดในแสงแดดยามสายพันแนวกำแพงนั้นเข้าไป ท่านรู้ดีว่าเป็นดินแดนอีกแห่งหนึ่งซึ่งพันลึกพิสดารเหนือจินตนาการของมนุษย์ยิ่งนัก

“มันเป็นเรื่องของกิเลส ที่แม้แต่ผู้มีสภาวะอันสูงเหมือนมนุษย์ก็ยังคงตัดไม่ขาด”

เสียงที่ตอบเกือบเลือนลอย

“อาตมาพอจะรู้ว่าสตรีนางนั้นมาด้วยอกุศลเจตนาต่อคนบางคน นางยังยึดมั่นต่อการอาฆาตจองเวรอยู่ซึ่งเรื่องนี้ก็เป็นเรื่องเฉพาะของนาง กับบุคคลผู้นั้นโดยตรง คนอื่นไม่อาจเข้าไปยุ่งเกี่ยวได้ ขอให้โยมเชื่ออย่างหนึ่งเถอะว่า ชะตากรรมนั้นไม่มีใครหลีกเลี่ยงสิ่งใดที่จะเกิดย่อมต้องเกิด ย่อมต้องเกิดตามกรรมตามวาระ ไม่มีใครหาญไปฝ่าฝืนหรือเปลี่ยนแปลงเมื่อรู้อย่างนี้แล้วจงวางใจเสีย นึกไว้เสมอว่า ‘ใดใดในโลกล้วนอนิจจัง’ แล้วโยมก็จะคลายความร้อนรนลงได้บ้าง”

ดวงหน้ายิ้มย่องของมือปืนหุ่นสำอาง คลายลงเล็กน้อย

(มณีสวาท, 2529: 962 – 963)

จากตัวอย่าง พระอาจารย์อธิบายให้สุรินทร์ซึ่งเป็นมือปืนของรัฐมนตรีสุบรรณที่มานมัสการพระอาจารย์เห็นว่ากรรมและผลกรรมเป็นสัจธรรมอย่างหนึ่งของผู้ที่ยังมีกิเลสจะได้รับ ผู้ที่กระทำความผิด ๆ ไว้ต้องยอมรับในผลกรรมและไม่สามารถฝ่าฝืนกฎแห่งกรรมได้

ท้ายที่สุดผู้แต่งแสดงให้เห็นผลกระทบของรัฐมนตรีสุบรรณที่ได้กระทำไว้ในอดีตชาติ ผลกรรมที่เขาได้รับเป็นผลของกฎแห่งกรรมและเป็นสิ่งที่พึงพอใจของอุรคาเทวีอย่างยิ่ง ดังตัวอย่าง

และแน่ที่สุดก็คือ ไม่มีคฤหาสน์ใหญ่โตที่พำนักของรัฐมนตรี ผู้อื่นฉวยอีก
ต่อไปแล้ว

รวมทั้งตัวรัฐมนตรีสุบรรณ ผู้ได้รับฉายาว่า “บุรุษผู้มีคนปองร้ายมากที่สุดในประเทศ” ก็คงแตกดับพบจุดจบไปพร้อมกับคฤหาสน์อย่างไม่ต้องสงสัย

น่าเสียดายที่ไม่มีผู้ใดอยู่ใกล้เคียงที่เกิดเหตุพอจะเป็นประจักษ์พยานได้เลย
ว่า พร้อมๆ กับการถล่มทลายของตึกใหญ่ และท่ามกลางเสียงกึกก้องกัมปนาทหุแทบ
แตกนั้น มีกระแสน้ำหนึ่งแหวกก้องขึ้นเหนือความกัมปนาททั้งปวง

เป็นเสียงหัวเราะอย่างสำเร็จสรุบบานใจของอิสตรี

พอเสียงหัวเราะหยุดลง เสียงพูดก็ดังตามมาในระบบก้องสะท้อนกลับไปมา
เยือกเย็นน่าสยของขวัญ

“ร่างกายของเจ้าจะแยกออกเป็น ชิ้นส่วน ชิ้นเล็กชิ้นน้อยจนกระทั่งหาซาก
ไม่พบ...ฮา! ฮา! ฮา!”

สุดสิ้นเสียงนั้น เสียงปะทุของไฟ เสียงถล่มทลายลงเป็นกองอิฐกองหินของสิ่ง
ซึ่งเคยเป็นคฤหาสน์หลังงามก็ดังติดต่อกันไป ยาว.....และนานจนเสมือนพลิกสภาพ
สถานที่นั้นให้กลายเป็นนรกอันร้อนแรงไปอย่างน่าสยดสยอง

(มณีสวาท, 2529: 1637 – 1638)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รัฐมนตรีสุบรรณและลูกน้องถูกเสียชีวิตลงสิ้น เติมิยานิชยกุล นักธุรกิจที่ถูกรัฐมนตรีสุบรรณ
หักหลังจึงมีความแค้นส่วนตัวกับรัฐมนตรีขั้บรรณบรรทุกระเบิดพุ่งเข้าชนคฤหาสน์ของรัฐมนตรีทำให้
รัฐมนตรีสุบรรณและลูกน้องเสียชีวิตทั้งหมดซึ่งเป็นผลกรรมที่พวกเขาได้รับ รวมถึงทรัพย์สินต่าง ๆ
ของรัฐมนตรีสุบรรณที่ได้จากธุรกิจผิดกฎหมายถูกไฟไหม้จนไม่เหลือซาก แสดงให้เห็นกรรมและผล
กรรมว่าแม้แต่ผู้มีอำนาจ ทรัพย์สินมากมายเพียงใดก็ไม่สามารถหนีพ้นไปได้

ในนวนิยายเรื่อง**ดวงหทัยครุฑรามันต์** ผู้แต่งเสนอแนวคิดที่ ผลกรรมเกิดขึ้นจากการกระทำ
ของตนเอง และเสนอแนวคิดผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ตัวละครเอกระหว่างครุฑกับนาคได้กระทำ ผู้แต่ง
แสดงให้เห็นว่าในทิพยพิภพเป็นที่อยู่ของครุฑและนาค รวมถึงอมนุษย์อื่น ๆ ที่ส่วนหนึ่งยังคงไม่
สามารถละกิเลสได้จนนำไปสู่การสร้างวิบากกรรมต่อกัน โดยผู้แต่งอธิบายผ่านตัวละครแก้วสุมาและ
นาคริญาซึ่งทั้งคู่ยังคงมีวิบากกรรมต่อกัน ดังตัวอย่าง

ผู้คนในทิพยพิภพนั้นมีชีวิตเหมือนเป็นนิรันดร์ไม่ต่างกับเหล่าเทวา ถ้าบำเพ็ญ
ภวานาก็จะเข้าหลุดพ้นเข้าสู่นิพพาน ไม่ใช่ทิ้งเทพอีกต่อไป หากส่วนใหญ่ก็จะพึงพอใจ
ในอำนาจที่มีในดินแดนนี้ มิได้ไขว่คว้าหาหนีพพาน ใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบสุข ไม่สร้าง
กรรม...แต่กระนั้นก็ยังมิครุฑและนาคที่ยังผูกกรรมกันไม่สิ้น จนกว่าจะมีการ
อธิษฐานต่อกัน กิ่งเทพกลุ่มนี้จึงยังเวียนว่ายตายเกิด ชดใช้ให้กันจนกว่าผลกรรมจะ
สิ้น ทั้งในทิพยพิภพและตกไปยังภพมนุษย์

นั้นหาใช้วิธีการที่จะหลบเลี่ยงได้ แต่มันเป็นวิบากกรรมที่จะต้องผ่านพ้นไป
ให้ได้ เพื่อชดใช้ให้กันจนกว่ากรรมจะสิ้น หลุดจากการผูกกรรมต่อกัน...ต่างจากครุฑ
และนาคบางตนที่รู้ทั้งรู้ว่ามิควร แต่ด้วยหลงในกิเลสไม่สิ้น จึงก่อกรรมขึ้น...ใช้อำนาจ
ที่ตนมีปกปิดความชั่วร้าย พยายามใช้เล่ห์กลเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการตั้ง
โศกนาฏกรรมที่เกิดกับแก้วกุกุสุมาและนาครีญา ซึ่งมีผู้อยู่เบื้องหลัง ทั้งที่วิบากกรรมนี้
แก้วกุกุสุมาสามารถพ้นไปได้ นางบังคับตัวเองไม่ให้ฆ่านาคได้ แต่ก็มีผู้บิดเบือนจนเกิด
การเข้าใจผิด แก้วกุกุสุมาต้องจบชีวิตลง มีการผูกกรรมเข้าไปอีกเชื่อมโยงกันอีกหลาย
ฝ่าย

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 84 – 85)

นอกจากนั้นผู้แต่งยังอธิบายเพิ่มเติมอีกว่าแก้วกุกุสุมามีสัญชาติญาณของการเป็นครุฑผู้ล่า ดัง
ตัวอย่างว่า

‘ส่วนเจ้า นางครุฑน้อย’ แม้จะเป็นฝาแฝด แต่บ่อยครั้งเมื่ออยู่ด้วยกัน ครุฑผู้
น้องจะถูกเรียกเช่นนี้ คงเพราะแววตาที่สดใสของแก้วกุกุสุมาที่ดูแล้วเหมือนแววตาของ
เด็กที่ใสบริสุทธิ์ ‘เจ้ามีชะตากรรมผูกกับนาคในตัวเจ้ามีวิญญาณของครุฑผู้ล่า
เช่นเดียวกับมารดาของเจ้า...ต้องระวังตัวไว้ให้ดี’

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 186)

การที่แก้วกุกุสุมามีชะตากรรมผู้เวรกับนาคและมีสัญชาติญาณเป็นครุฑผู้ล่าส่งผลให้เธอถูก
ลักษณะาวตี อักษรวตีเทวี และสุนันต์ตริยาที่หลงผิดถึงขั้นร่วมมือกันฆ่านาครีญาซึ่งเป็นพระธิดาเมือง
บาดาลแล้วโยนความผิดให้แก้วกุกุสุมาจนเธอถูกฆ่าตาย เพราะสาเหตุว่าลักษณะาวตีหลงรักองค์ครุฑรา
มันต์แต่พระองค์กลับหลงรักแก้วกุกุสุมาจนนำไปสู่การสร้างวิบากกรรมระหว่างครุฑกับนาค และ
ถึงแม้ว่าแก้วกุกุสุมาเกิดในปัจจุบันชาติเป็นแก้วกัลยา แต่ทั้งสามนางยังคงติดตามข้ามภพชาติมาแก้

แค้นแก้วกัลยา ทำให้องค์ครุฑรามันต์หาวิธีช่วยเหลือแก้วกัลยา พระองค์เห็นว่าผู้ที่กระทำความผิดโดยการใส่ร้ายแก้วกัลยาสมควรต้องได้รับผลแห่งกรรมนั้น ดังตัวอย่างว่า

“มันผู้ใดที่ลงมือจะต้องได้รับกรรมนั้น อย่างปรานีคือจิตแตกดับ แต่ข้าจะให้พวกมันได้ตกนรกหมกไหม้ ถูกจองจำในดินแดนที่มีมืดมิดและหนาวเหน็บ”

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 278)

องค์ครุฑรามันต์พยายามช่วยเหลือแก้วกัลยาทุกวิถีทางแต่ร่างของพระองค์ถูกขังไว้ที่เขามโนรส พระองค์จึงถอดดวงจิตและมาอาศัยร่างของมนุษย์ ทั้งยังพยายามให้แก้วกัลยากระทำแต่กรรมดีรวมทั้งมีพายุซึ่งเป็นพี่ชายของแก้วกัลยาคอยช่วยเหลือและแสดงให้เห็นว่าผู้กระทำดีย่อมได้รับผลดี ส่วนผู้ที่กระทำชั่วย่อมได้รับผลกรรมชั่วที่ตนเองได้กระทำลงไป ดังการกระทำของสุคนธ์ตรียาซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ที่มีมือใส่ร้ายแก้วกัลยา

“ผมไม่เป็นไรหรอกครับ เพราะคนที่ถูกจองจำงานคือยายน้อง”

“ไม่แน่หรอกพี่พายุ...อย่าลืมนสิ คุณพ่อคุณแม่ก็...”

“อย่าเพิ่งปักใจเชื่อสิแก้ว” พายุแย้ง นั่นอาจเป็นเพราะเรื่องทั้งหมดมาจากสุคนธ์ตรียา เขาไม่ไว้ใจผู้หญิงคนนี้ คนที่กล้าขู่ไม่ให้เข้ามายุ่งกับเรื่องนี้ “หลวงตาเคยบอกพี่ว่า ถ้าไม่มีกรรมต่อกันแล้วมาทำร้าย จะเป็นการสร้างบาปให้ต้องผูกพันจองเวรต่อเนื่องอีกยาวนาน ถ้าไม่มีฝ่ายใดโอหสิกรรมให้ การที่คุณพ่อคุณแม่เสียชีวิต มันไม่คุ้มกับบาปที่พวกเขาจะได้รับหรอก ไข่มุขครับ ลุงมหา”

“ตามปกติแล้ว เผ่าพันธุ์นาคมักบำเพ็ญภาวนา แม้ไม่ใช่เทพเต็มตัว แต่ก็เป็นที่พึ่ง...การฆ่ามนุษย์นั้นเป็นบาป หากไม่มีความแค้นมาก พวกเขาจะไม่เอาชีวิตแต่จะทรมาณ แบบที่คุณแก้วเคยเจอตอนแรก”

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 68 – 69)

ผู้แต่งชี้ให้เห็นผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของตัวละครฝ่ายปรปักษ์ทั้งสามนาง คือลักษณาวดี อักษรวิเทวี และสุคนธ์ตรียาอย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

ลักษณาวดีตายเพราะถูกสุคนธ์ตรียาใช้กริชเงินแทงร่าง ดังความว่า

“ผมกระจุกนั้นเป็นของข้า...ตอนนี้หลักฐานชี้โยงไปที่อักษรวิเทวีและก็ข้า
ตั้งนั้นเจ้าก็จะเป็นผู้บริสุทธิ์” ครุฑที่ใช้ร่างลักษณะวิเทวีแผนการ “ไม่ใช่สิ ต้องบอก
ว่าข้าก็จะบริสุทธิ์ เป็นลักษณะวิเทวีที่แสนดีสำหรับองค์ครุฑรามันต์ต่อไป...กำจัดเจ้าได้
ต่อไปก็แก้วกุสุมา ข้าได้วางแผนที่จะให้นางขับไล่องค์ครุฑรามันต์ไว้แล้ว”

“เจ้าหมายความว่าอย่างไร”

“ข้าก็จะทำตามแผนการที่พวกเราวางไว้ตั้งแต่แรก...หากต้องการช่วยชีวิต
ของพายุ แก้วกุสุมาต้องไล่องค์ครุฑรามันต์ไปจากชีวิตของนาง...เจ้าคงมองออกว่าคน
ใจอ่อนอย่างนั้นหรือจะกล้าปล่อยให้พี่ชายตาย...หึๆ”

“เจ้าชั่วนัก!”

“เพิ่งรู้รี แต่เสียใจด้วย เจ้ารู้เมื่อสายไปแล้ว ลักษณะวิเทวี”

สิ้นเสียง กริชในมือแทงทะลุดวงจิตของลักษณะวิเทวี สิ่งที่ตามมาไม่ต่างกับ
ตอนที่สุคนธ์ตริยาใช้ทำลายร่างตัวเอง ไม่มีหลักฐานใด ๆ ทิ้งไว้ นับจากนี้จะไม่มีการรู้
ว่ากายทิพย์ของลักษณะวิเทวีแท้จริงแล้วถูกครอบครองด้วยสุคนธ์ตริยา

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 326 – 327)

สุคนธ์ตริยาทำลายร่างของตนและเข้าไปอยู่ในร่างของลักษณะวิเทวีเพราะนางต้องการให้องค์
ครุฑรามันต์รักนาง เมื่อร่างของลักษณะวิเทวีถูกทำลายด้วยกริชเงินนางจึงกลายเป็นวิญญาณเร่ร่อน
องค์ครุฑรามันต์จึงสำเร็จโทษนางโดยส่งดวงวิญญาณของนางไปรับโทษยังนรกภูมิ ดังความว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“สุคนธ์ตริยาใช้กายทิพย์ของลักษณะวิเทวีและทำลายร่างตัวเอง” ตรัสถึงสิ่งที่
สุคนธ์ตริยาสารภาพให้แก้วกัลยาได้รู้ รวมถึงโทษที่นางจะได้รับ “เมื่อเป็นดวงจิตที่ไร้
กาย...สุคนธ์ตริยาจึงถูกส่งไปรับโทษที่นรกภูมิ รับโทษที่นางทำ...เจ้าคงไม่มีโอกาสพบ
นางอีก และนั่นอาจเป็นเรื่องที่ดีทั้งต่อตัวเจ้าและนาง”

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 376)

ส่วนนางอักษรวิเทวีตายเพราะถูกสุคนธ์ตริยาใช้กริชเงินแทงร่าง ดังความว่า

“ไม่ต้องห่วง ข้ากำลังจะจบทุกอย่าง” นางครุฑเอื้อมมือไปรัดต้นแขนนาง
นาคเทวีไว้แน่น พลาถเผยรอยยิ้มหยัน

“เจ้าหมายความว่าอย่างไร” อักษรวดีเทวีเริ่มสัมผัสได้ถึงอันตราย แต่สายเกินกว่าจะทันได้ตั้งตัว กริชในมือนางครุฑแทงทะลุร่างไม่เคยรู้เลยว่ากริชขององค์นาคราชาที่นางทิ้งไว้จะย้อนกลับมาทำร้ายตัวนาง

“เจ้า!” ไม่มีใครที่ถูกแทงด้วยกริชทะลุอกจะรอดไปได้ ดวงตาของนางนาคีเพื่อนไปทางชายคนรัก นั่นคือห่วงสุดท้ายของนาง “หนีไป...ปักษาร หนีไป”

(ดวงหทัยครุฑรามันต์, 2553: 335)

ผลจากการกระทำกรรมชั่วของลักษณาวดี สุคนธ์ตริยา และอักษรวดีเทวีส่งผลให้ทั้งสามนางตายด้วยกริชเงินซึ่งกริชเงินดังกล่าวแทงร่างผู้ใดวิญญาณจะถูกทำลายและไม่สามารถไปเกิดในภพภูมิใหม่ได้

ในนวนิยายเรื่อง **เคลสินาคา ดวงใจพญานาค** ผู้แต่งเสนอแนวคิดว่า กรรมดีและกรรมชั่วขึ้นอยู่กับกริยากรรมของตน ผ่านตัวละครเอกของเรื่องคือพระนางสาววินินารี พระนางพิลานารีหรือพิลา และองค์เคลสินาคา กล่าวคือ ในอดีตชาติพระนางพิลานารีหลงรักองค์เคลสินาคาแต่พระองค์กลับไปหลงรักพระนางพิลานารีผู้เป็นน้องสาวของพระนางสาววินินารี ทำให้พระนางสาววินินารีโกรธแค้นและปรุญญาพิษให้น้องสาวของนางคือ องค์เคลสินาคาจึงสาปแช่งพระนางสาววินินารี ดังความว่า

“มายยยยยยยยยยยยย...เราไม่ผิด นางตีมโอสถนั้นเข้าไปเอง เราไม่ผิด เราไม่ผิด เราไม่ผิดดดดดดดดดดดดด”

ร่างบอบบางที่เคยงามสง่าบัดนี้ผ่ายผอมดำคล้ำ ดวงหน้าขาวนวลซูบซีดพระเนตรโหลลึก พระเกศาหลุดลุ่ยปกคลุมพระพักตร์ที่เคยงดงาม ร่างบางนึ่งคุดคู้กับพื้น ถ้ำอันสกปรกเปรอะเปื้อนไปด้วยอาเจียนมากมี ความสกปรกเปรอะเปื้อนที่อุบัติเหตุขึ้นด้วยแรงอาฆาตแรงโทสะดุจเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงสถานะอันเป็นทิพย์แห่งตน ทิพย์อุบาทว์ที่บังเกิดหรืออุบัติด้วยบุญญาบารมีของผู้เป็นของเรือนถ้ำนี้หากล้วนบ่งบอกถึงจิตใจที่มีตบอดของผู้เป็นเจ้าของได้เป็นอย่างดี

“บาปกรรมที่ทำจงดึนสนองให้เจ้าต้องจงจำได้ลำน้ำโขงนี้ชั่วกับชั่วกลับ” พระสุรเสียงที่เปล่งออกมาจากร่างบุรุษผู้สง่างามเบื้องหน้านี้ ทั้งเจ็บซ้ำลึกถึงผู้นอกกรรมที่หมายจะพราหมณาญให้ตายตกไปตามกันแต่ไม่อาจทำได้ โทษใดเล่าจักสาสมกับโทษแห่งการพราหมณาญเจ้าดวงใจของพี่ที่หลุดลอยดับสลายไปต่อหน้าต่อตา โทษใดกันเล่าจะเท่าการจงจำชั่วกับกลับ

(เคลสินาคา ดวงใจพญานาค, 2555: 133)

องค์เคสิเนาคาเห็นว่ากรกระทำของพระนางสาวินีนาที่กระทำกับน้องสาวของนางนั้นเป็นกรรมที่ไม่สามารถลบล้างได้ และนางต้องชดใช้ผลกรรมดังกล่าว เมื่อพระนางพิลานารีมาเกิดในปัจจุบันชาติ ดวงจิตของพระนางสาวินีนาที่ยังคงติดตามข้ามภพชาติมาอาฆาตแค้น ทำให้องค์เคสิเนาคาเกรงว่าจะเกิดเหตุการณ์เหมือนในอดีตชาติ เป็นกรรมที่เกิดขึ้นจากแรงอาฆาตแค้นตั้งผู้แต่งบรรยาย ความว่า

...องค์เคสิเนาคาพญานาคให้พระฤทัยหวั่นไหวยิ่งนัก สิ่งที่หลีกหนี สิ่งที่ไม่เคยคิดว่าจะต้องเผชิญหน้าอีกครั้งกำลังจะหวนคืนชะตากรรมที่มีอาจหลีกเลี้ยง ชะตาของหญิงสาวที่กำเนิดใหม่ในร่างมนุษย์ที่ต้องเผชิญกับผู้จองเวร สิ่งที่ยังคงน่ากลัวเช่นพระองค์หาได้ก้าวก้าวได้โดยไม่ลืมหินแห่งกรรมที่ไม่อาจหลีกหนีแม้พระองค์เองเป็นถึงราชโอรสแห่งนาคพิภพ ผู้ยิ่งใหญ่เพียงใดก็หาได้รอดพ้นกฎแห่งกรรมหมุนเวียนกรรมนั้นผู้กำเนิดด้วยแรงอาฆาตแค้นที่ประกอบขึ้นด้วยแรงริษยา แรงอยากได้ใครมีเหนือผู้อื่นผู้ใดแรงแค้นจากการ จองจำนานนับพันปี ช่างน่าประหวั่น พรั่นพรึงยิ่งนัก

(เคสิเนาคา ดวงใจพญานาค, 2555: 140)

องค์เคสิเนาคาทนเห็นพิลาซึ่งเป็นคู่รักของพระองค์ในอดีตชาติและในปัจจุบันชาติถูกทำร้ายไม่ได้ จึงใช้บ่วงนาคบาตรร่างของพระนางสาวินีนาที่ถูกจองจำ และบังคับให้ดวงจิตฝ่ายดีของนางมีอำนาจเหนือดวงจิตฝ่ายร้าย ดังความว่า “จิตฝ่ายดีและฝ่ายร้ายขัดแย้งแลชิงให้เหตุผลกันภายในพระราชดำริ พระนางสาวินีทรง กุมขมับ ปิดพระพักตร์กริตรี้องเพื่อต่อต้านความรู้สึกและพระราชดำรินในพระองค์เอง” (เคสิเนาคา ดวงใจพญานาค, 2555: 365) เมื่อองค์เคสิเนาคาใช้บ่วงบาศบังคับดวงจิตของพระนางสาวินีสำเร็จ พระนางจึงขอโหสิกรรมผลกรรมที่นางได้กระทำกับองค์เคสิเนาคาและพระนางพิลานารีหรือทับทิมน้องสาวของนางในอดีตชาติ

“หม่อมฉันสาวินี...ราชธิดาแห่งกษัตริย์นาคานาคพิภพลำน้ำโขง กรรมใด...ที่หม่อมฉันได้ทำได้สร้างไว้แก่พระองค์ นับแต่อดีตชาติจนถึงปัจจุบันชาติ...หม่อมฉันนี้...ขอโหสิกรรมเพคะ หม่อมฉันขอโหสิกรรม ขอพระองค์ทรงโปรดพระราชทานโหสิกรรมแต่หม่อมฉันด้วยเถิดเพคะ หม่อมฉันผิดไปแล้ว”

(เคสิเนาคา ดวงใจพญานาค, 2555: 371)

จากตัวอย่างข้างต้น ดวงจิตฝ่ายดีของพระนางสาวินีนาสามารถเอาชนะดวงจิตฝ่ายร้ายของพระนางสำเร็จ พระนางสาวินีนาจึงขอโหสิกรรมจากองค์เคลสินาคาที่พระนางทำร้ายพระองค์และทำร้ายพิลานารีกู้รักของพระองค์ ส่วนองค์เคลสินาคาขอโหสิกรรมจากพระนางสาวินีนาด้วยเช่นกัน ดังความว่า

“กรรมใด ที่พระนางทรงกระทำไว้กับหม่อมฉันนับแต่อดีตชาติจนถึงปัจจุบันชาติ หม่อมฉันนี้โหสิกรรมให้แก่พระนางพะยะคะ แลกรรมใดๆ ที่หม่อมฉันนั้นได้กระทำไว้กับพระนาง หม่อมฉันนี้ก็ต้องขอโหสิกรรมแก่พระนางด้วยเช่นกัน ขออย่าได้มีเวรกรรมผูกพันกันและกันต่อไปเลย หม่อมฉันขอโหสิกรรมพะยะคะ”

“เพคะ...หม่อมฉันโหสิกรรมแต่พระองค์...”

(เคลสินาคา ดวงใจพญานาค, 2555: 371)

ในนวนิยายเรื่อง **อริตววรรณ ครุฑานาคา** ผู้แต่งเสนอแนวคิดที่ว่า กรรมเกิดจากการกระทำของตน ผู้กระทำต้องยอมรับผลที่ตนกระทำ โดยแสดงแนวคิดดังกล่าวผ่านการกระทำของตัวละคร กล่าวคือ ในอดีตชาติพระยาสุวรรณกายฆ่าสามีของนางนาศิตนหนึ่งทำให้นางสาปแช่งว่า “เราจักจงล้างจวงผลาญท่านไปทุกชาติทุกภพ ความทุกข์ที่เราได้รับท่านจะได้รับทบเท่าพันทวี...ทบ...เท่า...พัน...ทวี” (อริตววรรณ ครุฑานาคา, 2554: 281) คำสาปแช่งของนางนาศิตนทำให้ผลกรรมที่องค์สุวรรณกายฆ่าสามีของนาง ตกมาถึงพระยาสุวรรณกาย แต่องค์อริตววรรณซึ่งเป็นโอรสของพระองค์ยอมรับผลกรรมดังกล่าวไว้กับพระองค์เอง ดังตัวอย่างว่า

“หัวใจของเจ้าทำด้วยอะไรอริตววรรณ เจ้าถึงรองรับความเจ็บช้ำภายในจิตใจได้มากมายขนาดนี้”

“ความเจ็บช้ำที่หม่อมฉันได้ได้รับ ยังหาเทียบเท่าได้กับความเจ็บช้ำที่นางนาศิตนน้อยนั้นได้รับเพียงเศษเสี้ยวไม่ได้เลยพระเจ้าคะ นางนั้นต้องสูญเสียทั้งสามีที่รักต้องสูญเสียสามีทั้งลูกน้อยในครรภ์แลสูญเสียสิ้นลมหายใจของนางเอง ฉะนั้นหากวิญญานของนางจะถูกหล่อหลอมไว้ด้วยแรงอาฆาตและความแค้น จนทำให้ว่กรรมนี้มีอาจหลุดพ้นได้ หม่อมฉันก็คงทำได้เพียงน้อมรับสิ่งที่นางได้พิพากษาไว้แล้ว เพราะหม่อมฉันมีอาจลืมนั่นได้เลยว่าผู้ที่ก่อให้เกิดวิบากกรรมทั้งหมดนี้สุดท้ายแล้ว นาคาหนุ่มผู้นั้น ก็คือ...หม่อมฉันเอง”

“อริตววรรณ...”

(อริตววรรณ ครุฑานาคา, 2554: 375 – 376)

ขณะเดียวกันพระองค์ออกบวชเพื่อให้ผลกรรมที่ตกถึงพระองค์และโอรสของพระองค์นั้น ลดลง ทั้งยังเป็นการไถ่บาปที่พระองค์ได้กระทำไว้กับสามีของนางนาคี เพราะดวงจิตของนางนาคีตน นั้นเต็มไปด้วยความอาฆาตแค้น ดวงจิตของนางจึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งอยู่ในร่างขององค์สิ ตามันซึ่งเป็นพี่ชายขององค์สุวรรณกาย อีกส่วนหนึ่งอยู่ในร่างของกอหญ้าซึ่งเป็นผู้ที่องค์อริตววรรณ หลงรัก ดวงจิตของนางนาคีอยู่ในร่างของผู้ที่ใกล้ชิดกับองค์อริตววรรณ จึงทำให้พระองค์ยอมรับผล กรรมที่พระบิดาของพระองค์ได้กระทำไว้ ดังตัวอย่าง

...ทุกพระองค์ทอดพระเนตรมองนางนั้นด้วยความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไป เหล่าเจ้าเหนือหัวแห่งครุฑา เจ้าเหนือหัวแห่งนาคาลัยแลพระมเหสี ทั้งสาม พระองค์ต่างตกพระทัยกลัวเกรงกับสิ่งที่เห็นอยู่เบื้องหน้านี้ อดีตชาติที่ปรากฏนี้เต็มไปด้วยแรงแค้นแรงอาฆาต แต่ทว่าผู้ที่ติดอยู่ในบ่วงกระแสนกรรมร่วมกันกับนางนั้นเล่า ทั้งองค์สิตามัน องค์สุวรรณกาย และองค์อริตววรรณ ต่างทอดพระเนตรนางด้วยความรู้สึก สงสาร เห็นใจ สำนึกผิด ที่ทุกพระองค์ต่างทรงทำให้นางตกอยู่ในวังวนแห่ง ความทุกข์ ความอาฆาตนานชั่วกัลป์ ทำให้ดวงจิตดวงวิญญาณของนางบ่มเพาะแต่ ความอาฆาต ความแค้น มีอาจดับสูญได้ แม้ดวงจิตของนางจะจุติใหม่ได้เกิดเป็นเจ้า กอหญ้าน้อย หากแต่ดวงวิญญาณอาฆาตแค้นที่ถูกแยกจากด้วยแรงบุญที่เคยกระทำ และจากแรงบุญที่องค์สุวรรณกายทรงบำเพ็ญเพียรอุทิศให้นั้นกลับยังคงว่ายวนอยู่ใน บ่วงแห่งความอาฆาตแค้นมิเปลี่ยนแปลง

“ฮ่า...ฮ่า...ฮ่า...ฮ่า...ฮ่า...ฮี่...ฮี่...”

(อริตววรรณ ครุฑานาคา, 2554: 418)

อย่างไรก็ตาม ผู้แต่งได้ชี้ให้เห็นหนทางสู่ความสงบสุข คือการอโหสิกรรม ซึ่งเป็นหนทางเดียว ที่ครุฑและนาคจะพ้นทุกข์จากการผลกรรมของตน ทั้งยังเป็นการปลดปล่อยความอาฆาตแค้นของนาง นาคีที่อยู่ในดวงจิตขององค์สิตามันและกอหญ้า ดังตัวอย่าง

...ทุกพระองค์ปิดพระเนตรนิ่งทำสมาธิ แพนขตาระยิบระยับของผู้ก่อกำเนิด วิชากรรมปิดสนิทลง ริมฝีปากบางพลางเอื้อนเอ่ยวาจาอโหสิกรรมพร้อมกับองค์สิ ตามันที่ทรงกล่าวคำขออโหสิกรรมเพื่อปลดปล่อยแรงอาฆาตแค้นจากอดีตชาติ

เช่นเดียวกัน คำกล่าวขอโหสิกรรมที่ทอดถอนแรงอาฆาตแรงสาปแช่งให้ขาดจากกัน
นิจนิรันดร

“กรรมใด ๆ ที่เคยผูกพันกันไว้ในอดีตชาติ ข้าพเจ้าขอโหสิกรรมให้แก่ทุก ๆ
พระองค์ และกรรมใด ๆ ที่ข้าพเจ้าเคยได้ล่วงเกินทุกพระองค์ไว้ ข้าพเจ้าขอ
โหสิกรรมแก่ทุกพระองค์ด้วย”

“เราขอโหสิกรรมเช่นกัน” ทุกพระองค์กล่าวโหสิกรรมแลกเช่นเดียวกัน

(อริตวรรธน์ ครุฑานาคา, 2554: 437)

ผู้แตงนำเสนอให้เห็นว่าการอโหสิกรรมเป็นวิถีทางที่จะปลดปล่อยแรงอาฆาตแค้นภายในจิตใจ
และนำไปสู่ความสงบสุข หลังจากอโหสิกรรมแล้วองค์อริตวรรธน์พิสูจน์ความสามารถของตนเองจนได้
กลายเป็นผู้เป็นใหญ่แห่งครุฑานาคา คือเป็นผู้นำของครุฑและนาค ที่สำคัญพระองค์ยังยกเลิกกฎของ
หิมพานต์ระหว่างครุฑกับนาคจนนำไปสู่ความขัดแย้งที่ทำให้ครุฑสามารถจับนาคกินเป็นอาหารได้

แนวคิดเรื่องกรรมข้างต้น ผู้แตงได้แสดงให้เห็นว่าผลของกรรมมาจากการกระทำของตัวละคร
ในนวนิยายเรื่องมณีสวาท และดวงหทัยครุฑรามันต์ ผู้แตงเน้นแสดงให้เห็นกรรมและผลแห่งกรรมว่า
ต้องมีการชดใช้ ส่วนในนวนิยายเรื่องเคลสินาคาดวงใจพญานาค และอริตวรรธน์ครุฑานาคา ผู้แตง
แสดงให้เห็นว่าการกระทำชั่วที่นำไปสู่กรรมและผลแห่งกรรมที่เลวร้าย แต่ก็ได้ชี้ให้เห็นหนทางที่จะ
หลุดพ้นบ่วงหรือวิบากกรรม คือการอโหสิกรรมให้แก่กัน

4.2 แนวคิดเรื่องการยึดติดและการปล่อยวางกับการละทิ้ง

แนวคิดเรื่องการยึดติดและการปล่อยวางกับการละทิ้ง ผู้แตงมุ่งเน้นให้เห็นโทษของการยึดติด
อยู่กับอดีตและการยึดติดอยู่กับทิฐิของตนเองทำให้เกิดทุกข์ อย่างไรก็ตามผู้แตงได้ชี้ให้เห็นหนทางแห่ง
การดับทุกข์ดังกล่าว คือการปล่อยวางที่จะนำไปสู่ความสงบสุข แนวคิดนี้ปรากฏในนวนิยาย 2 เรื่อง
ได้แก่ กษานาคา และปักษานาคา

ในนวนิยายเรื่องกษานาคา ผู้แตงเสนอแนวคิดว่าการยึดติดอยู่กับอดีตก่อให้เกิดความทุกข์
โดยแสดงผ่านตัวละครเอกของเรื่องคือ วาดจันทร์ซึ่งติดตามพงศ์พญาด้วยจิตที่โกรธแค้นที่หนีขึ้นมา
เกิดเป็นมนุษย์ในปัจจุบันชาติ ทำให้หึงหวงหรือไม่พอใจบุคคลใกล้ชิดพงศ์พญาทั้งบุญนารีซึ่งเป็น
มารดาของพงศ์พญารวมทั้งวินดาซึ่งเป็นคู่รักของพงศ์พญาด้วยลักษณะอาการ “แหวตาทหญิงสาววาบ
วับขึ้นมาอีกครั้ง พลังไฟสีเขียวยิ่งเรื่องจัดก่อนจะวুবวับจางหาย” (กษานาคา, 2548: 71) โดยมี
สาเหตุว่า “เมื่อฝ่ายชายอาศัยคุณบุญนารีเป็นตัวกลางที่จะมาอีกภพหนึ่งภุมิหนึ่ง ฝ่ายหญิงจึงโกรธแค้น

ความโกรธแค้นนี้เธอพุ่งมาที่คุณบุญนารีเพราะเธอคิดว่าคุณเป็นผู้แยก ผู้พราก ทำให้เขาต้องจากกัน” (ภาษานาคา, 2548: 201)

ผู้แต่งสร้างตัวละครวาดจันทร์ให้มีลักษณะยึดติดอยู่กับอดีตชาติ กล่าวคือแสดงความเป็นเจ้าของพงศ์พญา หึงหวงพงศ์พญาทั้งยังให้วาดจันทร์ซึ่งมีลักษณะเป็นนาค ชัดแย้งกับวินตาซึ่งมีลักษณะเป็นครุฑและได้รับพลังวิเศษจากภาพโอบมทานทีและนำพลังวิเศษดังกล่าวไปทำร้ายวาดจันทร์ “...เมื่อใจประสานใจจนเป็นหนึ่งเดียว นั่นคือพลังวิเศษ ลุกย่อมได้ในสิ่งที่ปรารถนา...” (ภาษานาคา, 2548: 217) วินตา พยายามแสดงอำนาจที่ตนเองได้รับจากภาพวาดโอบมทานทีทำให้วาดจันทร์บาดเจ็บสาหัส เพราะยิ่งเธอมีพลังมากขึ้น บุคคลรอบข้างยิ่งถอยห่างเธอมากขึ้นเช่นกัน ผู้แต่งพยายามชี้ให้เห็นการยึดติดอยู่กับอดีตชาติของ วาดจันทร์ รวมทั้งการยึดติดอยู่กับอำนาจวิเศษของวินตาที่ได้รับจากภาพโอบมทานที แต่ท้ายที่สุดวินตาก็ไม่ยอมรับพลังวิเศษดังกล่าว “อำนาจอาจจะมิใช่สิ่งที่ทำให้ผู้ครอบครองมีความสุขเสมอไป...” (ภาษานาคา, 2548: 234) อีกทั้งยังมีผู้เป็นป้าของเธอมาเกลี้ยกล่อมให้เธอทิ้งอำนาจวิเศษทั้งหมด และยอมมอบโอสถกรรมซึ่งหมายถึงการละทิ้งอำนาจวิเศษที่เธอใช้ทำร้ายวาดจันทร์ทั้งหมด ใช้หลักธรรมการปล่อยวาง อย่ายึดติดอยู่กับอำนาจแม้ว่าจะวิเศษแต่สามารถทำลายทุกอย่าง ดังตัวอย่าง

“ชนะใจตัวเองด้วยการให้อภัย อโหสิกรรม แล้วเผารูปนั้นซะ...อำนาจใคร ๆ ก็อยากได้ออยากมี แต่อำนาจไม่ใช่สิ่งที่เป็นความสุขที่สุดของผู้ครอบครอง เป็นผู้มีธรรมะในใจดีกว่า ธรรมะอยู่ที่ใด ที่นั่นก็เย็น ต่างจากอำนาจ มีแต่ความร้อน”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ภาษานาคา, 2548: 234)
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ป้าของวินตาพยายามเกลี้ยกล่อมให้เธอเผารูปโอบมทานทีซึ่งเป็นสาเหตุของพลังอำนาจวิเศษที่เธอได้รับและใช้ทำร้ายวาดจันทร์ นอกจากนั้นป้าของวินตายังขอให้เธออโหสิกรรม สอนให้เธอใช้ธรรมะ ไม่หลงงมงายและยึดติดอยู่ในอำนาจ หรือใช้อำนาจดังกล่าวในทางที่ผิดซึ่งจะก่อให้เกิดความทุกข์

นอกจากนั้นผู้แต่งยังใช้ตัวละครพระภิกษุมาสอนเรื่องการยึดติดด้วย ดังตัวอย่างว่า

“จิตวุ่นวายเป็นอย่างไร จิตวุ่นวายก็คือจิตที่คิดซุกซนวิ่งไปโน่นไปนี่ วิ่งไปหาอดีตบ้าง วิ่งไปหาปัจจุบันบ้าง วิ่งไปหาอนาคตบ้าง ผสมผสานจนวุ่นวายไม่รู้สิ้นสุด ให้วางทุกอย่างลงเสีย มองแต่ขณะนี้ เวลานี้ ธรรมอยู่กับปัจจุบัน ไม่อยู่กับผู้ที่ตายไปแล้ว ไม่อยู่กับผู้ที่ยังเกิด นั่นคือไม่อยู่กับอดีต ไม่อยู่กับอนาคต”

(ภาษานาคา, 2548: 323)

ทั้งยังแสดงให้เห็นความเป็นไปของโลกเกี่ยวกับการเกิดและการตายซึ่งเป็น สัจธรรม
ที่จริงแท้ ไม่มีผู้ใดหนีพ้นสัจธรรมดังกล่าวไปได้ ดังความว่า

ความเกิดความตายถือเป็นอริยสัจธรรมโดยแท้ ย่อมเป็นอยู่เช่นนี้ มิมีวันสูญ
หายไปจากโลกโลภีย มันทมีสังขารเป็นตัวปรุงแต่งให้เกิดภพ เกิดชาติ ต่อเนื่องกันทั้ง
อดีต อนาคต ความหลงในสังขารทำให้ไม่อาจพ้นทุกข์ได้ เพราะสังขารหลอกหลวงให้
หลง สัตว์ที่หลงอยู่ในนั้นมีแต่ความรัก ความชัง รุ่มร้อนด้วยเพลิงกิเลส...ตณหา

(ภาษานาคา, 2548: 385)

ผู้แต่งสร้างตัวละครพระภิกษุให้มีบทบาทเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สั่งสอนและช่วยให้ตัวละครในเรื่อง
เกิด “ปัญญา” เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการยึดติดกับเรื่องราวในอดีตชาติของตน อีกทั้ง
ยังมีให้ยึดติดอยู่กับรูปลักษณ์ภายนอก ยึดติดกับอดีตและอนาคตซึ่งจะก่อให้เกิดความทุกข์ และใน
ท้ายที่สุดวาดจันทร์ที่ยึดติดอยู่กับอดีต ยอมปล่อยวางละความโกรธที่มีมาตั้งแต่อดีตชาติ คือยอมให้
พงศ์พญาบวชในพระพุทธศาสนา ส่วนวาดจันทร์ละจากโลกมนุษย์และกลับไปยังภพเดิมของตน

ในนวนิยายเรื่อง**ปักษานาคา** ผู้แต่งเสนอแนวคิดที่ว่า ทิฐิก่อให้เกิดความแตกแยก หากละทิฐิได้
จะก่อให้เกิดความสงบสุข⁶ โดยแสดงแนวคิดดังกล่าวผ่านเหตุการณ์และตัวละครในเรื่อง ผู้แต่ง เปิด
เรื่องด้วยโครงเรื่องความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคจากเทวปรณอินเดียซึ่งเกิดการเล่นทายพนัน
ระหว่างนางวินตามารดาของเทพสุบรรณกับนางกัทรมารดาของเทพนาคา ครั้นเมื่อเทพสุบรรณรู้ความ
จริงว่ามารดาของตนถูกแก้ง้างจึงขอพรจากพระอินทร์ ความว่า

พระอินทร์หวัระเสียงดังลั่นก่อนจะจับมือกับเทพสุบรรณอย่างพึงพอใจ

“ข้าขอให้พรท่านข้อหนึ่ง สุดแท้แต่ท่านจักขอ...” พระอินทร์เอ่ยขึ้นด้วย

ความนิยมยินดีในตัวของเทพสุบรรณ

เทพสุบรรณขบกรามแน่นด้วยความเคืองแค้นเทพนาคาก่อนที่จะร้องขอพร

⁶ ทิฐิ สอดคล้องกับคำว่า มิจฉาทิฎฐิ ที่แปลว่า ความเห็นผิด คำว่าความเห็นผิด ที่จัดเป็นมิจฉาทิฎฐินี้
หมายถึง ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่ากรรมดีกรรมชั่วหรือบุญบาปไม่มี ผลของกรรมดีกรรมชั่ว
ไม่มี นรกสวรรค์ไม่มี ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบที่เข้าถึงความหลุดพ้นแล้วไม่มี ฯลฯ เมื่อมีมิจฉาทิฎฐิหรือความเห็นผิด
ย่อมเป็นเหตุให้เกิดการกระทำผิดทางกายทางวาจา เมื่อมีการกระทำผิด ผลที่เป็นความทุกข์ความเดือดร้อนหรือ
ความวิบัติก็ย่อมเกิดขึ้นแก่ผู้กระทำอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง (สุนทร ธีรชัย, 2541: 169)

“เราขอให้ท่านเป็นอาหารของครุฑ ครุฑจักสามารถฉีกกินได้โดยง่าย”

[.....]

จากนั้นมาด้วยแรงคำให้พรของพระอินทร์ก็เปรียบประดุจดั่งคำสาปของเหล่า นาค เหล่าครุฑในป่าหิมพานต์จึงสามารถฉีกกินเหล่านาคได้ทุกเมื่อที่ได้เจอ... โดยรับรู้ เพียงว่าเทพครุฑผู้เป็นใหญ่ของตนได้รับพรมาเช่นนั้น อีกทั้งทราบถึงความเจ็บแค้นที่มีต่อ นาค จึงยิ่งฉีกกินด้วยความสามใจเป็นอย่างยิ่งเสมอมา...

(ปีกษานาคา, 2555: 15 – 16)

พรของพระอินทร์เป็นเหตุที่ทำให้เกิดความวุ่นวายในป่าหิมพานต์ ครุฑจับนาคกินเป็นอาหาร นาคพันพิษใส่ครุฑ ทั้งยังก่อให้เกิดพิธีกรรมบูชาเทพสุบรรณและเทพนาคา แม้ว่าพรของพระอินทร์จะ แก้ไขไม่ได้แต่พระองค์ก็หาวิธีด้วยการให้เผ่าพันธุ์ระหว่างครุฑคือเทพสุบรรณ กับเผ่าพันธุ์ของนาคคือ นางกุนทลาซึ่งเป็นน้องสาวของเทพนาคาสืบทายาทแม้ว่าจะฝ่าฝืนกฎหิมพานต์แต่เป็นหนทางเดียวที่จะ ประนีประนอมความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เมื่อนางกฤติกาพี่สาวของนางกุนทลารู้จึงสาปน้องสาวของ นางให้กลายเป็นหิน ส่วนชลัญจกรของนางถูกโยนลงทะเลและลอยมาถึงโลกมนุษย์ ดังความว่า

“ข้าแต่เทพนาคาผู้ยิ่งใหญ่ หากผู้ใดเทียมเทียบได้ ข้าขออำนาจท่านสาปแช่ง ให้ผู้คิดคดทรยศต่อเผ่าพันธุ์ให้มันผู้นั้นจงกลายเป็นศิลาหินแข็งที่อึดและ ถูกกักขัง วิญญาณอยู่ในร่างศิลานั้นตลอดไปด้วยเถิด”

แสงจากแก้วนาคาส่องประกายจ้าไปทั่วหาดทรายทอง ทันทีที่แสงส่องร่าง บางของนางกุนทลา ร่างนั้นก็กลับกลายเป็นนาคเกล็ดสีขาวนวลขดเกลียวด้วยความ เจ็บปวดและแข็งทื่อเป็นศิลาสีขาวไปในที่สุด...

(ปีกษานาคา, 2555: 29)

ชลัญจกรสีบเผ่าพันธุ์มาจากทั้งครุฑและนาค คือทั้งจากเทพสุบรรณกับเทพนาคาทำให้เธอมี พลังกำลังมหาศาล ที่จะไปประนีประนอมความขัดแย้งด้วยการทำลายพิธีระหว่างครุฑกับนาค อีกทั้ง เธอยังเรียนวิชาจากฤๅษีอูตรารามิขซึ่งก็คือร่างแปลงของพระอินทร์ ทำให้เธอมีพลังวิเศษมากขึ้น กว่าเดิม

เมื่อเธอออกเดินทางไปประนีประนอมความขัดแย้ง ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าชลัญจกรเป็นผู้ที่จะ ทำลายพิธีของอมมนุษย์ในหิมพานต์ โดยเริ่มจากต่อสู้กับนางกระทิงในป่าหิมพานต์และเอาชนะได้ใน ที่สุด ดังตัวอย่าง

“พูดมากเปลืองน้ำลายเปล่า หากไม่มีความสามารถพอจะรับพลังเขาทั้งสองของข้าได้ก็อย่าพูดอีกเลย จะถอยออกไปแต่โดยดีหรือจะกลายเป็นความสำราญให้กับผู้มาชมตุงก็แล้วแต่เจ้า”

นางกระซิบด้วยความฮึกเหิมด้วยคิดว่าถ้านี้คือถีนาง นางผู้เป็นผู้สืบเชื้อสายจากทรี ผู้มีกำลังดุจขุนเขา ไม่ว่าผู้ใดก็ไม่สามารถแปลงกายตามเพศพันธุ์ของตนเองเพื่อเพิ่มพูนกำลังได้...

“ทำไมเราจะรับไม่ได้...ไม่เชื่อก็ลองดูไหมล่ะ หากเรารับกำลังของเขาเจ้าได้ เจ้าจะต้องปล่อยให้นางมกกะลิลผลที่กำเนิดในป่าหิมพานต์แห่งเดียวตายตามปกติ”

ชลัญฉรีพูดขึ้นมาด้วยแรงทิว ใฝ่ฝันรู้ว่าตนซึ่งเป็นลูกสาวของเทพสุบรรณผู้ยิ่งใหญ่ที่สามารถใช้ขนปีกเพียงเส้นเดียวยกโลกใบนี้ขึ้นมาโดยง่ายดาย จะสู้กระซิบบ้าเลือดตัวนี้ไม่ได้...จากนั้นจึงเตรียมสำรวมใจกายให้พร้อมรำลึกถึงผู้เป็นพ่อ และสำรวมพละกำลังไว้กึ่งหนึ่งกลางท้องอย่างเคยชิน

(ปีกษานาคา, 2555: 150)

ชลัญฉรีขณะนางกระซิบที่อ้างตนว่าสืบเชื้อสายมาจากทรีและมีพลังกำลังมหาศาล นางเดินทางต่อไปเพื่อประนีประนอมความขัดแย้งตามที่นางหวังไว้ เมื่อฝ่ายครุฑและฝ่ายนาครู้ว่าชลัญฉรีเป็นลูกที่เกิดจากเทพสุบรรณกับนางกฤษณาทำให้ฝ่ายครุฑและนาคยอมให้อภัยกัน ดังเหตุการณ์ที่นางกฤตกายยอมขอโทษชลัญฉรีที่ทำเกินกว่าเหตุซึ่งแสดงให้เห็นว่านางยอมรับในเชื้อสายของชลัญฉรี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“ป่าต้องขอภัยเจ้าที่ทำให้แม่เจ้าต้องเป็นเหยียงนั้น ณ ตอนนั้นป่าโกรธเกรี้ยวจนมิฟังคำของน้องเลยแม้สักนิดเดียวหลายปีมานี้ป่าเต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน ทั้งแม่เจ้าเข้าฝันป่าคร่ำครวญรำไห้...ทั้งฝันรุ่งร้ายเจ้าโดยที่ห้ามจิตใจมิได้...เพิ่งมาคลายทุกข์ร้อนก็เมื่อเจ้านั่งแม่เมตตาให้ป่านั่นเอง”

(ปีกษานาคา, 2555: 238)

เทพนาคาและเทพสุบรรณยอมให้อภัยแก่กัน เมื่อรู้ความจริงที่เกิดขึ้นทั้งหมด รวมถึงความแค้นที่เกิดขึ้นครั้งที่นางวินตาและกัทรุเล่นทายพนันก็หายไปทั้งหมด

“บัดนี้ความแค้นที่ข้ามีต่อท่านพี่เทพนาคาได้สูญสิ้นไปจากใจข้าโดยสิ้นเชิง... น่าแปลกใจที่ในใจของข้าแท้จริงแล้วอยากเอ่ยคำอภัยมานานแสนนาน...นับตั้งแต่

มารดาข้าออกไปบำเพ็ญเพียรพร้อมท่านป้ากัทรุ แต่ทิวที่กล้าแข็งกลับพานมียากจัก
เอ่ยปากออกไปปล่อยให้ความทุกข์ทรมานกัดกร่อนจิตใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง”

(ปักษานาคา, 2555: 274)

เหตุการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าภูของป่าหิมพานต์ระหว่างครุฑกับนาคถูกยกเล็ก
รวมทั้งการบูชาเทพสุบรรณและเทพนาคาก็ถูกยกเล็กลงด้วย จึงแสดงให้เห็นว่าทิวที่เกิดขึ้นภายใน
จิตใจย่อมก่อให้เกิดความทุกข์ ดังเช่นนางวินดา นางกัทรุ เทพนาคา เทพสุบรรณ และนางกฤติกาที่มี
ทิวภายในจิตใจ หากปล่อยวางและยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นก็จะก่อให้เกิดความสงบสุข

ดังนั้นการยึดติดอยู่กับอดีต ถือว่าทิวเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องย่อมก่อให้เกิดความทุกข์ ในนวนิยาย
ที่กล่าวมาทั้ง 2 เรื่อง ผู้แต่งนำเสนอให้เห็นหนทางแห่งการดับทุกข์ดังกล่าว คือการปล่อยวาง อย่าไป
ยึดติดอยู่กับสิ่งที่เกิดขึ้นไปแล้ว หรือสิ่งที่ยังไม่เกิด ปล่อยวางทิวที่ตนเห็นว่าถูกต้อง ยอมรับในสิ่งที่
เกิดขึ้น หากกระทำได้เช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความสงบสุขตามมา

4.3 แนวคิดเรื่องความรักและการให้อภัย

แนวคิดเรื่องความรักและการให้อภัย ผู้แต่งมุ่งเน้นให้เห็นว่าความรักเป็นสิ่งที่สวยงาม เป็นสิ่งที่
สร้างความสงบสุขแก่สังคม การให้อภัยมีอำนาจพิเศษยิ่งกว่าสิ่งใดในโลกทั้งยังทำให้สังคมเกิดความ
สงบสุข แนวคิดนี้ปรากฏในนวนิยาย 5 เรื่อง ได้แก่ **เมฆลานาคา มนตรานาคาครุฑ นาคสวาท ร้อย
รักปักษา และสัญญาารักให้ก้อนฟ้า**

ในนวนิยายเรื่อง**เมฆลานาคา** ผู้แต่งมุ่งเสนอแนวคิดว่าการให้อภัยก่อให้เกิดความสงบสุข โดย
นำเสนอผ่านความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอกของเรื่อง คือนิรุทธกับภริยาที่ตนนามาคา โคร่งเรื่องหลัก
ของนวนิยายเรื่องนี้ ภริยาที่ตนนามาคาติดตามหานางฟ้าอัจฉราธนาตั้งแต่ในอดีตชาติเพราะถูกนราธิป
ครุฑลักพาตัวไปจนเกิดความขัดแย้งและส่งผลมาถึงในปัจจุบันชาติ ซึ่งนราธิปครุฑมาเกิดเป็นนิรุทธ
ธ ส่วนอัจฉราธนามาเกิดเป็นมณีรัตน์ นิรุทธหลงรักมณีรัตน์เหมือนเมื่อในอดีตชาติ แต่ภริยาที่ตน
นามาคาติดตามหามณีรัตน์จนพบ และทำทุกวิถีทางเพื่อจะได้ครองคู่กับคู่รักที่ตนเฝ้าติดตามมา

ผู้แต่งพยายามชี้ให้เห็นว่าตัวละครนราธิปครุฑฯ แม้ว่าจะข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์แต่ยังคง
กระทำพฤติกรรมเหมือนในอดีตชาติจนเกิดการต่อสู้ระหว่างภริยาที่ตนนามาคากับนิรุทธ

ภริตัทตนาคาเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ต่อหน้า เขาเตรียมพร้อมที่จะรับมืออยู่ แล้ว เมื่อเห็นมนุษย์หนุ่มกลายเป็นพญาครุฑ ดวงตาเฉียวคมกางปีกพัดไปมา พร้อมที่จะทะยานเหินสู่เวหา เพื่อจิกกรงเล็บแหลมคมลงมาขย้ำตัวของเขา

(เมฆลานาคา, 2555: 299)

การต่อสู้ดังกล่าวเป็นเหตุให้ภิกษุต้องมาห้ามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างครุฑกับนาค ซึ่งสิ่งที่พระภิกษุรูปดังกล่าวสอนภริตัทตนาคาและนริชทรถือเป็นแนวคิดสำคัญของเรื่อง ดังตัวอย่างว่า

ท่านทั้งสองจะประหัดประหารกันก็ไม่เห็นประโยชน์อันใดไม่ และจักสร้างความหายนะให้เกิดแก่โลกทั้งสามภพในกาลปัจจุบัน เมื่อครั้งอดีตท่านทั้งสองก็เป็นคู่แข่ง และได้เกิดมาเพื่อจกชดใช้กรรมให้กันในภพภูมินี้ แล้วฉันใดจึงไม่โอฬาสกรรมให้แก่กันและกัน เพื่อเวรกรรมนั้นจะได้หมดไปเล่า อาตมาขอบิณฑบาตเถิดนะ

(เมฆลานาคา, 2555: 300)

เหตุการณ์การต่อสู้ของตัวละครครุฑและนาคดังกล่าว เป็นเหตุที่ทำให้พระภิกษุต้องมาสอนด้วยการใช้แนวคิดเกี่ยวกับการอโฬาสกรรม การเลิกล้มความคิดที่ติดมาจากอดีตชาติ เมื่อนริชทรยอมให้อภัยและอโฬาสกรรมแก่มนิรัตน์และภริตัทตนาคาแล้ว ทั้งคู่จึงไปครองรักกันในเมืองบาดาลตามที่ภริตัทตนาคาต้องการ

ในนวนิยายเรื่อง**มนตราเนคาครุฑ** ผู้แต่งมุ่งเสนอแนวคิดว่าการให้อภัยเป็นคุณธรรมที่มีอำนาจวิเศษเหนือสิ่งอื่นใด ผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยปมสาเหตุที่ทำให้มีการติดตามข้ามภพชาติ กล่าวคือ ศิครินทร์ซึ่งเป็นเป็นทหารครุฑและมีหน้าที่ดูแลหยาดฟ้าวนรีซึ่งเป็นพระธิดาของท้าวสุทัศน์ มาตามตัวหยาดฟ้าวนรีกลับเมืองตามคำสั่งของท้าวสุทัศน์แต่หยาดฟ้าวนรีไม่ยอมกลับเพราะเธอวางแผนที่จะเข้าไปในดาบปักษาที่ศิครินทร์ถืออยู่ ดาบปักษาเป็นดาบวิเศษที่กักขังวิญญาณของสุรภาคคุร์กของหยาดฟ้าวนรีไว้ ดังความว่า

หยาดฟ้าวนรีจ้องดาบปักษาด้วยดวงตากลุกโพล่ง นางกอดดวงแก้วสีขาวใสไว้แนบอก แล้วกระพือปีกอันอ่อนนุ่มลอยตัวขึ้นเหนือพื้นถ้ำ

“หยาดฟ้าวนรี หยุดเดี๋ยวนี้นะ! นั่นเจ้าจะทำอะไร” เสียงตะโกนจากนิลนามิอาจหยุดยั้งสตรีทั้งสองได้

ศิครินทร์มิทันได้สนใจร่างบางขององค์หญิงที่กำลังพุ่งเข้าหาอย่างรวดเร็ว ด้วยน้ำตาที่กลบนัยน์ตาอยู่ เธอทะยานเข้าไปในหัวของงูยักษ์สีดำนั่นแล้วยืนอย่าง

มันคงแน่ว่านิลนาจะสายหัวไปมาอย่างรุนแรง ดาบที่เงืออยู่ในมือจ้วงแทงลงไป
อย่างรวดเร็ว

โลหิตพุ่งกระจายไปทั่วบริเวณ!

ทว่าร่างที่รองรับดาบนั้นกลับเป็นองค์หญิงหยาดฟ้า นรี ดาบแทงทะลุจากร่าง
องค์หญิงจวบจนถึงหัวยักซ์ซึ่งกำลังโงนเงนไปมาอย่างหมดเร็วแรง

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 8 – 9)

หยาดฟ้า นรีทำตามแผนที่เธอวางไว้สำเร็จ โดยนิลนาไม่รู้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นแผนของ
หยาดฟ้า นรี อีกทั้งยังเข้าใจว่าศิครินทร์เป็นผู้ที่ฆ่าหยาดฟ้า นรี เมื่อหยาดฟ้า นรีถูกดาบปักชำคุดร่างและ
วิญญาณเข้าไปอยู่ภายในดาบทำให้ศิครินทร์กลัวท้าวสุทัศน์ผู้เป็นพ่อของหยาดฟ้า นรีจะลงโทษจึงใช้
ดาบปักชำคุดร่างตนเองและมาเกิดใหม่เป็นชรินทร์ในปัจจุบันชาติ นิลนาจึงตามข้ามภพชาติมาเพื่อ
ติดตามหาศิครินทร์หรือชรินทร์ในปัจจุบันชาติด้วยความแค้นที่ศิครินทร์ฆ่าคู่รักของเขา โดยพยายามทำ
ให้ชรินทร์ ได้ยินเสียงก้องของเขาจากเมื่อในอดีตชาติว่า “ข้าอนุญาตให้เจ้าปลิดชีพข้าได้ แต่เจ้าต้อง
ปลิดชีพนางอันเป็นที่รักของข้าด้วยเล่า” (มนตรานาคาครุฑ, 2550: 28)

ผู้แต่งสร้างเรื่องดังกล่าวให้ดาบปักชำมีความสำคัญต่อการดำเนินเรื่อง โดยจากตัวอย่าง
ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสาเหตุให้นิลนาข้ามภพชาติมาเพื่อติดตามหาชรินทร์และเดินทางไปตามหาดาบ
ปักชำเพื่อนำไปปลดปล่อยดวงวิญญาณของหยาดฟ้า นรี ด้วยความที่ของวิเศษมีพลังมหาศาลทำให้เป็น
ที่ต้องการของตัวละครทุกฝ่าย จึงเกิดการแย่งชิงของวิเศษดังกล่าวเกิดขึ้น ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่
รุนแรงมากขึ้นระหว่างตัวละคร ดังตัวอย่างว่า

“ส่งดาบมาให้ข้า” โรหิสูรินทร์กล่าว พร้อมกับยื่นแขนซ้ายที่เหลืออยู่ออกไป
ข้างหน้า “เร็วเข้าสิเจ้าโง่” เขาเร่งรัดเพื่อจะได้จัดการกับนิลนา

แต่แทนที่ทหารครุฑเหล่านั้นจะยื่นดาบออกมาตรงหน้า กลับนำดาบไปจ่อ
คอหอยของโรหิสูรินทร์ ชั่วพริบตา ร่างทหารครุฑก็กลายเป็นอสุรร้ายตัวใหญ่ สีเขียว
เข้มเขียวอันยาวแหลมโง้งอยู่ที่มุมปากทั้งสองข้าง

(มนตรานาคาครุฑ, 2550: 198)

ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าดาบปักชำเป็นของวิเศษที่เหล่ามนุษย์ต่างแย่งชิงกันเพื่อนำไป
ปลดปล่อยดวงวิญญาณของผู้ที่ถูกขังอยู่ในดาบปักชำ แต่ไม่ใช่ว่าวิญญาณทุกดวงที่จะสามารถออกจาก
ดาบปักชำได้สำเร็จ ดาบปักชำและดวงแก้วนาคาจะเลือกเฉพาะดวงวิญญาณของผู้ที่มีคุณธรรมเท่านั้น
ดังนั้นแม้นิลนาและชรินทร์เข้าไปในดาบปักชำได้สำเร็จแต่ก็ไม่สามารถช่วยเหลือดวงวิญญาณอื่น ๆ

ออกมาจากตาบปึกษาได้ สิ่งสำคัญที่ทั้งคู่ได้กลับคืนมาคือการให้อภัยและความเข้าใจซึ่งกันและกัน ดัง
ความว่า

“พวกเราจะออกไปด้วยกัน ไม่ว่าใครจะเคยทำกรรมใดใดไม่ติดกับข้าไว้ ข้า
อโหสิกรรมให้ทุกอย่าง”

เมื่อได้ฟังนิลนาทประกาศออกมาอย่างชัดเจน สุรภาคถึงกับยืนนิ่งตะลึง

คำว่าความดี มีอยู่จริงในตัวของคนที่ตั้งใจจะยึดมั่นในความดี แม้นฝีมือ
การรบของนิลนาทอาจจะไม่ใช่ที่เลื่องลือเหมือนกับฝีมือของทหารในเมืองสุพรรณ
ศิริก็ตาม แต่สิ่งที่นิลนาทมีในยามนี้ ทำให้เขาดูยิ่งใหญ่และน่าศรัทธามาก

สุรภาคเพิ่งได้สัมผัสกับความยิ่งใหญ่ ความยิ่งใหญ่ที่ไม่ได้มาจากการล่า
ดินแดน ไม่ได้มาจากการได้ครอบครองเมืองขึ้นเมืองแล้วเมืองเล่าอย่างไม่หยุดหย่อน
ไม่ได้มาจากพลังกำลัง ไม่ได้ได้มาจากอำนาจมนตรา แต่เป็นความยิ่งใหญ่ที่สุรภาคไม่เคย
เคยเรียนรู้มาก่อน

(มนตรีานาคาครุฑ, 2550: 203)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่นิลนาทยอมให้อภัยและอโหสิกรรมแก่หยาดฟ้าปรีและ
สุรภาค เป็นสิ่งที่สุรภาคไม่เคยได้รับมาก่อนเพราะตลอดชีวิตก่อนที่เขาจะถูกสังหารด้วยตาบปึกษา สุร
ภาคล่าเมืองต่าง ๆ เป็นเมืองขึ้นซึ่งแสดงความเก่งกาจด้านการรบของตนเอง ผู้แต่งพยายามชี้ให้เห็นว่า
สิ่งที่มีความยิ่งใหญ่กว่าการสงคราม การล่าเมืองขึ้นของสุรภาค คือการให้อภัย เป็นสิ่งที่นิลนาทแสดง
ต่อสุรภาคและเป็นคุณความดีที่สุรภาคไม่เคยได้รับมาก่อนหน้า

ในนวนิยายเรื่อง**นาคสวาท** ผู้แต่งมุ่งเสนอแนวคิดที่ความรักและการให้อภัยก่อให้เกิดความ
สงบสุข ผู้แต่งแสดงแนวคิดผ่านตัวละครและของวิเศษโดยแสดงให้เห็นความสำคัญของของวิเศษที่
หายไปของตระกูลนาคว่า “มันคือมณีนาคสวาท อัญมณีสีเขียวมรกต ของสำคัญแห่งพญานาคตระกูล
เอราปถ” (นาคสวาท, 2555: 76) ซึ่งกลืนจันทร์เป็นมนุษย์ที่จะนำพามณีนาคสวาทสีเขียวกลับคือมา
“หนูคือผู้นำมณีมาที่นี่ พวกเราต้องคอยปกป้องหนูจนกว่าของสิ่งนั้นจะปรากฏ” (นาคสวาท, 2555:
76) ด้วยความที่มณีนาคสวาทสีเขียวมีพลังมหาศาลจึงเป็นที่ต้องการของทั้งครุฑและนาค เกิดการแย่ง
ชิงของวิเศษดังกล่าวเกิดขึ้นนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้นระหว่างตัวละคร และใช้กลืนจันทร์เป็น
เครื่องมือ ดังนี้

“นี่เป็นนางมนุษย์ที่จะนำพามณีนาคสวาทมาสู่ตระกูลนิลนาคแห่ง เอราปลด ท่านไม่ยากได้ตัวนางรีไร” รอยยิ้มที่ระดับบนเรียวหน้าได้รูปของชายหนุ่มผู้สวม อารมณ์สีทองทั้งตัวทำให้ศิตานีวนหน้า

“พวกเราจะอยากได้ไปทำไม ในเมื่อเราก็มีแก้วสุวรรณมณีอยู่แล้วจะอย่างไร ก็แล้วแต่ เธอบุกรุกในเขตของวิรูปักษ์และก่อก่อเหตุทำลายล้างนาคพวกเดียวกัน ทั้งหมดนี้ถือเป็นความผิด”

(นาคสวาท, 2555: 137)

ตัวละครปรปักษ์ทั้งครุฑและนาคต้องการมณีนาคสวาทสี่เขียวเพราะเป็นของวิเศษที่มีอำนาจ วิเศษมหาศาล จึงพยายามหาวิธีที่จะได้ของวิเศษดังกล่าวมาไว้ครอบครอง ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่า ตัวละครปรปักษ์มีความโลภอยากได้ของวิเศษ จึงพยายามทำร้ายกลั่นจันทรซึ่งเป็นผู้นำพามณีนาคสวาทสี่เขียวมาสู่เจ้าของที่แท้จริง แต่กลั่นจันทรก็ยอมให้อภัย สุดท้ายตัวละครปรปักษ์ที่มีความโลภเข้า ครอบจำจิตใจต้องได้รับผลที่ตนเองได้กระทำลงไป

เมื่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ดำเนินไปจนถึงการคลี่คลายเรื่อง ผู้แต่งใช้แนวคิดเกี่ยวกับการให้อภัยมา นำเสนอผ่านตัวละครเอก แนวคิดดังกล่าวมีลักษณะตรงข้ามกับการกระทำของตัวละครปรปักษ์กล่าว คือ แม้ว่าตัวละครฝ่ายปรปักษ์จะมีความโลภเข้าครอบจำจิตใจ ต้องการของวิเศษ หรือมีความขัดแย้ง กับตัวละครเอกแต่ก็ยอมช่วยเหลือตัวละครเอกแม้ว่าจะถูกตำหนิและถูกลงโทษก็ตาม ดังที่ ตรีศวินซึ่งเป็นครุฑตระกูลรักตปักษ์ยอมช่วยเหลือกลั่นจันทรเพื่อให้เธอพบบณีนาคสวาทสี่เขียวตามที่ต้องการ ดัง ตัวอย่างว่า

รักตปักษ์ถูกมอบหมายให้จับตาดูนิลนาค โดยต้องไม่ทำให้พวกมันค้นพบบณีนาคสวาทชิ้นสุดท้าย แต่เจ้ากลับมาช่วยให้พวกมันสมหวัง...เจ้าทรยศต่อเผ่าพันธุ์ตัวเอง ทรยศต่อสายเลือด เจ้าเป็นครุฑที่ไร้ซึ่งศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในฐานะที่เป็นวิหคกึ่งเทพ เจ้าเป็นเพียงแค่นกต่ำต้อยที่ไร้สมองและสติปัญญา ตลอดทั้งไม่มีความกตัญญูรู้คุณต่อผู้ชุบเลี้ยง เจ้าไม่เชื่อฟังคำสั่งของตา...

(นาคสวาท, 2555: 327)

จะเห็นได้ว่าผู้แต่งพยายามแสดงให้เห็นการคลี่คลายเรื่องว่าท้ายที่สุดแล้วฝ่ายที่เป็นศัตรูกันคือ ครุฑกับนาค ยอมช่วยเหลือเพราะตรีศวินหลงรักกลั่นจันทรจึงยอมทำทุกอย่างเพื่อให้กลั่นจันทรทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ แม้ว่าตนจะถูกลงโทษเพื่อให้ในบ้านเมืองเกิดความสงบสุขไม่มีการแย่ง

ชิงของวิเศษดังกล่าว นอกจากนั้นผู้แต่งยังชี้ให้เห็นว่าผู้ที่ไม่ยอมให้อภัยมีความโกรธแค้นอยู่ภายในจิตใจย่อมได้รับบทลงโทษหรือผลกรรมคือความตาย

ในนวนิยายเรื่อง**ร้อยรักปักษา** ผู้แต่งมุ่งเสนอแนวคิดว่าการให้อภัยมีอำนาจเหนือกว่าของวิเศษใดในโลก ผู้แต่งวางโครงเรื่องโดยใช้ของวิเศษคือมณีรัตนนภการ มีความสำคัญต่อการดำเนินเรื่อง เพราะเป็นของวิเศษที่ทั้งฝ่ายครุฑและนาคต้องการมาไว้ครอบครองทำให้เกิดการต่อสู้แย่งชิง มณีรัตนนภการเป็นของวิเศษของพระยาสุวรรณหงส์ที่ฝังลงในหัวใจของกวินตราลูกสาวของพระองค์ที่กำลังหมดอายุขัย “มณีรัตนนภการส่องแสงสว่างจ้า เพื่อส่งสัญญาณให้ข้าได้รู้ว่าลูกสาวข้าลงไปเกิด ณ ที่แห่งใด” (**ร้อยรักปักษา**, 2555: 6) มณีรัตนนภการมีพลังมหาศาลทำให้เป็นที่ต้องการของตัวละครทุกฝ่าย จึงเกิดการแย่งชิงของวิเศษดังกล่าวเกิดขึ้น ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างตัวละคร ดังนี้

แต่ขณะนั้นเองเอกภาวินก็อาศัยจังหวะที่ทุกคนเผลอ หยิบเอามณีรัตนนภการ และวิ่งหนีจากไปหากแต่ก็ไม่รอดพ้นสายตาของพิณภัทร์

[.....]

พิณทุสร... นาคหนุ่มรำพันเสียงแผ่วก่อนร้องบอกให้พวกครุฑที่อยู่ข้างหลัง
บินตามฝ่ายศัตรูไป

“พิณทุสรมาชิงเอามณีรัตนนภการไปแล้ว รีบตามไปเร็วเข้า”

(**ร้อยรักปักษา**, 2555: 261 – 262)

ผู้แต่งชี้ให้เห็นว่าของวิเศษดังกล่าวเป็นของวิเศษที่ทุกฝ่ายต่างแย่งชิงมาครอบครองเพราะเจ้าของเดิมคือพระยาสุวรรณหงส์ ผู้เป็นใหญ่แห่งครุฑ ทั้งยังแสดงให้เห็นความโลภของตัวละครปรปักษ์ที่พยายามทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ของวิเศษมาเป็นของตน วิธีหนึ่งที่ฝ่ายที่ต้องการของวิเศษกระทำคือจับตัว กวินตราเพื่อนำไปควักเอาหัวใจที่เป็นมณีรัตนนภการออกมา ตัวละครเหล่านี้พยายามหลายครั้งแต่ก็ทำไม่สำเร็จเพราะมีผู้มาช่วยเหลือกวินตราได้ทุกครั้ง

ผู้แต่งสร้างเหตุการณ์ที่กวินตราถูกจับตัวไปฆ่าหลายครั้ง นอกจากจะแสดงให้เห็นความโลภของตัวละครดังที่กล่าวมาแล้ว ในตอนท้ายเรื่อง ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าแม้ว่ากวินตราจะถูกทำร้ายหลายครั้งแต่เธอก็ให้อภัย ซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่ามากกว่าของวิเศษที่ต่างแย่งชิงกัน

“ฉันจะไม่ฆ่าเธอ...แต่เธอโปรดจงจำไว้ว่าหากเธอไปรังแกหรือสร้างความเดือดร้อนให้ใครอีกสักที ฉันจะไม่ปล่อยเธอไว้แน่พิณทุสร” ดวงตา สีนํ้าตาลอมส้มอันทรงอำนาจจ้องมองพิณทุสรด้วยสายตาแน่วแน่ อีกฝ่ายกระอักกระอักอยู่พักหนึ่งก่อนจะสละบัดนี้ไปอีกทางอย่างยอมจำนน กวินตราทอดสายตามองอีกฝ่ายเป็นครั้ง

สุดท้าย ขอโหสิกรรมให้กับเรื่อง ทุกอย่างที่พันทุสรได้กระทำต่อกันก่อนจะกางปีกโฉบบินจากไปในที่สุด

(ร้อยรักปีกษา, 2555: 265)

การให้อภัยของกวินตาเป็นการให้ชีวิตใหม่แก่พันทุสร แม้ว่าเธอจะเป็นผู้ที่เคยทำร้ายกวินตา เพราะความโลภส่วนตัว แต่กวินตาก็ให้อภัยนาง อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าอีกฝ่ายยอมจำนนด้วยการให้อภัย

ในนวนิยายเรื่อง **สัญญารักให้ก้องฟ้า** ผู้แต่งมุ่งเสนอแนวคิดว่าความรักที่แท้จริงย่อมเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้ แนวคิดดังกล่าวผู้แต่งเสนอผ่านตัวละครเอกของเรื่อง กล่าวคือ กิราครุฑรา-กัณฑ์ อาฆาตแค้นกษัตริย์เมืองบาดาลเพราะฆ่ามารดาของตน จึงวางแผนกับท้าวราเชนทร์ผู้เป็นพระบิดาว่า พระองค์จะลวงให้พระธิดาจันทร์มณีแห่งเมืองบาดาลหลงรักแล้วจะทอดทิ้งนางเพื่อให้นางซึ่งเป็นธิดาเมืองบาดาลรู้จักความเจ็บปวดจากการสูญเสียคนรักเหมือนที่พระองค์สูญเสียมารดาบ้าง แต่แผนดังกล่าวไม่สำเร็จเพราะกิราครุฑรากัณฑ์ไปหลงรักพระธิดาจันทร์มณี ทำให้กวินตาภาควุฒิมั่นขององค์กิราครุฑรากัณฑ์โกรธแค้นที่องค์กิราครุฑรากัณฑ์หลงรักศัตรู นางจึงไปทำร้ายจันทร์มณีจนบาดเจ็บ

ผู้แต่งพยายามแสดงให้เห็นอำนาจของความรักที่เกิดขึ้นระหว่างครุฑกับนาค เมื่อจันทร์มณีบาดเจ็บสาหัส สิ่งที่กิราครุฑรากัณฑ์กระทำคือ

“รอยแผลฉีกขาดหลายแผล ข้าเกรงว่านางอาจจักอยู่ได้...มิพินคำคืนนี้”

“กระไรนะ!” วายุแรงพัดกระหน่ำเข้ามาในวังบาดาลทันที นาคราชาใช้สายน้ำเย็นสยบอารมณ์แปรปรวนของเจ้าชายกิราครุฑรากัณฑ์ไว้ได้ทันการ

“ข้าจักไม่ปล่อยให้นางเป็นอะไร ข้าจักไปทูลขอน้ำอมฤตจากพระนารายณ์ เพื่อมารักษานางให้หาย”

(สัญญารักให้ก้องฟ้า, 2555: 174 – 175)

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้แต่งสร้างเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่ากิราครุฑรากัณฑ์รักจันทร์มณีอย่างแท้จริงด้วยการพิสูจน์รักแท้ กล่าวคือ น้ำอมฤตของพระนารายณ์เหลือเพียงหยดเดียวเท่านั้นแต่การจะรักษาจันทร์มณีต้องใช้ น้ำอมฤตถึงสามหยด ดังนั้นจึงมีเหตุการณ์ที่กิราครุฑรากัณฑ์ต้องพิสูจน์รักแท้ของตนดังนี้

“แต่เจ้ารู้ใช่ไหมว่าข้อแลกเปลี่ยนคืออะไร คำปฏิเสศที่เจ้าหยิบยื่นให้ข้ามาตลอด” ก็คือการยอมเป็นพาหนะให้กับพระนารายณ์เวลาที่เสด็จลงไปเยือนยังโลกมนุษย์

“ข้ายินดี เพื่อจันทรธรมณ์แล้ว”

“ข้าดีใจนักที่ได้ยินเสียงนี้ แต่ปัญหาอยู่ที่ว่า ตอนนี้น้ำอมฤตนั้นเหลืออยู่เพียงแค่น้อยเดียว แลยังมีผู้ต้องการมันถึงสองคนด้วยกัน เจ้าจักทำอย่างไร ที่สำคัญหยุดเดียวไม่อาจช่วยเหลือนางนาเคีได้ตลอดรอดฝั่ง ต้องใช้ถึงสามหยุด ความหมายของข้าก็คือ เจ้าต้องช่วยแบ่งรับความเจ็บปวดนั้นสองเท่าเท่ากับหยุดน้ำอมฤตที่ขาดหายไป เจ้าจักทนได้หรือไม่ เจ็บปวดจะถูกไฟพิษเผาผลาญกายา ทรมานยิ่งกว่าตกรนถึงเจ็ดราตรี”

“หยุดเดียวแล้วนางจักปลอดภัยใช่หรือไม่”

“ข้าให้สัจจะในข้อนั้น นางจักปลอดภัย”

[.....]

วาทตัดพ้อตะโกนลั่นฟ้า “ทั้งหมดนี้คือความผิดของท่านคนเดียว ยังจะมาโทษข้าอีก ข้าอยู่ของข้าดี ๆ ท่านก็เลือกข้าเป็นคู่หมั้นเอง แลยังมีทั้งขว้างเหมือนข้าไม่มีคุณค่า ข้าเป็นเจ้าหญิงครุฑนะ เผ่าพันธุ์เดียวกับท่าน แต่ท่านก็ไม่ใยดีกลับไปช่วยศัตรูเสียอย่างนั้น นินะหรือรัชทายาทแห่งท้าววราเชนทร์ผู้ยิ่งใหญ่ ข้าจักนำความนี้ไปทูลต่อท้าววราเชนทร์ด้วยตนเองเลยทีเดียวนะ ดูซิว่าท่านจักทำอย่างไร”

“ข้าไม่มีเวลามาต่อล้อต่อเถียงกับเจ้าในตอนนี้ ข้ายินดีจักชดใช้ให้กับเจ้าแต่ไม่ใช่ตอนนี้ ข้าต้องล่วงหน้าไปก่อน”

“เอาน้ำอมฤตมาให้ข้านะ!”

“อย่างนะกวินาดาภา” ขวดแก้วในมือเริ่มสั่นคลอน ความสูงหลายพันเมตร หากตกลงไปไม่มีโอกาสเรียกคืนได้

“กรี๊ด!!”

“ข้าขอโทษ” เจ้าชายกีราครุฑราก็ถ่มมองดูร่างนางครุฑ ที่ถูกพลังวายุหมุนของเขามัดมัดกวินาดาภาจนห่างไกลออกไป เขาได้ยินเสียงสาปแช่งดังตามมาเจือจาง

‘แล้วคอยดูข้าบ้าง! กีราฯ!’

(สัญญารักให้กองทัพ, 2555: 177 – 179)

จากตัวบทข้างต้นแสดงให้เห็นว่ากีราครุฑราก็ถ่มมองดูร่างนางครุฑที่ถูกพลังวายุหมุนของเขามัดมัดกวินาดาภาจนห่างไกลออกไป เขาได้ยินเสียงสาปแช่งดังตามมาเจือจาง

1. องค์กักราครุชราภรณ์ยอมเป็นพาหนะให้พระนารายณ์
2. องค์กักราครุชราภรณ์ยอมรับความเจ็บปวดไว้ที่พระองค์เองเพื่อชดเชยน้ำอมฤตอีก 2 หยด
3. องค์กักราครุชราภรณ์ทำร้ายกวินตภาที่เข้ามาแย่งน้ำอมฤต

หลังจากที่องค์กักราครุชราภรณ์ใช้ “ความรัก” รักษาการบาดเจ็บทำให้จันทรภณีหายเป็นปกติ และครองรักกับองค์กักราครุชราภรณ์อย่างมีความสุข ความสัมพันธ์ระหว่างครุชกับนาคที่เคยบาดหมางกันมาอย่างยาวนานกลับลบเลือนไปซึ่งก็เป็นผลจากความรักร่วมด้วย

จากโครงเรื่องและแนวคิดต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น สามารถแสดงในรูปแบบตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 10 โครงเรื่องและแนวคิดในนวนิยายไทย

โครงเรื่องของ นวนิยายไทยที่มี ตัวละครเป็นครุช และนาค	แนวคิด นวนิยาย	แนวคิดเรื่องกรรมและ ผลกรรม	แนวคิดเรื่องการยึด ติดและการปล่อยวาง กับการละทิ้ง	แนวคิดเรื่องความ รักและการให้อภัย
โครงเรื่องแบบการข้าม ภพชาติมาแก้แค้น ศัตรูรัก	มณีสวาท	สัตว์โลกยอมเป็นไป ตามกรรม ไม่มีผู้ใดหนี กรรมของตนเองพ้น	-	-
	ดวงหทัยครุชรา มันต์	ผลกรรมเกิดขึ้นจากการ กระทำของตนเอง	-	-
	เคลินาคาดวงใจ พญานาค	กรรมดี และกรรมชั่ว ขึ้นอยู่กับกระทำ ของตน	-	-
โครงเรื่องแบบการข้าม ภพชาติมาติดตามคู่รัก	ภาษานาคา	-	การยึดติดอยู่กับอดีต ก่อให้เกิดความทุกข์	-
	เมฆลานาคา	-	-	การให้อภัยก่อให้เกิด ความสงบสุข
	ปักษานาคา	-	ทิ้งใจ ก่อให้เกิดความ แตกแยก หากละทิ้งใจได้	-

โครงเรื่องของนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครูทและนาค	แนวคิด	แนวคิดเรื่องกรรมและผลกรรม	แนวคิดเรื่องการยึดติดและการปล่อยวางกับการละทิ้ง	แนวคิดเรื่องความรักและการให้อภัย
โครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง			จะก่อให้เกิดความสงบสุข	
	อริตววรรณครูทาคา	กรรมเกิดจากการกระทำของตน ผู้กระทำต้องยอมรับผลที่ตนกระทำ	-	-
	สัญญารักให้ก้อนฟ้า	-	-	ความรักที่แท้จริงย่อมเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้
โครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ	มนตรานาคาคครูท	-	-	การให้อภัยเป็นคุณธรรมที่มีอำนาจวิเศษเหนือสิ่งอื่นใด
	นาคสวาท	-	-	ความรักและการให้อภัยก่อให้เกิดความสงบสุข
	รอยรักปีกษา	-	-	การให้อภัยมีอำนาจเหนือกว่าของวิเศษใดในโลก

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดกับโครงเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

แนวคิดแรก *แนวคิดเรื่องกรรมและผลกรรม* แนวคิดนี้พบในนวนิยายที่มีโครงเรื่องแบบ การข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรักทั้งสามเรื่อง และปรากฏในโครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้งอีก 1 เรื่อง คือ *อริตววรรณครูทาคา* แนวคิดหลักนี้ ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่า “กรรมดีและกรรมชั่วนั้นขึ้นอยู่กับ การกระทำของตนเอง ไม่มีผู้ใดหนีผลกรรมที่ตนเองสร้างได้และต้องยอมรับในผลกรรมดังกล่าว” ในโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรัก ผู้แต่งต้องการนำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความพยาบาทกับผลกรรม ในเรื่อง *มนีสวาท* ตัวละครพญาสุบรรณราชได้สร้าง

กรรมไว้เพราะไปฆ่าภุชเคนทร์ตายทำให้อุรคาเทวีติดตามมาแก้แค้นเพราะนางเห็นว่ากรรมเป็นสิ่งที่ต้องชดใช้ และในตอนท้ายของเรื่อง รัฐมนตรีก็สิ้นชีวิตเพราะถึงคราวที่เขาต้องชดใช้กรรมที่ได้ก่อไว้ ส่วนอีกสองเรื่องคือ **ดวงหทัยครุฑรามันต์** และ **เคลสินาคาดวงใจพญานาค** มีลักษณะตรงข้ามกับ **มณีสวาท** เพราะตัวละครมีความอาฆาตพยาบาท จึงสร้างกรรมด้วยการฆ่าผู้ที่ตนอาฆาตแค้น ผู้แต่งแสดงให้เห็นผลกรรมอย่างชัดเจน คือในเรื่อง **ดวงหทัยครุฑรามันต์** ตัวละครที่อาฆาตแค้นมีทั้งที่ถูกกริชเงินแทงจนวิญญาณต้องแตกดับไม่สามารถไปเกิดได้อีกและต้องไปรับโทษในนรกภูมิ ในเรื่อง **เคลสินาคาดวงใจพญานาค** ตัวละครที่อาฆาตแค้นถูกสาปให้ร่างกลายเป็นหินและเมื่อดวงจิตที่อาฆาตแค้นถูกบ่วงนาคบาศรัดจึงเปลี่ยนจากดวงจิตฝ่ายร้ายเป็นดวงจิตฝ่ายดี

ส่วนในเรื่อง **อริตววรรณครุฑานาคา** ความรักขององค์สุวรรณกายกับพระนางปทุมมาวดีเป็นความรักที่ถูกกำหนดมาด้วยกรรมจากอดีตชาติขององค์สุวรรณกายซึ่งจะมีองค์อริตววรรณโอรสของทั้งคู่มาช่วยลดกรรม ส่วนองค์สุวรรณกายก็ไปบำเพ็ญภาวนาเพื่อลดกรรม ณ ยอดเขาไกรลาส เพื่อให้นางนาคที่สาปแช่งยอมอสังกรรม องค์อริตววรรณต้องไปประลองยุทธ์กับทั้งครุฑและนาค หากพระองค์ชนะจะได้เป็นเจ้าของครุฑานาคา การประลองยุทธ์ดังกล่าวก็เป็นผลจากแรงกรรมที่องค์อริตววรรณยอมรับแทนองค์สุวรรณกายและในท้ายที่สุดองค์อริตววรรณก็สามารถผ่านพ้นบ่วงกรรมดังกล่าวได้และได้เป็นเจ้าของครุฑานาคา

แนวคิดที่สอง **แนวคิดเรื่องการยึดติดและการปล่อยวางกับการละทิ้ง** แนวคิดนี้พบในนวนิยายสองเรื่องซึ่งต่างโครงเรื่องกัน คือเรื่อง **ภาษานาคา** มีโครงเรื่องแบบโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก และเรื่อง **ปักษานาคา** มีโครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง ในเรื่อง **ภาษานาคา** จะเห็นว่า วาดจันทร์ยังคงยึดติดอยู่กับความรักของนางในอดีตชาติ ยึดติดกับพงศ์พญาจึงติดตามข้ามภพชาติมาเพื่อหวังพากลับสู่ภพเดิม แต่พงศ์พญาลืมเรื่องราวในอดีตชาติไปหมดแล้วและตั้งใจจะบวชในพระพุทธศาสนาตลอดชีวิต จะเห็นได้ว่าพงศ์พญาปล่อยวางเรื่องราวในอดีตชาติทั้งหมดซึ่งตรงข้ามกับ วาดจันทร์อย่างสิ้นเชิง ส่วนในนวนิยายอีกเรื่องหนึ่ง ผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นว่า การมีทิฐิจะก่อให้เกิดความพยาบาทกัน จนกลายเป็นความขัดแย้งที่ยิ่งใหญ่ระหว่างเผ่าพันธุ์ครุฑกับนาค แม้ว่าทั้งสองเรื่องจะมีโครงเรื่องกัน แต่ก็นำเสนอแนวคิดที่คล้ายกันว่า การยึดติดและการมีทิฐิก่อให้เกิดทุกข์ ผู้แต่งนำเสนอให้เห็นหนทางแห่งการดับทุกข์ดังกล่าว คือ การปล่อยวางและการละทิ้ง จะทำให้ความขัดแย้งที่เคยมียุติลงได้

แนวคิดสุดท้าย คือ **แนวคิดเรื่องความรักและการให้อภัย** แนวคิดนี้ปรากฏในนวนิยายที่มีโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษทั้งสามเรื่อง ในเรื่อง **เมฆลานาคา** มีโครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก และในเรื่อง **สัญญารักให้ก้อนฟ้า** ซึ่งมีโครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง

ในโครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ นวนิยายทั้งสามเรื่องมีแนวคิดหลักเดียวกัน ผู้แต่งต้องการนำเสนอให้เห็นว่า แม้ว่าของวิเศษจะมีฤทธิ์านุภาพรุนแรงเพียงใด แต่ก็มีอาจเทียบเคียงได้กับ

อานูภาพของความรักและการให้อภัย ดังเช่นเรื่อง **มนตรานาคาครุฑ** ทั้งครุฑและนาค รวมถึงเหล่าอสูรต่างแย่งชิงดาบปักษาซึ่งเป็นของวิเศษที่มีอานูภาพรุนแรงเพื่อนำไปปลดปล่อยดวงวิญญาณ ผู้ที่สามารถนำดาบปักษาไปปลดปล่อยดวงวิญญาณ คือนิลนาคและชรินทร์ แต่ทำไม่สำเร็จ สิ่งที่ตั้งใจได้กลับมาคือการโหสิกรรมต่อกันระหว่างสุรภาคและหยาดฟ้าันรึกับนิลนาคและชรินทร์ทำให้ทั้งสองฝ่ายได้รู้ความจริงและเป็นมิตรที่ดีต่อกัน ดาบปักษาจึงไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป ส่วนในเรื่อง **นาคสวาท** และ**ร้อยรักปักษา** เหล่าครุฑและนาคต่างแย่งชิงเพื่อจะครอบครองของวิเศษเพราะเป็นอัญมณีวิเศษ สามารถใช้ป้องกันตัวจากศัตรูได้ โดยเฉพาะตัวละครฝ่ายปรปักษ์มักวางแผนจับตัวผู้ครอบครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับของวิเศษไปทำร้าย เพื่อหวังจะได้ของวิเศษมาครอบครองแต่ก็ไม่สำเร็จ ในตอนท้ายของทั้งสองเรื่องผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าของวิเศษต่าง ๆ ไม่มีประโยชน์ใด ๆ เลยแม้แต่น้อย แต่การมีคุณธรรมสำคัญคือ การให้อภัยแก่กันถือเป็นเกราะคุ้มครองชีวิตได้เป็นอย่างดี

ส่วนในเรื่อง**เมฆลานาคา** เรื่องไม่เกี่ยวข้องกับของวิเศษใด ๆ ผู้แต่งต้องการนำเสนอให้เห็นความรักและการให้อภัยระหว่างครุฑคือนิรุทธกับนาคคือภริตัทตนาคาคาที่ขัดแย้งกันเพราะครุฑไปลักพาตัวนางฟ้าซึ่งเป็นคู่รักของนาคหนีไป เมื่อครุฑและนางฟ้ามาเกิดเป็นมนุษย์ภริตัทตจึงติดตามข้ามภพชาติมาทวงเป็นเหตุให้ครุฑและนาคต่อสู้กัน สุดท้ายแล้วครุฑยอมโหสิกรรมและเลิกยุ่งเกี่ยวกับมณีรัตน์หรือนางฟ้าอัจฉรารัตนาก็อีก อีกเรื่องหนึ่งคือ **สัญญารักให้ก้องฟ้า** มีโครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง ผู้แต่งใช้ความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ครุฑกับนาค และเพิ่มความขัดแย้งจากเหตุการณ์ที่กษัตริย์แห่งเมืองนาคฆ่าพระมเหสีแห่งเมืองครุฑเข้าไป ทำให้ความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคทวีความรุนแรงขึ้น แต่องค์กษัตริษารักกันที่มีใจรักพระธิดาจันทร์มณีแห่งเมืองบาดาล จึงยอมให้อภัยและยอมช่วยเหลือนางทำให้ความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ยุติลง

ผู้วิจัยพิจารณาแนวคิดสำคัญในนวนิยายไทยกลุ่มนี้แล้วพบว่ามึลักษณะเด่น กล่าวคือ “ตำนานครุฑจับนาค” มีแนวคิดสำคัญของเรื่องคือ ความริษยาของนางวินตาซึ่งเป็นมารดาครุฑนำไปสู่ความอาฆาตพยาบาทระหว่างสองเผ่าพันธุ์และไม่มีที่สิ้นสุด เห็นได้จากเหตุการณ์ที่นางวินตาขอพรให้นางมีบุตรเพียงสองตนแต่มีฤทธิ์เดช รูปร่างและพลังกำลังเหนือกว่านาคทั้ง 1,000 ตัวและเหตุการณ์ที่ครุฑขอพรจากพระอินทร์ให้สามารถกินนาคเป็นอาหารและวางแผนกับพระอินทร์ไม่ให้นาคได้ดื่มกินน้ำอมฤต จากที่กล่าวถึงเรื่องราวของครุฑและนาคในตำนานแสดงให้เห็นความอาฆาตพยาบาทของครุฑที่มีต่อนาค ซึ่งคำพรของพระอินทร์ก็เป็นจุดเริ่มต้นของการจ้องแค้น

เมื่อพระพุทธศาสนาเข้าไปมีบทบาทต่อวรรณคดีสันสกฤต ซึ่งรวมถึง “ตำนานครุฑจับนาค” ด้วย ศักดิ์ศรี แยมันดดา (2534: 77) อธิบายว่า โสมเทพ กวีชาวแคชเมียร์ได้เรียบเรียงมหานิยายเรื่องกถาสริตสาคกร ประกอบด้วยนิทานย่อยๆ รวมกันราว 300 เรื่อง โสมเทพได้บิดเรื่องครุฑกับนาคให้จบลงอย่างสิ้นแวร อย่างมีศานติ ตามปรัชญาทางพุทธศาสนาคือแวรยอมระงับด้วยการไม่จ้องแวร

จากเรื่องราวความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาค รวมถึงเรื่องในกถาสตรีสาครที่แต่งขึ้นภายหลัง จะเห็นได้ว่าหลักแนวคิดสำคัญที่สามารถยุติความขัดแย้งที่เกิดจากความอาฆาตพยาบาทลงได้คือการให้อภัยตามหลักธรรมเวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร

เมื่อผู้วิจัยได้วิเคราะห์นวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคทั้ง 11 เรื่องในด้านแนวคิด พบว่านวนิยายกลุ่มนี้นำเสนอแนวคิดใหญ่ๆ 3 แนวคิด คือ แนวคิดเรื่องกรรมและผลกรรม แนวคิดเรื่องการยึดติดและการปล่อยวางกับการละทิ้ง และแนวคิดเรื่องความรักและการให้อภัยซึ่งสามารถประมวลเป็นแนวคิดหลักเรื่อง “ความพยาบาทและการให้อภัย” ได้ มีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดแรก *แนวคิดเรื่องกรรมและผลกรรม* แนวคิดนี้ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่ากรรมเป็นสิ่งที่ผู้กระทำความผิดต้องชดใช้ จึงเกิดความอาฆาตพยาบาทและข้ามภพชาติมาเพื่อแก้แค้น ดังจะเห็นได้จากใน *มณีสวาท* อรุณาเทวี ข้ามภพชาติมาเพื่อหวังแก้แค้นรัฐมนตรีสุบรรณที่ได้กระทำความไว้มือในอดีตชาติเพราะฆ่าภรรยาคนทรนจนสิ้นชีวิตและสุดท้ายรัฐมนตรีสุบรรณ ก็ชดใช้กรรมที่ก่อไว้มือในอดีตชาติ แม้ว่ารัฐมนตรีสุบรรณจะสำนึกผิดและขอโทษกรรม ไม่คิดพยาบาทจองเวร ดังความว่า

รัฐมนตรีผู้ชั่วร้ายร่างขึ้น กล่าวตอบราบเรียบ “ไม่มี นอกจากคำว่า อโหสิ เราไม่อาฆาตพยาบาทนางให้เป็นการจองเวรกันต่อไป เวรย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร เรารู้ว่าตลอดเวลาที่นางอาฆาตเรา นางเองก็เสมือนอยู่ในกองทุกข์ นับเป็นบาปอย่างหนึ่งด้วยเหมือนกัน เราขอพูดกับนางเป็นครั้งสุดท้ายเป็นการเตือนสติเพียงว่า

อาฆาตกาจโกรธแค้น ไฟพอน

เปรียบดังดาบคมรอน บั่นกล้า

ลาก่อนอรุณาเทวี เราจะไม่กลับอีก ไม่ว่าชาติหน้าหรือชาติไหน”

สิ้นเสียงสรวลที่ประหลาดนัก....เพราะดังก้องสะท้อนสะเทือนกลับไปกลับมา เสมือนเจ้าของเสียงส่งกระแสรออยู่ระหว่างขุนเขากว้าง และเมื่อเสียงสรวล สิ้นสุดลง วาจาอันก้องสะท้อนเฉกเช่นเดียวกันก็ดังขึ้น

“ขอบใจที่อุตสาหามีกุศลจิตคิดเตือนข้า เวรย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร กระนั้นรี? เจ้ากลายเป็นคนธมมะธมไม่ไปตั้งแต่เมื่อไหร่กันนิ”

“ไม่ดีหรือ ที่เรากลายเป็นคนมองเห็นพระธรรมในชาติภพนี้”

อีกฝ่ายย้อนมาด้วยท่าทางสงบ ตามปกติแว่หว่นในดวงตาอันตรธานไปสิ้น เสมือนปลงตกแล้ว

(มณีสวาท, 2529: 1621-1622)

รัฐมนตรีสุบรรณขอโหสิกรรมและสำนึกผิดในสิ่งที่ได้กระทำไว้ในอดีตชาติ เพราะไม่ต้องการตกอยู่ในกองทุกข์อย่างอุรคาเทวี เขาจึงขอไม่เกิดอีก แต่อุรคาเทวีไม่ยอมโหสิกรรม ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าผลกรรมไม่สามารถลบล้างได้แม้ว่ารัฐมนตรีจะยอมสำนึกผิดแล้วก็ตาม ในท้ายที่สุดรัฐมนตรีสุบรรณได้รับผลกรรมจากการกระทำของเขาด้วยการถูกรถบรรทุกระเบิดพุ่งเข้าชนคฤหาสน์ จนร่างของเขาและลูกน้องต่างแตกเป็นชิ้น ๆ ดังความว่า

รวมทั้งตัวรัฐมนตรีสุบรรณ ผู้ได้รับฉายาว่า “บุรุษผู้มีคนปองร้ายมากที่สุดในประเทศ” ก็คงแตกดับพบจุดจบไปพร้อมกับคฤหาสน์อย่างไม่ต้องสงสัย

น่าเสียดายที่ไม่มีผู้ใดอยู่ใกล้เคียงที่เกิดเหตุ พอจะเป็นประจักษ์พยานได้เลยว่า พร้อม ๆ กับการถล่มทลายของตึกใหญ่ และท่ามกลางเสียงกึกก้องกัมปนาทหูแตกแตกนั้น มีเสียงหนึ่งแหวกก้องขึ้นเหนือความกัมปนาททั้งปวง

เป็นเสียงหัวเราะอย่างเริงสรายบานใจของอิสตรี

พอเสียงหัวเราะหยุดลง เสียงพูดก็ดังตามมาในระบบก้องสะท้อนกลับไปกลับมาเยือกเย็นน่าสยของขวัญ

“ร่างกายของเจ้าจะแยกออกเป็นชิ้นส่วน ชิ้นเล็ก ชิ้นน้อยจนกระทั่งหาซากไม่พบ...ฮา! ฮา! ฮา!”

(มณีสวาท, 2529: 1637)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นผลกรรมของรัฐมนตรีสุบรรณซึ่งในปัจจุบันชาติเป็นรัฐมนตรีมีอำนาจบารมี ทรัพย์สินเงินทองมหาศาล บริวารมากมาย แต่ท้ายที่สุดแล้วไม่มีสิ่งใดหลงเหลืออยู่ แม้แต่ร่างกายก็ตายในคฤหาสน์ที่ถูกระเบิด แนวคิดเรื่องกรรมยังสามารถเชื่อมโยงถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ อนิจจตา ในไตรลักษณ์ ซึ่ง พระพรหมคุณาภรณ์ (2555: 4) ให้ความหมายว่า ความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ความไม่ยั่งยืน ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อม และสลายไป เมื่อผู้วิจัยพิจารณาความหมายของคำ พบว่าสอดคล้องกับลักษณะของรัฐมนตรีสุบรรณอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่ในอดีตชาติที่เป็นพญาแห่งครุฑ ครั้นมาเกิดใหม่ในปัจจุบันชาติก็ยังคงมีอำนาจวาสนาและบารมี แต่สุดท้ายแล้วสิ่งเหล่านี้ก็สูญสลายไปสิ้นเพราะกรรมและเป็นไปตามลักษณะของอนิจจตาด้วย

ใน **อริตววรรณครุฑานาคา** นางนาคตนหนึ่งที่พระยาสุวรรณกายฆ่าสามีของนางตายนางจึงสาปแช่งพระยาสุวรรณกาย “เราจักจองล้างจองผลาญท่านไปทุกชาติทุกภพ ความทุกข์ที่เราได้รับท่านจะได้รับทบทเท่าพันทวี...ทบ...เท่า...พัน...ทวี” (อริตววรรณครุฑานาคา, 2554: 281) อีกทั้งนางยังอาฆาตแค้นจนดวงจิตของนางมาเกิดใหม่เป็นครุฑและหวังแก้แค้นพระยาสุวรรณกาย ในขณะเดียวกันผู้แต่งยังนำเสนอให้เห็นว่าความอาฆาตพยาบาทก่อให้เกิดกรรม ในนวนิยายเรื่อง **ดวงหทัยครุฑามันต์**

และเคลสินาคาดวงใจพญานาค ตัวละครฝ่ายปรปักษ์ที่ไม่สมหวังในความรัก อาฆาตแค้นและฆ่าผู้ที่ขัดขวางความรักทั้งยังตามข้ามภพชาติมาแก้แค้น ดังตัวอย่างจากเรื่อง**ดวงหทัยครุฑรามันต์** พระนางลักษณาวดีอาฆาตแค้นแก้วกุสุมาที่ทำให้นางไม่สมหวังในความรักจึงวางแผนกำจัดแก้วกุสุมา จนแก้วกุสุมาสิ้นชีวิตและมาเกิดใหม่เป็นแก้วกัลยา พกนางยังคงติดตามมาทำร้ายแก้วกัลยาในปัจจุบันชาติ ผลจากกรรมชั่วของนางและบริวารที่เกิดจากความอาฆาตพยาบาทจึงถูกกริชเงินแท่งจนวิญญูณถูกทำลายและไม่สามารถไปเกิดยังภพภูมิใหม่ได้ ส่วนในเรื่อง **เคลสินาคาดวงใจพญานาค** ผู้แต่งชี้ให้เห็นหลักกฎแห่งกรรมที่ตัวละครต้องเผชิญและยอมรับในผลกรรมที่กระทำ ดังบทบรรยายว่า

ชะตาของหญิงสาวที่กำเนิดใหม่ในร่างมนุษย์ที่ต้องเผชิญกับผู้ จองเวร สิ่งที
องค์นาคาเอกเช่นพระองค์หาได้ก้าวกายได้โดยไม่ลิขิตแห่งกรรมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงแม้
พระองค์เองเป็นถึงราชโอรสแห่งนาคพิภพผู้ยิ่งใหญ่เพียงใดก็หาได้รอดพ้นกฎแห่ง
กรรมหมุนเวียน กรรมนั้นผู้กำเนิดด้วยแรงอาฆาตแค้นที่ประกอบขึ้นด้วยแรงริษยา
แรงอยากได้ใครมีเหนือผู้อื่นผู้ใด แรงแค้นจากการจ้องจามานับพันปี ช่างน่า
ประหลัประหลัประหลัประหลั

(เคลสินาคา ดวงใจพญานาค, 2555: 140)

จากบทบรรยายข้างต้น แม้ว่าพระนางพิลาณารีจะข้ามภพชาติมาเกิดใหม่เป็นมนุษย์ใน
ปัจจุบันชาติชื่อพิลาหรือทับทิมแล้ว แต่ก็ยังถูกพระนางสาวินีนาจีจ้องเวรด้วยดวงจิตที่อาฆาตพยาบาท
เพราะพระนางผิดหวังจากความรักที่ไปหลงรักองค์เคลสินาคาแต่พระองค์กลับหลงรักพระนางพิลา-นารี
ทำให้พระนางสาวินีนาจีซึ่งเป็นพี่สาวปรองพริบให้ตี้ม พระนางสาวินีนาจีจึงได้รับผลกรรมจากการ
กระทำดังกล่าวคือถูกจองจำอยู่ในบาดาลนับพันปี ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่ากรรมของพระนางสาวินีนาจี
เกิดจากกิเลสคือความอยากได้ใครมีเหนือน้องสาว เมื่อไม่ได้ดังหวังจึงเกิดความอาฆาตพยาบาท ทั้งยัง
ชี้ให้เห็นอีกว่ากฎแห่งกรรมนี้ไม่มีผู้ใดหลีกเลี่ยงไปได้แม้แต่องค์เคลสินาคาซึ่งเป็นโอรสแห่งนาคพิภพก็ตาม

แนวคิดที่สอง **แนวคิดเรื่องการยึดติดและการปล่อยวางกับการละทิ้ง** แนวคิดนี้ ผู้แต่งมุ่งเน้น
ให้เห็นว่า การยึดติด การมีทิฐิ ไม่ปล่อยวางก่อให้เกิดความอาฆาตพยาบาท ดังจะเห็นได้จากเรื่อง
ภาษานาคา วาดจันทร์ยึดติดอยู่กับความรักในอดีตชาติในภพภูมิภาค จึงติดตามข้ามภพชาติตามหา
พงศ์พญาที่มากเกิดเป็นมนุษย์ด้วยความอาฆาตพยาบาท ทั้งยังอาฆาตแค้นมารดาของพงศ์พญา ดัง
ความว่า “เมื่อฝ่ายชายอาศัยคุณบุญนารีเป็นตัวกลางที่จะมาอีกภพภูมิหนึ่ง ฝ่ายหญิงจึงโกรธแค้น
ความโกรธแค้นนี้เธอพุ่งมาที่คุณบุญนารีเพราะเธอคิดว่าคุณเป็นผู้แยก ผู้พราก ทำให้เขาต้องจากกัน”
(ภาษานาคา, 2548: 201) และในตอนท้ายของเรื่องพระภิกษุสอนวาดจันทร์ไม่ให้ยึดติดอยู่กับอดีต
หรืออนาคตแต่สอนให้ “มองแต่ขณะนี้ เวลานี้ ธรรมอยู่กับปัจจุบัน ไม่อยู่กับผู้ที่ตายไปแล้ว ไม่อยู่กับผู้

ที่ยังไม่เกิดนั้นคือไม่อยู่กับอดีต ไม่อยู่กับอนาคต” (ภาษานาคา, 2548: 322-323) ซึ่งการไม่ยึดติดอยู่กับอดีตหรืออนาคตดังที่พระภิกษุสอนนั้นคือการปล่อยวางและขจัดความอาฆาตพยาบาทออกจากจิตใจ ใน **ปักษานาคา** เทพสุบรรณขอพรจากพระอินทร์ว่า “เราขอให้นาคเป็นอาหารของครุฑ ครุฑจักสามารถฉีกกินได้โดยง่าย” (**ปักษานาคา**, 2555: 15) ส่งผลให้ฝ่ายของเทพสุบรรณและฝ่ายของเทพนาคาเกิดความขัดแย้งกันและเมื่อเวลาผ่านไป ทั้งสองฝ่ายต่างยังคงถือทิฐิ ยึดมั่นถือมั่นว่าอีกฝ่ายหนึ่งคือศัตรูก่อให้เกิดความวุ่นวาย สู้รบกันไม่จบสิ้น ในตอนท้ายของเรื่อง ชลัญจรีประณีประนอมความขัดแย้งสำเร็จ ฝ่ายของเทพสุบรรณและเทพนาคายอมละทิฐิให้อภัยแก่กัน และกลับมานับถือกันเป็นพี่น้อง ดังความว่า

“บัดนี้ความแค้นที่ข้ามิต่อท่านพิเทพนาคาได้สูญสิ้นไปจากใจข้าโดยสิ้นเชิง...
นำแปลกใจที่ในใจของข้าแท้จริงแล้วอยากเอ่ยคำอภัยมานานแสนนาน...นับตั้งแต่
มารดาข้าออกไปบำเพ็ญเพียรพร้อมท่านป่ากัทธู แต่ทิฐิที่กล้าแข็งกลับพานมียากจัก
เอ่ยปากออกไปปล่อยให้ความทุกข์ทรมานกัศกร้อนจิตใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง”

(**ปักษานาคา**, 2555: 274)

การยึดติด การมีทิฐิ ของตัวละครเป็นความทุกข์ที่ต้องการหาหนทางสู่การดับทุกข์ดังกล่าว ในนวนิยายทั้ง 2 เรื่อง ได้แก่ **ภาษานาคา** และ**ปักษานาคา** ผู้แต่งชี้ให้เห็นหนทางดับทุกข์คือ การปล่อยวาง และการละทิ้งทิฐิที่มีอยู่ภายในจิตใจซึ่งเป็นหนทางที่จะนำไปสู่ความสงบสุข

แนวคิดสุดท้าย แนวคิดเรื่อง**ความรักและการให้อภัย** แนวคิดเรื่องความรักและการให้อภัยเป็นแนวคิดที่ตรงข้ามกับเรื่องความอาฆาตพยาบาท ทั้งยังเป็นหนทางที่จะนำไปสู่ความสงบสุข แนวคิดนี้เป็นผลมาจากความอาฆาตพยาบาทของตัวละครครุฑและนาค ซึ่งเกิดจากกิเลส ความต้องการครอบครอง อยากได้ อยากมี อยากเป็น และการสูญเสียคนรักจนเกิดความอาฆาตพยาบาท แต่ผู้แต่งชี้ให้เห็นว่าความรักและการให้อภัยมีอำนาจพิเศษยิ่งกว่าสิ่งใดในโลก สร้างความสงบสุขแก่สังคม ดังเช่น ในนวนิยายเรื่อง **เมฆลานาคา** นินรุทธระในอดีตชาติเป็นครุฑชื่อนราธิปครุฑาแอบหลงรักมณิรัตน์ซึ่งในอดีตชาติเป็นนางฟ้าชื่ออัจฉรารัตนาและเป็นคู่รักของภริตัทธนาคาจึงลักพาตัวนางฟ้าอัจฉรารัตนาหนีไป เมื่อนราธิปครุฑาและอัจฉรารัตนามาเกิดเป็นมนุษย์ในปัจจุบันชาติเป็นนินรุทธระและมณิรัตน์ตามลำดับแล้ว ภริตัทธนาคายังคงติดตามหาคู่รักของเขาในอดีตชาติซึ่งก็คือมณิรัตน์เพื่อหวังจะพากลับไปครองรักกันยังเมืองบาดาลแต่ถูกนินรุทธระขัดขวาง จนเกิดการต่อสู้แย่งชิงกัน แต่ท้ายที่สุดแล้วภริตัทธนาคาและนินรุทธระต่างยอมให้อภัยแก่กันดังความว่า

“เราภริตัทฒนาคายนตีโหสิกรรม และละความพยาบาทอาฆาตกับนราธิป
ครุฑาลงแต่เพียงเท่านี้ขอรับพระคุณเจ้า”

“ผมก็เหมือนกันครับหลวงพ่อ ยังไม่อยากจะเชื่อว่าเป็นชู้ของใคร”

“หากเป็นอย่างนั้น อาตมาขอให้ท่านทั้งสองเป็นมิตรกัน และเลิกแล้วต่อกัน
ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป”

(เมฆลานาคา, 2555: 301)

ใน **สัญญารักให้ก้อนฟ้า** องค์กัรครุฑรากัณท์หลงรักพระธิดาจันทรธมณีซึ่งเป็นพระธิดาเมือง
บาดาล ทั้ง ๆ ที่ฝ่ายครุฑและนาคมีความขัดแย้งกัน สาเหตุเพราะกษัตริย์แห่งเมืองบาดาลฆ่าพระมเหสี
แห่งเมืองครุฑซึ่งเป็นมารดาขององค์กัรครุฑรากัณท์ ทำให้ฝ่ายครุฑอาฆาตพยาบาทและต้องการแก้
แค้น ในท้ายที่สุด องค์กัรครุฑรากัณท์ก็ทรงรักและให้อภัยพระธิดาจันทรธมณี ดังความว่า

ทุกอย่างที่เขาถ้อ ทุกอย่างที่เขาทำ เขาจะรับผิดชอบมันด้วยตัวเอง เขารู้...ว่า
เขาเป็นคนไม่ดี เป็นคนเลวที่เห็นแก่ตัว แต่ตอนนี้ขอเพียง จันทรธมณีปลดอภัยเขาก็
จะกลับมารับโทษทัณฑ์จากทุกคน เพราะเขาที่เป็นต้นเหตุ หากเขาไม่เกิดมาคงจะ
ดีกว่านี้ ปีกสีทองโผบินลงยังเขตบาดาลอย่างเศร้าสร้อย พลันเร่งรีบนำน้ำอมฤตไป
มอบให้แก่นางผู้เป็นที่รัก

(สัญญารักให้ก้อนฟ้า, 2555: 179)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นเหตุการณ์หลังจากที่พระธิดาจันทรธมณีถูกครุฑมันต์ซึ่งเป็นพี่ชายของ
กวินตาภาทำร้ายจนบาดเจ็บสาหัสทำให้องค์กัรครุฑรากัณท์ยอมละทิวและเกิดความห่วงใยพระธิดา
จันทรธมณี ทั้งยังยอมเสี่ยงชีวิตไปนำน้ำอมฤตซึ่งเหลืออยู่เพียงหยดเดียวเท่านั้นมารักษาจันทรธมณี แม้ว่า
การรักษาจันทรธมณีจะต้องใช้น้ำอมฤตถึง 3 หยดแต่พระองค์ยอมสละชีวิตรับความเจ็บปวดจาก
พระธิดาจันทรธมณีไว้ที่พระวรกายของพระองค์เพื่อทดแทนน้ำอมฤตอีก 2 หยด แสดงให้เห็นว่าองค์
กัรครุฑรากัณท์ทรงรักและห่วงใยจันทรธมณีมากความรักและการให้อภัยที่องค์กัรครุฑรากัณท์มีให้แก่
พระธิดาจันทรธมณีทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายครุฑกับฝ่ายนาคกลับมาเป็นปกติสุขดังเดิม

แนวคิดเรื่องความรักและการให้อภัย ปรากฏในนวนิยาย 5 เรื่องได้แก่ **เมฆลานาคา มนตรา
นาคาครุฑ นาคสวาท ร้อยรักปักษา และสัญญารักให้ก้อนฟ้า** ในตอนท้ายของนวนิยายทั้ง 5 เรื่อง
ฝ่ายครุฑและนาคยอมให้อภัยแก่กันทำให้เกิดความสงบสุขแก่กันทั้งสองฝ่าย

หากพิจารณาจะเห็นได้ว่า ทั้ง 3 แนวคิดเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกันและสัมพันธ์กับเรื่องความ
อาฆาต ความพยาบาท และการให้อภัย กล่าวคือ แนวคิดเรื่องกรรมและผลกรรม แนวคิดเรื่องการยึด

ติดและการปล่อยวางกับการละทิ้ง ล้วนมีที่มาจากความพลัดพราก ความไม่สมหวังในความรักของตัวละคร จนนำไปสู่ความอาฆาตพยาบาทและการแก้แค้นซึ่งมีทั้งที่แก้แค้นสำเร็จและแก้แค้นไม่สำเร็จ ตัวละครที่แก้แค้นไม่สำเร็จคือตัวละครฝ่ายปรปักษ์ และได้รับผลกระทบที่เกิดจากความอาฆาตพยาบาทของตนผู้แต่งแสดงให้เห็นไว้อย่างชัดเจนว่าผู้ที่อาฆาต พยาบาท จะได้รับผลกระทบเช่นไร ในทางตรงกันข้ามสิ่งที่จะทำให้ลายความอาฆาตพยาบาทหลงได้ คือ ความรักและการให้อภัย โดยผู้แต่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนเช่นกันว่า แนวคิดนี้เป็นหนทางที่จะนำไปสู่ความสงบสุขทั้งสองฝ่าย ผู้วิจัยเห็นว่าการนำเสนอแนวคิดเช่นนี้ก็เป็นแนวคิดทำนองเดียวกันกับที่โสมเทพได้จบเรื่องครุฑกับนาครไว้ในภทาสรีตสาครดั่งที่ ศักดิ์ศรี แยมันตดา ได้กล่าวไว้ข้างต้น

ยิ่งไปกว่านั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าในนวนิยายบางเรื่อง ผู้แต่งสร้างอนุภาคของวิเศษขึ้นเพื่อนำเสนอแนวคิดสำคัญของเรื่องด้วยอีกทางหนึ่ง ซึ่งถือว่ามีลักษณะเด่นที่ทำให้เรื่องน่าสนใจยิ่งขึ้น กล่าวคือ ของวิเศษที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอแนวคิดในนวนิยายเรื่อง **ภาษานาคา** กล่าวคือ ใน **ภาษานาคา** ผู้แต่งสร้างอนุภาคของวิเศษคือภาพโอบมหานที มีลักษณะสำคัญคือ เป็น “ภาพนกตัวใหญ่กางปีกสีขาวราวกับจะโอบอุ้มไปทั้งผืนฟ้าและมหาสมุทร ผลงานของบิดาวาดจันทร์” (**ภาษานาคา**, 2551: 30) จากภาพดังกล่าวอาจตีความได้ว่า นกตัวใหญ่คือครุฑ ส่วนมหาสมุทรหรือน้ำในภาพวาดคือนาค ภาพนี้จึงเป็นภาพที่มีอนุภาพทำให้วินดาได้รับพลังจากภาพและมีเหนือวาดจันทร์ แต่เมื่อพงศ์พญาเห็นภาพนี้แล้วทำให้เกิดอาการหน้ามืด ส่วนวาดจันทร์นำไปมือไปพาดที่ขอบรูปเกิดอาการร้อนคล้ายถูกไฟเผามือ เมื่อวินดาทราบว่าเขาสามารถรับพลังจากภาพได้ ทั้งยังมีลูสมซึ่งเป็นคนขับรถของบิดาของเธอคอยสอนและมีบิดาคอยให้กำลังใจเพื่อหวังให้เธอมีพลังอำนาจวิเศษเหนือวาดจันทร์ เธอจึงนั่งสมาธิรับพลังจากภาพเพื่อไปแก้แค้นวาดจันทร์ ดังความว่า

CHULALONGKORN UNIVERSITY

วินดาจึงค่อยๆ หันมองรูปในมือพ่อ
 นอกกางปีกโอบผืนน้ำ สองตาของมันจ้องมอง ดู...คม กร้าว
 ความกลัวโถมเข้ามาในใจหล่อน จนต้องเบือนหน้าหนี
 “สบตาเขาสีลูก มองสิ” เสียงพ่อสั่ง หล่อนจึงหันมามองจ้องตานกนั้นอีกครั้ง
 จ้องมองโดยมีพ่อลุกขึ้นมายืนอยู่ใกล้ ๆ
 “เห็นพลังมั๊ย ดูให้ดี พลังนี้ถ่ายทอดมาถึงเราได้นะ” พ่อโอบไหล่หล่อนไว้
 น้ำเสียงเปี่ยมด้วยพลัง “ภาพนี้แสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ ลูกต้องเอามันมาไว้ที่
 เดิม พรุ่งนี้พ่อหาหมอเสร็จให้สมขับรถไปส่ง ไปเอามันกลับมา”
 “ค่ะ” หล่อนผงกศีรษะรับคำ...จ่ายตายยิ่งนัก

(ภาษานาคา, 2551: 172)

ภาพวาดโอบมทานที่จึงเปรียบเสมือนภาพที่ทำให้เกิดจุดเปลี่ยนของวินตาและวาดจันทร์ กล่าวคือ ก่อนที่วินตาจะได้รับพลังจากภาพ เธอถูกวาดจันทร์ทำร้ายด้วยพลังวิเศษที่ติดตัวเธอมาจากอดีตชาติ ย่อมแสดงให้เห็นว่าวาดจันทร์มีอำนาจเหนือวินตาแต่หลังจากที่วินตาฝึกสมาธิจนสามารถได้รับพลังวิเศษจากภาพ เธอจึงมักจะไปทำร้ายวาดจันทร์จนบาดเจ็บสาหัส แสดงให้เห็นว่าวินตามีอำนาจเหนือวาดจันทร์แล้ว แต่เมื่อวินตาเห็นว่าอำนาจที่เธอมีซึ่งได้รับจากภาพวาดโอบมทานที่ไม่ใช่สิ่งจำเป็นสำหรับเธอ เพราะแม้จะกำจัดศัตรูรักได้ พงศพิญาก็มีอาจกลับมาสนใจเธอแล้ว เธอจึงทำลายภาพดังกล่าว ดังความว่า

วินตาหัวเราะ หล่อนกวาดสายตามองหน้าทุกๆ คนเมื่อถาม

“กลัววินนี่หรือคะ”

คำถามนี้ทำให้ทุกคนนิ่งตัวแข็งและไม่มีคำตอบ

วินตาเอ่ยยิ้มๆ

“ไม่ต้องกลัวหรอกคะ วินนี่ไม่ทำอะไรใคร แม้แต่คุณจันทร์หรือคุณพงศ์”

หล่อนสบตาพงศ์พิญาเมื่อเอ่ยชื่อเขา

ชายหนุ่มจ้องตอบ ท่าทีระแวงระวัง

“ของขวัญวันแต่งงาน...” วินตาเอ่ยพร้อมขยับเข้ามาอีกก้าว ตาของหล่อนอยู่ใกล้ชิดกับดวงตาของพงศ์พิญาแค่นี้ “ของขวัญจากใจของเพื่อนคนหนึ่งที่มาแสดงความยินดีกับวันแห่งความสุขของคุณพงศ์และคุณจันทร์...วินนี่เผาภาพ ‘โอบมทานที่’ ไปแล้วนะคะ”

พงศ์พิญาแทบไม่เชื่อหูตัวเอง

(ภาษานาคา, 2551: 301)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ภาพโอบมทานที่จึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ทำให้วินตามีพลังอำนาจเหนือวาดจันทร์ ยิ่งไปกว่านั้นวินตายังใช้โอกาสดังกล่าวแก้แค้นวาดจันทร์ การที่เธอมีอำนาจมากขึ้นทำให้คนรอบข้างโดยเฉพาะเพื่อนของเธอกลัวและหนีไปจากเธอจนเธอได้รับคำสอนจากผู้เป็นป้าให้ทำลายภาพและอธิษฐานให้พงศ์พิญาและวาดจันทร์ การทำลายภาพวาดดังกล่าวตามคำสั่งของป้าเธอนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ก็คือการทำลายพลังอำนาจที่เธอได้รับ ไม่ยึดติดหรือหลงอยู่ในอำนาจซึ่งเป็นกิเลสอย่างหนึ่ง ดังคำพูดของป้าของวินตาว่า “ขณะใจตัวเองด้วยการให้อภัยอธิษฐานกรรม แล้วเผารูปนั้นซะ...อำนาจใคร ๆ ก็อยากได้อีกก็มี แต่อำนาจไม่ใช่สิ่งที่เป็นความสุขที่สุดของผู้ครอบครอง เป็นผู้มึนธรรมะในใจดีกว่าธรรมะอยู่ที่ใด ที่นั่นก็เย็น ต่างจากอำนาจมีแต่ความร้อน” (ภาษานาคา, 2551: 304) ดังนั้น ภาพโอบ

มหานทีจึงเป็นภาพที่แสดงให้เห็นกิเลส การยึดติด ความลุ่มหลงอยู่ในอำนาจ แต่สุดท้ายแล้วกิเลส ดังกล่าวก็ถูกทำลายเพราะวินตาเผาทำลายภาพวาดโอบมหานทีทิ้งไป

นอกจากนี้ในนวนิยายเรื่อง **ดวงหทัยครุฑรามันต์** มีอนุภาคของวิเศษอย่างหนึ่งคือดวงหทัยครุฑ ซึ่งเป็นอัญมณีสีแดงขององค์ครุฑรามันต์ เปรียบเสมือนหัวใจของพระองค์ที่ไว้ใช้ปกป้องคุ้มครองคนรักคือแก้วกัลยา มีคุณสมบัติพิเศษคือ มีอำนาจมากกว่าของวิเศษใด ๆ ในเมืองครุฑจึงเป็นที่ต้องการของเหล่านางครุฑ รวมไปถึงสุคนธ์ตริยาด้วยเพราะผู้ที่ได้ครอบครองอัญมณีศักดิ์สิทธิ์นี้แสดงว่าเป็นองค์ครุฑรามันต์เลือกแล้วว่าจะเป็นคู่ครองจึงทรงมอบอัญมณีดังกล่าวไว้ปกป้องในยามที่พระองค์ไม่สามารถมาช่วยเหลือได้ ผู้แต่งสร้างข้อกำหนดของผู้ที่จะครอบครองของวิเศษดังกล่าวว่าต้องเป็นผู้มีน้ำใจ รักผู้อื่นและเสียสละ เพื่อชี้ให้เห็นว่าแม้ว่าเหล่านางครุฑที่ต้องการครอบครองดวงหทัยครุฑและต้องการเป็นคู่รักขององค์ครุฑรามันต์จะหาหนทางทุกวิถีทางแล้วแต่ก็ไม่สามารถเป็นผู้ครอบครองอัญมณีดังกล่าวได้เพราะเหล่านางครุฑ โดยเฉพาะสุคนธ์ตริยาและลักษณาตีเป็นผู้ที่ไม่เคยมีน้ำใจและไม่เคยเสียสละ หรือรักผู้อื่น แต่กลับเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน ดังความตอนหนึ่งว่า “ดวงหทัยครุฑรามันต์...มอบให้แก่สตรีที่คิดถึงคนอื่นเสมอ คุณไม่มีสิ่งนี้อยู่เลย ไม่เคยมีน้ำใจและความรักให้คนอื่น ไม่มีค่าพอจะได้ครอบครองดวงหทัยครุฑรามันต์หรอก... สัจธรรมง่าย ๆ ไม่รู้จริงหรือ” (**ดวงหทัยครุฑรามันต์**, 2553: 359) ในตอนท้ายของเรื่อง ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าตัวละครครุฑยังคงมีความโลภ ไม่ใฝ่ในความดีซึ่งนอกจากจะแย่งชิงของวิเศษเพื่อจะได้เป็นคู่รักขององค์ครุฑรามันต์แล้ว เหล่านางครุฑยังลอบฆ่ากันเองด้วยการใช้กริชเงินแทงร่างเพื่อให้ร่างแตกสลายไม่สามารถไปเกิดในภพอื่นได้ ดังนั้นของวิเศษคือ ดวงหทัยครุฑจึงเป็นอนุภาคของวิเศษที่แสดงให้เห็นคุณงามความดี ของผู้ครอบครอง ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นกรรมหรือการกระทำอันชั่วร้ายของผู้ที่ต้องการครอบครองแต่กลับไม่ได้ครอบครองอย่างสุคนธ์ตริยาและลักษณาตี และในท้ายที่สุดก็ต้องได้รับผลกระทบที่ทั้งสองนางได้กระทำลงไป หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าของวิเศษที่ผู้แต่งสร้างขึ้นมาเป็นการแสดงให้เห็นความเป็นคู่ตรงข้ามกันระหว่างความดี (ของแก้วกัลยา) กับความชั่วร้าย (ของนางครุฑทั้งสองนาง) อันนำไปสู่แนวคิดของเรื่องที่ว่า “ผลกระทบเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง”

ใน **เคลสินาคาตวงใจพญานาค** มีอนุภาคของวิเศษคือ บ่วงนาคบาศหรือบ่วงมหากาฬ ซึ่งเป็น “วัตถุคงอาคมหรือเครื่องจองจำ” แต่เดิมอาวุธวิเศษนี้เคยเป็นศัตราวุธที่พระอิศวรประทานแก่อินทรชิต มีอนุภาพคือ เมื่อแผลงศรออกไปครั้งใดศรจะกลายเป็นบ่วงนาคบาศรัดศัตรูจนสิ้นชีวิต ครั้นอินทรชิตสิ้นชีวิตศรดังกล่าวก็กลายเป็นบ่วงนาคบาศและเป็นสมบัติของพญานาคที่สืบทอดต่อกันมาซึ่งครั้งหนึ่ง

ปวงนาคบาทเคยหายสาบสูญไปตั้งแต่เหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคยุคถึงแต่ องค์
สุวรรณกาย⁷ ซึ่งเป็นราชบุตรเขยแห่งนาคภพนำมาถวายแด่กษัตริย์แห่งนาคพิภพ

องค์เคลสินาคาทรงใช้ปวงนาคบาทซึ่งมีอำนาจพรุนแรงรัดกายพระนางสาวินีนาріทำให้เกิดรัศมี
ร้อนแรงแผดเผาร่างของพระนางเพราะองค์เคลสินาคาโกรธแค้นที่พระนางสาวินีนาріอาฆาตแค้นพิลาซึ่ง
ในอดีตชาติคือพระนางพิลานาริ ทั้งยังจับตัวพิลาและเพื่อนของเธอไปทำร้าย สิ่งที่องค์เคลสินาคา
ต้องการคือให้พระนางสาวินีนาріเลิกจองเวรและเลิกทำร้ายหรือยุ่งเกี่ยวพิลาอีกเพราะสิ่งที่พระนาง
กำลังทำคือการผูกเวรต่อกัน แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคือปวงนาคบาทสร้างของพระนางสาวินีนาріทำให้
ดวงจิตฝ่ายดีและดวงจิตฝ่ายร้ายของพระนางเกิดการโต้แย้งกัน ดังความว่า

“เป็นเช่นนั้นจริงฤ เรายี่ทำผิดถึงเพียงนี้ เราทอดทิ้งไพร่ฟ้าประชาราษฎร์
ทั้งครอบครัว พ่อ แม่ น้อง เพียงเพื่อจิตฝ่ายต่ำ เพียงพึงอยากได้ในตัวภัสดาแห่งพระ
น้องนางหรือนี่”

“ไม่จริง สาวินีนาріอย่าไปฟังในสิ่งที่ราชโอรสทรงกล่าว อย่าไปฟัง เรานั้นเป็น
พระพี่นางเรามีสิทธิ์ในการขึ้นครองราชย์บัลลังก์แห่งนาคพิภพบาดาล ผู้ที่ราชโอรสจัก
ทรงเลือกอภิเษกมีหรือจะมีใช่เรา พระนางน้อยนั้นสมควรแล้วที่เป็นเช่นนั้น เพราะ
พระนางแย่ง! พระนางเก่งนักเรื่องทำให้ ผู้หนึ่งผู้ใดสงสารเอ็นดู และมีหรือสิ่งที่พระ
นางน้อยมีพระประสงค์แล้วจัดมิได้ เหตุอันใดฤราชโอรสที่มีเคยพบพักตร์พระนาง
น้อยเลยสักครา จักเลือกอภิเษกแห่งนางลองตรงดู...ลองตรงดู...”

“ไม่! เรานั้นมีเลือดแห่งขัตติยนารี เหตุใดเราจึงให้จิตฝ่ายต่ำคุกคามเหตุใดเรา
จึงให้เจ้ามีตัวตนเหนือเรา เหตุใดเรามีตรงดูด้วยเหตุผลในสิ่งที่เราพึงกระทำ เหตุ
ใด”

“สาวินี นั้นเป็นเพราะเราดำริแล้วว่าสิ่งที่ทำให้เป็นสิ่งที่ที่บังควรที่สุดเมื่อมีมิ
นาง พระองค์ก็ต้องทรงเป็นของเรา เมื่อมีมินางพระองค์ก็ต้องทรงเป็นของเรา เป็น
ของเรา...เป็นของเรา”

“เมื่อมีมิพระน้องนาง พระองค์ก็จะทรงเป็นของเรา...เป็นของเรา...ม่ายยยยย
...หยุดนะ! เลิกบงการเราเสียที หยุด! หยุดเสียที กรี้ดดดด...”

(เคลสินาคาดวงใจพญานาค, 2555: 364-365)

⁷ องค์พระยาสุวรรณกาย เป็นตัวละครครุฑที่ปรากฏในนวนิยาย ทั้งเรื่อง อริตววรรณครุฑานาค (2554) และเคลสินาคาดวงใจพญานาค (2555) ซึ่งมีผู้แต่งคนเดียวกันคือ จำปาลาว

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นเหตุการณ์ที่ดวงจิตฝ่ายดีและดวงจิตฝ่ายร้ายของพระนางสาววินินารี กำลังโต้แย้งกันหลังจากที่พระนางถูกองค์เคลสิเนาคาใช้บ่วงนาคบาศร์สร้างของพระนางเพื่อให้พระนาง กลับใจและยอมลดความอาฆาตพยาบาทที่มีต่อพิลาซึ่งในอดีตชาติเป็นน้องสาวของพระนาง ใน ท้ายที่สุดพระนางเลือกให้ดวงจิตฝ่ายดีมีอำนาจเหนือดวงจิตฝ่ายร้าย การที่องค์เคลสิเนาคาใช้บ่วง นาคบาศร์เป็นเครื่องมือที่จะทำให้พระนางสาววินินารียอมรับในชะตากรรมและลดความพยาบาทที่มีต่อ น้องสาว แสดงให้เห็นอำนาจของบ่วงนาคบาศร์ในลักษณะของของวิเศษที่มีอำนาจทำลายดวงจิตฝ่าย ร้าย ทั้งยังเป็นสิ่งที่เปรียบเสมือน “เครื่องมือ” ในการเปิดทางให้พระนางสาววินินารีเห็นทางสว่าง ทำลายกิเลสต่าง ๆ ที่ทำให้พระนางมีจิตใจตกต่ำหยาบช้ารวมทั้งหยุดความอาฆาตพยาบาท ดังนั้น อนุภาคของวิเศษดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับแนวคิดของของเรื่องว่า กรรมดีและกรรมชั่วขึ้นอยู่กับ การกระทำของตน

จะเห็นได้ว่าอนุภาคของวิเศษที่สัมพันธ์กับแนวคิดของนวนิยายมักจะเกี่ยวข้องกับกิเลส โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดติด การอยากได้ อยากมี และอยากเป็น ของตัวละครในนวนิยายไทยกลุ่มนี้

จากที่กล่าวมา แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ความอาฆาตพยาบาทเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความ วุ่นวายขึ้นในสังคมอย่างไม่รู้จบ ทั้งยังทำให้เกิดความขัดแย้ง ดังจะเห็นได้จากความขัดแย้งระหว่าง ครุฑกับนาคที่มีความอาฆาตพยาบาทกันไม่จบสิ้น อย่างไรก็ตามการที่ผู้แต่งเพิ่มแนวคิดเรื่องการให้ อภัยเข้าไปเพื่อยุติความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาค ย่อมแสดงให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องการให้อภัยเป็น หลักสำคัญที่จะทำให้สังคมมีความสุข ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์หลังจากที่ครุฑและนาคต่างให้ อภัยซึ่งกันและกัน ครุฑและนาคอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ขณะเดียวกันแนวคิดต่างๆ เหล่านี้ยัง สัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคือเรื่องความพยาบาทและแนวคิดเรื่องเวรย่อมระงับด้วย การไม่จองเวรซึ่งสัมพันธ์กับเรื่องความรักและการให้อภัย แนวคิดเช่นนี้ทำให้นวนิยายกลุ่มนี้มีบทบาท ในการสอนและขัดเกลาจิตใจผู้อ่านได้อีกทางหนึ่ง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องลักษณะเด่นของนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของนวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ.2529- 2555 ที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคและเพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นของนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค มีสมมุติฐานว่า “ลักษณะเด่นของนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคคือการนำเอาความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคมาสร้างเป็นเรื่องเพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความพยายามและการให้อภัย และการนำเรื่องราวของครุฑกับนาคในเรื่องเล่าต่าง ๆ มาสร้างเป็นลักษณะตัวละครและฉาก”

จากวัตถุประสงค์และสมมุติฐานดังกล่าว ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยรวบรวมนวนิยายไทยที่มีครุฑและนาคเป็นตัวละคร ระหว่าง พ.ศ.2529- 2555 พบว่ามีนวนิยาย 11 เรื่อง ได้แก่ มณีสวาท (2529) ภาษานาค (2548) ปักษานาค (2549) มนตรานาคครุฑ (2550) ดวงหทัยครุฑรามันต์ (2553) อริตววรรณครุฑานาค (2554) เคลสินาคดวงใจพญานาค (2555) นาคสวาท (2555) ร้อยรักปักษา (2555) เมฆลานาค (2555) และ สัจญญ์รักให้ก้องฟ้า (2555) ผู้วิจัยนำข้อมูล นวนิยายไทยที่รวบรวมได้ทั้ง 11 เรื่องมาวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อแสดงให้เห็นลักษณะเด่นของนวนิยายไทยกลุ่มนี้ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วนหลัก คือ 1) การวิเคราะห์เรื่องเล่าเกี่ยวกับครุฑและนาคในสังคมไทย 2) การวิเคราะห์โครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก และ 3) การวิเคราะห์แนวคิด ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า องค์ประกอบของนวนิยายที่ทำให้นวนิยายไทยกลุ่มนี้มีลักษณะเด่นมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแนวคิด ผู้แต่งเรื่องเล่าเกี่ยวกับครุฑกับนาคในสังคมไทยมาสร้างเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ อีกทั้งยังผสมผสานกับจินตนาการของผู้แต่งและสอดแทรกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันเข้าไปในเนื้อหาทำให้นวนิยายไทยกลุ่มนี้มีลักษณะเด่นยิ่งขึ้น

สิ่งที่สำคัญมากในโครงเรื่องคือ ความขัดแย้ง (อิรวดี ไตลังคะ, 2546: 4) ซึ่งความขัดแย้งในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ ผู้แต่งนำความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคมาจาก “ตำนานครุฑจับนาค” ในตำนานดังกล่าวกล่าวถึงสาเหตุความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ครุฑกับนาคว่ามาจากความริษยาและการชิงดีชิงเด่นกันระหว่าง “พี่” กับ “น้อง” คือ นางวินตมารดาของครุฑกับนางกัทธมารดาของนาค เพราะทั้งสองนางมีสามีคนเดียวกันคือพระกศยปมุณี จนกลายมาเป็นความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ครุฑกับนาค แล้วผสมผสานจินตนาการของผู้แต่งเข้าไปทำให้ความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคมีความ

ขัดแย้งที่หลากหลาย ทั้งความขัดแย้งจาก “ตำนานครุฑจับนาค” และความขัดแย้งที่ผู้แต่งสร้างขึ้นใหม่ให้มีเรื่องราวเกี่ยวกับความรักและความโลภ โครงเรื่องต่าง ๆ มี 4 แบบ ดังนี้

โครงเรื่องแรก *โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาแก้แค้นศัตรูรัก* พบในนวนิยาย 3 เรื่อง ได้แก่ **มณีสวาท ดวงหทัยครุฑรามันต์ และเคลสินาคาดวงใจพญานาค** สาเหตุของความขัดแย้งเกิดขึ้นจากตัวละครครุฑและนาคไม่สมหวังในความรักและพลัดพรากจากคู่รักจึงข้ามภพชาติมาแก้แค้นตัวละครฝ่ายตรงข้ามที่ข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ การแก้แค้นในเรื่อง **มณีสวาท** อูรคาเทวีแก้แค้นรัฐมนตรีสำเร็จเพราะผู้แต่งต้องการนำเสนอให้เห็นเรื่องกฎแห่งกรรมที่ไม่มีผู้ใดหนีกฎดังกล่าวได้ เช่นเดียวกับในเรื่อง **ดวงหทัยครุฑรามันต์ และเคลสินาคาดวงใจพญานาค** ตัวละครที่มีความอาฆาตแค้นได้ชำระแค้นแล้วเมื่อในอดีตชาติ ครั้นตัวละครที่ถูกตามแก้แค้นมาเกิดเป็นมนุษย์ ตัวละครที่มีความอาฆาตแค้นยังคงติดตามข้ามภพชาติมาแก้แค้น แต่กระทำไม่สำเร็จ เพราะผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นกรรมดีและกรรมชั่ว ทำให้ตัวละครที่มีความอาฆาตแค้นในเรื่อง **ดวงหทัยครุฑรามันต์** ต้องไปรับโทษในนรกภูมิ ส่วนในเรื่อง **เคลสินาคาดวงใจพญานาค** ตัวละครที่มีความอาฆาตแค้นถูกบ่วงนาคบาศรัดร่างเพื่อให้ดวงจิตฝ่ายดีมีอำนาจเหนือดวงจิตฝ่ายร้าย

โครงเรื่องที่สอง *โครงเรื่องแบบการข้ามภพชาติมาติดตามคู่รัก* พบในนวนิยาย 2 เรื่อง ได้แก่ **ภาษานาคา และ เมขลานาคา** นวนิยายทั้ง 2 เรื่องมีความขัดแย้งที่เกิดจากการพลัดพรากจากคู่รักในอดีตชาติ เมื่อคู่รักในอดีตชาติข้ามภพชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ ตัวละครที่พลัดพรากจากคู่รักจึงติดตามมาทางคู่รักคืนเพื่อหวังพากลับสู่ภพภูมิเดิม ข้อสังเกตคือ ตัวละครที่พลัดพรากจากคู่รักคือ นาค ส่วนตัวละครที่ขัดขวางไม่ให้ นาคพาคู่รักกลับสู่ภพภูมิบาดาลคือ ครุฑ จึงเกิดการต่อสู้กัน และตอนท้ายของเรื่องตัวละครครุฑก็ยอมอโหสิกรรมแก่นาค ในเรื่อง **เมขลานาคา** ตัวละครนาคพาคู่รักกลับสู่ภพภูมิบาดาลได้สำเร็จ ส่วนในเรื่อง **ภาษานาคา** ตัวละครนาคพาคู่รักกลับสู่บาดาลไม่สำเร็จเพราะนาค (วาดจันทร์) มีอาชญากรรมความตั้งใจของคู่รักคือ พงศ์พญา ที่ต้องการจะบวชในพระพุทธศาสนาได้ นางจึงกลับสู่ภพภูมิเดิมไปแต่เพียงผู้เดียว

โครงเรื่องที่สาม *โครงเรื่องแบบการประนีประนอมความขัดแย้ง* พบในนวนิยาย 3 เรื่อง ได้แก่ **ปักขานาคา อริตววรรณครุฑานาคา และสัญญารักให้ก้องฟ้า** ความขัดแย้งในนวนิยายกลุ่มนี้ ผู้แต่งนำความขัดแย้งจาก “ตำนานครุฑจับนาค” มาใช้ในเรื่องโดยแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนคือในเรื่อง **ปักขานาคา และ อริตววรรณครุฑานาคา** ส่วนในเรื่อง **สัญญารักให้ก้องฟ้า** ผู้แต่งใช้ความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคและสร้างความขัดแย้งเพิ่มขึ้นคือ กษัตริย์แห่งเมืองบาดาลฆ่าพระมเหสีแห่งเมืองครุฑซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ความขัดแย้งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นเรื่องของศักดิ์ศรีระหว่างครุฑกับนาค ที่สำคัญนวนิยายเรื่อง **ปักขานาคา และ อริตววรรณครุฑานาคา** ผู้แต่งสร้างตัวละครขึ้นใหม่ซึ่งเป็นตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากเผ่าพันธุ์ครุฑและนาคเพื่อไปประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ของบิดาซึ่งเป็นครุฑและเผ่าพันธุ์ของมารดาซึ่งเป็นนาค ในนวนิยายไทยโครงเรื่องนี้

ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคสามารถยุติได้หากเผ่าพันธุ์ครุฑและนาคยอมลดทิฐิและอโหสิกรรมแก่กัน และตัวละครที่มีกำเนิดจากครุฑและนาคก็มีพละกำลัง ฤทธาานุภาพมหาศาล และสติปัญญาเฉลียวฉลาดจึงสามารถประนีประนอมความขัดแย้งได้สำเร็จ

มีข้อนำสังเกตประการหนึ่ง ในโครงเรื่องแบบที่สามนี้ นอกจากตัวละครจะต้องไปประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ครุฑกับนาคแล้ว ตัวละครเอกจะต้องช่วยเหลือมารดาที่ถูกสาปหรือแก้แค้นแทนมารดา อนาคตเหตุการณ์ดังกล่าวคล้ายคลึงกับในตำนานครุฑจับนาค จากเหตุการณ์ที่ครุฑจะต้องช่วยเหลือมารดาด้วยการไปนำน้ำอมฤตมาแก้ตัวมารดาคือนางวินตาคือให้พ้นจากการตกเป็นทาสนางกัทรุและฝ่ายนาคซึ่งเป็นไปตามคำสาปของพระอรุณ โดยเหตุการณ์ในเรื่อง **ปักษานาคา** ชลัญจรีต้องไปนำน้ำอมฤตมาแก้คำสาปให้นางกุนทลาคือถูกนางกฤติกาใช้ดวงแก้วนาคาสาปให้กลายเป็นหินเพราะแอบไปสมสู่กับครุฑจนให้กำเนิดบุตรต่างเผ่าพันธุ์ ส่วนใน **อริตววรรณครุฑานาคา** องค์อริตววรรณ ต้องไปช่วยเหลือพระมารดาของพระองค์ที่เสวยผลนิทรารมย์เข้าไปทำให้หลับไหลไปชั่วกับชั่วกลับเพื่อให้รอดพ้นจากการที่ต้องตกเป็นชายาขององค์สีตามัน และในเรื่อง **สัญญารักให้ก้อนฟ้า** องค์กัทรุครุฑราก็ทนแค้นให้มารดาของพระองค์ที่ถูกกษัตริย์แห่งเมืองบาดาลฆ่าทำให้พระองค์โกรธแค้นเมืองบาดาลอย่างมาก และในท้ายที่สุดแล้วครุฑและนาคยอมอโหสิกรรมแก่กันทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครุฑกับนาคกลับมาเป็นปกติ

โครงเรื่องสุดท้าย **โครงเรื่องแบบการแย่งชิงของวิเศษ** มีนวนิยายที่มีโครงเรื่องแบบดังกล่าว 3 เรื่อง ได้แก่ **มนตรานาคาครุฑ** **นาคสวาท** และ **ร้อยรักปักษา** ความขัดแย้งในโครงเรื่องนี้เกิดขึ้นจากการพลัดพรากจากความรัก การขัดขวางฝ่ายตรงข้ามไม่ให้พบของวิเศษ และความโลภ กล่าวคือ ในเรื่อง **มนตรานาคาครุฑ** นิลนาคข้ามภพชาติมาติดตามหาขรินทร์ด้วยความแค้นเพราะในอดีตชาติขรินทร์เคยเป็นนางครุฑผู้ครอบครองดาบปักษาซึ่งเป็นดาบที่มีดวงวิญญาณของคู่รักของนิลนาคขังอยู่ภายใน แล้วไปตามหาดาบปักษาร่วมกับขรินทร์เพื่อทำพิธีปลดปล่อยดวงวิญญาณของคู่รักของเขาออกจากดาบ ส่วนในเรื่อง **นาคสวาท** ครุฑตระกูลรักตปักษีได้รับมอบหมายให้มาขัดขวางไม่ให้นาคตระกูลนิลนาคของ ฤชคินทร์หาอัญมณีศักดิ์สิทธิ์ประจำตระกูลพบแต่ก็ขัดขวางไม่สำเร็จ และในเรื่อง **ร้อยรักปักษา** นางนาครู้จะฆ่าอาฆาตแค้นพระยาสุวรรณกายที่ฆ่าพระยาปุตตราชบิดาของนางตาย นางรู้ว่าไม่สามารถต่อสู้กับอำนาจของพระยาสุวรรณกายได้ นางจึงหวังไปแก้แค้นกวีตราลูกสาวของพระยาสุวรรณกายที่มาก็คือเป็นมนุษย์ ทั้งยังมีหัวใจเป็นมณีรัตนภาพกร ทำให้รู้จะฆ่าหวังครอบครองอัญมณีดังกล่าวด้วยเพราะเป็นอัญมณีที่มีฤทธาานุภาพร้ายแรง

การศึกษาโครงเรื่องในลักษณะดังกล่าวทำให้เห็นภาพรวมของโครงเรื่องและการสร้างเรื่องด้วยการนำตัวละครครุฑและนาคมาเป็นตัวละครดำเนินเรื่อง หากพิจารณาตามโครงเรื่องก็จะพบว่านวนิยายไทยกลุ่มนี้ผู้แต่งสร้างสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคออกเป็น 4 แบบ ดังที่ได้กล่าวมา

องค์ประกอบต่อมาของนวนิยายไทยกลุ่มนี้คือ ตัวละคร ผู้วิจัยพบว่าตัวละครในนวนิยายไทย มีความหลากหลายและน่าสนใจ ประกอบด้วยตัวละคร 4 ลักษณะ คือ *ตัวละครครุฑ* และ *ตัวละคร นาค* ซึ่ง ผู้แต่งได้สร้างตัวละครใน 2 ลักษณะคือ มีทั้งครุฑและนาคที่อยู่ในภพชาติและภพภูมิของตน มีลักษณะเหมือนครุฑและนาคในเรื่องเล่าต่าง ๆ ส่วนอีกแบบหนึ่งคือ ตัวละครทั้งสองแบบข้ามภพชาติ มาเกิดเป็นมนุษย์แต่ยังคงมีลักษณะบางอย่างที่บ่งบอกว่าเป็นครุฑหรือเป็นนาค นอกจากตัวละคร ครุฑและนาคแล้วยังมี *ตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากเผ่าพันธุ์ครุฑและนาค* เป็นตัวละครที่สร้างขึ้นจาก จินตนาการของผู้แต่ง ตัวละครแบบดังกล่าวปรากฏในนวนิยายที่มีโครงเรื่องแบบการประนีประนอม ความขัดแย้ง มีบทบาทหน้าที่ในการทำให้ความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ครุฑกับนาคกลับมาเป็นปกติ ดังเดิม และตัวละครแบบสุดท้ายคือ *ตัวละครผู้ช่วยเหลือ* เป็นตัวละครที่ผู้แต่งสร้างขึ้นใหม่ เพื่อให้ ช่วยเหลือตัวละครเอกในการทำภารกิจและ เป็นตัวละครที่สร้างสีสันในนวนิยายไทยกลุ่มนี้

องค์ประกอบที่สามคือ ฉาก ฉากเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เห็นภาพการประกอบสร้าง ของตัวละครในนวนิยายไทย ฉากในนวนิยายไทยกลุ่มนี้จำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ *ฉากที่สร้างจาก สถานที่จริง* *ฉากที่สร้างจากเรื่องเล่า* และ *ฉากที่สร้างจากจินตนาการ* การสร้างฉากเหล่านี้ผู้แต่งสร้าง ให้มีมิติของความมหัศจรรย์โดยการผสมผสานจินตนาการของผู้แต่ง ทำให้ฉากกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญ ในการดำเนินเรื่อง การนำเสนอแนวคิด และการนำเสนอตัวละคร การสร้างฉากในลักษณะดังกล่าวจึง แสดงให้เห็นการข้ามกรอบความคิดเดิมที่ว่าครุฑและนาคมีที่อาศัยหรืออยู่เฉพาะในสถานที่ที่รับรู้กัน มาแต่เดิม

องค์ประกอบทั้งสามดังที่กล่าวมานี้ ผู้แต่งนำมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อนำเสนอแนวคิด สำคัญของนวนิยายไทยกลุ่มนี้

องค์ประกอบสุดท้ายคือ แนวคิด จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าแนวคิดในนวนิยายไทยแบ่งได้ 3 กลุ่ม แนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับเรื่องความพยายามและการให้อภัย แสดงให้เห็นว่าครุฑและนาค ยังคงมีกิเลสที่จะนำไปสู่ความอาฆาตพยาบาท แนวคิดแต่ละกลุ่มมีดังนี้

แนวคิดแรก *แนวคิดเรื่องกรรมและผลกรรม* พบในนวนิยายเรื่อง **มณีสวาท ดวงหทัยครุฑ รามันต์** **เคลสินาคาดวงใจพญานาค** และ **อริตววรรณครุฑานาคา** ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าความอาฆาต พยาบาทนำไปสู่ผลกรรมที่ต้องชดใช้

แนวคิดที่สอง *แนวคิดเรื่องการยึดติดและการปล่อยวางกับการละทิ้ง* พบในนวนิยายเรื่อง **ภาษานาคา** และ **ปักษานาคา** ผู้แต่งต้องการการแสดงให้เห็นว่าความพยายามก่อให้เกิดการยึดติด หากปล่อยวางและละทิ้งได้ก็จะทำให้เกิดความสงบสุขทั้งสองฝ่าย

แนวคิดสุดท้าย *แนวคิดเรื่องความรักและการให้อภัย* พบในนวนิยายเรื่อง **เมฆลานาคา มนตรานาคาครุฑ** **นาคสวาท ร้อยรักปักษา** และ **สัญญารักให้ก้อนฟ้า** ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าความ อาฆาตพยาบาทระหว่างเผ่าพันธุ์ครุฑและนาคก่อให้เกิดความวุ่นวายและความสูญเสีย แต่สิ่งที่จะยุติ

ความวุ่นวายต่าง ๆ ลงได้คือ ความรักและการให้อภัย ยิ่งไปกว่านั้นผู้แต่งนำเสนอให้เห็นอีกว่าของวิเศษใด ๆ แม้ว่าจะมีพลังฤทธาภาพรุนแรง แต่ก็มีอาจสู้พลังแห่งรักและให้อภัยได้

จะเห็นได้ว่าแนวคิดสำคัญเรื่องความอาฆาตพยาบาทเป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดความวุ่นวายอย่างไม่สิ้นสุด ทั้งยังทำให้เกิดความขัดแย้ง ดังจะเห็นได้จากความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคที่อาฆาตพยาบาทกันไม่จบสิ้น อย่างไรก็ตาม การที่ผู้แต่งเพิ่มแนวคิดเรื่องการให้อภัยเข้าไปเพื่อยุติความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคย่อมแสดงให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องการให้อภัยเป็นหลักสำคัญที่จะทำให้สังคมเกิดความสงบสุข ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์หลังจากที่ครุฑและนาคต่างให้อภัยแก่กัน ครุฑและนาคอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ขณะเดียวกันแนวคิดต่าง ๆ ยังสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคือเรื่องความพยาบาทและแนวคิดเรื่องเวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร แนวคิดดังกล่าวนี้จึงมีบทบาทในการสอนและขัดเกลาจิตใจผู้อ่านได้อีกทางหนึ่งด้วย

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าองค์ประกอบสำคัญคือ ตัวละครและฉากนี้ ผู้แต่งสร้างขึ้นจากเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับครุฑและนาค โดยนำมาดัดแปลงและผสมผสานจินตนาการทำให้เรื่องราวของครุฑและนาคในนวนิยายไทยมีมิติที่หลากหลายและน่าสนใจ แตกต่างไปจากตำนานเรื่อง “ครุฑจับนาค” ที่รับรู้กันมาแต่เดิม เรื่องเล่าต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยพบ สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. **วรรณกรรมล้นสกฤตและบาลี** มี 2 เรื่องคือ ตำนานครุฑจับนาค ซึ่งมีที่มาจาก**มหาภารตะ** และ**ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา** โดยเฉพาะตำนานครุฑจับนาคที่ถูกนำมาใช้ในวรรณกรรมกลุ่มนี้ในหลายองค์ประกอบ ทั้งความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคที่ถูกนำมาดัดแปลงแล้วสร้างเป็นโครงเรื่อง ลักษณะของตัวละคร รวมถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในนวนิยายบางเรื่อง

2. **วรรณคดีไทย** มี 3 เรื่อง คือ **ไตรภูมิพระร่วง รามเกียรติ์** และ**ภุริตทัตตชาดก** เรื่องเล่าต่าง ๆ ถูกนำมาสร้างเป็นลักษณะของตัวละคร ฉาก รวมไปถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องด้วย โดยเฉพาะคดีไตรภูมิที่ถูกนำมาสร้างเป็นตัวละครและฉากซึ่งผู้แต่งสร้างองค์ประกอบดังกล่าวได้อย่างน่าสนใจ

3. **นิทานพื้นบ้าน** นิทานพื้นบ้านที่นำมาใช้ในนวนิยายกลุ่มนี้ คือ นิทานประจำถิ่น ผู้แต่งนำนิทานประจำถิ่นมาสอดแทรกในนวนิยายไทย ส่วนใหญ่เป็นตำนานที่เกี่ยวข้องกับพญานาค เช่น นิทานเรื่องพระร่วง นิทานเรื่องพระทองนางนาค ตำนานป่าคำชะโนดและพญานาคศรีสุทโธ เป็นต้น ผู้แต่งนำตำนานประจำถิ่นดังกล่าวมาผสมผสานกับจินตนาการของผู้แต่งทำให้เรื่องราวมีความน่าสนใจและชวนติดตาม

4. **ข่าวเหตุการณ์ปัจจุบัน** ผู้แต่งได้นำเหตุการณ์ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับนาคได้แก่ บั้งไฟพญานาค รอยพญานาค และเพชรพญานาค มาสอดแทรกอยู่ในนวนิยายไทย ทำให้เห็นการสร้าง ความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับนาคขึ้นมาใหม่ โดยเหตุการณ์ที่ปรากฏในนวนิยาย ผู้แต่งแสดงให้เห็นที่มาของเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าเกี่ยวข้องกับนาคหรือเกิดขึ้นจากพญานาคตามความเชื่อของคนในสังคม

จากการศึกษา นวนิยายไทยทั้ง 11 เรื่อง ทำให้ผู้วิจัยพบว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ข้างต้น เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญและทำให้นวนิยายไทยกลุ่มนี้มีลักษณะเด่น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าปัจจัยทางสังคมมีส่วนสำคัญที่ทำให้นวนิยายไทยกลุ่มนี้นำเสนอเรื่องราวของครุฑและนาคที่ต่างไปจากเรื่องราวในตำนาน เรื่องราวที่นำเสนอในนวนิยายสอดคล้องกับยุคสมัยสังคมปัจจุบัน ผู้อ่านจึงเข้าถึงได้ง่าย ปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวได้แก่ จินตนาการของผู้แต่ง การสร้างงานแนววัฒนธรรมประชานิยม อิทธิพลจากวรรณกรรมไทยและวรรณกรรมต่างชาติ และอิทธิพลจากภาพยนตร์ไทยและต่างชาติ ปัจจัยทั้ง 4 ประการ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เรื่องราวของครุฑและนาคถูกผลิตออกมาในรูปแบบของนวนิยายอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2548 จึงเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงความเชื่อของคนในสังคมไทยเกี่ยวกับเรื่องครุฑและนาค แม้ว่านวนิยายไทยกลุ่มนี้จะป็นกลุ่มงานวรรณกรรมที่ทำให้เห็นสถานะของครุฑและนาคเปลี่ยนจากสัตว์กึ่งเทพที่ศักดิ์สิทธิ์กลายมาเป็นอมมนุษย์ที่ยังมีกิเลส มีความพยายาม ความรัก และการให้อภัย วนเวียนอยู่ในวังหลวง ทำให้ภาพของครุฑและนาคเหล่านี้ไม่ต่างไปจากมนุษย์ เพียงแต่เหล่าครุฑและนาคมีพลังและฤทธานุภาพที่มากกว่ามนุษย์ทั่วไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยกลุ่มงานนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบและประเด็นที่น่าสนใจซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวรรณกรรมที่นำตัวละครในนิทานหรือตำนานมาใช้ในการสร้างสรรค์ ดังจะอภิปรายผลต่อไปนี้

การศึกษาวิจัยนวนิยายไทยกลุ่มดังกล่าว ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค ที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2529 – 2555 พบว่าครุฑและนาคในนวนิยายไทยกลุ่มนี้มีลักษณะและบทบาทที่หลากหลาย แต่ก็ยังคงลักษณะของ “ครุฑ” และ “นาค” ตามที่ผู้อ่านรับรู้ ตัวละครครุฑและนาคเหล่านี้มีความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์อยู่แล้วตามตำนานที่รับรู้กันว่ามาจาก “พี่” กับ “น้อง” ความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ที่มีมาอย่างยาวนาน เป็นความขัดแย้งที่ทำให้เห็นอารมณ์อาฆาตแค้นที่รุนแรง ผู้แต่งจึงนำความขัดแย้งดังกล่าวมาดัดแปลงสาเหตุของความขัดแย้งให้สอดคล้องกับกลุ่มของผู้อ่าน สาเหตุของความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรัก การพลัดพราก และความโลภ ของตัวละคร ยิ่งไปกว่านั้นการใช้ความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคยังนำเสนอเรื่องความอาฆาตพยาบาทและการให้อภัยได้ดีกว่านำเสนอด้วยตัวละครมนุษย์ เพราะครุฑกับนาคมีความขัดแย้งที่แฝงไว้ด้วยความอาฆาตพยาบาท เป็นความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ที่มีนัยแห่งความเจ็บแค้นและศักดิ์ศรีแห่งเผ่าพันธุ์ หากทั้งสองเผ่าพันธุ์พบกันครั้งใดก็จะต่อสู้กันจนต้องมีการสูญเสียซึ่งถือว่าเป็นยุติการต่อสู้

นวนิยายไทยกลุ่มนี้เริ่มต้นตีพิมพ์ตั้งแต่ปี 2529 คือ เรื่อง **มณีสวาท** แล้วเว้นระยะไปประมาณ 19 ปี จึงมีเรื่อง **ภาษานาคา** (2548) แล้วจึงมีนวนิยายลักษณะดังกล่าวตีพิมพ์ออกมาอย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสาเหตุหรือปัจจัยสำคัญที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างนวนิยายไทยกลุ่มนี้คือ ภาพยนตร์ไทยเรื่อง 15 คำ เดือน 11 ออกฉายครั้งแรกเมื่อปี 2545 หลังจากที่ภาพยนตร์เรื่องนี้ก็ออกฉายก็มีนวนิยายตีพิมพ์ออกมาอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันผู้แต่งยังนำเหตุการณ์บังไฟพญานาคมาสร้างเป็นเหตุการณ์ในนวนิยายไทยกลุ่มนี้ด้วย

จากการที่ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีผู้ศึกษางานเกี่ยวกับครุฑและนาคในศาสตร์หลายแขนง ทั้งวรรณกรรมสันสกฤตและบาลี คติชนวิทยา ศิลปกรรมและประวัติศาสตร์ ส่วนวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยศึกษาในกลุ่มงานนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค ซึ่งทำให้เห็นภาพของครุฑและนาคที่หลากหลายมากขึ้น จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่าเรื่องราวของ “ครุฑ” และ “นาค” ที่ปรากฏในนวนิยายไทยจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้ตั้งแต่ปี 2548 เรื่อยมาถึงปัจจุบันก็มีนวนิยายที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคออกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งยังไม่นับรวมนวนิยายไทยที่มีเฉพาะตัวละครครุฑและเฉพาะตัวละครนาค

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผู้แต่งปรับเรื่องราวให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้อ่านซึ่งส่วนใหญ่ น่าจะเป็นกลุ่มวัยรุ่น เรื่องราวความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคที่ผู้แต่งนำเสนอออกมานั้น มีผลจากความขัดแย้งที่เกิดจากความอาฆาตพยาบาท และในตอนท้ายของเรื่องผู้แต่งแสดงให้เห็นทางออกของความขัดแย้งดังกล่าวในเชิงการประนีประนอมคือ การยอมอโหสิกรรมและให้อภัยแก่กัน ซึ่งความคิดดังกล่าวสามารถปรับประยุกต์ใช้สอนกลุ่มผู้อ่านในสังคมปัจจุบันได้

ตัวละครครุฑและนาคในนวนิยายไทยกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์กันในลักษณะของตัวละครคู่ขัดแย้งกันเพราะเผ่าพันธุ์ขัดแย้งและเป็นศัตรูกันซึ่งสืบทอดกันมาตามแต่ละฝ่าย แล้วผู้แต่งก็สร้างความขัดแย้งเพิ่มเข้าไปทำให้ความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคในนวนิยายทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จึงทำให้เห็นว่า ผู้แต่งได้นำความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคมาผสมผสานกับจินตนาการของตนให้มีความหลากหลายแล้วนำเสนอออกมาในรูปแบบของนวนิยาย

นอกจากนวนิยายที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค ทั้ง 11 เรื่อง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่จากการเก็บข้อมูลนวนิยายเพื่อทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า มีนวนิยายที่มีตัวละครเฉพาะครุฑและนวนิยายที่มีตัวละครเฉพาะนาค อีก 25 เรื่อง ดังนี้

นวนิยายที่มีเฉพาะตัวครุฑ ได้แก่ เรื่อง **ครุฑ** (2545) **เทวปักชี** (2553) และ **ครุฑาล่าหัวใจ** (2557) ตัวละครครุฑกลุ่มนี้มีทั้งที่เป็นตัวละครเอกและผู้ช่วยเหลือ ผู้แต่งสร้างเรื่องให้ครุฑเกี่ยวข้องกับมนุษย์ โดยเฉพาะเรื่องล่าสุดมีองค์ประกอบที่ไม่ซับซ้อนและผู้แต่งได้ผสมผสานเหตุการณ์ปัจจุบันเข้าไปเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันเพื่อให้ผู้อ่านที่เป็นกลุ่มวัยรุ่นสามารถรับรู้เรื่องราวของตัว

ละครครุฑในนวนิยายได้และผู้แตงนำเสนอแนวคิดสำคัญคือเรื่อง กิเลส รัก โลภ โกรธ หลง ของตัวละคร

นวนิยายที่มีเฉพาะตัวละครขนาด ได้แก่ **นาคราช** (2531) **มนต์นาคราช** (2544) **เพลิงนาคา** (2547) **นาคราชา** (2548) **นาคาลัย** (2549) **รักต่างภพ** (2550) **อุรัสยา** (2550) **เงานาคราช** (2550) **สายสัญญาณาคินี** (2550) **จอมใจนาคราช** (2550) **เพ็ญพญานาค** (2551) **สร้อยนาคี** (2551) **อัคคี** **นาคา** (2551) **สุรียนาคราช** (2551) **ธิดานาคินทร์** (2552) **บาดาล** (2552) **ดวงใจพญานาค** (2553) **มนตรานาคี** (2553) และ **สัญญาณรักนาคราช** (2554) ซึ่งนวนิยายกลุ่มนี้อยู่ในช่วงระยะเวลาเดียวกับที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาจะเห็นได้ว่ามีมากถึง 19 เรื่อง และหลังจากปี 2555 แล้วผู้วิจัยยังพบว่ามีนวนิยายที่มีตัวละครเฉพาะขนาดออกมาอีกคือ **เพลิงรักนาคราช** (2557) **นิมิตนาคา** (2557) และ **นาคา** **จตุรงค์ ภาค นิลนาค นจิรา** (2557) เรื่องราวของนวนิยายไทยกลุ่มนี้มีหลากหลาย ทั้งที่เป็นเรื่องลึกลับ ผสมผสานกับความเชื่อในท้องถิ่น เรื่องเกี่ยวกับความรักและเรื่องความอาฆาตแค้น โดยเฉพาะเรื่องของนาค ผู้แตงมักจะนำลักษณะการกำเนิดของนาคตามคติของวรรณคดีบาลีที่มี 4 แบบมาใช้คือ อัณฑชโยนิ (กำเนิดจากฟองไข่) ชลาพูชโยนิ (กำเนิดจากครรภ์) สังเสทชโยนิ (กำเนิดจากเถ้าโคล) และ โอปปาติกโยนิ (กำเนิดแล้วโตทันที) เพื่อสร้างเป็นเรื่องของความรักระหว่างตัวละครขนาดด้วยกันที่แม้ว่าจะมีชาติกำเนิดที่ต่างกัน แต่ก็ฝ่าฟันอุปสรรคจนได้ครองรักกัน ทั้งหมดนี้เพื่อนำเสนอให้เห็นแนวคิดเรื่องกิเลสและกรรม

เมื่อพิจารณาจะพบว่านวนิยายที่มีตัวละครเฉพาะขนาดมีจำนวนมากกว่านวนิยายที่มีตัวละครเฉพาะครุฑและมากกว่านวนิยายที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาคในเรื่องเดียวกันซึ่งเป็นกลุ่มข้อมูลที่ใช้ศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเพราะความเชื่อเรื่องนาค เป็นความเชื่อที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยในหลากหลายมิติกว่าครุฑ ทั้งประเพณี พิธีกรรมและศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ รวมถึงในพระพุทธศาสนาก็มีเรื่องราวของนาคปรากฏร่วมอยู่ด้วย ทำให้เรื่องกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย และถูกนำไปเชื่อมโยงกับเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น บั้งไฟพญานาค รอยเลื้อยพญานาค เป็นต้น แต่ครุฑมีสถานะสัมพันธ์อยู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังคำอธิบายของ ศานติ ภัคคีคำ (2556: 111) ว่า “... โดยเฉพาะในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อมีการยกย่องพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาว่าเป็นดั่งองค์พระนารายณ์อวตาร ครุฑในสังคมนับแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมาจึงมีฐานะอันหมายถึงสัญลักษณ์แทนองค์พระมหากษัตริย์ของไทย...” สาเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ผู้แตงไม่นิยมนำเรื่องครุฑมาสร้างสรรค์เป็นงานวรรณกรรม

ยมโดย เพ็ญพงศา (2521: 142) ศึกษาเรื่องครุฑและนาคในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี พบว่า

วรรณคดีสันสกฤตมักกล่าวถึงเรื่องราวของครุฑกับนาคควบคู่กันเสมอ ครุฑและนาคในวรรณคดีสันสกฤตกำเนิดจากบิดาองค์เดียวกัน คือ พระกัศยปพรหมฤษี

ประชาบดีแต่ต่างมารตากัน พวกนาคเป็นลูกของ นางกัทฐุ ครุฑมีรูปร่างลักษณะ เป็นนกส่วนนาคมีรูปร่างลักษณะคล้ายคลึงกับงู ทั้งครุฑและนาคต่างมีฤทธิ์เดชเป็นที่ น่าเกรงขาม ครุฑมีปีก จะงอยปาก กรงเล็บ และพลังกำลังอันแข็งแกร่งเป็นเครื่อง แสดงศักดิ์านุภาพของตน ส่วนนาคมีรูปร่างใหญ่โต ดูร้าย มีพิษร้ายแรงเป็นอาวุธ ประจำตัว เนรมิตตนได้ตามประสงค์ แต่ก็มีขนาดของร่างกายและฤทธิ์เดชน้อยกว่า ครุฑตามพรที่ได้รับจากพระกศยป ด้วยเหตุที่ครุฑและพวกนาคเป็นลูกต่างมารตากัน และต่างก็มีอำนาจอันเกรียงไกร ทั้งสองฝ่ายจึงเป็นปรปักษ์ต่อกัน

นอกจากนี้ ยมโดย เฟิงพงศา (2521: 143) ยังกล่าวถึงลักษณะของครุฑและนาคในวรรณคดี บาลีว่าแตกต่างกันไปจากวรรณคดีสันสกฤตในบางประการ คือ

นาคในวรรณคดีบาลีมีเหตุและปัจจัยแห่งกำเนิดเหมือนครุฑในวรรณคดีบาลี คือ กำเนิดเพราะอำนาจกุศลกรรมแต่ครั้งอดีตชาติ และด้วยอำนาจแห่งบุญกรรมจะเป็นเครื่องกำหนดประเภทนาคเป็นชั้นสูงสุดแบบเทวดา จนถึงชั้นต่ำสุดแบบสัตว์ ดิรัจฉาน หากได้กำเนิดจากพระเป็นเจ้าเช่นนาคในวรรณคดีสันสกฤตไม่ ครุฑใน วรรณคดีบาลีจับนาคเสพเป็นรักษาหารตามธรรมชาติของสัตว์ทำนองนกจับงูกิน มิได้ มีสาเหตุมาจากความพยายามของเวรของครุฑเช่นคติครุฑจับนาคของวรรณคดี สันสกฤต แต่ครุฑในวรรณคดีบาลีก็สามารถจับนาคกินได้เฉพาะนาคที่มีกำเนิดเสมอ ตนและต่ำกว่าตนเท่านั้น แม้กระนั้นครุฑและนาคตามคติของฝ่ายวรรณคดีบาลีก็มี ความรักใคร่ ประองดองและเป็นมิตรต่อกันได้เพราะต่างก็ยึดถือสมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้าเป็นสรณะของพวกเขาตน

จากการศึกษาของยมโดย เฟิงพงศา ข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งนวนิยายไทยส่วนใหญ่สร้าง ลักษณะของตัวละครครุฑและนาคด้านการกำเนิดจากวรรณคดีบาลีคือ กำเนิดจากอำนาจกุศลกรรม แต่ครั้งอดีตชาติ และใช้การกำเนิด 4 แบบ ดังที่ผู้วิจัยกล่าวไว้ก่อนหน้านี้ ดังจะเห็นได้จากลักษณะของ ตัวละครบางตัวที่มีกรรมผูกเวรกับนาค เช่น แก้วกัลยา ในเรื่อง **ดวงหทัยครุฑราชมันต์** มีกำเนิดจาก ฟองไข่และมีดวงชะตาผูกเวรกับนาค หรือ จากเหตุการณ์ในเรื่อง **มณีสวาท** พญาสุบรรณราชไม่ทำ ร้ายอุรคาเทวีเพราะมีชาติกำเนิดเท่าเทียมกัน และรวมไปถึงนวนิยายเรื่องอื่น ๆ ยกเว้นเพียงเรื่อง **ปักชานาค** ที่ผู้แต่งนำเรื่องราวจากตำนานครุฑจับนาคมาสร้างเป็นเรื่อง ลักษณะการกำเนิดของตัว ละครแบบดังกล่าวปรากฏในนวนิยายนอกเหนือจากกลุ่มข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ศึกษา คือ นวนิยายที่มีตัว ละครเฉพาะครุฑและนวนิยายที่มีตัวละครเฉพาะนาคด้วย ส่วนความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาค ผู้

แต่งนำความขัดแย้งจากตำนานครุฑจับนาคซึ่งอยู่ในวรรณคดีสันสกฤต มาสร้างเป็นความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคแล้วเพิ่มความขัดแย้งตามจินตนาการของตนเข้าไป ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการพลัดพรากจากคู่รักและการไม่สมหวังในความรัก ปมขัดแย้งดังกล่าวก่อให้เกิดความอาฆาตพยาบาทเช่นเดียวกับตำนานครุฑจับนาค และในตอนท้ายของเรื่องผู้แต่งใช้หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาคลี่คลายเรื่อง ทำให้เรื่องราวจบลงอย่างมีศานติ

จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้แต่งนำเรื่องราวของครุฑและนาคมาผสมผสานกับจินตนาการของตนทำให้เรื่องราวมีความน่าใจและแตกต่างไปจากนวนิยายในกลุ่มเดียวกัน ทั้งยังสร้างเรื่องราวให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมประชานิยมเพื่อให้เรื่องราวของครุฑและนาคสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านในปัจจุบันได้ ความนิยมในเรื่องราวความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคในปัจจุบัน เห็นได้จากมีการนำนวนิยายสองเรื่องไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์ซึ่งอยู่ในกลุ่มข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาด้วย คือ เรื่อง **ภาษานาค** ของ บริษัท เป้า จิน จง จำกัด เริ่มออกอากาศวันที่ 17 พฤษภาคม 2550 ทางสถานีโทรทัศน์สีทองที่พบช่อง 7 และเรื่อง **มณีสวาท** ของ บริษัท กู๊ด พิลลิ่ง จำกัด ออกอากาศระหว่างวันที่ 28 มกราคม ถึง 12 มีนาคม 2556 ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่า การวิจัยนี้มีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ห้องค้ประกอบและลักษณะเด่นของงานวรรณกรรมที่สร้างขึ้นจากนิทาน ตำนานต่าง ๆ ได้และเป็นงานวิจัยอีกเล่มหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคติชนกับวรรณกรรมร่วมสมัย ซึ่งควรจะได้มีการศึกษาแพร่หลายต่อไปเพราะหากพิจารณาในเชิงคติชนวิทยา จะเห็นว่าโครงเรื่อง 4 แบบ มีลำดับของเหตุการณ์ร่วมกัน คล้ายแบบเรื่อง (tale type) อนุภาคต่าง ๆ ได้แก่ อนุภาคตัวละคร อนุภาคเหตุการณ์ และอนุภาคของวิเศษก็ถือเป็นอนุภาคของแต่ละแบบเรื่องด้วย รวมไปถึงเรื่องเล่าต่าง ๆ ที่ผู้แต่งนำมาใช้สะท้อนถึงความเป็นนิทานตำนานซึ่งผู้แต่งอาจตัดอนุภาคบางอย่างแล้วนำมาเพิ่มเติมหรือขยายต่อในนวนิยาย นวนิยายแต่ละเรื่องจึงมี “การแตกเรื่อง” จากตำนานครุฑจับนาคแล้วสร้างเป็นสำนวน (version) ใหม่ขึ้นมา แสดงให้เห็นการผลิตซ้ำเรื่องความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาคในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น

การสร้างตัวละครในนวนิยายกลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นวิถีคิดแบบคู่ตรงข้ามคือ ครุฑและนาคซึ่งเป็นตัวละครที่มีความขัดแย้งกันตามตำนาน รวมไปถึงการนำเสนอแนวคิดแบบคู่ตรงข้ามคือ เรื่องความพยาบาทและการให้อภัย ยิ่งไปกว่านั้นผู้แต่งนวนิยายบางเรื่องยังสร้างตัวละครที่มีกำเนิดทั้งจากเผ่าพันธุ์ครุฑและนาคซึ่งมีลักษณะเป็นตัวเชื่อม (mediator) เพราะตัวละครดังกล่าวมีหน้าที่ประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ครุฑกับนาค

จากที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์นวนิยายกลุ่มนี้พบว่าตัวละครมีบทบาท (role) ที่หลากหลาย ขณะเดียวกัน นวนิยายก็มีบทบาท (function) ที่หลากหลายเช่นกัน โดยเฉพาะในด้านการสอนที่ผู้แต่งมุ่งเน้นนำเสนอแนวคิดหลักเกี่ยวกับความพยาบาทและการให้อภัย

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบอีกว่า ผู้แต่งได้ผสมผสานเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางสังคมที่ได้รับความนิยมเข้าไปในเรื่อง เพื่อให้เรื่องมีความน่าสนใจ สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านกลุ่มใหญ่ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นได้ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับ “วัฒนธรรมประชานิยม” (popular culture) ทำให้นวนิยายไทยกลุ่มนี้ได้รับความนิยมและถูกนำไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์ถึงสองเรื่อง ได้แก่ **มณีสวาท** และ **ภาษาอนาคต** ซึ่งจากที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้นทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคติชนกับวรรณกรรมไทยได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ แม้ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะนวนิยายไทยที่มีตัวละครเป็นครุฑและนาค แต่ผู้วิจัยก็พบว่ายังมีนวนิยายไทยที่มีการนำตัวละครในนิทานอื่น ๆ มาสร้างเป็นนวนิยายอีกเป็นจำนวนมาก ทั้งที่มาจากวรรณคดีไทย วรรณคดีท้องถิ่น และวรรณกรรมต่างประเทศ จึงสามารถนำนวนิยายกลุ่มนี้มาศึกษาได้ต่อไป

รายการอ้างอิง

- ASTV ผู้จัดการออนไลน์. (2547). เล่าขานตำนานบั้งไฟพญานาค [ออนไลน์]. Retrieved 20 ธันวาคม 2557, Available from:
<http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9470000072111>
- Butcher, S.H. (1951). *Aristotle's theory of poetry and fine art* (4th editions.). Newyork: Dover.
- Forster, E.M. (1978). *Aspects of the novel*. Middlesex: Penguin Books.
- Roberts, Edgar V. (1988). *Writing themes about literature* (6th editions.). Newyork: Prentice-Hall International.
- Snead, John. (2005). What is Romantic Fantasy? [online]. Retrieved 1 July 2015, Available from <http://greenronin.com/>
- Taylor, Archer. (1965). Folklore and the student of Literature. In A. Dundes (Ed.), *The study of Folklore*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- กนกวลี พจนปกรณ์. (2548). กษานาคา. กรุงเทพฯ: เพื่อนดี.
- กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย. (2547). ภารตวิทยา: ความรู้เรื่องอินเดียทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- กฤษฎา กฤษณะเศรษฐี และครุฑา นาคาพงศ์. (2556). ครุฑ. กรุงเทพฯ: ธิงค์ บีคอนด์ บุ๊คส์.
- กอบกุล อิงคุทานนท์. (ม.ป.ป.). ศัพทวรรณกรรม. กรุงเทพฯ: รักอักษร.
- กาญจนา อนันต์. นามปากกา เบญจามินท์. สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.
- กาญจนา อนันต์. นามปากกา เบญจามินท์. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2558.
- กาญจนา อนันต์. นามปากกา เบญจามินท์. สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2558.
- กิตติพัฒน์ เพชรทอง. (2546). พุทธศาสนากับพญานาค ศึกษาวิเคราะห์พญานาคในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทกับในวัฒนธรรมอีสาน. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2520). วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย และภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2531). คติชนวิทยากับการเรียนการสอนภาษาไทย. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย ๘ (คติชนวิทยาสำหรับครู) (หน้า. 1139-1180). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

คู่มือพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ ๕ วิถีมุตตสังคหวิภาค. (2555). ความเบื้องต้น [ออนไลน์].

Retrieved 7 ตุลาคม 2557, Available from <http://www.thepathofpurity.com>

จรัสศรี จิรภาส. (2547). แห่งเจีย (ฉีเทียนต้าเส็ง) ลิงในวรรณกรรมที่กลายเป็นเทพเจ้า. กรุงเทพฯ: มติชน.

จันทร์ณภัทร. (2555). ร้อยรักปักษา. กรุงเทพฯ: บงกช.

จันทร์ณภัทร. (2555). นาคสวาท. กรุงเทพฯ: บงกช.

จำปาลาว. (2554). อริตววรรณครุฑานาคา. นนทบุรี: ปันธุ์ปุระ.

จำปาลาว. (2555). เคลื่อนาคาดวงใจพญานาค. นนทบุรี: ปันธุ์ปุระ.

จิตรกร เอ็มพันธ์. (2545). พญานาคเจ้าแห่งแม่น้ำโขง: พิธีกรรมกับระบบความเชื่อพื้นบ้านแห่งวัฒนธรรมอีสาน. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จันทวีร์ วิวัฒน์. (2529). มณีสวาท. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญกิจ.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2509). พระราชพิธีสิบสองเดือน. พระนคร: ผ่านฟ้าพิทยา.

ชลธิรา กัดต่ออยู่. (2517). วรรณคดีของปวงชน. นครหลวง: ฝ่ายวิชาการ องค์การบริหารสโมสรนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาดก. (2550). ทศชาติชาดก เล่ม ๖. กรุงเทพฯ: เพชรกะรัต.

ดวงมน จิตรจ้านง. (2006). การศึกษาวรรณกรรมไทยในแง่สหบท. *The Journal*, 2(1), 49-62.

ดวงมน จิตรจ้านงค์. (2528). หลังม่านวรรณศิลป์ กรุงเทพฯ: เทียนวรรณ.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระบรมราชา (2543). ชีวิตและงานของสุนทรภู่ (พิมพ์ครั้งที่ 15.). กรุงเทพฯ: บรรณาการ.

ไต้ลั้งคะ, อ. (2546). ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง (พิมพ์ครั้งที่ 2.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. (2536). วรรณกรรมศาสนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นภาพร เล้าสินวัฒนา. (2538). นาค: นทีเทวดาในศิลปะลังกา. ศิลปากร, 38(3), 8-10.

เนตรนัมนต์. (2550). มนตราเนคาครุฑ. ปทุมธานี: สีม่วงอ่อน.

บำรุงไทย, ว. (2543). ศาสตร์และศิลป์แห่งนวนิยาย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

เบญจามินทร์. (2553). ดวงหทัยครุฑรามันต์. กรุงเทพฯ: อรุณ.

ประคอง นิมนานเหมินท์. (2551). นิทานพื้นบ้านศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2546). สายน้ำกับความเชื่อและวรรณกรรมไทย-ไท, ใน เอกสาร
ประกอบการประชุมวิชาการเนื่องในวโรกาสเฉลิมฉลองสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม
บรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ 48 พรรษา เรื่อง วารีวิถีไทย (หน้า. 1-19). วันที่
26 มีนาคม 2546 ณ สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนานวลี. (2555). เมฆลานาคา. กรุงเทพฯ: C&N.
- พิชิตชัย ราชปู้ชัย. นามปากกา จันทรณ์ภัทร. สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2558.
- พิเชษฐ สายพันธ์. (2539). "นาคาคติ" อีสานลุ่มน้ำโขง: ชีวิตทางวัฒนธรรมจากพิธีกรรมร่วมสมัย.
วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, พระบาทสมเด็จพระ. (2549). บทละครเรื่องรามเกียรติ์ (พิมพ์ครั้งที่
10.). กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- มารศรี สอทิพย์. (2551). เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช: กลวิธีการ
เล่าเรื่องกับการสร้างภาพลักษณ์ วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยมโดย เพ็งพงศา. (2521). ครุฑและนาคในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุรฉัตร บุญสนิท. (2538). วรรณวิจารณ์. สงขลา: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รวมแพง. (2555). ปักษานาคา (พิมพ์ครั้งที่ 7.). กรุงเทพฯ: พิสิกส์เซ็นเตอร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- รินแก้ว. (2555). สัญญารักให้กองทัพ. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2546). นามานุกรมรามเกียรติ์: ประวัติความเป็นมา ตัวละคร สถานที่ พิธี อาวุธ
ฯลฯ กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2552). วรรณกรรมออนไลน์: วัฒนธรรมการสร้าง-เสพวรรณศิลป์ในบริบทสังคม
ที่เปลี่ยนแปลง. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 11(1),
43-57.
- ลอง ธารา. (2546). คำชะโนดเมืองพญานาค. กรุงเทพฯ: ไพลิน.
- ลิไทย, พญา. (2551). ไตรภูมิภพหรือไตรภูมิพระร่วง (พิมพ์ครั้งที่ 13.). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- วันเนา ยูเต็น. (2527). ประวัติวรรณคดีสมัยสุโขทัยและอยุธยา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- วิกิพีเดีย. (2558). 15 คำ เดือน 11 [ออนไลน์]. Retrieved 13 มีนาคม 2558, Available from https://th.wikipedia.org/wiki/15_%E0%B8%84%E0%B9%88%E0%B8%B3_%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%99_11
- วิศิษฐ์ ศุภางค์รัตน์. (2549). การสร้างสรรค์ภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์โดยใช้ทฤษฎีแพนตาซี. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาานฤมิตศิลป์ ภาควิชาานฤมิตศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีศักร วิลลิโกดม. (2546). แอ่งอารยธรรมอีสาน. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ศักดิ์ศรี แย้มนัตดา. (2534). วรรณวิทยา รวมบทความทางวิชาการภาคภาษาและวรรณคดีไทย-บาลี-สันสกฤต บางเรื่อง. จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในวาระการเกษียณอายุราชการ พ.ศ.2534.
- ศักดิ์ศรี แย้มนัตดา. (2543). เทพปกรณัมในมหากาพย์และอิทธิพลที่มีต่อวรรณคดีไทย, ใน เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ มหากาพย์มหากาพย์: ความสัมพันธ์ที่มีต่อวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ 2 (หน้า. 1-10). วันที่ 20-21 พฤศจิกายน 2543 ณ ห้องประชุม 105 ตึกอักษรศาสตร์ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ศรี แย้มนัตดา. (2545). วรรณคดีพุทธศาสนาพากย์ไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ศานติ ภัคดีคำ. (2556). ครุฑ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2552). ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 2.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิลปากร, กรม. (2513). ราชพงษาวดารกรุงกัมพูชา (พิมพ์ครั้งที่ 2). พระนคร: แพร่พิทยา.
- ศิลปากร, กรม. (2555). นิทานเรื่องพระร่วง (พิมพ์ครั้งที่ 3.). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ส. พลายน้อย. (2554). ครุฑยุคนาค. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- สตีเยพันธ์ คชมิตร. (2546). พัฒนาการของความเชื่อเรื่องนาคแถบลุ่มน้ำโขงตั้งแต่ยุคอูรังคราตุสู่ประวัติศาสตร์ร่วมสมัย. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, พระ. (2517). ปรมัตถโชติกะ ปริจเฉทที่ 5. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2543). วรรณกรรมไทยปัจจุบัน (พิมพ์ครั้งที่ 4.). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิทธิา พินิจภูวดล และคณะ. (2515). ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. นครหลวง: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สี่พวงค์ ธรรมชาติ. (2542). วรรณคดีชาดก. กรุงเทพฯ โอเดียนสโตร์.

- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2546). นาคในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์ (พิมพ์ครั้งที่ 2.). กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุพรรณ ก้อนคำ. (2554a). เรื่องจริงที่ยังสงสัย บอกได้ชาตินี้เท่านั้น เล่ม 12. นนทบุรี: ริงค์ ปียอนด์ บุ๊คส์.
- สุพรรณ ก้อนคำ. (2554b). เรื่องจริงที่ยังสงสัย บอกได้ชาตินี้เท่านั้น เล่ม 19: พญานาคแม่น้ำโขง...มีจริง. นนทบุรี: ริงค์ ปียอนด์ บุ๊คส์.
- สุพรรณ ก้อนคำ. (2556). เรื่องจริงที่ยังสงสัย บอกได้ชาตินี้เท่านั้น เล่ม 21 (คำชะโนด). นนทบุรี: ริงค์ ปียอนด์ บุ๊คส์.
- สุพรรณ วราทร. (2519). ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสฐียรโกเศศ. (2518). เล่าเรื่องในไตรภูมิ. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- เสาวลักษณ์ อนันตศาสตร์. (2547). ตำนานพื้นบ้าน = *Folk legends*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อนุমানราชชน, พระยา. (2500). ประเพณีเก่าของไทย ว่าด้วยการเกิด การปลูกบ้านสร้างเรือน ว่าด้วยการตาย. พระนคร: แพร่พิทยา.
- อริสรา เสยานนท์. (2553). การสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของธุรกิจโฮมสเตย์: กรณีศึกษาโฮมสเตย์บริเวณตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 30(4), 77-96.
- อุดม หนูทอง. (2522). พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุมาพร มะโรณี. (2551). สัมพันธบทของการเล่าเรื่องในสื่อการ์ตูน ละครโทรทัศน์ และนวนิยาย. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายอวยพร แสงคำ เกิดวันที่ 7 มกราคม พ.ศ.2532 ที่อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) สาขาวิชาภาษาไทย จากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ในปีการศึกษา 2553 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2554

